Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

Centiloquiu[m] Seraphici doctoris Sancti Bonauenture summa diligentia nouiter impressum

Bonaventura <Sanctus>
Marchesini, Giovanni

Parisius, 1510

urn:nbn:de:hbz:5:1-43707

Visual Library

enta crexeriſqꝫ lucidiſſimos
uide charitatis omnium vir
os tectiſqꝫ deſiderate ſpei po
n omnibus ordinate diſpo
nhabitator dulciſqꝫ hoſpes
as delicie ſunt eſſe cum filiis
r inhabitare per gratiam in
s poſt terminuz vite huius in
tria claritatem vultus eius
re merearis in iubilo, ubi er
na beatitudo finis et compl
torum noſtrorum.

¶ Clereuaulx

diſcipline Sancti Bonau
preſſum Pariſius pro Joha
milleſimo quingenteſimo dec
a quarta menſis aprilis fel

¶ Centiloquiuz Seraphici doctoris Sancti Bonauenture ſumma diligentia nouiter impreſſum.

8)

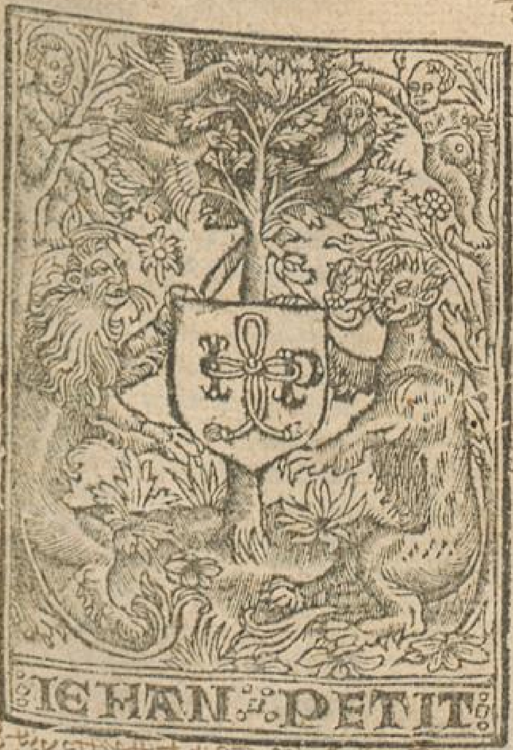

[illegible]

Cētiloquij ſctī
¶ Incipit cētiloqu
ri bonauenture.

Ecce deſcr
tibi tripliciter in
ſcientia vt oſtend
teȝ et eloquia ve
his illis qui meſſ
xxij. Informans
qui intendit ad predication
quod inuit ſtudioſo diſcip
eaq in terna tra ditione
eſt. ¶ doctrinā ſacraȝ triplic
boni et mali informaui rōnal
irraſcibilē. Ad dilect
abilem. Iteȝ tripliciter
eſt deſcripta. qȝ pꝫ litteral
eſt exponenda. ſcȝ moralite
gorice et anagogice. Tropo
eſt per illud qd factū eſt de
eſt. Allegoria eſt qñ per illu
aliud. ſcȝ qd credēduȝ eſt. A
contemplatio quomodo peruenī
illud quod deſiderandum e
num. ¶ Secundo de quo
lectione cū addit in c
eſt cogites que audiſti
rigas circa ruminationem
appꝛehēdas per co

menta erexeriſq; lucidiſſimos
laude charitatis omnium
bos tectúq; deſiderate ſpei poſſe
n omnibus ordinate diſpoſita
nhabitator dulciſq; hoſpes
as delicie ſunt eſſe cum filiis
r inhabitare per gratiam in
s poſt terminu3 vite huius in
ria claritatem vultus eius
re merearis in iubilo. vbi erit
rna beatitudo finis et comple
torum noſtrorum.

¶ Clereuaulx

diſcipline Sancti Bonauen
preſſum Pariſius pro Johan
milleſimo quingenteſimo deci
a quarta menſis aprilis feli

¶ Centiloquiu3 Seraphici doctoris Sancti Bonauenture ſumma diligentia nouiter impreſſum.

8)

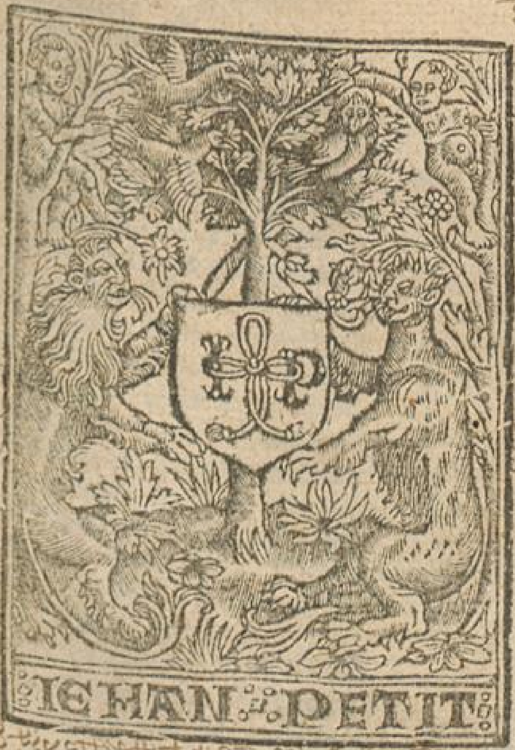

[illegible]

¶ Incipit cētiloquiū Sancti bonauenture.

Ecce deſcripſi eam tibi tripliciter in cogitationib⁹ et ſcientia vt oſtenderē tibi firmitateʒ et eloquia veritatis. rñdere ex his illis qui meſerunt te. ꝓuerbi. xxij. Informans ſapiens in his verbis euʒ qui intendit ad predicationis officiū promoueri quattuor īnuit ſtudioſo diſcipulo vidēda. ſcʒ in quo ſtudēdū: qꝛ in terna traditione cū dicit. Ecce deſcripſi eā. ſ. doctrinā ſacraʒ tripliciter. qꝛ ad diſcretionē boni et mali informaui rōnalē. Ad reiectionē mali animaui iraſcibilē. Ad dilectionē boni excitaui cōcupiſcibilem. Iteʒ tripliciter doctrina ſacri canonis eſt deſcripta. qꝛ pret̄ litteralē ſenſū tribus modis tradit̄ exponenda. ſcʒ moraliter ſiue tropologice allegorice et anagogice. Tropologia ſiue moralitas: eſt qn̄ per illđ qđ factū eſt dat̄ intelligi qđ faciendū eſt. Allegoria eſt qn̄ per illud qđ factum eſt īdicat̄ aliud ſcʒ qđ credēduʒ eſt. Anagogia eſt: quaſi ſurſum ductio quomodo per vnū factuʒ intelligenduʒ eſt illud quod deſiderandum eſt. ſ. eterna felicitas beatorum. ¶ Secundo de quo eſt conferenduʒ qꝛ de audita lectione cū addit in cogitationibus et ſcientia. id eſt cogites que audiſti: et intellectum frequenter cogas circa ruminationem vt ſcias vbi audita ꝛ ruminata appꝛehēdas per cognitionē. ¶ Ter tio quid proponendũ ĩ predicatione: qꝛ p̃cepta moralia: qua ſub lege nature ſcripture et grẽ firma et immobilia permãſerũt ⁊ euãgelia p̃cipue q̃ ex ore altiſſimi ꝓdierũt. cũ dicit: vt oſtenderẽ firmitatem ⁊ eloq̃a ṽitatis ¶ Quarto per quid reſpõdendũ in interrogatione qꝛ ꝑ ea que ſũt ex lectione p̃cepta in rationẽ collecta et predicatione concepta. cũ ſubiũgit reſpondere ex his examinatoribꝰ illis. qui miſerũt. id eſt miſſi ſunt quando examinent te. In ãminiculũ itaqꝫ paruulorꝫ rudis rogatus a rudibus: rudẽ tractatũ rudibus cõpilaui in quo rudiũ ruditas circa generalia theologie ſaltẽ ruditer poterit erudirj: et ex lacte infancie ad cibũ ſolidũ ꝓuia dei grã cũ ſenſus induſtria preparari. Collegi aũt hec ex dictis ꝓborum que hinc inde decerpẽs ĩ vniꝰ opuſculi anguſtiã coartaui. Quod cum et centum recipiat ſectiones centiloquium poterit appellari. Cuius cõtinentia vt facilius pateat requirenti: premittũtur centum tituli ſectionum que ex quattuor partibꝰ diſtinguũtur. In vniuerſo enĩ agitur de quattuor in preſenti opuſculo ſcilꝫ de malo ſub ratiõe culpe primo. De malo ſub ratione pene ſecũdo. De bono ſub ratione gratie tercio. De bono ſub ratiõe glorie q̃rto. Pars prima hꝫ. xxxiij. ſectiones. ¶ Prima eſt de malo culpe in generali. ſecũda de tẽtatione. tertia de diffinitione pctĩ. quarta de peccato originali quinta de peccato actuali. ſexta de peccato veniali et mortali ſeptima de ignorantia. octaua de obmiſſione et negligentia nona de cõmiſſo. decima de errore prauo iudicio et perſonarum acceptione. vndecima de pctõ conſenſus de peccato contra ꝯſciaꝫ

dū i predicatione: q̄ p̄cept
nature ſcripture et grē firm
ſcrib ⁊ euāgelia p̄cipue q̄ et
dicit : vt oſtenderē firm
Quarto per quid reſpōde
ea que ſūt ex lectione p
predicatione concepta.
examinatorib⁹ illis.
quando examinent ic.
rudis rogatus a rudib
cōpilaui in quo rudit
ologie ſaltē ruditer pot
ncie ad cibū ſolidū ſua
p̄parari Collegi aūt
nc inde decerpēs ſ vn
Quod cum et centum
um poterit appellari.
pateat requirenti: p
num que ex quattuo: pa
uerſo enī agitur de qua
ciis de malo ſub ratiōe
rtione pene ſecūdo. De b
io. De bono ſub ratiōe g
.xxxiij.ſectiones. ¶P
enerali.ſecūda de
peci.quarta de peccato
actuali.ſexta de peccato
de ignorantia.octaua de
a nona de cōmiſſo.decim
et perſonarum accep
fenſibus de peccato

---

et perplexitatē.xij.de mendacio.xiij.de adulatione maledicto ⁊ detractione: decima quarta de peccato oris.decima quinta de ſeptē vicijs capitalib⁹ i gñali.xvi.de differentia int capitale viciū: initiū pctī et radicē maloꝝ.xvij de ſuperbia.xviij.de inani gloria xix.de inuidia.xx.de ira.xxi.de accidia.xxij.de auaricia.xxiij.de gula.xxiiij de luxuria.xxv.de peccato ex infirmitate et ignorātia et induſtria.xxvi.de ydolatria et hereſi.xxvij.de interdicto et duabus ſpeciebus excōmunicationis.xxviij.de duabus regulis generalibus circa excōmunicationē.xxix.de diuinatione.xxx.de ſymonia/ypocriſi et ſacrilegio.xxxi.de rapina furto vſura homicidio et ſcādalo.xxxij.de peccato luxurie et gule.xxxiij.de paſſionibus ſiue proprietatibus peccatorum. ¶Secunda pars ſeptem recipit ſectiones.Prima de vulneratione naturalium Secunda de ſpoliatione gratuitoꝝ Tertia de penis corporalibus.Quarta de locis penalibus.Quinta de apertione libroꝝ. Sexta de igne conflagrationis.Septima de conflagrationibus infernorum.

¶Tertia pars hꝫ.quīquagīta ſeptē ſectiones Prima de eo quod eſt frui ⁊ vti.Scḋa quid de deo trino credēdū eſt et intelligendū ⁊ exp̄mendū.Tertia q̄lit deus trinus et vnus manifeſtat ſe in effectibus creature Quarta de appropriatis patris.Quīta de appropriatis filij.Sexta de approp̄atis ſpūſſctī.Septima de q̄ttuor creatis et de mēſuris durabiliū.Octaua de veritate exp̄menda cū excluſione erroris circa p̄ductionē mūdi.Nona de triplici dīa creature.Decima de p̄ductione machine mūdialis.Undecima de cōſucta machine corporalis.Duodecima ꝺ ſufficiētia celoꝝ.xiij.de q̄ttuor attributis āgelis cū ꝯditiōe ſui.xiiij.de ꝓuaricatione ſpirituū malignorum.xv.de confirmatione ſpirituum bonoꝝ.xvi.de diffinitionibꝰ angeli ordinis et ierarchie.xvij.de triplici diuiſione ierarchie.xviij.de cuſtodia hoīm ꝑ angelos.xix.de diffinitionibus anime.xx.de diuiſione potentiarum anime ſecundum magiſtros et mēbra.xxi.de diuiſione potētiarum ſecūdū naturales in tria membra.xxij.de diuiſiōe potētiaꝝ ſm̄ theologos et naturales.xxiij.de diuiſione potentiaꝝ ſm̄ Auguſtinū.xxiiij.de quo eſt anima.xxv.de cōditione humani corporis.xxvi.de toto homine ex corpore ⁊ anima.conſtituto.xxvij.de vnione naturarū in xp̄o.xxviij.de ꝑfectione gratiaꝝ in xp̄o.xxix.de plenitudine ſapientie in eodē.xxx.de plenitudine ſui meriti.xxxi.de tolerantia ſue paſſionis.xxxij.de ſacra ſcriptura quātū ad duo teſtamēta.xxxiij.de preceptis decalogi.xxxiiij.de ꝓceptorum ſumma.xxxv de grā in ſe conſiderata q̄ʒtū ad diffinitionē ⁊ diuiſionem et operationē.xxxvi.de grā in cōparatione ad habitus gratuitos vt ſunt virtutes in generali xxxvij.de fide.xxxviij.de continentia ſymboli q̄ʒtuʒ ad articulos.xxxix.de ſpe.xl.de caritate.xli.de prudentia.xlij.de tꝑantia.xliij.de fortitudine.xliiij.de iuſtitia.xlv.de donis ſpūſſancti.xlvi.de beatitudinibus et vita actiua cum operibꝰ mīe ⁊ de vita cōtemplatiua cum orōne.⁊ de.xij.fructibus ⁊.v.ſenſibus xlvij.de ſacramētis in generali.xlviij.de baptiſmo xlix.de confirmatione.l.de eukariſtia.li.de penitentia.lij.de vnctiōe extrema.liij.de ordine.liiij.de matrimonio.lv.de impedimētis matrimonij ī genera

Nō ſcđʒ ſco: [illegible]
voluntas [illegible]
[illegible]
[illegible] ea complac
illa cogitatio [illegible]
[illegible] ⁊ ſcđʒ [illegible]
voluntate [illegible]
voluntas ad [illegible]
[illegible]
acceptat [illegible]
[illegible]
[illegible] complacet [illegible]
[illegible]
[illegible]
voluntas ab [illegible]
tem.

es.xiij.de q̃tuoꝛ attributis
ij.de p̄uaricatione ſpirituū
nfirmatione ſpirituum bonoꝝ
angeli ordinis et ierarchie
e ierarchie. xvij.de cuſtodia
de diffinitionibus anime.xx
um anime ſecundum magiſt
iuiſione potētiarum ſecūdū
ta.xxij.de diuiſiōe potētiaꝝ
rales.xxiij.de diuiſione pot
xxiiij.de quo eſt anima.xxv
poris.xxvi.de toto homine
nſtituto.xxvij.de vnione natu
ꝑfectione gratiaꝝ in xp̄o.xx
entie in eodē.xxx.de plenitud
e tolerantia ſue paſſionis.xxx
quātū ad duo teſtamēta
gi.xxxiij.de p̄ceptorum
nſiderata q̄ntū ad diffinitio
erationē.xxxvi.de grā in op
gratuitos vt ſunt virtutes in
e.xxxviij.de continentia ſpe
xxxix.de ſpe.xl.de caritate
de tēperantia.xliij.de fortitudin
de donis ſpūſſancti.xlv.de be
ctius cum operibꝰ mīe ⁊ de
n eſſone.⁊ de.xij.fructibus
ramētis in generali.xlvij.de
firmatione.l.de eukariſtia.li
ctiōe extrema.liij.de ordine
de impedimētis matrimo

---

li.lvi.de impedimento affinitatis ⁊ cognationis iƞ ſpeciali ⁊ p̃rio de affi̅tate.lvij.de ꝯgnatiōe triplici.

¶Quarta pars tribus ſectionibus eſt contenta. Prima de triplici differētia premij Secunda de expedientia. Tertia de ſufficientia gaudij.

¶De malo culpe. Capitulum primum.

Malum conſiderare occurrit q̃ʒtū ad diffinitioneʒ. Quod diffiniēs Auguſtinus ait. Malū eſt priuatio modi ſpeciei ⁊ ordinis. Ad cuius intelligentiam eſt notanduʒ. ꝙ creatura quelibet quantūcūq; modica comparari habet ad deū ſecundum triplex genus cauſe.ſ. efficientis et ſic habet modum/formalis ⁊ ſic habʒ ſpeciem/finalis et ſic habet ordinem. Creatura ꝟo rationalis nō habet modum ſpeciem et ordinē ꝓut eſt natura quedā ſicut cetere creature. Verumetiaʒ prout eſt voluntate libera. voluntas autem noſtra quando habet modum ſpeciem et ordinem tunc eſt bona Tunc autem habet hec tria quādo ī opando continuatur virtuti diuine vt principio mouenti. Conformatur ei vt regule dirigenti: vnitur ei vt fini quietanti In primo eſt modus in ſecundo eſt ſpecies In tercio ordo attenditur/ſecundū triplex genꝰ cāe. Quūcūq; ꝟo q̄s peccat mortalit̃ diſcōtinuat̃ neceſſario a deo tāq̃ʒ a p̄ncipio mouēte q̄ꝛ deꝰ nūq̃ʒ mouet ad pc̄m. Diſcordat a deo tāq̃ʒ a rl̃a dirigēte Elongatur et deordinatur a deo tanq̃ʒ a fine q̇etante ponens creaturā finē ſuū Et ſic malum culpe pri

+ ſolū [illegible]

uat et coꝛrumpit hec tria inſeparabl'r ⁊ equal'r. nõ tamē totaliter in rõnali creatura. inq̃ztū eſt agens voluntarie ⁊ libere vltra alias creaturas. Malum vero pene coꝛrumpit hec tria pꝛedicta ꝓut in aliis creaturis ꝯuenit in natura Jtez ꝯſiderat̄ malū q̃ztū ad diſtinctionē. Diſtinguit̄ enī malū ꝑ triplicem differentiaz ſcz in malū culpe ſiue trāſgreſſionis malum pugne ſiue tētationis. maluz pene ſiue punitionis. malū culpe idē eſt qꝺ iniuſticia generalis ſiue carentia debite honeſtatis vel paſſio volūtaria. Malū pene eſt abſtinentia debite delectationis cū ſenſu ſui contrarii ſiue paſſio inuoluntaria. Malū pugne tenet medium inter iſta. Nam dyabolo eſt culpa in inſtigando Juſto eſt pena in reluctando. ¶ Quantū ad ſubdiuiſionem Subdiuidit̄ enī malū culpe ſecunduz ſe ⁊ in ſe quod nullomodo poteſt bene fieri vt odire deuz. et blaſphemare deum. Jn malum in ſe ſiue in genere vt occidere qꝺ pōt bene fieri propter iuſticiam. Jn malum ex circunſtantia vt dare elemoſinaz ꝓpter vanam gl'iam. Jtem conſideratur q̃ztū ad introductionē ⁊ ſic malū originat̄ a bono. id ē a voluntate libero arbitrio nō efficiente ſed deficiente. Subſtantificatur aūt bono nō enī eſt eētia aliqua vel natura. ſed coꝛruptio boni que nō pōt eſſe niſi in bono qꝺ coꝛrumpitur id eſt in libera voluntate. Contrariatur autē bono moris. Ad quod intelligendū Nota ꝙ malū coꝛrumpit et perimit iuſticiam id eſt rectitudinem voluntatis. Tria enim circa rectitudinez anime attenduntur ſcilicet potentia rectificabilis. hanc nō coꝛrumpit habitus rectificans. hunc priuat ſimpliciter et coꝛrumpit ſcilicꝫ

---

et virtutis. Habilitas m
minus redditur homo h
peccatum: nō tamē tolli t ea
malum illi habilitati rõne na
et virtutis ſiue finis ad qu
¶ De tentatione.
Malum tentationis ſ
tur per diffinitionē
victore. Tentare eſt
quaſi quibuſdā bland
omnis tentatio pꝛobe
eſt aſſimulatio app
Sic etiaz aliter diffinitur
intentione vel pꝛopoſito
ſiue malum. Mul
Poteſt enim tentatio c
Et ſic diuiditur
a carne et a mundo. Juxta
diuerſa mouent pꝛelia
alia ab hoſte alia ab car
ſpecialiter. Diuiditur e
et ſic generaliter
eſt quedaz tentatio per vi
Specialiter et ſic eſt illa
abhominata eſt anima co
quarum. Pꝛima eſt
Secunda difficult
Tertia tedium
Quantum ad effe
pꝛime Corin. xij. Ten
niſi humana. Tentatio

gratiam et virtutis. Habilitas media et hanc diminuit dum minus redditur homo habilis ad bonũ ꝑpter peccatum: nõ tamẽ tollit eam. Nõ eſt opponitur malum illi habilitati rõne nature ſue, ſed rõne gratie et virtutis ſiue finis ad quem eſt.

tenu dc

¶ De tentatione. Cp̄m .ij.

MAlum tentationis ſiue pugne notificatur per diffinitionẽ Hugonis de ſancto victore. Tentare eſt callide experiri/et quaſi quibuſdã blandis conatibus probare. Anſ. omnis tentatio probatio eſt. Caſſiodorus. Tentatio eſt aſſimulatio apparẽtis boni ad fallendum. Sic etiaz aliter diffinitur. Tentatio eſt pulſatio ex intentione vel propoſito ad declaranduz bonum hominis ſiue malum. Multiplicatur per diuiſionem. Poteſt enim tentatio conſiderari quãtum ad mutationem. Et ſic diuiditur in eam que eſt ab hoſte a carne et a mundo. Juxta illud mũdus caro demonia diuerſa mouent prelia. Item in eã que eſt tentatio alia ab hoſte alia ab carne/prima generaliter: ſcđa ſpecialiter. Diuiditur etiam quantum ad inſtrumentum et ſic generaliter eſt illa diuiſio Gregorij. Eſt quedaz tentatio per vitia quedam per flagella. Specialiter et ſic eſt illa ſuper pſalmo. Oẽm eſcam abhominata eſt anima eorum. Multiplex eſt tentatio quaruum. Prima eſt error ſiue neſcientia vie veritatis. Secunda difficultas vincendarum cõcupiſcentiarum. Tertia tedium boni. Quarta tempeſtas ſeculi. Quantum ad effectum generaliter et ſic eſt illa prime Corin. xij. Tentatio vos nõ apprehendat niſi humana. Tentatio alia dyabolica alia

diff° ten

diuiſio

Multip

1.
2.
3.
4.

humana. Dyabolica maluʒ habet exitum qꝛ termĩnatur in mortali: humana non habet periculoſum exitum / quia vel ibi eſt pctm̃ venialevel nulla eſt ibi culpa. Specialr̄ et ſic eſt illa Augu. de doctrina xp̄iana dyabolus tentat aut vexando carnem aut vulnerando naturalia aut expoliando gratuita. Quantum ad gradum et ſic gñaliter eſt illa tentatio alia exterioꝛ alia interioꝛ. Specialiter: et ſic eſt illa Grego. Tentatio tribus modis perficitur ſcʒ ſuggeſtione/ delectatione/ conſenſu. Quantũ ad tentandi modum. Et ſic eſt illa gñaliter et implicite ſup pſalmo Qui habitat in adiutoꝛio. Quedam tentatio eſt leuis et occulta. quedam grauis ⁊ occulta. Quedam leuis et manifeſta. quedam grauis et manifeſta. Generaliter et explicite ſicut eſt illa Bernardi ſeptem membꝛa. Prima eſt impoꝛtuna que pertinaciter inſiſtit. Scd̃a eſt dubia que animuʒ dubietatis nebula inuoluit. Tertia eſt ſubita que iudiciũ rõnis preuenit. Quarta occulta que deliberationis oꝛdinem preterfugit. Quinta eſt violenta que vires noſtras tranſcẽdit. Sexta fraudulenta que aĩm ſeducit. ſeptima perplexa que varijs vicijs ĩpedit. Si ſpecialr̄ ⁊ implicite ſic eſt illa Augu. Dyabolus tentat vt leo: tentat vt draco. Si ſpãliter ⁊ explicite: ſic eſt illa Greg. ſup Job. Dyabolus opp̃mendo capit. Inſidiando circũuenit. minando terret. ſuadendo blanditur. deſperando frangit. ꝓmittendo decipit. Diuũſificatur autem per ĩtentionem Nam tentat deus vt erudiat. dyabolus vt decipiat. mundus vt alliciat. homo vt comiſciat. caro vt inficiat.

¶ De diffinitione pctĩ. Ca. iij.

iloquij ſcti bona.

olica maluʒ habet exitum q
humana non habet periculo
ibi eſt pctm̄ veniale vel nulla
et ſic eſt illa Augu. de doctrina
ntat aut vexando carnem aut
a aut expoliando gratuita
et ſic gn̄aliter eſt illa tentatio
rioꝝ. Specialiter: et ſic eſt illa
us modis perficitur ſcʒ ſugg
onſenſu. Quanti ad tentand
a gn̄aliter et implicite ſup
diutorio. Quedam tentatio
edam grauis ⁊ occulta. Qued
quedam grauis et manifeſta
ite ſicut eſt illa Bernardi ſup
eſt importuna que pertinaci
bia que animus dubietatis
a eſt ſubita que iudiciū rōnis
culta que deliberationis
ta eſt violenta que vires
fraudulenta que aīm ſeduc
rearū vel cuſis ſpedit. Si ſpeciali
Augu. Dyabolus tentat
Si ſpāliter ⁊ explicite: ſic eſt
yabolus oppmendo capit.
inando terret. ſuadendo blan
angit. ꝓmittendo decipit. Dyab
tentionem Nam tentat deus
vt decipiat. mundus vt alli
caro et inficiat.
ſinitione pcti.

Prima pars.

Viſo de malo culpe in gn̄ali ⁊ malo pugne qđ impellit ad culpam: deſcenden duʒ eſt ad pctm̄ in ſpāli. Circa qđ tria conſiderare debem⁹/ ſcʒ modū diuiſiuū/ modū diffinitiuū: modū punitiuum. Pōt aūt pctm̄ cōſiderari formalr̄ prout dicit priuationē. Et materialiter ꝑut ſubſternit ſibi aliquā actionē Habet ergo formales diffinitiones ꝑut dicit priuationē per hunc moduʒ. Nā vt dicit receſſuʒ a bono ſic tribus diffinitionibus quaſi idem circunloquētibus. Diffinitio p̄ia in libro de ciuitate dei hec eſt. Pctm̄ eſt abſentia boni vbi debet eſſe. Scđa/ in libro de xp̄iana religione. pctm̄ appetitio eſt nō naturaruʒ malarum ſed deſertio melioruʒ. Tertia in libro de natura boni. pctm̄ eſt corruptio ſpēi modi ⁊ ordinis/ aut dicit receſſuʒ a nature rectitudine/ et ſic triplex diffinitio ideʒ circunloquēs inuenit᷑/ p̄ia eſt damaſceni. Pctm̄ eſt ab eo qđ eſt ſcđm naturaʒ in id qđ eſt preter naturā conūſio. Scđa eſt anſelmi. pctm̄ eſt carentia debite iuſticie. Tertia eſt auguſtini. pctm̄ eſt defectus qđā a luce ꝟitatis naturā nō perimēs ſʒ obſcurans/ aut vt receſſuʒ ab oīs boni ꝯplemēto ⁊ perfectione et ſic tripl'r diffinitur. Primo ab aug. in libro de libero arbitrio. Malū eſt auerſio a bono incommutabili. Scđa ab eodeʒ in libro de xp̄iana religione. Peccatum eſt carere bonis incōmutabilibus quibus fruendū eſt. Tertia etiaʒ ſumitur ab eo Peccatum eſt tenebra intellectus. ¶ Habet quoqʒ peccatū materiales diffinitiones prout ſubſternit ſibi actū et ſcđm hoc pōt tripliciter cōparari/ aut ad deum quem offendit Et ſic tripliciter diffinit᷑. Pri-

ꝯſideratio

diff° fo

diff°

mo ab auguſ. contra manicheos. Peccatum eſt in
preceptis veritatis vel in ipſa veritate errare Se
cunda ab ambroſio in libro de paradiſo pctm̄ eſt
preuaricatio legis diuine ⁊ celeſtium inobedientia
mandatorum vel preceptoꝝ Tertia ab auguſ. pctm̄
eſt dictum vel factum vel cōcupitum ꝯ legem dei.
diffinic̄o Aut ad virtutem quam excludit Et ſic triplex dat
diffinitio de peccato. Prima eſt baſilij. pctm̄ eſt diſ
poſitio anime contrarie ſe habens ad virtutē Se
cunda auguſ. in libro de duabus animabus Pec-
catum eſt voluntas retinendi vel aſſequendi quod
[illegible] iuſtitia vetat Tertia eſt auguſ. ī libro de chriſtiana
religione pctm̄ eſt appetere que xp̄s contempſit vel
contempnere que xp̄s appetijt Aut ad bonum pre
[illegible] diff° tendit Et ſic tripliciter diffinitur Primo ab auguſ.
in libro de ciuitate dei pctm̄ eſt male vti bono Se-
vti ⁊ frui cundo ab eodē in libro de trinitate pctm̄ eſt vti fruē
dis et frui vtēdis. Similiter in libro. lxxxiij. q. Ter
cio in libro de libero arbitrio pctm̄ eſt ſpreto bono
incōmutabili rebus ꝯmutabilib⁹ adherere Due au
diffi° pcti tem inueniūtur diffinitiōes peccati. vna eſt hec. pec
catū eſt act⁹ incidens ex defectu boni Scd̄a eſt hec
peccatum eſt demeritum pene eterne.

De peccato originali. Cp̄m. iiij.

diuiſio pcti
Viſo de pcti diffinitiōe ſeqᷓt videre de di
uiſione Diuidit aūt peccatū ī originale
⁊ actuale veniale ⁊ mortale delictū ⁊ cō
miſſū Et hec ſumunt diuiſiōes penes
ſio mal cāz formalē Itē ī pctm̄ cordis oris ⁊ opis Itē ī pctm̄
ſupbie ſiue ianis glie. Inuidie ire accidie auaricie
gule luxurie. In cōcupiſcētiam carnis In concupi

a manicheos. Peccatum eſt
vel in ipſa veritate errare
in libro de paradiſo. pctm̄
diuine ꝛ celeſtium inobedien
receptoꝝ Tertia ab auguſ
m vel cōcupitum ꝯ legem
iam excludit. Et ſic triplex
Prima eſt baſiliū. pctm̄ eſt
rarie ſe habens ad virtutes
o de duabus animabus
retinendi vel aſſequendi
eſt auguſ. libro de chriſtia
ppetere que xp̄s contempſit
s appetit Aut ad bonum
ter diffinitur Primo ab
ce pctm̄ eſt male vti bono
bro de trinitate pctm̄ eſt
Similiter in libro. lxxxiii.
o arbitrio pctm̄ eſt ſpreto
ꝯmutabilibꝰ adherere
initiões peccati. vna eſt hec
s ex defectu boni Scđa
rtum pene eterne.
ato originali.
pctī diffinitiōe ſcđꝫ videre
Diuiditꝫ aūt peccatū
ale veniale ꝛ mortale
Et hee ſumunt diuiſiões
pctm̄ cordis oris ꝛ opis
ſie. Inuidie ire accidie
cupiſcētiam carnis In con

ſcentiā oculoꝝ ꝛ ſupbiā vite In pctm̄ cogitationis delectationis ꝯſenſus opis ꝛ ꝯſuetudinis. Et hee ſumunt penes cauſam materialē Itē pctm̄ aliud ex ĩfirmitate aliud ex ignorātia aliud ex certa malicia ꝑpetratꝫ Itē pctm̄ aliŏ ex timore male humiliāte aliud ex amore male accendente. Et hee penes conditiones peccantis Itē pctm̄ aliud in deū: aliud ĩ se aliud ĩ ꝓximū. Et hee ſumunt penes circūſtantias eius in quē peccatꝫ ❡ Primaȝ diuiſionē ꝓſeq̄mur. Primo quantū ad peccatū originale circa/qđ ſunt q̄ttuor attēdēda/diffinitio/corruptio/curatio ꝛ noīatio. Diffinitꝫ aūt pctm̄ originale ab āſelmo ſic Peccatū originale ē carētia ſiue nuditas debite iuſticie ꝑ inobedientiā ade facta/quā comitatꝫ carētia viſionis dei Iſta eſt formalis/indicans huius pctī eſſentiā cauſā ꝛ penā Item aliter diffinitꝫ ſic pctm̄ originale eſt viciū ex q̄litate ſeminis ĩ huāna natura natum Iſta eſt materialis/oſtendēs originalis pctī effectū ꝛ originē Item diffinitꝫ tercio ab auguſti. ſic Pctm̄ originale ē cōcupiſcētia vl' ꝯcupiſcibilitas q̄ puulū facit ꝯcupiſcibilē/adultū ꝯcupiſcētē ❡ Corrūpitur aūt genus humanū ꝑ originale pctm̄. quia licȝ aīa nō ſit ex traduce originalis/tn̄ culpa trāſit ab aīa ade ad aīas poſteroꝝ mediāte carne īfecta/ tanq̄ȝ ꝑ cōcupiſcentiā gn̄ata ꝛ ꝑ libidinē ſeminata/ q̄ infectionē ſecū trahēs aīam ſibi vnitā inficit ꝛ viciat nō pena ſȝ ꝛ culpa ꝛ ſic hō ꝑ cōcubitū gn̄atꝰ naſcitur natura filiꝰ ire qꝛ ꝑuatus ē rectitudine diuine iuſtitie ꝓpter cuiꝰ abſētiā ĩcurrit quātū ad aīaȝ infirmitatē ignorantiam maliciam ꝛ concupiſcentiam quantum vero ad corpus penalitates labores/

diuiſio p
contrit

ꝑmutio

Diff° Ori

Corrup

[illegible]

dolores|defectus|morbos multiplices|et pr̄ter hec
penā mortis et incinerationis|penā carentie visio-
nis dei et amissionis g̃le celestis taz in puulis q̄z in
adultis. ¶Curatur aūt originale pctm̄ p baptismū sic
quantuz ad culpā: q; tn̄ remanet q̄ztuz ad coporalē
penaz. Sic curatur quantū ad reatū pene eterne: q;
remanet quantuz ad actuz et motum cōcupiscentie
Sic curatur in pente q; nichilominus a curato pente
trāsmittitur in gn̄atā plem. Sic tollitur originalis cul
pe macula q; remanet sequela: cū q̄ oportet nos pu
gnare q̄zdiu viuimus in hac vita. Nominatur aūt ori
ginale diuersis vocabulis|tā ex pte culpe q̄z ex pte
pene. Comparatuz enī ad aīam dicitur infirmitas: quia
reddit animā impotentem resistere motibus. Dicitur
feditas qr secundū eā aīa ratione corporis inquinat
Dicitur pronitas ppter inclinationē apetitus ad ma
lū. Dicitur corruptio qr ducit ad nichilū scz ad pecca
tū. Dicitur viciū qr diminuit natales virtutes. Dicitur
langor nature propter diminutionē boni naturalis:
delectationis. Comparatuz vero ad corpus dicitur
lex carnis qr est pena lege iusticie naturaliter inflicta
Dicitur lex membroꝝ qr prestat aptitudinē ad facien
dum opera mala. Dicitur tyrānus ppt dominationē
quasi violētā in cōcupiscētijs. Dicitur fomes quia
est causa materialis conseruandi peccatuz in carne.
Ambrosius diffiniēs fomitē dicit sic: fomes est mor
bidus quidā affectus: qui cōmouet ad illicitū deside
rium quantū ad actū generatiue et nutritiue. Compa
ratuz ad actus delectabiles illicitos dicitur cōcupiscē
tia vel concupiscibilitas scdm eandē rationē. Drn̄t
tn̄|qr concupiscibilitas dicit potentiam: cōcupiscen

tio origi:

rio orig:

fomites

Prima pars

pero actum. Dicitur etiā libid
s. voluptuosas delectationes
vero ad penā ad quā obliga
carētia vel nuditas debite

¶De peccato actu
Equitur videre de pctō
quatuor videam⁹. s. diff
originalitatē differen
loutatem. Diffinitur a
actuale est carētia debite iu
ppꝛie volūtatis|vel auer
bonū cōmutabile cōu
actuale originē a libera vo
suggestionē|delectationē|con
suggestio delectatio
veniale. Si aūt sequatur con
lege phibentur: pctm
Si aūt medio modo fiat: v
hoc potest esse dupliciter.
ccedere sed nō pōt et t
nec min⁹ culpabilis
Aut nō vult in op⁹
delectatiōe et tūc
ē tn̄ iter mortali
carnalib⁹ hz itelligi
pcti sūt due scz pctm
ē presumptiōes
dinē presūpsit|et c
presumēs de se|appe
firmatū est in inudie
nō potuit hoc obti

tia vero actum. Dicitur etiã libido quia sequit̃ q̃zq̃zlibet. s. voluptuosas delectationes in sensu. Comparatũ vero ad penã ad quã obligat oẽ pctm̃ originale qꝛ est carẽtia vł nuditas debite et originalis iusticie.

De peccato actuali. Cp̃m. v.

Sequit̃ videre de pctõ actuali. Circa qδ q̃ttuoꝛ videam⁹. s. diffinitionẽ essẽtialẽ originalitatẽ differentiã materialẽ ⁊ maioꝛitatem. Diffinit̃ aũt pctm̃ actuale sic pctm̃ actuale est carẽtia debite iusticie facta ꝑ iobedientiã ꝓprie volũtatis/ vel auersio ab incõmutabili bono ⁊ ad bonũ cõmutabile cõuersio. Trahit autẽ pctm̃ actuale originẽ a libera volũtate vniuscuiusq; per suggestionẽ/ delectationẽ/ consensũ ⁊ operationẽ. Si aũt suggestio ⁊ delectatio sistãt citra consensum pctm̃ ẽ veniale. si aũt sequat̃ consensus ⁊ opus: i his que diuina lege ꝓhibentur: pctm̃ est mortale consũmatũ. Si aũt medio modo fiat: vt sit consensus sine opere hoc potest esse dupliciter. quia aũt homo vult in opus ꝓcedere sed nõ põt: et tũc volũtas ꝓ facto reputatur nec min⁹ culpabilis ẽ q̃z si in ipso facto deph̃ẽderet̃. Aut nõ vult in op⁹ ꝓcedere sz vult iterius voluptari ĩ delectatiõe ⁊ tũc licz nõ sit pctm̃ plenarie ɔsũmatũ ẽ tñ ĩter mortalia reputãdũ qδ maxĩe δ pctĩs carnalib⁹ hz ĩtelligi. Differẽtie materiales actualis pctĩ sũt due scz pctm̃ ãgeli ⁊ hoĩs. Pctm̃ angeli ĩchoatũ ẽ presumptiõe. Statĩ enĩ vt vidit suam pulchritudinẽ presũpsit/ ⁊ cõsũmatum est ĩ ambitione. qꝛ presumẽs de se/ appecijt quod erat supra se/ atq; confirmatũ est in inuidie et odij auersione/ quia ex quo nõ potuit hoc obtinere quod petijt/ ce pit odio et inuidia contra ire et ſic in peccato luciferi ſuperbia pſūptionis fuit prima/ generatione. ſupbia ambitionis fuit prima ɔſūmatiōe. Pctm̄ vero hominis fuit inobediētia ad quaz precipitauit dyabolus hominem per triplex appetibile naturale ſcꝫ per bonum glorioſum/copioſum et delicioſum. Tētauit enim de excellētia/ſufficiētia ſiue demulcentia. Dyabolus enī per mulierez volens deicere hominez ꝓmiſit mulieri dignitatis excellentiā dicens/eritis ſicut dij: deinde ſubiunxit cognitionis habundantiam dicens. Scientes bonuz et malum: tertio pretendit ſuauitatis expientiā/cum oſtendit ei lignuz pulchrum viſu et ad veſcendum ſuāue. vnde peccatum mulieris inchoatū fuit in ſupbia. progreſſuz habuit in auaritia/quia non in rebus ſolū ſed etiā in ſcientia inuenitur auaritia. conſummatuz fuit in gula/et ſic deordinata fuit quantum ad iraſcilem appetendo alta/quantuz ad rationalē appendo ſcire occulta/quantum ad concupiſcibilem volendo guſtare ſuauia. Peccatum maius dicitur vnum altero duodecim modis/primo cauſalitate/et ſic peccatū dyaboli dicit̄ mai⁹ eſſe qꝛ eius inuidia mors ītrauit in orbē terraruz/ſecundo generalitate/et ſic peccatum primi parentis fuit maius qꝛ ſe per totū genus humanum diffudit/tertio enormitate/et ſic peccatū iude fuit maximum qꝛ tradidit dominuz ſaluatorem. quarto ingratitudine: ꝛ ſic peccatum eius dicitur eſſe maius q̄ plā gſaruz dona pcepit/quinto periculoſitate: et ſic pctm̄ ignorātie dicitur eſſe grauius quia periculoſius/ſexto inſepabilitate: ꝛ ſic peccatū cupiditatis dicit̄ eſſe maius: qꝛ cum cetera vitia cū hoīe

---

ſcāt ſola auaritia iuueneſ
et ſic ſuperbia dr̄ eſſe max
operibus gſatur/octau
qꝫ grauius: ad quam homi
maioris grāe impugn
ſpiritūſanctū dicit̄ eſſe gra
offenſe: et ſic peccatuz yd
vndecimo ratione maioris
peccatuz ade fuit grauiſ
improbitatis et libi
generis poteſt fieri m
peccato veniali et mortali.
Equitur videre de diui
le et mortale. Ad cui
ſunt breuit̄ attēnda
ſpecie cui oppōit̄ pctm̄
mortale qꝺ incurrit̄. Ord
hoīez obligauit ꝛ vt b
cōmutabili/vt bonū b
volūtas dei preferat̄ v
recte pferat̄ ꝛ preſit ſe
vero actuale eſt iordi
aūt inordinatio ſ. e
nō exterminat q̄uis in
veniale. qꝺ hēmus tracta
diſtinctionē et curat
pctm̄ veniale eſt libid
creatura citra deū. D
Nam quoddam e
veniale eſt qꝛ nō pōt v
rationē: ſꝫ eſt venial

consenescāt sola auaritia iuuenescit/ septimo īportunitate et sic superbia dr esse maximū pctm̄: qr etiā ex bonis operibus gn̄atur/ octauo ꝑnitate et sic luxuria dr grauius: ad quam homines ꝓnius inclinātur/ nono maioris gratie impugnatione: et sic peccatum in spiritūsanctū dicit̄ esse grauius/ decimo rōne maioris offense: et sic peccatuz ydolatrie dicitur esse maius/ vndecimo ratione maioris facilitatis resistēdi et sic peccatuz ade fuit grauissimuz/ duodecimo rōne maioris improbitatis et libidinis et sic peccatum cuiuslz generis potest fieri maius altero.

¶ De peccato veniali et mortali. ¶ Cp̄m. vi.

diuisio

Sequitur videre de diuisione pcti ī veniale et mortale. Ad cuius euidentiaz tria sunt breuit̄ attēdenda/ scz ordo diuine iusticie cui oppōit̄ pctm̄ veniale/ qd ꝯsistit ꝛ pctm̄ mortale qd incurrit̄. Ordo aūt diuie iusticie ad quē dn̄s hoīez obligauit ē/ vt bonū icōmutabile ꝑferat̄ bono cōmutabili/ vt bonū honestū ꝑferat̄ bono vtili/ et volūtas dei preferat̄ volūtati ꝓprie/ ꝛ iudiciū ratiōis recte ꝑferat̄ ꝛ preesit sensualitati humane.

Nota ordo iusticie

Peccatū vero actuale est iordinatio actualis voluntatis. Ista aūt inordinatio si est taz modica qꝰ ordinē istum nō exterminat q̄zuis in aliq̄ ꝑturbet tūc pctm̄ est veniale. qd hēmus tractare breuit̄ q̄ztū ad diffinitionem distinctionē et curationem.

Diffinitio act

¶ Diffinitur autē sic: pctm̄ veniale est libido siue amor voluptatis in creatura citra deū.

veniale diffinitio

¶ Distinguitur aūt veniale tripliciť. Nam quoddam est veniale ex subreptione. ꝛ id veniale est qr nō pōt vitari tūc. et qr cōmittit̄ preter rationē: sp est veniale. Quoddā est ve

1°

2°

R i.

[illegible]

niale ex cogitatione siue cōsensu: ⁊ ideo veniale quia
non plene cōsentitur vt in cogitatione de delectatio
ne de muliere citra cōsensuz in delectationē: et ideo
veniale fit mortale p̄ cōplacētiaz et consensuz. Qō
daz est veniale cū ratione et consensu et ideo venia
le est qꝛ nō est deordinatio contra preceptū vt ebrie
tas et mendatiuz iocosuz et istō cuz sit veniale ꝓpt
delectationē que est citra deuz. tū potest fieri morta
le propt̄ nimiā libidinē et contemptum. Nō tamen
intelligendum est ꝙ aliquod veniale per essentiam
fiat mortale sed quia de veniali fit transitus ad mor
tale per complacentiam et consensum siue per libi
dinem et cōtemptuz. ¶ Curatur autē peccatuz ve
niale per actus in quibus est aliqua humiliatio ⁊ de
uotio quiquidē actꝰ gratia īformati repugnāt veni
ali. Et sic actus curationis et deletionis venialium
gr̄am gratuz facientē coadiuuant et vigorant. Hu
iusmodi remedia hijs versibus continentur. Cōfite
or tondo respergor conteror oro. Signor edo dono
p̄ que venialia purgo. Unctio īpena leuis: cōpassio q̄
fit egenis. Hec enī remedia sūt gn̄alis confessio. pec
ctoris tōsio. aque benedicte aspsio. cordis cōtritio
dn̄ica orō. signatio ab epo. eucaristie sumptio. offen
se cōdonatio. extrema vnctio. leuis pn̄ia. compassio
fraterna. Si aūt est tāta deordinatio voluntatis q̄
ordinez exterminat supradictū tunc mortale est pec
catum. quod potest considerari quantum ad diffini
tionem punitionem et remissionem. Diffinitur autē
ab ambrosio sic. Peccatū mortale est preuaricatio
legis diuine et celestiū inobedientia mādatorꝫ. Pe
na peccati mortalis est eterna dampnatio. Dicitur
enim mortale qꝛ p̄ ipsū vita grē perditur in presē

Prima pars

vita glorie in futuro. Et sic co
ingitur mors gehenne.
in quo quis finalit̄ per
cruciatur. Unde secundum
peccat in suo eterno: eterna
augu. vero quia pec
et infinitum eternaliter
siue remittitur mortal
remedium scilicet per b
confessionem peccatorum
penitentie | elemosinam | e
ionem. Attende tam
non solum valent con
etiam contra culpam: c
num. vnde versus. Su
mortalia possis. Fons elem
fratrū. In te peccanti
sanguinis et carnis christi
actuū. ij. penitētam
vestruz in remissionem
penitemini et conuertimini
actuum. iij. De tertio
tua elemosinis redime.
pauperum. Prouer
misericordiam purgantu
Elemosina resistit pec
ideo graue peccatum qu
et elemosinis extingat
ignem ita elemosina pe
nono. Omnia pen
quito. Jac. v. Qui con

et vita glorie in futuro. Et ſic contrahitur mors culpe et infligitur mors gehenne. Iuſte autē propter mortale in quo quis finalit perſeuerat: ſempiternaliter cruciatur. Unde ſecundum grego. quia peccator peccat in ſuo eterno: eternaliter eſt cruciādus Secundum augu. vero quia peccat contra bonum eternum et infinitum eternaliter punietur. ¶ Curatur autem ſiue remittitur mortale peccatum per ſeptiforme remedium ſcilicet per baptiſmuꝫ martyrium conuerſionem peccatorum dimiſſionem iniurie fletum penitentie elemoſinam et per dignam eukariſtie ſumptionem. Attende tamen ꝙ baptiſmus et penitentia non ſolum valent contra penam peccati verum etiam contra culpam: cetera valent cōtra penam tantum. vnde verſus. Sunt ſepteꝫ qubus delere mortalia poſſis. Fons elemoſina martyrium conuerſio fratrū. In te peccanti dimittere/flere reatum. Sanguinis et carnis chriſti perceptio digna. Dicitur etiā actuū. ij. penitētiam agite et baptiſetur vnuſquiſqꝫ veſtruꝫ in remiſſionem peccatoꝝ. De ſecundo penitemini et conuertimini vt deleantur peccata veſtra. actuum. iij. De tertio Danielis quarto. Peccata tua elemoſinis redime. et iniquitates tuas miſericordijs pauperum. Prouerbioruꝫ decimoqn̄to. Per miſericordiam purgantur peccata. Eccleſiaſt. tertio. Elemoſina reſiſtit peccatis. Ambroſius. Nullum adeo graue peccatum quod non purgetur abſtinentia et elemoſinis extingatur. quia ſicut aq̄ extinguit ignem ita elemoſina peccatum. De martyrio hebreorum nono. Om̄ia pene in ſanguine mūdantur. De quīto. Iac. v. Qui conuerti fecerit pecca-

Nota

Curatio mortalis pecc.

Nota

Versus

Ambros.

catorē ab errore vie ſue ſaluat aīaȝ ſuā De ſexto Eccleſiaſt .viceſimo octauo . Relique Primo tuo nocenti te.et tūc deꝑcanti tibi peccata ſoluentur. De ſeptimo luce.vij. De magdalena Auguſ.lacrime ō lēt pctā q̄ pudor ē ꝯfiteri.De octauo.Ma.xxvi.ꝛc. Augu.multa ſūt gn̄a elemoſinarūȝ que cū facimus adiuuamur vt nobis dimittantur peccata ſed eo nichil eſt maius q̄ȝ cū ex corde dimittimꝰ fratri pctā. ca.vij.

¶ De ignorantia.

SEquitur videre de diuiſione peccati ī delictuȝ ꝛ cōmiſſū. Preuaricatio ꝑceptoꝝ eſt delictum hoc eſt tranſgreſſio ꝑceptorū affirmatiuoꝝ. Preuaricatio prohibitionum eſt cōmiſſum hoc eſt preceptorum negatiuoꝝ. Differentie delicti ſunt ignorātia/omiſſio/negligētia. Delictū quaſi derelictū:id ē boni deſertio Bonū eſt duplex.ſ.ſciendū cuiꝰ deſertio dicit̄ ignorantia. Et faciendū ad qđ duo reqrūt̄ .ſ.qđ fiat bonus actus cuiꝰ deſertio dicitur omiſſio Et bene fiat id eſt cū debitis circūſtantijs:quarum deſertio dr̄ negligentia Circa ignorantiā q̄druplex diuiſio eſt attendēda.pria ē hec:iguorātia ē triplex .ſ.negatiōis/priuatiōis/diſpōnis Ignorātia negatiōs ē ī puulis q̄ nō ē cl̄pa neq̈ pena vſq̈ ad ꝑhnitū tp̄s Ignorantia ꝑuationis ē ī adultis q̄ tpe deſmisto ignorāt q̄ poſſēt ſcire vl̄ obliti ſūt q̄ aliqn̄ didicerunt Ignorantia diſpōnis ē q̄ qs opinatur contraria fidei q̄ pōt erronea dici:et eſt in hereticis. Pria excuſat a toto.ſcđa a pte nō a toto. tertia accuſat a toto:qꝛ ꝯuerſā ſeqtur voluntatē. ¶ Secunda diuiſio eſt hec. Ignorantia alia facti :alia iuris. Iuris ꝛ hoc vel naturalis et hec nō excuſat cū ſit ſcriptū

ñ delicti

[illegible]

[illegible]

me ſue ſaluat aīaʒ ſuā De ſec
octauo. Reliq̄ Primo tu
ſcanti tibi peccata ſoluentur.
De magdalena Auguſt. lucre
ꝯſteri. De octauo. Ma. vnd
ſtia elemoſinarꝫ que eſt ſan
bis dimittantur peccata ſed
ex corde dimiſitimꝰ fratri

re de diuiſione peccati ī deli
reuaricatio ꝑceptoꝝ eſt delic
o ꝑceptoꝝ affirmatiuoꝝ. Ꝑ
num eſt cōmiſſum hoc eſt p
s. Differentie delicti ſunt ig
etia. Delictū quaſi derelict
ū eſt duplex. ſ. ſciendū cuiꝰ
a. Et faciendū ad qd duo re
ctus cuiꝰ deſertio dicitur om
cū debitis circūſtantijs eq
ntia Circa ignorantiā qdam
a. pria ē hec ignorātia ē
rtiōe/diſpōnis Ignorātia
ē cl'pa neq3 pena vſq3 ad
ationis ē i adultis q̄ ſpe de
ſcire vl' obliti ſūt q̄ aliqū
diſpōnis ē q̄ q̄s opinatur
nea diceret eſt in hereticis.
a ꝑte nō a toto. tertia accu
ur voluntatē. ¶ Secunda
ntia alia facti: alia iuris.
s et hec nō excuſat cū ſit ſcir

---

in corde hominis: vel iuris diuini vt leges ꝓphetarum euāgelij et doctrine apoſtolice et iſta accuſat ſicut de magno et mortali delicto ꝑlatos maxīe epiſcopos et metropolitanos qui tenent de fide et ſpe reddere ratione. Accuſant aūt ſicut de veniali clericos ſimplices et litteratos q̄ cum potuiſſent diſcere noluerūt. Laicos vero in nullo accuſat: qꝛ ad ipſos non ꝑtinet dūmodo nō contēpnāt. Si eſt iuris poſitiui vel legis et decretoꝝ: ſolos iudices accuſat. Si eſt ignoratina iuris ꝯtinentis morales ꝯſtitutiones eccleſiaſticas ad diſcernenda pctā: accuſat ſacerdotes ⁊ confeſſores. Si vero eſt ignorantia facti aut indifferentis. ſic ſufficienter excuſat. aut neceſſarij ad ſalutē. Et ſic āt nō poteſt vitari ſicut ī amēte q̄ a natiuitate caruit iudicio rōnis: ⁊ hec excuſat. Aut pōt vitari: ſicut in iudeis et paganis: qui potuerūt ſcire chriſtū paſſuz fuiſſe ꝓ ſalute hoim. et hec non excuſat. ¶ Tertia diuiſio ignorātie ē qꝛ alia eſt ſimplex vt qñ aliq̄s neſcit q̄ tenet ſcire: facit tñ aliqd ſed nō plene vt illa ſciat: hec excuſat a tāto ſed non a toto Alia eſt craſſa ſiue ſupina vt qñ q̄s negligit ſcire q̄ tenet: cū ſcit ꝙ tenet: et tñ non eſt determinatum ei ꝙ teneat ſcire illa hec minus excuſat nō enī excuſat a toto ſ3 a tāto. Alia ē affectata ſiue affectiua vt qñ aliquis negligit ſcire que tenetur ſcire: cum ſit determinatū qd tenet ſcire illa: hec accuſat potiꝰ q̄3 excuſat. ¶ Quarta diuiſio eſt ignorātia alia eſt vincibilis alia inuincibilis. Vincibilis: aut pt remoueri cuz magna difficultate vt in valde ebetibꝰ: hec excuſat a tāto: nō a toto: ſi eſt a neceſſarijs ad ſalutē. Aut pōt remoueri cum facilitate vt in ingenioſis hec nō

Ignorātia

excuſet. Inuīcibilis aut eſt īuīcibilis ꝑ naturam vt
in puero q̄ non vtitur ratione. Et ī decrepito q̄ nō
diſcernit et ī eo qui naſcitur amens hec excuſat a to
to Alia eſt īuīcibilis per culpā et ī eo q̄ per culpaꝫ
efficiṫ furioſus ⁊ ſm quodam nō excuſat a toto.

Cpm.liiij.

De omiſſione ⁊ negligentia.

Viſo de ignorantia que eſt deſertio debi
te ſciē. ſequiṫ de omiſſiōe ⁊ negligētia
que dicūt deſertionē rei debite faciēde.
Omiſſio eſt deſertio actus debiti in tp̄e
determinato Et dicitur actus debitus quē tenemur
facere Circa omiſſionem autē habemus videre q̄t=
tuor actus debitos Cētionē. Diſtinctionē. Deſcri=
ptionē. Abſolutionē. Diciṫ autē omiſſio derelictio
act⁹ nō circūſtātie :act⁹ p̄ncipalis nō ānexi: p̄cepti
affirmatiui nō negatiui. Eſt āt triplex cētio quā
omittē nō debem⁹ Quedā ē rōe diuine obligatiōis
⁊ hec eſt duplex: vna ad agendū: vt ī p̄ceptiſ affirma
tiuis vt honora p̄rēꝫ tuū ⁊c. Alia ad nō agēdū vt ī
p̄ceptis negatis ſiue ꝓhibitiōib⁹. vt nō occides ⁊c.
P̄ma obligat ſp̄ ſꝫ nō ad ſēp niſi ꝓ loco ⁊ tp̄e Scd̄a
obligat ſp̄ et ad ſēp. Quedā eſt rōe ſpōtanee ꝯſētio
nis vt in ꝯtractib⁹ votis iuramentis. ꝓmiſſis ⁊ ob
ligatione. quam facit conſcientia Quedā rōe culpa
bilis offenſionis Nam ꝓpter culpam mortalē obli
gatur hō ſiue tenetur ad penā eternalē. ꝓpter venia
lē ad penā tp̄alē Deſcribiṫ autē cētio ſic Cētio eſt
diuini p̄cepti vel ꝓhibitiōis vel ꝓprij aſſenſus vel
culpe ad agendū vel nō agendū vel ꝑatiēduꝫ obli
gatio Ad agendū quātuꝫ ad p̄cepta affirmatiua ad
nō agēduꝫ quātū ad p̄cepta negatiua ⁊ ꝓhibitiōes

ſibilis aut eſt inuincibilis q̄ natu
on vtitur ratione. Et ī decrepi
eo qui naſcitur amens hec excu
incibilis per culpā et ī eo q̄ per
s ꝛ ſm quodam nō excuſat a to
iſſione ꝛ negligentia.
lio de ignorantia que eſt deſer
e ſcie. ſequit᷑ de omiſſiōe ꝛ neg
ue dicit᷑ deſertionē rei debite
Omiſſio eſt deſertio actus debi
Et dicitur actus debitus qui
omiſſionem autē habemus
itos Tētionē. Diſtinctionē
utionē. Dicit᷑ autē omiſſio
ſtie: act⁹ ꝑncipalis nō
s negatiui. ¶ Eſt āt triplex
em⁹ Quedā ē rōe diuine ob
x: vna ad agendū: vt ī ꝑcep
a ꝑfeꝫ tuū ꝛc. Alia ad nō ag
is ſiue ꝓhibitiōib⁹. vt nō occ
p ſi nō ad ſēp niſi ꝓ loco ꝛ
d ſēp. Quedā eſt rōe ſpōtan
ctib⁹ votis iuramentis.
am facit conſcientiā Quedā
is Nam ꝓpter culpam mo
tenetur ad penā eternalē
alē Deſcribit᷑ autē tētio ſic
vel ꝓhibitiōis vel ꝓpriū
dū vel nō agendū vel pati
ndū quātuꝫ ad ꝑcepta affirma
ātū ad ꝑcepta negatiua ꝓhib

---

ad patiēdū quātū ad cl'pā ¶ Triplex ē āt abſolutō ꝑdicte triplicis tētionis ſcꝫ īpoſſibilitas diſpēſatio et pnīa. Negligentia eſt debite circunſtantie derelictio in bono opere faciendo. Circa q̄ꝫ breuiter ſunt videnda tria. ſ. eius originatio. denoīatio ꝯcomitacio. Orit᷑ aūt negligētia ex torpore vnde dicit᷑ gre. Duo ſunt ī bonis opib⁹ timēda deſidia ſcꝫ et fraus Deſidiam facit minor amor dei. Fraudem nimius amor ſui. Itē deſidia per torporem naſcitur Fraus per priuatam dilectionē Fraus iſta ſic notificatur. Fraudem in opere dei perpetrat qui ſe inordinate diligens ad remunerationis tranſitorie bona feſtinat. Tripliciter autem fraus iſta committitur. aut cum cordis humani gratia. aut fauoris aura. āt cū quelibet res exterior deſideratur Ut enim bonum opus bene fiat requiritur bonus finis quem qui omittit fraudat. Requiruntur et alie circūſtantie vt locus tempus. modus quas qui omittit vtiqꝫ negligit Nominat᷑ autē duplici vocabulo ſcilicet negligentia et deſidia Et que ſi large accipiantur communia ſunt ad q̄ꝫlibet omiſſione tam actus debiti q̄ꝫ circunſtantie. Si vero accipiuntur ſtricte pro omiſſiōe circūſtantie: tūc deſidia magis reſpicit ꝯēx ſignificationem deſidia quaſi deſiſtentia Negligentia vero magis reſpicit ſignificatiōnē ꝓpriā. ſ. omiſſionē circūſtantie debite quaſi non diligentia: que diligentia circunſtantias diligenter ꝓſequit᷑ Sunt aūt comites negligentie torpor et pigritia: q̄ q̄ꝫuis ſint idem. tū pigritia dicit᷑ eo ꝙ pigeat difficultas laboris Torpor vero aſpicit appetituꝫ quietis Triplex eſt aūt torpor ſiue pigritia. ſ. infirmitatis natu talis ſicut in fleumaticis: ⁊ eſt pena et nō culpa. Secundo eſt torpor infirmitatis acquiſite ex culpa precedente vt in ebrioſis ⁊ guloſis: et talis nō excuſat ſcd̄m quoſdā ⁊ eſt libidinoſus et dicit̄ torpor captatus: et ille torpor eſt voluntas recuſans facere bonū difficile eo ꝙ difficile: et talis torpor ſiue pigritia cū ſit pctm̄ reprehenditur in ſcripturis.

Cp̄m. ix.

¶ De commiſſione.

SEquitur de cōmiſſo videre de quo eſt breuiter videndū et adiungenduꝫ ꝙ eſt trāſgreſſio legis diuine ꝓhibētis quantū ad precepta negatiua. Pōt aūt aliqd̄ ꝯmitti contra naturā. Et hoc dupl'r. ſ. ꝯtra naturā cōem homībus et brutis vt ꝙ maſculus ꝓ femina ſit et hoc eſt peccatum ſodomiticum aut contra naturaꝫ particulareꝫ vt in natura angelica aut humana et hoc eſt naturale indicatoriū dictās malū eē fugienduꝫ ⁊ bonū faciendū. Iſta natura dictat ꝙ debem⁹ deo obedire. deū colere et diligē. dictat etiā ꝙ ꝓrio debem⁹ facere ꝙ nobis volum⁹ fieri ab eodē et qd̄ nobis nolum⁹ fieri: alijs nō debem⁹ irrogare. ſic largomō oē pctm̄ qd̄ ꝯmittit̄ eſt ꝯ naturā. pōt etiā ꝯ legē ꝯmitti et hoc dupl'r variat̄ nā ꝓhibꝫ aliqd̄ quantū ad oē tp̄us: et hocmō aliquid eſt ꝓhibitū qꝛ malū et ſic ſūt ꝓhibitiōes decalogi: ꝓhibet etiā aliqd̄ nō ſimpl'r ſed ad tp̄us et ſic ꝓhibitiones cerimonialiuꝫ ſūt et hoc eſt malū qꝛ ꝓhibitū. Cōmitti pōt etiā aliqd̄ cōtra ꝯſuetudinē ⁊ hoc eſt qd̄ cōmittit̄ cōtra mores. ꝓprie aūt loquēdo mos nō ſcriptus dꝛ conſuetudo: mos ꝟo ſcriptus ꝯſtitutio noiat̄. Nota ꝙ facere ꝯ ꝯſuetudinē cōſeruatiuā honeſti: eſt pctm̄ ſa

ſcematicis: ⁊ eſt pena et nõ culpa
por infirmitatis acquiſitę et culpa
ebrioſis ⁊ guloſis: et talis nõ ex
r eſt libidinoſus et dicit᷑ torpo
or eſt voluntas recuſans facere
ifficelet talis torpor ſiue pigri
hendittur in ſcripturis.
commiſſione.
uitur de cõmiſſo videre de quo
r videndũ et adiungendus ꝙ
ſſio legis diuine ꝓhibētis qua
cepta negatiua. Põt aũt aliqđ
Et hoc dupl'r. i. ꝯtra natura
atis/ et ꝙ maſculus ꝓ femina
m ſodomiticum/ aut contra na
in natura angelica aut huma
e indicatoriũ dictãs malũ eẽ
endũ. Iſta natura dictat ꝙ
ũ colere et diligẽ. dictat etiã
r nobis volum⁹ fieri ab co
terĩ: alũ nõ debem⁹ irrogare
qđ ꝯmittit᷑ eſt ꝯ naturã/ põt
dupl'r variat᷑ nã ꝓhibꝫ aliqđ
r hõĩ aliquid eſt ꝓhibitũ
ibitiões decalogi: ꝓhibet
d tp̃us et ſic ꝓhibitiões
ſt malũ qꝛ ꝓhibitũ. Cõmit
etudinẽ/ hoc eſt qđ cõmit
loquẽdo mos nõ ſcriptus
ſcriptus ꝯſtitutio noiat᷑
dinẽ cõſeruatiuã honeſti

---

cere ꝯ cõſuetudinẽ deſtructiuã honeſti/ pctm̃ eſt: facere cõtra ꝯſuetudinẽ indifferentẽ malũ nõ eſt. Honeſtũ aũt eſt qđ ſua vi nos trahit/ ſua dignitate nos allicit. Itẽ nota ꝙ lex reſpicit honeſtũ: cõſuetudo ſiue cõſtitutio reſpicit vtile/ qđ eſt cõſeruatiuũ honeſti.

nõ

¶ De errore prauo iuditio ⁊ pſonaꝝ acceptiõe. c. x.

SEquitur de diuiſione pcti/ in pctm̃ cordis/ oris/ ⁊ opis. Et prĩo aliqđ de pctõ cordis qđ breuiter ſic diffinit᷑/ Pctm̃ cordis eſt trãſgreſſio legis diuine/ p deordinationẽ intrinſeci motus mẽtis. Sp̃ie eius ſũt/ pctm̃ cogitationis/ delectationis/ conſenſus. De pctõ delectationis viſuꝫ eſt ſupra cũ de pctõ actuali ageretur. Ad peccatũ cogitationis ꝑtinet/ error/ prauuꝫ iudicium/ et acceptio perſonarũ/ Ad pctm̃ ꝯſenſus reducitur pctm̃ conſcientie. Quantũ ad pctm̃ cogitationis/ prĩo videnduꝫ eſt de ipa/ deĩn de prauo iudicio: poſtremo de pſonarũ acceptione. Cogitationũ alia ſpeculatiua pure/ et iſta nõ eſt pctm̃/ alia practica ſiue affectiua. Prĩa ẽ in ꝯſpectu mentiſ ⁊ eſt inuolũtaria qꝫtũ eſt de ſe. Scđa ĩ aſpectu cũ affectu ⁊ eſt volũtaria et ideo põt eſſe pctm̃/ Error quidã eſt infirmĩtatis qualꝫ eſt ĩ febricitantib⁹ qbus dulcia vident᷑ amara. Quidã eſt infirmitatis originalis/ quo corrũpit᷑ rõ in iudicijs ⁊ frequẽter deuiat. Iſte error qꝛ nõ eſt voluntarius nõ eſt pctm̃ ſed pena pcti/ Quidã error peruerſe volũtatis qui eſt habere falſa ꝓ veris. Talis autẽ error aut eſt ꝯtra fidẽ aut bonos mores: et ille ſemꝑ eſt pctm̃ Si nõ eſt ꝯtra fidẽ aut bonos mores aut accidit in hijs q̃ ſũt ſupra iudiciũ hũanũ vt iudicare de intentionib⁹ hoim̃ vel cordiũ ⁊ ſic ſemꝑ

[illegible]

eſt pctm̄ qꝛ tūc vſurpat qđ ſolius dei eſt/ Aut accidit in hÿs que ſubſūt iudicio hūano vt errare in logicalibus naturalibꝰ ꝛ mathematicis ꝛ tūc nō eſt pctm̄. Prauū iudiciū recipit diffinitionē ꝛ diſtictiōez/ Diffinit᷑ aūt ſic. Prauū iudiciū ē ex errore ꝓueniēs temeraria ſnīa/ vl' ſuſpitio mali/ de occultis alioꝝ. Error ē habere ignota ꝓ notis. Snīa eſt in aſſerendo vel diffiniendo ꝙ ita eſt. Suſpicio eſt in opinādo cū dubitatione temeraria etiā ſentētiādo/ que ad ipm̄ nō ꝑtinent./ Diſtinguit᷑ aūt humanū iudiciū ſm̄ hunc modū. Judiciū aliud eſt certitudinis/ aliud temeritatis/ aliud ſuſpitionis. Primū ſcꝫ certitudīs nō eſt pctm̄ qꝛ de manifeſtis licite iudicamꝰ. Scđm iudiciū temeritatis ē triplex/ videlꝫ/ diffinitiōis/ arguitiōis/ aſſertionis. Diffinitiōis cū qs male iudicat. Nā de alicuius deſperare correctione eſt tanq̄ꝫ abiectū repꝛehendere q̄ nūc apparet malꝰ cū neſciamꝰ q̄lis futurꝰ ſit temerariū iudiciū ē/ arguitiōis cū qs iudicat de hÿs q̄ ad eū nō ꝑtinēt. Ro. xiiij. Tu q̄s es q̄ alienuꝫ ſuum iudicas/ aſſertionis cū qs iudicat de occultis. gloſa ſup p̄dictuꝫ locum/ de q̄bus incertuꝫ eſt quo aīo ſiāt ſine ꝑiculo nemo iudicat. Augu. vel beda ſup illō Mathei. vij. nolite iudicare/ dicit/ hoc loco nihil aliud nobis p̄cipi/ niſi vt ea facta q̄ dubiū eſt quo aīo ſiant in meliorē partē iterp̄temur/ primū eſt ꝑnicioſū/ ſcđm p̄ſumptuoſū/ tertiuꝫ ſupſticioſuꝫ. Tertiuꝫ iudiciuꝫ. ſ. ſuſpitionis eſt triplex ſcꝫ ſuſpitōis violēte. qn̄ oīa ſigna apparent/ mali nulla vel pauca boni. Temerariuꝫ qn̄ multa boni/ pauca mali. Leuis qn̄ multa mali/ pauca boni. Pr̄o nō eſt pctm̄. ſcđo veniale male graue. tertio veniale leue vel ꝑuuꝫ. Nota ꝙ in

de p̄uo
iudicio
diffinito

diſtīguit᷑

x iudiciū
temeritatis

1°
2°

dicium certitudis nec veniale eſt nec mortale Iuditium temeritatis mēſurat̄ iuxta illud Mat. vij. In quo iudicio iudicaueritis iudicabimi. gloſa. Si quez iudicaueris temerarie dāpnatiōe veniali venialr cōdēpnaberis. ſi dāpnatiōe mortali mortalr ꝯdēpnaberis. Et hoc intellige ſcꝫ p̄iuditio. Iudiciū ſuſpitionis q̄zdiu manet ī ſuſpiciōe nō eſt mortale niſi veniatur in aſſertōis iudiciū. Circa ꝑſonarū acceptionē attendendū eſt diffinitionez differentiā triplicē. Diffinitur aūt ſic. ꝑſonarū acceptō eſt iiuſticia q̄ prefertur perſona ꝑſone ꝓpter cauſaz idebitā. Sp̄es acceptionis ꝑſonarū ſunt tres. vna cōmittit̄ in honoris exhibitione de qua Iaco. ij. Fr̄es mei nolite habere fidem ieſu xp̄i in ꝑſonarū acceptione. Alia in iudicij executione. de qua deuto. xvi. Nō accipies ꝑſonā in iudicio. xc. Alia in ꝓmotione ad dignitates que ꝓhibetur. primi. Reg. xvi. in electione dauid cui non pretulit dn̄s fratres ſuos propter vultus pulchritudinem ſeu altitudinem ſtature.

de acc
pſonar
diffin
dntia

De pctō conſenſus. Cpm. xi.

Sequit̄ videre de pctō cōſenſus vbi p̄mo videndū eſt de ip̄o ꝯſenſu q̄ ē. Scd̄o de pctō ꝯ ꝯſcientiā. Tertio de differētijs ꝑplexitatis. Cōſenſus diffinit̄ ſic. Cōſenſ⁹ eſt nutus volūtatis ſpōtaneus vl̄ mot⁹ animi liber ſui. Et cū nichil ita ſit in ptāte noſtra ſicut ꝯſentire vel diſſentire hinc eſt ꝙ ꝯſummatur ibi oē pctm̄. Inciatur em̄ in cogitatiōe creſcit in delectatione. ꝑficitur vero in ꝯſenſu et voluntate. Ad intelligenduz quomō peccat̄ qn̄ agitur ꝯtra conſcientiā multiplicitas ꝯſcientie attendenda eſt. Cōſcientia enim vno

diffin
cōſen
nō

nō

modo dicitur ſuperior ps rōnis quam greci ſynde-
reſim vocant. ⁊ apud nos ſcintilla ↄſcie poteſt dici
Hec diffinitur a baſilio ſic Conſcia eſt naturale ius
dicatoriū faciendi vel non faciendi Differūt tamen
ſm̄ rationē ſyndereſis et conſcia Naȝ ſyndereſis iu
dicat faciendū. id ē dignū fieri. Conſcia xo iudicat
faciendū id ē debitū fieri. Alio mō dr̄ cōſcia habitꝰ
naturalis dictandi bonū vł malū ⁊ ſic diffinit̄ a da
maſceno. Cōſcia eſt lex intellectus noſtri naturalis
oppoſita peccato. Et ſm̄ hoc conſcia nunq̄ȝ errat.
Tercio dr̄ ↄſcia opinio habita de agendis vel non
agendis. id eſt debitis fieri vel non fieri formata. de
q̄. i. Cor: viij. quidam cum cōſcia ydoli vſq̄ȝ nūc ⁊c.
Ro. xiiij. Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt. i.
quod eſt contra conſcientiam. Iſto ſecūdo modo cō
ſciētia eſt habitus acquiſitus frequenter erroneus
in iudicando eſſe faciendū quod non eſt faciendum
⁊ econuerſo. Poteſt aūt dictare conſcientia tercio
mō dicta aliq̄d ſm̄ legem dei ꝑter legē dei ↄ legem
dei Et eſt hic ſermo de dictamīe cōſcie ꝑ modū pre
cepti ſiue ꝓhibitionis nō per modum conſilij vel ꝑ
ſuaſionis Primo modo conſcientia ligat ſimplicit̄
et vniuerſaliter q̄ȝ legi dei cōcordat q̄lr ↄſcia oñdit
eē ligatū. Scđo mō cōſcia ligat q̄ȝdiu manet. vñ te
netur hō vel eā deponere vel qđ dictat ope adiple-
re vt puta ſi dictat conſcia ꝙ leuare feſtucā de fra
eſt neceſſariū ad ſalutē. Tertio modo ↄſcientia non
ligat ad faciendum vel nō faciendū ſȝ potius ad ſe
deponēdum. q̄ȝ cū talis ↄſcia ſit erronea ⁊ error ille
repugnet legi diuine neceſſario q̄ȝdiu durat ponit
hoīem extra ſtatuȝ ſalutis vt pote ſi dicat lecatrix

alicui moriar ſi non cognoſcas me ⁊ ille īcipiat ha
bere ꝯſciam de mortali ſi nō cognouerit leccatricē.
nō ē ī ſtatu ſalutꝭ ipſa ꝯſcia ꝑdurāte: qꝛ ſi nō cogno
ſcit eā peccat mortaliter cōtēpnendo deū dū dictat
cōſcia hoc dño nō diſplicere: ⁊ ſi cognoſcit eā facit
cōtra ꝑceptū diuinū Perplexitas naſcitꝰ ex errore
ꝯſcie Eſt aūt triplex ꝑplexitas Prima eſt intelligē ꝑplexi
tie verborum ſacre ſcpture q̄ videntꝰ ſibi repugnare
Secunda eſt īelligentie faciendoꝝ. de q̄. Ro. viij.
Qđ orem' neſcim' ⁊c. tercia ē ineuitabilitas peccā
di Prima diſſoluitur ꝑ diſtinctionē ⁊ cōſiderationē
cauſaꝝ dicendi vtrūq̄ Secunda diſſoluitꝰ ꝑ īſpira
tionē ſpūſſcti q̄ eſt vnctio docēs de oībꝰ ꝑ meritum
orōnis Jacobi. i. Si q̄s indiget ſapiētia ⁊c. Et prio
paral. xxvi. Cū ignoramꝰ qđ agere debeamꝰ ⁊c. ter
tia diſſoluitur ꝑ depoſitionē erronee conſcientie.

Capitulum. xij.

De mendatio periurio et contēptione.

Sequitur videre de pctō oris qđ pluribꝰ
differētijs variatꝰ. Peccata eñ oris ſunt
mēdaciū ī q̄ vitas deſtruitꝰ Periuriū ī q̄
veritas contēpnitꝰ Cōtēptio ī q̄ veritas ī
pugnatꝰ Eſt eñ ꝯtētio veritatis īpugnatio cū ꝯfidē
tia clamoris Hec tria ꝑcipue ſūt ꝯtra veritatē Iſta
cōtra bonitatē ſūt ſcurrilitas q̄ eſt cōtra honeſtatē
Adulatio q̄ eſt cōtra rectitudinē ī laude aliena Ja
ctātia q̄ eſt cōtra rectitudinē in laude propria Blaſ
phemia q̄ eſt contra rectitudinē in vituperium dei.
Maledictum qđ eſt cōtra rectitudinē in vituperiuꝫ
proximū q̄ztum ad penā Cōtumelia q̄ eſt ꝯtra rectī
tudinē ī vituperiū ꝓximi q̄ztū ad cl'pā agtam q̄ ipro

peraꝶ Detractio q̄ ẽ ꝯ rectitudĩez ĩ vitupiuz pꝛimi q̄ztuz ad occultã culpã. ⁋ De mẽdacio ẽ videre q̄ztuz ad diffinitionẽ ꝛ diuiſionẽ. Diffinit̃ ãt ab Auguſt. ſic Mẽdaciuz ẽ falſa ſignificatio vocis cuz ĩtẽtione fallendi. Et nota ꝙ cuz mẽtiri ſit ꝯ mẽtẽ ire pt hõ mẽtiri dicẽdo falſitatẽ ex certa ſcia. Itẽ pt hõ mentiri dicẽdo veritatẽ: qꝛ q̄zuis ſit verũ qḋ loqꝶ tñ alıṫ ſẽtit ĩ ꝯſcia. Itẽ pt hõ dicere falſũ nõ mẽtiẽdo nec peccãdo. vt qñ fallitur. adhibita tñ debita diligentia. ⁋ Diuidit̃ ãt mẽdaciuz diuiſione trimẽbri ſcz ĩ mẽdatium officioſuz pniciosuz ꝛ iocoſum. Officioſuz ẽ qḋ iuuat. Pꝛeniciosuz quod nocet. Iocoſuz qḋ delectat. Diuidit̃ ãt diuiſiõe octimẽbri ſic/ octo ſunt gña mẽdaciorꝫ ſcz/ Pꝛimum qḋ ſit ĩ doctrĩa religiõis vt dicere xp̄m nõ eſt de virgine maria natum/ ſcḋz qḋ nulli prodeſt et alicui obeſt vt mendaciuz detractionis/ et ſi quis eſt teſtis falſus ĩ cauſa crimĩali/ tertiũ qḋ alicui obeſt vt proſit alicui vel aliĩ. vt aliquis ſit teſtis falſus in cauſa pecuniaria/ quartuz qḋ ſit ſola mentiendi libidine/ quintum quod ſit cupiditate placendi aut delectandi ſuaui eloquio. vt mẽdaciũ adulationis/ ſextũ quo quis mentitur ꝑ cõſeruãda pecunia alicuius/ ſeptima quo quis mẽtitur pꝛo cõſeruanda vita alterius/ octauum quo quis mẽtitur pꝛo conſeruanda caſtitate alterius. / Nullo hoꝛum mendacioꝛum eſt mentiendum. Dat autez talem regulam Auguſtinus ꝙ quanto aliquod mendaciuz magis accedit ad pꝛimum tãto maius eſt peccatuz quanto magis recedit a pꝛimo mendatio tanto minus eſt peccatuz. ⁋ Poſt mẽdaciuz quo veritas deſtruitur. ſequitur periurium quo veritas cõtempnit̃

3 Aug:

adeg

[illegible]

3 aug: De gener mendacij & peccatis/ 3 mendaciũ pniciosũ · 1 · [illegible] [illegible] genera [illegible] [illegible] est mortale. 3 [illegible] [illegible] officiosa & iocularia. v. de [illegible] Hugone. [illegible]

---

pluries eſt violatio iuram
vel q̄tum ad eſſent
teſtẽ ſue locution
iurare l3 ppt pacẽ iuſt
firmandã: Propter
frequent iurabat
ſicut iurant actoꝛ et
ſeruandã ſic frequenter
ad formã: ſic eſt foꝛ
hec variat̃. Naz in
id eſt per deum
teſtis eſt michi de
vero dicitur per deũ.
iurare per ydola. Quar
dicitur ꝙ iuramentum tr
veritatẽ q̄ dz eſſe in con
iudiciũ vt diſcrete iur
vt qḋ iuratur ſit licitũ
differẽtias q̄ ſunt due.
quando iurat̃ vel de pñti
pmiſſoriũ vt cũ iurat
futurũ. Modo videri pot
periuriuz eſt mendatiũ iur
videri diſtinctio: pꝛim
Scḋo peruerſa iura
Tertio dicit̃ trãſgr
adulatione maledictoꝛ det
equit̃ videre de adu
detractione q̄ contr
dic vitupiũ cõmit
diffinitur ſic. Adula

Sed quia piuriuʒ eſt violatio iuramēti ꝓus vidēdū
eſt de iuramēto vel q̄ʒtum ad eſſentiam et ſic iurare
eſt inuocare deuʒ ī teſtē ſue locutionis: vel quātū ad diffini°
licētiaʒ ⁊ſic iurare lʒ ꝓpt pacē⁊iuſticiā conſeruādā
vel amicitiā ꝯfirmandā: Propter veritatē aſtruen-
dā et ſic paulus frequent iurabat. Propter calum-
pniā vitādā: ſicut iurant actor et reus. Propter fi-
delitatē ſeruandā ſic frequenter iurant ꝓncipes re-
gi. vel q̄ʒtuʒ ad formā: ⁊ſic eſt forma cōceſſa: vt iura-
re per deuʒ. et hec variat. Naʒ in veteri teſtamento alia diff
dicebat viuit dñs. id eſt per deum viuū. In eccl'ia ꝓ-
mitiua dicebat teſtis eſt michi deus. i. teſtē deuʒ in-
uoco. Modo vero dicitur per deū. Et eſt forma non
cōceſſa: vt iurare per ydola. Quantū aūt ad comi-
tes et ſic dicitur ꝙ iuramentum tres debet comites
habere ſcʒ veritatē q̄ dʒ eſſe in conſcientia vt noue-
rit ita eſſe. Judiciū vt diſcrete iuret ⁊ cū deliberatio-
ne. Juſticiā vt qđ iuratur ſit⁊licitū et honeſtū. Quā- [illegible]
tū vero ad differētias q̄ ſunt due. ſcʒ iuramētū aſſer-
toriū vt quando iurat vel de pñti vel de ꝑterito eſſe
vel fuiſſe et ꝓmiſſoriū vt cū iurat aliqs ď futuro ali-
quid ſe facturū. Modo videri poteſt piurij diffinitio
q̄ eſt. Periuriuʒ eſt mendatiū iuramēto firmatum.
Pōt etiam videri diſtinctio: primo. Periuriū dicit diſtīct
falſa iuratio. Scđo peruerſa iuratio qđ fit qñ eſt illi-
citū qđ iurat. Tertio dicit trāſgreſſio iuramenti.

¶ De adulatione maledicto ⁊ detractione. Cpʒ. xiiij.

Sequit videre de adulatione maledicto
⁊ detractione q̄ contra rectitudinem lau-
dis ⁊ vituperij cōmittuntur. Adulatio aūt
diffinitur ſic. Adulatio eſt ſmo laudi-

licui exhibitus in intẽtione placẽdi. Diſtinguit᷑ aũt ſic. Eſt eñ quedã adulatio que bonũ non habitum tribuit. Quedã que habitum extollit dicẽdo maius q̃z ſit. Quedã que malũ nutrit laudãdo maluz dicẽdo eſſe bonũ et licituz. p̃s. Laudat᷑ peccatoꝛ in deſiderijs aĩe ſue ꝛc̃. Quedã eſt qua hõ hoĩ vult placere non propt᷑ deuz laude tñ vera. Gala. i. Si adhuc hominibus placerẽ chriſti ſuus non eſſẽ id eſt ſi placere vellẽ non propt᷑ deum. Maledictuz quadrupliciter variatur. Eſt eñ maledictum ſurreptionis de quo dicit Auguſtinus. Si eñ cuz oñi facilitate ꝛ temeritate / maledixeimus ad minima ꝑtinet peccata. Maledictũ laſciuie eſt cũ alicui non ex animo maledicimus. de q̃ dicit hieronimus. Qui negligit oĩs maledicti reſecare cõſuetudinẽ: et ſi non corde maledicat: immũditiã tñ labioꝝ ꝛoris inquinamentum incurrit. Eſt et maledictuz odij qd̓ ex malo corde ꝓcedit zelo vindicte. Quartũ eſt maledictũ iuſticie qd̓ ex caritate ꝓcedit. ſ. cum alicui amico nr̃o maledicimus ad ei⁹ correctionẽ. De hijs duobus vltimis dĩgrego. Scriptura ſacra duob⁹ modis maledictũ cõmeõrat / alid̓ qd̓ apꝓbat / alid̓ qd̓ cõdẽpnat. Alit᷑ eñ ꝓfert᷑ amoꝛe iuſticie. alit᷑ amoꝛe vindicte. ¶ Detractio ſic diffinit᷑ Detractio ẽ aliene fame denigratio Cõmittit᷑ aũt ſex modis ſcz cũ bonũ negam⁹ qd̓ nouim⁹ eſſe factũ vel cũ tacem⁹ ne fiat alijs manifeſtũ vel cũ ꝑuertimus dicendo illd̓ mala ĩtẽtione eſſe factũ. Itẽ malũ occultuz reuelando in caſu non cõceſſo vel augmẽtãdo dicẽdo maius eſſe q̃z ſit: vl̓ adinueniendo mẽdaciter malũ qd̓ factũ non fuit. Tenet᷑ autẽ detractoꝛ ad reſtitutionẽ bone fame quam ab-

Maledcm̄ triplex

Detra ctio

ſtulit. Maius em̄ bonum aufert detractor q̃z raptor. et non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatuz

aug9 7 c. 12. q. 6.

¶ De peccato operis. Cp̄m. xiiij.

De pctō operis breuiter eſt videndū quãtum ad diffinitionē/ et diſtinctionē/ ab offenſa voluntatis/ ſup additionē ad maliciaz volūtatis. Eſt aũt pctm̄ opis tranſgreſſio legis diuine p īordinationē extrinſeci motus mētis. Ad peccatū operis reducit pctm̄ ꝯſuetudinis: peccamus em̄ cogitatione/ delectatione/ cōſenſu verbo ⁊ opere ⁊ ꝯſuetudine/ Pctm̄ aũt opis cōpari habz ad pctm̄ volūtatis interioris/ put ſunt cōiūcta/ et ſic ſūt vnū peccatū p eo ꝙ eſt ibi vnus contēptus ⁊ vna auerſio: vnū inq̃z ſunt loquendo formaliter: cuz ſit ibi vna deordinatio ſpūa. Loquēdo tñ materialit plura ſūt pctã q2 plã ſūt deordinata. ſ. volūtas interior ⁊ actus exterior. Si aũt hec duo ad inuicē ꝯpent tã q̃z diſiuncta/ ita ꝙ vnus peccet volūtate tm̄ ali9 volūtate ⁊ ope: tūc diuerſa ſūt pctã nō ſoluz materialit ſed etiã formalit. Supaddit vero malicia operis ſuper maliciã voluntatis/ qñ volūtas mala nō vult in opus procedere/ q2 tunc nō eſt oīno plenus cōſenſus Nã ſi actus operis ſubſequat ꝯtēptuz: auerſio ⁊ cōuerſio ꝯſūmat. Si autē voluntas mala vult ī opus pcedere ſz nō pōt: tunc diſtīguēdū eſt. Nã vnuz peccatū maius alio tripl'r indicat. ſ. aut rōe maioris ꝯtēpt9 dei/ ⁊ ſic op9 nō addit ad īiq̃tatē volūtatis/ aũt rōe maioris delectatiōis ⁊ libidīs/ ⁊ ſic opus aggrauat maxīe q̃ztū ad gen9 carnalis pctī/ q peccat qs in ſeipo Aut rōne maioris dāmnificatiōis et ſic opus addit ad maliciam voluntatē maxime quantum ad gen9

Deffinitio

Pcti quo quis peccat in ꝓximuz. Quātūcunqꝫ ei ve
lit q̄s fornicari nō tm̄ delectat̄ in voluntate q̄ztuz i
opere. Et q̄ztumcunqꝫ velit quis occidere nō tm̄ no
cet volendo quantum actualiter occidendo.

¶ De. vij. vicijs capitalibus in gn̄ali. Cap̄m. xv.

SEquit̄ videre de diuiſione pcti in ſeptem
vicia capitalia que ſunt. Sup̄bia inuidia
ira accidia auaritia gula luxuria. De q̄
bus p̄io vidēduz eſt in gn̄ali. Dein̄ d ſin
gulis i ſpāli. In gn̄ali tria ſunt in vicijs capitalib⁹
attēdēda. ſ. diuerſa noīatio. ꝯnexiua ordīatio. ſuffi
ciēs aſſignatio. A btō grego. ꝛ alijs doctorib⁹ ſic no
minatur vt̄s. Ab yſid. ſic. Caſtrimergia fornicatio
philargia triſticia accidia zenodoxia ſuperbia. Itē
ſuperbiam quidam et zenodoxiam ſiue vanam glo
riaz diſtinxit yſid. Sed grego. coniunxit qꝛ idez ſūt
in re differētes tn̄ ratione. Superbia dicitur qn̄ ali
quis ſibi magnus apparet itra animuz. Vana glo
ria eſt quando aliquis nititur magnus apparere ꝓ
pter laudem in facie aliorū. Similiter yſid. diſtin
xit accidiam et triſticiam. Sed grego. coniunxit: qꝛ
idem ſunt in re et differunt ratione. Idē em̄ motus
eſt in accidia et triſticia. differens ratione termino
rum. Nam ſecundum auerſionem ꝛ receſſum ab ar
duo graui dr̄ triſticia. ſcd̄m vero acceſſuz et conuer
ſionē ad leue dr̄ accidia. vt qꝛ iſti eſt graue ſurgere
ad matutinas triſtis auerti ſe. Qꝛ vero leue eſt q̄
ſcere accidioſus; cōuertit ſe. ¶ Ordinat̄ aūt vicia ca
pitalia ſecundum connexionem qua fit vt vnum ex
altero proferatur. Nam ſuperbus non vult ſubeſſe
maioribus. vult p̄ferri equalibus. vult ꝯculcare mi

nores: et ſi non poteſt inuidet maioribus quia principātur. equalibus qꝛ proſperantur. minoribus qꝛ exaltantur. Cuꝫ igit̄ ſic nichil proficiat cōcipit irā de facili ad maiores mediocres et minores: Deīdc decidit in accidiā: qua mētis trāquillitas perturbatur. Extunc cuꝫ interiorē conſolationē amiſerit ad exteriorem per auariciam ſe cōuertit. et ſic factus opulentus immoderate per ingluuiē fartit ventrē. ⁊ poſtremo ad luxuriā reſoluit carnē. a ſummo rationis ꝟtice vſq ad carnis infimū deprauatꝰ. Sic pꝫ ꝙ q̄tuor prima ſunt ſpūalia. Duo vero vltima ſunt carnalia. Accipit aūt ſufficiētia ſeptē capitaliuꝫ vicioruꝫ penes pronitatē ad apparēs bonuꝫ. Hec auteꝫ ꝓnitas ſi eſt reſpectu boni qđ reſpicit ſpm̄ ſcđm ſe pōt eſſe quadruplex ſcđm q̄ttuor ꝯditiones boni ad qđ appetitꝰ hoīs inclinat. Appetit eīm quis bonū ſub rōne dignitatis et ſic eſt ſuperbia. Aut ſub rōne ꝓpetatis ⁊ ſic eſt inuidia. Aut ſub rōne ſecuritatis ⁊ ſic eſt ira. Aut ſub ratione q̄etis et trāquillitatis et ſic ē accidia Si ꝟo ſit ꝓnitas reſpectu boni qđ reſpicit carnē ſiue ſpm̄ ī carne: ſic pōt eſſe triplicit. Nā ſpūs carnalis appetit bonuꝫ ſub ratione ſufficientis ⁊ ſic eſt auaritia: aut ſub ratione demulcentis et ſic eſt luxuria. aut ſub rōne reficientis ⁊ ſic eſt gula. Ex hoc pꝫ numerus et ſufficiētia vicioꝝ capitaliū.

¶ De differentia inter capitale viciuꝫ initiū peccati. et radicem malorum. Cap̄m. xvi.

Attendēda eſt drn̄ia inter capitale viciū pcti initiuꝫ: ⁊ radicē maloꝝ. Capitale viciū dr̄ qꝛ ſicut caput ē mēbrū ꝓncipale ⁊ ꝯpletiū ⁊ alioꝝ mēbroꝝ ꝓncipiū quātuꝫ

ad motuz ⁊ ſenſū ſic viciuz qđ đr capitale nominat
pctm̄ ꝯpletū a q̄ alia vitia oriunt̄. Initiuz ꝟo pcti
noiat ꝓprie illud ī q̄ actꝰ inchoat̄ Radix ꝟo illud a
q̄ nutrimētuz trahit̄ ⁊ fomētuz. Unde cū pctm̄ nu-
trimētuz trahat ex ꝑte appetibilis et dicat receſſuz
a deo hinc eſt ꝙ īitiuz peccati attendit̄ ex ꝑte auer-
ſiōis Radix ꝟo ex parte ꝯuerſionis Et ſic aduerſio
eſt ratiōe cōtēptus. Cōuerſio ꝟo eſt ratiōe cupidita
tis et libidīs. Et ideo ſuꝑbia dicit̄ initiuz oīs pecca
ti. Cupiditas radix omniū maloꝝ. Dicit̄ aūt īitiū
oīs peccati tripliciter ſiue noīat̄/aut ꝓut dicit receſ
ſuz liberi arbitrij a lege maieſtatis ⁊ ſic ſuꝑbia ſiue
cōtēptus dicit̄ initiū pcti. qꝛ qui p̄ceptū trāſgredit̄
creatoris a ſuꝑbia īcipit et cōtēptu Aut a lege veri
tatiſ et ſic error đr īitiū pci qꝛ ſicut dicit ſapiēs Oīs
malus ignorans. Et vere ab ignorantia incipit
et errore: qꝛ eterna deſerit pro terrenis. Aut a lege
bonitatis et ſic īſipientia dicitur initiū pcti Unde
criſoſtimus ſuꝑ illđ p̄s. a facie īſipientie mee. dicit
ꝙ oīs pcti initiū īſipientia eſt Inſipientia ē cōtra-
ria ſapiētie: ī qua diuina bonitas pregustat̄ merito
ergo ab inſipiditate đr īchoare q̄ potiꝰ ī malitia pec
cati q̄z ī ſuauitate dei eligit delectari Radix ēt pec
cati ſiue mali q̄ circa pctm̄ dicit libidinis ꝓnitatez
tripliciter p̄t ſumi: ſcz generaliſſime: cū dicitur cupi
ditas ſiue libido ē radix oīz maloꝝ Sp̄alit̄ vt cū đr
ꝙ duplex ē radix maloꝝ. ſ. amor male accendens ⁊
timor male humiliās ſiue deiciēs Amor ē reſpectu
boni: timor reſpectu mali Minꝰ gn̄alit̄ vt cū đr ꝙ tri
plex ē radix pcti ſcz ꝯcupiſcētia carnis oculoꝝ ſuꝑ
bia vite Et ſic patet ex predictis quomodo accipis

tur viciū capitale. Pȝ ēt ꝙ initiū dr̄ aliqn̄ de ſupbia aliqn̄ de erroꝛe. aliqn̄ de inſipiētia. Pȝ nichilomin⁹ ꝙ aliqn̄ dr̄ vna radix: aliqn̄ due: aliqn̄ tres.

¶De ſuperbia. Cp̄m. xvij.

IAm de ſingulis vicijs capitalibus eſt vidēduz. Et p̄mo de ſupbia. Circa quā tria ſunt attēdenda. ſ. diffinitio: differētia: gradus. Supbia diffinit̄ ſic a bernardo. Supbia eſt ꝑpe excellētie appetit⁹. ſic ab Aug. libro ꝺ īnocētia. Supbia ē amoꝛ ꝑpe excellētie. Itē ab eodē ꝺ ciuitate dei. Supbia eſt ꝑuerſe celſitudis appetit⁹. Supbia ſm grego. hȝ quattuoꝛ drn̄as. Prima eſt qn̄ hō attribuit ſibi bonū qꝺ hȝ. Scḋa eſt qn̄ et ſi non ſibi tn̄ ſuis meritis. Tertia qn̄ iactat ſe hēre qꝺ non habet. Quarta eſt qn̄ ſe exiſtimat alijs ꝑualere vn̄ ꝺ⁹. A ſe pro meritis falſo pl⁹ oībus īflat. Scḋz Anſelmū libro de ſiltudinibus quattuoꝛ ſūt exaltationis ſpēs. Quedā eſt exaltatio in opinione. voluntate. ſermone. opere. Exaltatio ī opinione eſt cū qs reputat ſe dignum epiſcopatu vel aliq̄ dignitate tn̄ nollet eā hēre. Exaltatio in volūtate eſt cū qs vellet habere epiſcopatū tn̄ nō reputat ſe dignū vel etiam opinat̄. Exaltatio ī ſmone eſt qn̄ nec dignū ſe reputat nec vellet hēre tn̄ loqtur amploſa de aliq̄ ſciā. vt magis appareat. Exaltatio in oꝑe eſt qn̄ aliqs nec ſe dignū reputat nec vellet habere nec loquitur magna tn̄ exaltat̄ in oꝑe vt qn̄ vocat̄ ad cōſilia ⁊ hmōi. Gradus ſupbie ſm bernardū ſūt. xij. ſcȝ. Curioſitas leuitas mētis: īepta letitia. iactātia. ſinglaritas. arrogātia. ꝑſūptio. defēſio peccatoꝝ. ſimlata cōfeſſio rebellio libertas. peccandi conſuetudo. hūs quaſi ꝗ

buſdam paſſib⁹ ſuperb⁹ diligenter ad finē quē itē
dit peruenit. Curioſitas eſt qñ ſupb⁹ diligenter inq̄
rit rumores ſcʒ quid de ipſo dicat̃. Leuitas mentiſ ē
quādo leuiter aliquis mutat̃ i delectatione ex ver
bis laudis ⁊ in triſtitiā ꝓpter ℣ba vituperij. Inepta
letitia ē qñ letatur ex defectib⁹ ⁊ criminib⁹ alioꝝ.
Iactantia eſt qñ narrat ea q̄ habet vt laudet̃ Sin
gularitas eſt qñ p̄ter cōſuetudinē aliqua ſingulari
ter opat̃ vt ſolus appareat ⁊ laudet̃ Arrogantia ē
qñ iactat ſe habere qđ nō habet. Preſūptio ē qñ in
gerit ſe ad faciēdū qđ ad eū nō ptinet Defēſio pctō
rum ē qñ pctm̄ ſuū ⁊ errorē defēdit et excuſat quis
apte Simulata confeſſio eſt qñ pctm̄ ſuū excuſat oc
culte Rebellio qñ deſſidet ſcʒ ſuperiorib⁹. paribus.
et īferiorib⁹. Superioribus obuiat: inferiores opp̄
mit: pares moleſtat et perturbat. tunc libertas pec
candi ſuccedit quia nec deum timens nec homines
reuerans peccat libere. Conſuetus ad mala ĩprofū
dum decidens peccatorum contemnit.

Cp̄m xviij.

¶ De inani gloria.

SEquitur videre de īani gloria q̄ idē eſt
qđ ſuperbia ſcđʒ rē: ab eadē differēs rōe
Circa quā breuiter vidēda ſūt quattuor
ſcʒ diffinitio: oppoſitū. de filie. Inanis
gloria ſic diffinit̃ Inanis gl'ia ē amor laudis ꝓprie
ꝓpt̃ excellētiā apparentē Inanis gl'ia ad hūilita
tē hʒ opponi. Humilitas aūt q̄ttuor hʒ actus Pri
mus actus eſt velle ſubijci ⁊ ſic opponitur ſuperbie
large ſumpte. ſecundus eſt de ſe parua ſentire. vn
de aug⁹. Et hūilitas ē cēſus ꝓpe puitatis et ſic op
ponitur tumori vel elationi. tertius eſt velle ſubci

ſcʒ ſuperiori. inferiori.
ſtricte ſūpte q̄ eſt amor
ſe velle qua dici ⁊ ſic opp
gloria duas differētia
fauoris ⁊ laudis Fauor ē c
in ore. Tres aūt hʒ dif
Iheremie. ix. nō glo
nec fortis i fortitudīe ſu
hoc gloriet̃ ſcire et nou
ſſime trinitatiſ ꝓpria
attribuit̃ filio nec i for
nec ī diuicijs tā tpalib⁹ q̄
ſpūali facto. Inanis glo
ſūt filie ſcʒ ĩobediētia
pertinatia. diſcordi
eſt voluntas fugie
ſubiacere ſupiorib⁹ in
ꝓpter apparentiā ꝓ
ypocriſis eſt voluntas
fallaciter ĩ apto: ⁊ v
intentione ſiue opere. I
cōformationē ſui hijs q
pertinatia eſt volunta
dicta vel facta ſua
Diſcordia eſt voluntas
ab hijs que ab al
Preſumptio eſt volunt
propter appar
ſapientie oſtentari cu
inter ſuperbiam e
rationis dici

ſe oībus ſcʒ ſuperiori. inferiori. ꝛ pari ꝛ ſic opponit̄ ſupbie ſtricte ſūpte q̄ eſt amor ꝓpe excellentie q̄rt⁹ eſt de ſe velle pua dici ꝛ ſic opponit̄ iāni glorie Habet īanis gloria duas differētias formales ſcʒ appetitū fauoris ꝛ laudis Fauor ē excellētia alicui⁹ ī corde. laus in ore. Tres aūt hʒ differētias materiales q̄ ponūtur ihereme .ix. nō gloriet̄ ſapiēs in ſapiētia ſua nec fortis ī fortitudīe ſua nec diues ī diuicijs ſuis ſʒ ī hoc gloriet̄ ſcire et nouiſſe me dicit dn̄s Cū glīa ſit btiſſime trinitati ꝓpria nō ē gloriandū ī ſapiētia q̄ attribuit̄ filio nec ī fortitudine q̄ attribuit̄ patri: nec ī diuicijs tā tp̄alib⁹ q̄ʒ ſpūalib⁹ q̄ attribuuntur ſpiritui ſācto. Inanis glorie ſcd̄m btm̄ gregoriuʒ ſeptē ſūt filie ſcʒ īobediētia. iactātia. ypocriſis. incōtinētia. pertinatia. diſcordia nouitatū. p̄ſūptio. Inobediētia eſt voluntas fugiens minorationē ptātis nolēs ſubiacere ſup̄iorib⁹ in debitis Iactantia ē voluntas ꝓpter apparentiā ꝓpriam poteſtatem ſe oſtendēs ipocriſis eſt voluntas per ſpēm ſāctitatis ſe ſimulans fallaciter ī apto: ꝛ viliter agens ī occulto ſiue ītentione ſiue opere. Incontinētia eſt volūtas per cōformationē ſui hijs q̄ male ſunt laudari appetens. ꝑtinatia eſt voluntas fugiēs minorationē probitati dicta vel facta ſua irrationabiliter defendens Diſcordia eſt voluntas fugiens minorationē ſapientie ab hijs que ab alijs dicūtur diſſētiens Nouitatū p̄ſumptio eſt voluntas excedens qualitatem ſui ordinis propter apparentem nouitatem ſcientie vel ſapientie oſtentari cupiens yſidorus vero diſtinguens inter ſuperbiam et inanem gloriam ꝓpter differentiam rationis dicit ꝙ de ſuperbia oriū

tur contemptus/inuidia/inobedientia/blaſphemia
murmuratio/detractio,et plura alia. De inani glo-
ria vero ſecundū eundem oriuntur contēptiones he-
reſes/iactantia/preſumptio nouitatum.

Cpm.xix:

¶De inuidia.

SEquit̄ videre de inuidia q̄ztuz ad quinqꝫ
ſcz quātuz ad diuerſā noīationem diuer
ſam diffinitionē:oppoſitionē:differētias
et filias. Inuidia dr̄ aliqñ noīe ire. Geñ.
iiij. Quare iraſceris.i.liuore torqueris. Aliqñ noīe
odij. Geñ.xxxvij. Oderant eum ffēs.i.inuidebant.
Aliquādo noīe emulatiōis p̄.reg.ij. Affligebat eaꝫ
emula eius. Tñ emulatio quattuor hꝫ ſignificatōes
hoc ꝯſiculo ꝓprehenſas. Emulor inflat̄ amat inui-
det ac imitatur. Aliqñ noīe proprio Et ſic dam.di
ꝯ quattuor ſūt ſpēs triſticie.ſcz accidia q̄ eſt triſti-
tia aggrauās. Achos q̄ eſt triſticia vocē auferens:
mia q̄ eſt triſticia de alieno malo:inuidia q̄ eſt triſti
cia de alieno bono. Diffinit̄ autē ſic inuidia ab Au
guſtino. Inuidia eſt odiū felicitatꝭ aliene. A Remi
gio. Inuidia ē dolor de alieno bono. A Damaſceñ.
Inuidia eſt triſticia in apparēti felicitate alicuius
inimicorū. Item aliter inuidia eſt diſſentio ab alie-
no bono extimato diminuere ꝓpriuꝫ. Differentie in
uidie materialr̄ aſſignate ſcd̄m Augu. ſunt tres ſcꝫ
inuidere ſuperioribꝰ paribus et minoribus ſiue īferi
oribus. Inuidet eñ hō ſupioribus qꝛ eis nō equat̄
Paribus qꝛ ī melius ꝓſperant̄. Inferioribus ne ei
equant̄. Opponitur autē timor dñi ſupbie rōne hu
militatꝭ quā gñat:et pietas īuidie rōne caritatꝭ ex
qua gñatur. Pria eñ ꝛ potiſſima filia caritatis eſt

pietas que ad oĩa valet. Filie inuidie scđm beatum Gregoriũ sunt q̃nqꝫ scꝫ odiũ. susurratio. detractio. exultatio in aduersis proximi. afflictio ĩ prosperis ipsius. Odiũ est voluntas affectans ꝓximo maluz contristante bono. Susurratio est voluntas loquẽdi seminãs discordias ĩter fratres vt persequatur proximum ꝓpter ipsius contristans bonũ. Detractio est voluntas famã proximorum ꝑ verba denigrans vt destruat in aliorũ opinione ɔtristans bonũ. Exultatio ĩ aduersis proxĩorum est voluntas procurata in proximi aduersitate delectãs. Afflictio in bonis proximi est voluntas ꝓcurans maluz suo desiderio per euentum ꝓsperitatis contrarie defraudata.

De ira. Cp̃m. xx.

Sequitur videre de ira q̃ztũ ad quattuor scꝫ quantum ad diffinitionem: oppositionem: differentias: et filias. Diffinitur autez ira a Cassiodo. Ira est animi motus concitatus ad penã prouocans ĩferendaz. a Rabano. Ira est oĩs malus motus ad nocendũ. Ab Augustino. Ira est tristicia ex ĩpotentia vlciscẽdi. A damasceno. Ira est feruor eius q̃ circa cor eius est sanguinis ex euaporatione fellis vel returbatiõe fieus. Itẽ ab eodem sic. Ira est id qđ est audax mẽtis vindex ɔcupiscentie. Item ab eodẽ. Ira est desideriũ repunitiõis. A pħo. Ira est appetitus ɔtrarij doloris ꝓpter apparentẽ examinationẽ et appetitus inferendi dolorez sibi aduersanti ꝛ ꝓpter illatam apparentem iniuriã que quodãmõ examinat ꝑ hoc ꝙ debito ordine hominez q̃ztum ad iudiciũ anime priuat. Habet autem ira oppositionẽ ad mansuetudi-

mem rōne ſui initij qꝛ manſuetus nunq̄ꝫ etiā vult in
cipere iraſci. Ad iram ꝑ zelum rōne materie. Sunt
enī circa eandē materiā ſcꝫ circa ꝑſonam. Ira ꝑ vi
ciuꝫ: et ira ꝑ zelū. quarū vtraqꝫ vult puniri. Sed ira
per viciū vult ꝙ ꝑſona puniatꝛ ⁊ ſic ſacietꝛ vindicta
ꝑſone. Ira ꝟo per zel uꝫ appetit punitionē ꝑſone vt
deſtruatꝛ viciū in ꝑſona. Breuiter ira ꝑ zelū vult pu
nitionē ꝑſone cū debitis circūſtantijs. Ira ꝑ vicium
cū indebitiꝭ. Ad pacientiā vero hꝫ ira oppoſitioneꝫ
rōne finis: qꝛ pacientia extinguit iram ne procedat.
Naꝫ ꝙ paciens eſt iras mitigat ſuſcitatas. Spēs ſi
ue dr̄ie ire ſunt tres ſcd̄m damaſcenū ſcꝫ fel/ mama
et cotus. Fel ſiue fellea paſſio dr̄ ſubitꝰ animi mo
tus īpatiens leſſionis: ¶ Et accidit ex parte corpo
ris ex cōmotione fellis et ex parte aīe ex corruptio
ne vis iraſcibiliꝫ et tunc mouetur fel ad vindictam
vt expellatur triſticia de qua dr̄ Auguſt. Ira eſt cō
motio paſſionis illate: hec ira cito tranſit. Mama
dr̄ manens ira ⁊ memorie tradita. Cotus eſt ira ob
ſeruans tempus ad vindictā. Filie ire ſcd̄m beatuꝫ
Gregoriū ſunt ſex ſcꝫ. Rixa. timor mentiſ. contume
lia. clamor. īdignatio. blaſphemia. Rixa eſt audax
vindicandi voluntas ī iniuriam facti procedens.
Timor mentiſ eſt voluntas vindicandi fugiens ad
uerſantem ꝓpter īmicicias. Contumelia eſt volun
tas vindicans per exprobrationē maloꝝ. Clamor ē
voluntas ſe vindicans ī exaltando vocem per vitu
perium ad aliorum aures perueniens. Indignatō
eſt voluntas ſe vindicās ꝑ ſignuꝫ moleſtie exterius
declaratū. Blaſphemia eſt volūtas ſe vindicās per
opprobriū deo vel ſctīs illatuꝫ. Scd̄m yſidorū ſunt

tres fille ire ſcʒ homicidium. Clamoꝛ. et īdignatio.
Que ſic diſtinguunt. Nã vindicta īfertur homici-
dio per manũ: clamoꝛe ꝑ oſ: īdignatione ꝑ ſignum

¶ De accidia. Cp̄m.xxi.

SEquitur videre de accidia q̃ʒtuʒ ad tria
ſcʒ quantũ ad diffinitionē: oppoſitioneʒ
et filias Diffinit aũt ſic ab Augu. Acci-
dia eſt tediũ interni boni. a Richardo.
Accidia eſt torpoꝛ animi bonũ inchoare negligen-
tis. a Damaſceno. Accidia eſt triſticia aggrauans.
A magiſtris. Accidia eſt diffidentia de ꝓprijs viri
bus et auxilio dei īplendi ardua ſiue mãdata. Op-
ponit autē accidia inq̃ʒtũ eſt differentia īplendi pre
cepta virtuti ſpei: cuius eſt ꝯfidere. In quantũ eſt te
diuʒ interni boni ex quo gñatur puſillanimitas op-
ponit virtuti foꝛtitudis. Inq̃ʒtum ꝟo qḋ eſt facile
reputat difficile, opponit ꝟtuti caritatiſ que oĩa dif
ficilia facit facilia reputari. Quãtũ vero ad ſuã eſſē-
tiam q̃ eſt triſticia opponit gaudio. ¶ Accidia ſcḋʒ
btm̃ Gregoriũ hʒ ſex filias q̃ ſunt videlʒ. malicia: rã
coꝛ. puſillanimitas. deſpatio. torpoꝛ. vagatio men-
tis circa illicita. Malicia eſt volũtas grauedis im-
patiens: machinãs maluʒ illius quē eſtimat īferen-
tem. Rancoꝛ eſt volũtas ex īpotentia repellēdi gra
uedinis amaricata amaritudinē intus clauſã per ſi
gnũ exterius manifeſtãs. Puſillanimitas eſt volũ-
tas īmoderate metuēs grauedinē in aggreſſu agen
doꝝ ſiue de ꝓprijs viribꝰ īmoderate diffidēs Deſpe
ratio eſt volũtas grauedinē reprimēs de adiutoꝛio
ad ꝑficienda agēda diffidens ſiue de remuneratiōe
diuina ꝓpter ſuſtinentiã grauedinis que eſt in im-

plendis preceptis diffidens Torpor eſt volūtas gra
uedinis īpatiēs tepida vl' pigra ad expletionē agē-
doꝝ īchoatoꝝ Vagatio mētis circa illicita ē volun
tas īterno gaudio deſtituta ī rebus exteriorib⁹ illi-
citis q̄etē vel cōſolationē querens Secundū yſidoꝝ
alie ſūt filie triſticie. alie accidie Ipſe eñ triſtitiā vo
cat volūtatē īquātū a graui debito ſe auertit. Acci
diā vero vocat voluntateꝫ īquātuꝫ ſe ad quietē īde
bitā conuertit. Dicit ergo de triſtitia exeunt rancor
puſillanimitas/amaritudo/deſperatio. De accidia
ſcd'ꝫ ipꝫ oriunt̄ ocioſitas/ſomnolētia īportunitas/ī
q̄etudo mētis corporis īſtabilitas/v̄boſitas curioſitas
Cp̄m. xxij.

¶ De auaricia.

SEquit̄ videre de auaricia q̄ztū ad q̄nq̄ ſ.
q̄ztū ad diffinitionē/ꝯparationē/oppoſi
tionē/differentias filias Auguſtin⁹ ſup
geneſiꝫ ad lraꝫ diffinit ſic auariciā Aua
ritia ē appetitus non ſolū pecunie ſed etiā altitudi
nis et ſcientie Idē ī libro de ciuitate dei ¶ Auari-
cia eſt libido habendi pecuniā. Idē alibi. Auaricia
eſt īmoderata habendi cupipitas. Itē Tulli⁹ diffi-
nit eam ſic Auaritia eſt amor īmoderat⁹ habendi.
Cōparatur autē auaricia ydolatrie. Unde ſepe dr
ydoloꝝ ſeruitus in ſcriptura hoc aūt dr qꝛ cultor
dei ad deū tripliciter cōparat̄ ſcilicet diligendo. ho
norādo. ⁊ ī ipſo ꝯfidēdo. q̄ tria ī auaro reſpectu pe-
cunie īueniunt̄ Propter quod auaricia nō īmerito
dicit̄ ſeruitus ydolorum Duplex eſt etiam act⁹ aua
ricie ſcilicet diligere pecuniā et retinere ſiue non da
re Ratione primi actus auaricia opponit̄ caritati
que bonum diligit incōmutabile Ratione ſecundi

s diffidens Torpor eſt oſitas
ſpicios vl̄ pigra ad expletionē
agatio mētis circa illicita ē
o deſtituta ī rebus exterioribus
latiōē querens Secundū
c. alie accidie Ipſe eſt triſti
tū a graui debito ſe auertit.
lūtates īquātuʒ ſe ad quiete
cit ergo de triſtitia exceunt
maritudo/deſperatio. De a
oſitas/ſomnolētia ipectitu
or iſtabilitas Vboſitas cur

videre de auaricia q̄ntū ad
d diffinitionē/ꝑarationē
ifferentias filias Auguſti
ad iſtaʒ diffinit ſic auaricia
on ſolū pecunie ſed etiā
i libro de ciuitate dei ¶
ndi pecuniā. Idē alibi.
endi cupiditas. Itē Tull
a eſt amor īmoderat⁹ hab
uaricia ydolatrie. Unde ap
n ſcriptura hoc aūt dr̄ q
er cōparat̄ ſcilicet diligēd
dēdo. q̄ tria ī auaro reſpe
opter quod auaricia nō
ocum Duplex eſt etiam ac
e pecuniā et retinere ſiue
ctus auaricia opponit̄
incōmutabile Ratione ſc

---

act⁹ opponitur largitati ſiue liberalitati q̄ dat danda ⁊ retinet retinenda Duplex ſi q̄dē eſt act⁹ largitatis ſcʒ dare danda ⁊ retinere retinenda. ¶ Cuius duplex eſt extremitas vicioſa ſcʒ ꝓdigalitas q̄ dat non danda. Et auaricia q̄ retinet nō retinēda. Largitas ſiue parcitas [qđ idē eſt] eſt virt⁹. tū ratiōe actuū differens erit medietas. Si aūt attendatur oppoſitio ſcđʒ actū dandi Prodigalitas ē ſupfluitas que dat non danda Auaricia ē diminutio q̄ nichil dat Largitas eſt mediatas· Si vero ordinat̄ ſecūduʒ actū retinendi. Auaricia eſt ſuperfluitas q̄ retinet retinēda ⁊ nō retinēda. Prodigalitas ē diminutio q̄ nichil retinet Parcitas vo ē mediatas.

¶ Differētie ſūt quinq̄ ſcʒ. Bñficij ſubſtractio/furtū rapina/vſura. Symonia. Subſtractio bñficij eſt auaricia retinens bñficiū qđ tenet̄ dare pauperib⁹ in tēpore neceſſitatis vt diues īdigēti Furtū eſt auaricia retinēs rē alienam inuito domino. Rapina eſt auaricia per vim occupans rem alienam. Uſura eſt auaricia acquirens per mutuū aliquod preter ſortē Symonia eſt auaricia ſtudioſe appetere. vendere vl̄ emere ſpiritualia vel ſpirituali annexum.

¶ Filie auaricie ſecundum gregoriuʒ ſunt ſeptem ſcilicet Proditio/fraus/fallatia/periuriū inquietutudo mentis/violentia obduratio mentis contra miſericordiam. Prodicio eſt voluntas per deceptionem domeſticorum acquirendis inhians Fraus eſt voluntas profectuʒ proximi decipiens propter terrenum emolimentuʒ. Fallacia eſt voluntas per verba decipiens proximum cauſa lucrandi.

Periurium eſt voluntas violans ſacramentum ex

iuramentum. Inqetudo mentꝭ eſt volūtas cogita-
re non ceſſans qualiter poſſit diuicias congregare.
Violētia eſt voluntas ꝑ vi ī alioꝝ bona rapiēs. Ob
duratio mētꝭ cōtra miām eſt voluntas cōcitata ad
uerſus poſtulatōēz īdigētꝭ ex nimio ardore pecunie
retinende Secūdū yſidoꝝ nouē ſunt filie auaricie.
ſcz. mēdaciū/fraus/furtū/turpis lucri/appetit⁹ fal
ſa teſtimonia/violētia/īhumanitas ⁊ rapacitas.
Cp̄m. xxiij.

¶ De gula.

SEquitur videre de gula q̄ztū ad q̄ttuor
ſcz q̄ztū ad diffinitionē/oppoſitionē dif
ferentias filias Diffinit aūt gula q̄ztuz
ad exceſſuz ī cibo ſic. gula eſt īmodera-
t⁹ amor edendi. Quantū vero ad exceſſū ī potu d'
ebrietas quā diffinit Seneca ſic. Nichil aliud diffi
nio ebrietatē quā īſaniam voluntariā. Quātū vero
ad exceſſuz cibi et pot⁹ ſic poteſt diffiniri. Gula eſt
īmoderat⁹ amor alimenti Itez ſic. Gula eſt īmode
ratus amor delectatōis ei⁹ q̄ eſt circa vel ſcd̄z guſtū
Secundū hoc gula poteſt ſumi ſtricte pro immode
rantia ī cibo. Et ſic opponitur ei parcimonia Vel
large poteſt accipi pro īmoderantia in cibo ⁊ potu
pariter Et ſic opponitur ei ſobrietas que modū ſer
uat in vtroqꝫ. ¶ Differentie ſiue conditiones gule
ſecundum yſidorum ſunt quattuor ſcz quid q̄ztum
quando/quomō. Quid ad ipſam rē pertinet. Quā
do ſi ante legitimum tempus appetat. Quantum
ad īmoderantiam refertur Quomodo ſi nimis ar-
denter appetat. Scd̄m btīi gregorium. ſunt quīqꝫ
differentie hoc verſu cōprehēſe. Pre/propere/lau-
te nimis ardenter/ſtudioſe Pre prope ꝑtinet ad ſū

ſtudo mentiſ eſt voluntas
liter poſſit diuicias congre
tas p vi allorꝝ bona rapiē
miām eſt voluntas cōcitā
idigēſ ex nimio ardore
yſidoꝝ nouē ſunt filie
furtū/turpis lucri/appe
ctia/īhumanitas ⁊ rapa
Cpm.

r videre de gula q̄tū ad
ad diffinitionē/oppoſitio
s filias Diffinit aūt gula
ſuȝ i cibo ſic. gula eſt im
nantū vero ad exceſſū ip
t Seneca ſic. Nichil ali
aniam voluntariā. Quod
otꝰ ſic poteſt diffiniri.
menti Iteȝ ſic. Gula eſt
bis eiꝰ q̄ eſt circa vel ſcdm
poteſt ſumi ſtricte pꝛo
opponitur et parcimonia
pro imoderantia in cibo
nitur et ſobrietas que mo
fferentie ſiue conditione
ſunt quattuoꝛ ſcȝ quid
uid ad ipſam rē pertine
n tempus appetat. Quo
fertur Quomodo ſi nimi
ſm btm̄ gregorium. ſunt
cōpꝛehēſe. Pꝛepꝛopere
udioſe Pꝛe pꝛopere

ptionē cibi ante tēpus laute pertinet ad cibi ſubſtātiam cum ſcȝ eſt de ſe precioſus.et delicatus. Nimis pertinet ad cibi quātitatē. Ardenter attenditur ex parte affectiue. Studioſe ex parte cognitiue. Duas iſtas ultimas differentias ſcōm btm̄ grego. ſub illa que eſt quarto modo apprehendit. Quinqȝ ſunt filie gule ſm grego. ſcȝ inepta leticia ſcurrilitas imūditia multiloquiū hebetudo mētis vel ſenſus circa intelligentiā. Inepta leticia eſt voluntas p exteriores luſus excitās libidinē in guſtu ⁊ ex ipſa poſtmodum excitata. Scurrilitas eſt voluntas per verba carnalia libidinē guſtus commouens.et ex ipſa pꝰmodum cōmota. Immundicia eſt voluntas p nimiam cibi ſumptionē libidinē in guſtu cōtinuare deſiderans. Multiloquiū eſt voluntas p multiplicationem verboꝝ intēdens in guſtu ꝯſeruare libidinem. Hebetndo mētis eſt voluntas libidinis conſeruāde ꝓprie carnis abſorta intelligere ſpūalia faſtidiens Scōm yſid. due ſunt filie gule ſcȝ cōmeſſatio ⁊ ebrietas quaruȝ vna in cibo attenditur alia in potu.

¶ De luxuria. Cpm. xxiiii.

Sequitur videre de luxuria quantum ad diffinitionem oppoſitioneȝ tentationem differentias filias. Diffinitur ſic. Luxuria eſt libidinoſe voluptatis appetitus. Itē ſic. Luxuria eſt concupiſcētia nimia experiēde voluptatis. Item luxuria eſt inordinatus appetitꝰ illius delectationis que eſt ſecunduȝ coitum. Opponitur aūt luxuria cōtinētie. cuius triplex eſt differētia. Eſt eñ continētia cōiugalis. vidualis. virginalis. Quintuplex aūt tentatio eſt luxurie ſcōm illud ꝙ in hoc vſu continet. viſus et alloquiuz contactus et oſcula factū. Hoc quippe ordine tentatio luxurie ꝯſūmat. Prio em̄ ichoat in viſu exteriori ſiue interiori vt in cogitatiōe. Dein venit ad colloquz: poſtea tranſitur ad cōtactuz deinde prorūpitur ad oſculuz poſtea cōſummatur factū. Differētie luxurie ſūt ſex ſcȝ fornicatio adulterium ſtupruz ſacrilegiuz inceſt⁹ pctm̄ contra naturaz. Fornicatio eſt luxuria qua ſolutus cognoſcit ſolutam naturali vſu. Et intelligitur et ſolutus et ſoluta a vinculo coniugij cōſanguinitatis affinitatis ordinis et religionis vel voti continentie. Adulteriū eſt luxuria q̄ cōiugalis thorus violat Stuprum eſt luxuria q̄ virginalis icorruptio defloratur. Sacrilegium hic appellat ſacre pſone leſio p viciuz luxurie. Et melius luxuria ſacrilega dicetur. Hec eſt luxuria qua votū continētie violatur: et hoc in ſe vel qn̄ in ſacris ordinibus conſtitutus vel religioſus aliquis fornicatur cū aliqua ſoluta. vel ſoluta aliq̄ cū religioſo vel ſacerdote. Inceſtus eſt coit⁹ contra conſanguinitatē cōpaternitatē vl' affinitatē commiſſus. Pctm̄ contra naturan eſt luxuria qua naturalis vſus coeūdi maris et femine diſſipatur.

¶ Filie luxurie ſcd̄z grego. ſunt octo ſcȝ cecitas mētis. incōſideratio. incōſtātia. precipitatio. amor ſui odium dei Affectus preſentis ſeculi. horror ſiue deſperatio futuri ſeculi. Cecitas mētis eſt vblūtas faſtidiens et deſpiciens ſuperiora ꝛ ſpūalia. Incōſideratio eſt voluntas preuidere renuens agenda inferiora. Inconſtātia eſt voluntas libidine carnis confracta ſtatū ſuum tenere nō valēs. Precipitatio eſt voluntas ad aggrediendū quēlȝ impetuoſe. Amor

t. viſus et alloquiuꝫ con
quippe ordine tentatio
hoat in viſu exteriori
Deiñ venit ad colloq
ꝫ deinde proſilitur ad
factū. Differētie luxurie
rium ſtupꝛuꝫ ſacrilegiuꝫ
. Fornicatio eſt luxuria
am naturali vſu. Eſtupru
vinculo coniugij cōſang
s et religionis vel voti co
uria q̄ cōiugalis thorus
q̄ virginalis icorruptio
Dic appellat ſacre pſone
cliue luxuria ſacrilega
votū continētie violatur
ordinibus conſtitutus ve
catur cū aliqua ſoluta. ve
vel ſacerdote. Inceſtus e
atē cōpaternitatē vl affin
contra naturam eſt luxuria
di maris et femine diſſ
grego. ſunt octo ſcꝫ cecita
cōſtātia. precipitatio. am
preſentis ſeculi. horror
i. Cecitas mētis eſt volūta
o ſuperiora ſpūalia. Inco
oſuidere renuens agenda
eſt voluntas libidine carn
nere nō valēs. Precipitan
dicēdū quelꝫ impetuoſe.

ſui eſt voluntas affectione carnis imbuta ſibi propt̄ ſe ſuper oīa adherens. Odiuz dei eſt volūtas deum tanq̄z impedimentū prope volūtatꝭ carnalis vel voluptatis deteſtans. Affectus pñtis ſeculi eſt voluntas pñs ſeculū ſemper manere deſiderans propter fruitionē voluptatis carnis Deſperatio ſiue horror futuri ſcl̄i eſt volūtas voluptate pñti cecata de eterna iocunditate deſperans. Scd̄m yſiđ. quattuor ſūt filie fornicationis ſcꝫ turpiloqa ſcurrilia ludicra ſtultiloquia. Sapiētie in ſermone opponunt ſtultiloqa. Bonitati in ſermone opponunt alia tria. Nā cū triplex ſit bonitas ſcꝫ vtilitas delectatio licita et honeſtas. Sermoni vili opponunt ludicra. ſmoni delectabili licito opponunt ſcurrilia. ſmoni honeſto opponūt turpiloqa. ꝛc.

De peccato ex infirmitate et ignorantia et induſtria. Cpm. xxv.

Sequitur videre de diuiſſione peccati trimēbri q̄ eſt. Pctm̄ aliud ex infirmitate aliud ex ignorantia aliđ ex certa malicia ſiue induſtria ꝑpetrat. Mđ aliūs verbis dr̄ i euangelio. Eſt pctm̄ in patrē. pctm̄ in filiū peccatū in ſpirituz ſctm̄. In patrē cui attribuitur potētia peccare dicitur quando quis peccat ex infirmitate. In filiū cui attribuit ſapientia peccare dicit quādo quis peccat ex ignorantia. In ſpūſctm̄ cui attribuit bonitas qui peccat ex īduſtria ſiue ex certa malicia. Primo videnduz eſt de peccato ex infirmitate qđ eſt auerſio volūtatis male hūilitate: vel male accenſe ab īfirma creatura a deo oīpotēte. Due ſūt diſrentie huius pcti timor male humilians. Amor male accēdens. Triplicit amor diſtinguit ſcilicet amor

gratuitus libidinoſus naturalis. Gratuitus hꝫ finez
principalē verū bonuz ſcꝫ incommutabilem deum.
Libidinoſus habet finem voluptatem ſiue delecta-
tionem in creatura. Naturalis hꝫ finem neceſſitatē
ſiue vtilitatē propriā. Primus eſt laudabilis: qꝛ x
tus ſcd's vituperabilis qꝛ peccatū. terti⁹ nec lauda-
bilis nec vitupabilis qꝛ naturalis eſt. Silr diſtingui
tur triplex timor. ſcꝫ naturalis gratuitus libidinoſus.
Naturalis q̄ eſt paſſio. i. pmus motus et ī teſtimo
nium hūanitatis vere fuit in xpo. Gratuitus qui mł
tiplicatur in ſeruilē initialem ꝛ filialē de quibus ali
bi dicetur. ſ. in libro de donis. Libidinoſus q̄ diuidi
tur in humanū q̄ q̄s eligit peccare ne ledatur in cor
pore. Et mūdanuz q̄ quis eligit peccare ne ledatur
in poſſeſſiōe. Timore libidinoſo hō male hūiliatur.
Timore gratuito bene. Timore naturali nec laudabi
lis nec vituperabilis. Itē amore libidinoſo hō male
accēditur. Amore gratuito bene. Amore naturali in
differenter. Pctm̄ ex ignorātia eſt auerſio volunta
tis ignorātis et perpetrantis quod maluz eſt ab ol
ſcienti deo. Nota tn̄ q̄ aliud eſt peccatū ex ignoran
tia. Aliud pctm̄ ignorantie. Pctm̄ ignorantie eſt
omiſſio debite ſciētie. Pctm̄ ex ignorātia eſt pctm̄
quod committitur ignoranter. Eſt ignorātia iuris et
ignorantia facti. Ignorātia facti duplex. aut adhibi
tā debita diligentia et hec excuſat a toto. aut nō ad
hibita debita diligentia. et hec excuſat a tanto ꝛ nō
a toto. Ignorantia iuris quedaz eſt vincibilis q̄ eſt
culpa. hec autē eſt vero conſenſu vt ignorantia affe
ctata. Et iſta ſic ex vna pte excuſat et alia magis ag
grauat. aut ē ex negligētia ꝛ ignauia ſicut ex ignor

Pcm̄ ex
ignorātia
lō

ſa et ſupina et iſta et ſi aliquo
ſic excuſat quin eterno igne ard
Sic et inuincibilis pōt eſſe o
ducta per pambulā culpā aut
culpā aut ſimpliciter puat cogn
ibus et furioſis qui oino care
cuſat a toto vnde dr bernard
et dormientibus nichil im
non tollit oino vſum ratio
nō excuſat a toto ſed a tant
ſur furioſi ſed hnt aliquo m
in pueris qui ſunt aliqu
non plene. Si aūt ignoran
pambulā culpā ſicut in eb
precipitauit ſe p culpā. i
a toto ſed vt dicit phs Ebri
dictiones vnā pro culpa p
uenti. Non tn̄ proprie loqu
aliquod malum per
ſed ex cōſequēti culp
ur magis pitis. Quis
pmam in ebrietate cōm
nouam. Peccatum ex indu
eſt auerſio voluntatis
deo. Cuius ſunt ſex d
impugnatio veritatis
gratie. obſtinatio mēt
aruz ſufficientia accipi
nat gratiam penitent
a deo intra eccleſia
impugnare pnitentiaz

tia craſſa et ſupina et iſta et ſi aliquo modo excuſat nō tñ ſic excuſat quin eterno igne ardeat. ſicut dicit auguſti. Sic et inuincibilis pōt eſſe duplex. Aut ei eſt itroducta per p̄ambulā culpā aut ꝑt. Si preter oēm culpā aut ſimpliciter p̄uat cognitionē iuris ſic in infantibus et furioſis qui oīno carent vſu ratiōis et hec excuſat a toto vnde dt bernard⁹. q̄ paruulis infantibus et dormientibus nichil imputatur qđ faciūt. Aut non tollit oīno vſum rationis ſed ſemiplenum tūc nō excuſat a toto ſed a tanto ſicut in his q̄ nō plene ſūt furioſi ſed hn̄t aliquo modo aliqua interuala lucida et in pueris qui ſunt aliquo mō capaces p̄cepti lȝ non plene. Si aūt ignorantia eſt introducta per preambulā culpā ſicut in ebrioſo ꝛ furioſo q̄rum vterq̄ precipitauit ſe p̲ culpā. in hoc ſcȝ ſic non excuſat a toto ſed vt dicit phs Ebrius habet duplices malediciones vnā pro culpa precedēti. aliā p̲ culpa ſequenti. Non tñ proprie loquendo eſt dicendum q̄ ebrius aliquod malum perpetrās nouā culpam cōmittat ſed ex cōſequēti culpa aggrauatꝛ prima vt videtur magis pitis. q̄zuis aliq̄ dixerunt preter culpam p̄mam in ebrietate cōmiſſaȝ. ſecundo cōmittat nouam. Peccatum ex induſtria ſiue in ſpiritumſanctuȝ eſt auerſio voluntatis malignātis a ſūme clemēte deo. Cuius ſunt ſex drñie ſcȝ deſperatio preſumptio impugnatio veritatis agnite. Inuidentia fraterne gratie. obſtinatio mētis. finalis impenitentia. Quaruȝ ſufficientia accipitꝛ ſic. Iſtud peccatum impugnat gratiam penitentialē per quā fit remiſſio peccati a deo intra eccleſiaſticā vnitatē. Poteſt ergo impugnare pnitentiaȝ in ſe et ſic ſunt due

non ex
[illegible]

D.ij.

ſpecies qꝛ em̄ penitentia facit reſilire a cōmiſſis cōtra qđ eſt obſtinatio mētis facit etiā p̄cauere a cōmittēdis ꝯ qđ eſt finalis īpenitentia: id eſt propoſitū nunq̄ȝ finaliter penitendi. Si aūt īpugnat grām penitentialē ī ꝯparatione ad deū a q̄ datur ſic eſt duplex ſpecies. Nam vniuerſe vie dñi miā et veritas ſiue iuſticia. Miām īpugnat deſperatio. Juſticiam preſūptio Si aūt īpugnat gratiā penitentialē ī cōparatione ad vnitatē eccleſie ī qua recipiť ſic ē duplex peccatū Nā vnitas eccleſie maxime cōſiſtit in duob⁹ ſcȝ in fide ſiue veritate cōtra quā eſt īpugnatio veritatis agnite. Et in gratia ſiue caritate cōtra quā eſt inuidentia fraterne gratie.

¶ De ydolatria et hereſi. Cpm̄.xxvi.

SEquiť videre de diuiſione peccati q̄ eſt pctm̄ aliud ī deum proximum. in ſeipm̄ Peccatū ī deū dicitur impietas. Pctm̄ in proximū īiquitas. peccatū ī ſeipm̄ impuritas Prio videndū de peccatis quib⁹ in honoratur diuine maieſtatī oīpotentia ſuperſtitione colēdi q̄ ſunt ydolatria Ritus iudaicus Ritus ſarracenic⁹. Apoſtaſia ſciſma hereſis ydolatria ē falſa et ſuperſticioſa proteſtatio maieſtatis diuine in ydolo ydolatrie due ſunt ſpecies vna ē in reb⁹ naturalib⁹ alia in rebus artificialib⁹ ſicut oſtenditur ſapientie tertio. Cōmittiť aūt tripliciter. ſcȝ proteſtatione cordis. vt credere de creatura ꝙ ſit oīpotens quod eſt ꝓpriū creatoris. Cōfeſſione oris vt eſt nō ſolū credere ſed etiā verbis exprimere. Exhibitione operis vt fit in reuerentia ꝛ ī ſacrificijs Triplex eſt apoſtaſia ſcȝ perfidie cum quis recedit a fide vt iulianus apo ſtata Innobedientie cum quis recedit a preceptis eccleſie et ſic inicium ſuperbie hominis eſt apoſtarea deo. Irregularitatis cum quis recedit a religione clauſtrale vel clericale. ¶Apoſtaſia ſic poteſt deſcribi. ¶Apoſtaſia eſt temerarius a ſtatu fidei vel obedientie vel religionis receſſus. Sciſma eſt illicita diſſenſio eorum inter quos vnitas eſſe debet. vel illicitus ab vnitate diſſenſus. Omnis hereſis ē ſciſma ſed non ↄuertitur. Hereſia eſt receſſus a fide ſm veritatem. Item differunt ſciſma et hereſis Nā hereſis addit prauum dogma Sciſma in finem cōfingit aliquam hereſim Poſt receſſum enim ab vnitate eccl'ie ſequitur inobedientia in mādatis eccl'ie. In finē vero ſequit̄ aſſertio ꝙ non eſt obediendū eccl'ie. Hereſis idē eſt ꝙ diuiſio. ſic d̄r hereſis ꝓpriiſſime receſſus a fide ꝓprie falſa iterpretatio ſcripturarum. Minus ꝓprie eſt excōicatio. Secunduꝫ hoc hereticus d̄r multiplicit̄. Uno mō ſcðm auguſtinuꝫ hereticus eſt qui alicuius tēporalis lucri ꝛ maxime glorie principatuſqꝫ ſui gratia. falſas opiniones d̄ fide ac nouas gignit aut ſequitur. gignit vt hereſiarche ſabellius et arrius: ſequitur vt ſabelliani ꝛ arriani decepti per tales. Secūduꝫ iheronimū poteſt hereticus appellari lꝫ ab eccl'ia non diſceſſerit q̄ aliter intelligit ſcripturā q̄ꝫ ſenſus ſpūſſcti expoſtulat Tertio d̄r hereticus q̄cūqꝫ a ſacramētis eccl'ie vl' cōmuniōe fideliū eſt diuiſus vt excōicatus ſeu ſubuerſor eccl'ie ſeu ſubriſor ſacramentorum vñ ſymoniac⁹ hereticus reputatur.

¶De interdicto et duabus ſpeciebus excommunicationis. Cp̄m.xxvij.

SEquitur videre de hereſi que eſt excōicatio]diffuſi⁹ videre i ſpeciali Et p̄mo de īterdicto q̄d ē excōicatiōis initiū Ad q̄d notādū q̄ noīe cēſure eccl'iaſtice itelligit̄ ſnīa interdicti excōicatiōis ⁊ ſuſpēſiōis: ꝓprie autē excōicat̄ pſona a cōmunione ſacramētoꝝ ⁊ fideliū ſeparata Suſpendit̄ etiā pſona qn̄q3 ab officio qn̄q3 a bn̄ficio qn̄q3 ab vtroq3 Int̄dicit̄ loc⁹ vt puta ciuitas villa vl' caſtrū In gn̄ali iterdicto debent iſta cōferri ab eccl'ia Baptiſm⁹ paruuloꝝ. morietib⁹ pnīa pegrinis crucē accipientib⁹ ob reuerentiā crucifixi nō eſt penitētia denegāda. Poteſt ep̄s baptizatos puulos confirmare ſemel in menſe vel ſeptimana. populum interdictum cauſa predicationis ad eccleſiam cōuocare Itē morietib⁹ ſi digne peniteant pt̄ eukariſtia miſtrari. Clerici decedentes ſine pulſatione campanaꝝ ceſſantib⁹ ſolēnitatib⁹ cū ſilencio i cimiterio ſepiliri pn̄t ſi bn̄ ſeruauerunt interdictum. In conuentualibus eccleſijs bini vl' tres ſimul horas canonicas poſſunt legere non cantare ianuis clauſis et interdictis excluſis Et hoc ita demiſſe q̄ exterius non poſſint audiri. Ex quo colligitur q̄ interdicti ⁊ multo fortius excommunicati non debēt horas extra eccleſiam auſcultare. Pleriſq3 tn̄ religioſis indultum eſt vt ianuis clauſis ⁊ iterdictis excluſis poſſint ſimil' celebrare diuina quod hodie ad ep̄os extēdit̄ niſi ſpēalit̄ eis ꝓhibeat̄ Excōicatō vo eſt aſadverſiōe gladij ſpūalis eccl'ie a cōione ſacramētoꝝ ⁊ fideliū ſeparatio Excōicationis due ſūt ſpecies vna q̄ dr̄ maior excludēs a ſacramētis ⁊ legittimis actib⁹ fideliū hoc v̄ſiculo ꝯprehēſis Os orare vale. cōmunio. mēſe negat̄. Alia que dicitur minor ſeparans a ſacramentis Itē excōmunicatio quedā infligit̄ a iure et hec eſt conſeruatiua qꝛ licet videatur eſſe ad libertatē eccleſie cōſeruandā pꝛīcipalius tamen eſt ad culpā precauendā Quedā īfligit̄ a iudice. Et hec eſt curatiua Nā licet videatur eſſe propter emendā pꝛincipaliter faciendā tñ ē pꝛopter cōtumaciā cōfringendam Penam ſuſtinentis excōicationē eſt multiplex: q̄ in hoc verſu cōtinet̄ Gratia ſubſtrahit̄ magis ac magis obice rupto. De victo cadit ī victum ſuffragia pdit. Eccleſie: ſathane vexād⁹ tradit̄ ille Quē ligat a pprijs anathemathis vicio culpis Circūſtantia vero pꝛeſeruās perſonā participātē cū excōicato ne excōicationis vinculo inuoluatur eſt multiplex vt hijs verſib⁹ ꝯtinetur Utile lex eſt humile res ignoꝛata neceſſe Hec anathema quidē faciunt ne poſſit obeſſe. Utilitas excōicantis vt qñ petit qđ ſibi debet̄ excōicati. vt qñ ſecuꝫ tractat de coꝛrectione. Lex matrimonij q̄ ligat virū et vxoꝛem. humile. i. humilitas vt ſeruitoꝛes et filii nō emancipati hui ancill̄. ruſticis mancipijs ⁊ alijs obnoxijs aſtrictis Res ignoꝛata vt qñ neſcitur eſſe excōicat⁹ cum quo participat̄. Neceſſe vt peregrini ⁊ pauperes ac ceteri viatoꝛes.

De duab⁹ regl̄is gñalib⁹ c̄ca excōicatiōeꝫ. c. xxviij

Circa excōicationē nota duas regulas. Pꝛima eſt hec Quicunqꝫ in clericū vł in pſonā eccleſiaſticā manus inicit temere violētas excōicatus eſt ⁊ hoc fallit ī. xiiij caſib⁹. Pꝛimus eſt ī apoſtata percuſſo. q̄ cleric⁹ ignoratur Scđs eſt ī apoſtata āmonito ſe non coꝛrigēte tertius in eo qui gerit perſonam ⁊ adminiſtratio nem ſcolariuȝ pſonarū. Quartus eſt qui ex loco inicit manus ī clericuȝ. Quintus in magiſtro q̄ cauſa diſcipline verberat clericū. Sextus in eo q̄ vim ſibi illatam a clerico vi repellit. Septimus ī eo qui clericum dep̄hendit cū vxore/matre/vel ſorore aut filia cōmiſceri. Octauus in eo q̄ auctoritate eccl'ie vel de mādato ſup̄ioris man⁹ inicit ī clericū. Non⁹ in ſenioribus Decimus ī dn̄is. Undecim⁹ ī patribusfamilias. Duodecim⁹ ī ꝓpinquis. Tridecim⁹ ī eo q̄ manus in clericū inicit depoſitū ⁊ curie traditū. Quartuſdecimus cū clericus tranſfert ſe ad vitaȝ clericatui prorſus ꝯtrariam vt q̄n fit miles vel contrahit bigamiaȝ. Sc̄da regula eſt hec. Quicunqȝ eſt excōicatus ꝓpter manus īiectas in clericū violentas pro abſolutione ad ſedē ap̄licam eſt mittēdus: hoc aūt fallit in .xv. caſibus. Prim⁹ eſt q̄n p̄cuſſor eſt ī mortis articulo ꝯſtitutus. Sc̄ds caſus eſt ī eo q̄ iuſtā excuſationē hȝ vt inimicicias capitales. Tertius eſt ī hoſtiariīs q̄ neceſſitate officiī ſui nō enormiter p̄cuſſerit. Quartus in īfirmo. Quītus in paup̄e. Sext⁹ in ſenectute dep̄ſſo. Septimus ī clauſtrali q̄ enormiter nō intulit leſionē. Octauus in muliere. Nonus in eis q̄ ſui iuris nō ſūt Decimus ī his q̄ ſūt magne potentie et nimiū delicati ita vt laborē in eundo ad curiā nō poſſunt ſuſtinere. Undecimus ī hiīs q̄ non grauem leſionē ſed leuem vel modicam īiuriam intulerunt clericis. Duodecimus ī pubere ſiue ante pubertatē ſiue poſt poſtulet ſe abſolui. Tredecim⁹ in ſeruo de cuius abſentia dn̄s nimiuȝ grauaret vel cū ipſe ſeruus verberaret clericū vt materiā habeat euagandi. Quartuſdecimus in noīnalibus. Quin=

---

i omnibus communiter

De diuinatione.

Equitur videre de po
tur diue ſapiētie altit
endi q̄ ſūt ſortilegiū
mali noticiā ē vidend
ſpēs vtrū oīs diuiatio ſi
ſcribit. Diuinatio ē ſup
futurorū: cui⁹ q̄nqȝ ſūt ſp
māco q̄ in ea p̄ualuit.
gromātia q̄ eſt diuinatio f
a nigrō qđ eſt mortuū
māciā q̄ eſt diuinatio facta
vt i circulos. ydromātia
ydros qđ eſt aq̄ vt in aq̄
atio facta i aere vt in
ia eſt diuinatio facta i ig
ſpēs mātice. Maleficiū
aliqs ligaturas in
de chriſta galli ⁊ de
ilegiū eſt rō diuinādi
furi i veteri teſtamēto
plenitudinē. Augu
auiū vel geſt⁹ vt p vola
illuſiōib⁹ ocli hoīȝ
eſt ȝ fātaſtica fig
pt hos mōs ſūt aliū
adueniunt. Eſt et diu
ſtellationib⁹ dicta m
diuinatio facta p aura
horas cuſtodiēs in ag

. Quartus eſt qui ex loco
Quintus in magiſtro q̄ ca
cū. Sextus in eo q̄ vim
ellit. Septimus ī eo qui cl
ore/matre/vel ſorore aut
n eo q̄ auctoritate eccl'ie vo
ꝰ inicit ī clericū. Nonꝰ in
is. Undecimꝰ ī patribus
pinquis. Tredecimꝰ ī eo q̄
epoſitū ⁊ curie traditū.
s transfert ſe ad vitaꝫ cler
vt q̄ſi ſit miles vel contr
ala eſt hec. Quicunqꝫ eſt
iectas in clericū violent
aplicam eſt mittēdus: hoc
Primꝰ eſt q̄ñ ꝑcuſſor eſt ī
. Scđs caſus eſt ī eo q̄ iu
icicias capitales. Tertius
te officiȷ̄ ſui nō enormiter
rmo. Quītus in paupe. S
Septimus ī clauſtrali q̄
. Octauus in muliere. No
ſūt Decimus ī his q̄ ſūt
licati ita vt laborē in
incere. Undecimus ī his
leuem vel modicam iniuri
Duodecimus ī pubere ſiue
poſtulet ſe abſolui. Trede
bſentia dñs nimiuꝫ grauare
erraret clericū vel materiā
decimus in nominalibus.

---

decimus ī omnibus communiter viuentibus.

De diuinatione. Cp̄m. xxix.

SEquitur videre de pc̄tis q̄bus inhonoratur dīne ſapiētie altitudo ſupſticione ſciendi q̄ ſūt ſortilegiū ⁊ diuīatio. ad cuius mali noticiā ē videndū q̄d ſit diuīatio q̄ ſūt eius ſpēs vtrū oīs diuīatio ſit ꝓhibita. Diuinatio ſic deſcribit'. Diuinatio ē ſupſticioſa īueſtigatio ꝑſciētie futuroꝝ: cuiꝰ q̄nqꝫ ſūt ſpēs ſcꝫ mantica q̄ dicta ē a mãco q̄ in ea preualuit. et hec hꝫ quiqꝫ ſpēs ſcꝫ nigromãtia q̄ eſt diuinatio facta in cadaueribꝰ mortuoꝝ a nigrõ qđ eſt mortuū et mãcos diuinatio Geomãtia q̄ eſt diuinatio facta in terra a ge qđ eſt terra vt ī circulos. ydromãtia ē diuinatio facta in aq̄ ab ydros qđ eſt aq̄ vt in aq̄ pluuiali. Aerimãtia eſt diuīatio facta ī aere vt in ꝯtēplatiuis circul'. piromãtia eſt diuinatio facta ī igne a pir qđ eſt ignis Iſte ſūt ſpēs mãtice. Maleficiū ē ꝑicia ꝑ quē mulieres faciūt aliq̄s ligaturas in dãpnū vl' in ꝯmodū alicuiꝰ vt de chriſta galli ⁊ de rana ⁊ de ymagine cū eis. Sortilegiū eſt rõ diuinãdi ꝑ ſortes. vſus huiꝰ diuinatõis fuit ī veteri teſtamēto. ſorte ēt vſi ſūt apl'i añ ſpūſſctī plenitudinē. Auguriū eſt rõ diuinãdi ꝑ garritꝰ auiū vel geſtꝰ vt ꝑ volatū. Preſtigiū ē ꝑ qđ dyabolicis illuſiõibꝰ ocl'i hoīꝫ ꝯſtrigunt' ne poſſint cernē qđ verꝝ eſt ſꝫ fãtaſtica figmēta vt faciūt īcãtatores. Pret' hos mõs ſūt aliȷ̄ mlti ⁊ plēs q̄ q̄tidie ꝑ diabolū adiueniunt'. Eſt et diuīatio q̄ futura ꝑcidit in fatis ⁊ ꝯſtellationibꝰ dicta matheſi media ꝑducta. Eſt ⁊ diuinatio facta ꝑ auraꝝ vl' aſtroꝝ inſpectiõeꝫ dies et horas cuſtodiēs in agēdis et ðr auruſpiciuꝫ

Eſt q̄ exta vel inteſtina pecudū inſpicit. Eſt que in
aris ydolorū a demonibus rn̄ſa accipit ⁊ dr ariolus
diuinator ī aris. Eſt q̄ ſōpnia obſuat Cōiecturator
dr obſeruator ī ſōpnijs. augur in garritu auiū. Ma
leficus īmolās demonib⁹ pueros vel ſalutē luſtrās
Magus alio noīe dictus īcātator eſt p̄ſtigioſ⁹ fallēs
oculos intuentiū: Phito eſt vetriloquus ꝑ ſpm̄ ma
lignum loquēs a phitio. i. appolline dictus diuinus
Aruſpex. i. inſpector aſtroꝝ q̄ volatus auiū aſpicit
Augur q̄ voces audit auiuz. Eſtipex q̄ exta. i. inte-
ſtina pecudū inſpicit. Aſtrologus q̄ in aſtris augu-
rat̄. Genitaliacus q̄ mores hoīm ɔdicere conat̄ ſm
ſigna ſecundum q̄ hoīes naſcuntur hic vulgo ma-
thematicus vocat̄ cuius ſupſticio cōſtellatio dr a la-
tinis. Horoſcupus q̄ natiuitatē hoīm ſpeculat̄ di-
uerſo ⁊ diſſimili fato. Sortilegus eſt q̄ ſub noīe ficte
religionis diuinatiōis ſcīam p̄fitetur vel ex inſpecti-
one aliquaꝝ ſcripturaruz p̄dicit futura. Saliator q̄
dum q̄cunqȝ pars mēbroruz ei ſalierit exinde aliq̄d
proſperū vel moleſte futuꝝ eſſe predicit. Eſt em̄ oīs
diuinatio deceptio ⁊ illuſio dyabolica iō maledicta
a deo ⁊ ab eccl̄ia interdicta nec pōt ea ex volūtario
cōmertio q̄ſq̄z vti ſine pctō. aut em̄ eſt ibi pctm̄ infi-
delitas dum aliq̄d diuinuz dyabolo attribuit̄ quod
dei eſt. aut pctm̄ ydolatrie: vt pote in obligatiōibus
et ſacrificijs. aut em̄ eſt pctm̄ inobediētie qz fit ɔtra
prohibitionē dei ⁊ eccl̄ie. Talis autē prohibitio eſt
ſancta qz talis peccat in ſeipſuz duz diſcrimini ſe cō-
mittit. Peccat in maieſtatē diuinam dū recurrit ad
dyaboluz quaſi nō ſit omnipotens oīa ſciens. beni-
gnus deus xpianoruz. Peccat in eccl̄iam cū cōmer

tium habeat cuꝫ illo ꝙ omnino preciſus eſt ab eccleſia et eidem aduerſatur. ꝛc.

¶ De ſymonia/ypocriſi/et ſacrilegio ca. xxx.

SEquitur videre de pctis quibus vilipenditur ſctĩtas bonitas diuine ꝑuerſitate vtendi qꝺ ſit tripl'r ſcꝫ apparentis ſanctitatis ſimulatione vt ĩ ypocriſi. abuſione doni gratuiti vt in ſymonia: violatiõe loci ſacri vt ĩ ſacrilegio. Pꝛĩo de ypocriſi ſũt vidẽde notificationes et differentie. ypocriſis ſic diffinitur a Rabano ypocrita eſt ꝙ vult videri qꝺ nõ eſt. ſ. bon⁹ q̃ſi alterius ꝑſone rep̄ſitatoꝛ. Item al'r diffinitur. Ypocrita eſt ꝙ vult videri bonus cũ nõ ſit. Item al'r ypocriſis eſt viciũ clauſuꝫ ſimulatione v̾tutis palliatũ. poteſt etiã hoc mõ diffiniri: Ypocriſis eſt viciũ quo q̃s vult videri bon⁹ ĩordinate. Spẽs ypocriſis ſcðꝫ Richardũ ſũt q̃ttuoꝛ ſcꝫ. affectatio dignitatis libertatis auctoꝛitatis poteſtatis. Scðm grego. pard⁹ in daniele habẽs quattuoꝛ alas eſt ypocrita habẽs quattuoꝛ ſpẽs. Pꝛĩa eſt iactantia de bono manifeſto. ſcða ſimulatio de bono occulto. tertia excuſatio de malo manifeſto. quarta diſſimulatio de malo occulto. Symonia eſt ſtudioſa volũtas emẽdi vel vẽdendi aliquod ſpirituale vel aliqꝺ ſpũali annexũ. Hec auteꝫ contrahitur tripliciter ſecundum Greg. ſ. munere a manu qꝺ eſt pecunia. Munere ab obſeq̈o qꝺ eſt ſeruitus indebite ĩpenſa. Munere a lingua qꝺ ẽ fauoꝛ Tres aũt ſunt dr̄ie materiales ſymonie. pꝛĩa eſt qñ venditur ſpũale ſicut ſunt eccl'ie ſacramenta. Scða eſt qñ venditur annexũ ſpũali vt eſt ꝓbenda ꝙ rõne cõſanguinitatĩ ſiue precũ vel fauoꝛis datur et obtĩ netur indigne. Tertia eſt qñ vendit̄ ſpūale ⁊ ānexū ſpūali vt eſt p̄dicatio Sacrilegiū ē ſacre rei violatio vel eiuſdeꝫ vſurpatio quaſi ſacri lediū. Cōmittitur autē ſacrilegium aliquādo ratione ꝑſone vt cū religioſus vel clericus verberat̄. Qñq3 rōe loci vt qñ eccīe vl' cimiterij īmunitas violat̄. Qñq3 rōe rei vt qñ res ſacra vl' ſacro vſui deputata vſurpat̄. Circa qꝺ ē diſtīguēdū q2 ſacrilegiū ꝯmittit̄ aut auferēdo ſacrū de ſacro. aut ſacrū ꝺ nō ſacro: aut nō ſacrū de ſacro

¶ De rapina / vſura / furto / homicidio ⁊ ſcandalo Cp̄m. xxxi.

SEquit̄ videre de peccatis que cōmittunt̄ in proximū: quoꝝ tria ſunt gña. quibuſdā enī ledit̄ ꝓximꝰ ī poſſeſſiōe q̄ ſunt rapina furtū vſura Rapina ē maīfeſta ⁊ violēta aliene rei contrectatio. Furtū eſt occulta et ignorāte dño ⁊ īuito aliene rei ꝯtrectatio. Uſura ē ſub ſpecie negatiōis dño ſciēte aliene rei ꝯtrectatio Quibuſdā ēt ledit̄ in ꝑſona vt ī homicidio ⁊ ī bello Eſt aūt homicidiū hoīs occiſio ab hoīe facta Duplex ē āt homicidiū ſcʒ ſpūale ⁊ corporale. Spūale eſt q̄ q̄s occidit̄ ſpūaliter qꝺ fit duobꝰ modis ſcʒ odiendo Nā q̄ odit fratrē ſuū homicida eſt. Et detrahēdo: lingua ei detractoris ē gladius acutꝰ. Corporale vero homicidiū ē quo q̄s corporaliter occidit̄ qꝺ fit duobus modis ſcilicet lingua ⁊ opere Ligua tripliciter ſcʒ precipiendo/cōſulendo nō defēdendo Opere quadrupliciter ſcʒ iuſticia/cauſa/neceſſitate voluntate. Quibuſdā vero ledit̄ in mente ꝓximus vt ſunt ſcandala Eſt aūt ſcandalū dictū vl' factū minus rectū prebens alijs occaſionem ruine. Scāda lon grece latine obex. Sicut ad obicem in via poſitū leditur pes euntis ſic dictū factuz minus rectum eſt obex infirmis in via moruz Scādalum aliqn̄ dr̄ obex ſcilicet dictum vel factū minus rectuz. Aliqn̄ dicit̄ actio ſiue īpactio illi⁹ qui ſcandalizat Aliqn̄ dr̄ caſus et ruina illi⁹ qui ſcandalizat̄ Unde verſus Scandalum equiuocat obex impactio caſus Eſt aūt duplex differentia ſcandali ſcz actiuuz quo quis alijs dat occaſionem ruine ſpūalis Paſſiuū eſt ipſa ruina facta ad obicem mali exempli alteri⁹ cū fornicatur qs exēplo alteri⁹. Ad ſciendū aūt que ſunt ꝓpt ſcandalū omittenda due regule ſūt notande vna eſt Bernardi. alia ieronimi Regula. Bernardi eſt hec peccam⁹ ex infirmitate vel iguorantia ex certa etiā interdū malitia cauēdū eſt ne quid faciam⁹ qđ ſit in ſcandaluz alicui⁹ De talib⁹ dicit dñs petro. Ne autē ſcandalizem⁹ eos ⁊c. In tertio vero caſu ſcandalum procedit ex certa malicia nō propterea omittenduz op⁹ vł ab opere deſiſtenduz Unde dicit dñs Mathei quintodecimo de phariſeis ſcandalizatis ex malicia. Sinite eos Et regula ieronimi eſt talis Oē quod p̄t fieri vel non fieri ſalua triplice veritate omittendum eſt propter ſcandalum Non eſt aūt omittēda veritas vite doctrīe iuſticie propter ſcandalum euitandum Ueritas vite pertinet ad omnes comprehendens precepta ꝓhibita et conſilia Ueritas doctrīe pertinet ad predicatores et magiſtros Ueritas iuſticie pertinet ad prelatos/cōprehendēs duas partes iuſticie. ſcz ſeueritatē ī puniendo malos et reos. Et liberalitatē ī ſuſtinendo iuſtos.

¶ De peccato luxurie et gule. Capm. xxxij.

SEquiť videre de peccatis qb⁹ peccat qs
in ſeip̃ ꝫ q̃ ſunt duo ſcꝫ pcm̃ luxurie deor
dinãs gñatiuã/ pctm̃ gule deordinãs nu
tritiuã Pctã q̃ accidunt ex deordinatiõe
gñatiue ſunt iſta ſcꝫ pollutio nocturna Luxuria in
ꝓpria vxore Fornicatio ſimplex. meretriciũ. rapt⁹
adulteriũ. īceſt⁹. viciũ contra naturã Pctã ex deor
diatiõe nutritiẽ dupl'r ꝯmittunť manducãdo/ et ſic
dr̃ guloſitas :et bibẽdo ⁊ ſic dr̃ ebrietas. qd̃ fit quin
qꝫ differentiis hoc verſu ꝯprehenſis Preprope lau
te nimis ardenter ſtudioſe. Suppoſito ꝙ coit⁹ ꝯiu
galis põt eſſe pctm̃ Videdũ ẽ p diſtictionẽ qs coit⁹
ꝯiugalis ẽ pcm̃ ⁊ qs nõ. ⁊ qs venialis ⁊ qs mortalis
Nota ergo ꝙ coit⁹ ꝯiugalis ali⁹ eſt licit⁹ ali⁹ ẽ fra
gilis. ali⁹ ip̃etuoſus Licit⁹ ẽ triplex Quidã fit cau
ſa prolis generande ad cultũ diuinuꝫ ⁊ hec eſt theu
ſibile ꝟtutis q̃ dicit pietas Quidã cã reddẽdi de
bitũ ⁊ ſic ẽ iuſtitie. Quidã cã fornicatiõis vitãde ⁊
hic ẽ cautele de quo apl'us p̃me corin ſeptio. Unuſ
quiſqꝫ habeat ſuã vxorem propter fornicationẽ vi
tandã ſupple Fragilis eſt ex fragilitate proueniẽs
cuꝫ quis in vxorem querit ꝯiugalem delectationem
nõ cã prolis habende nec debiti reddendi :nec for
nicationis vitãde ſed cauſa delectiõis ĩ cõiuge Tũc
diſtingue aut illa delectatio amatur citra deum et
tunc culpa eſt venialis Uel amatur pluſq̃ꝫ deus vel
eque vt deus et tunc peccatum eſt mortale Impe
tuoſus eſt qui ex libidine ſola preueniens mathas
honeſtatis et rationis excedit Et ideo mortalis qd̃
fit quinqꝫ modis Primo quando fit propter ſaciã
dam libidinem et meretricias delicias. Secũdo qñ

ſit preter naturalem modū. Tertio quando ſit in tēpore prohibito. Quarto cum ſit in loco prohibito. Quinto cū accedit vir ad prenantē muliereꝫ vicinā partui aut in fluxu menſtruo laborantem. Simplex fornicatio eſt luxuria qua ſolutus cum ſoluta naturali vſu femine cōmiſcetur ita ꝙ ſolutus excludat vinculū matrimonij conſanguinitatis ordinis voti religionis, et hoc cū muliere ſoluta ꝗ vnius vel paucorum libidini ſe exponit. Meretricium eſt cōmercium nepharium cū muliere que multoꝝ patet libidini. Nam meretrix ꝓprie dicta eſt que multoruꝫ libidini ſe exponit. Adulteriū eſt alterius thori violatio. Inceſtus eſt lubricū carnis cōtra ꝯſanguinitatē affinitatē votū cōmiſſū. De his ſupra breuit̄ dictū eſt.

¶De paſſiōib⁹ ſiue ꝓprietatib⁹ pctōꝝ. Cp̄m. xxxiij.

AD clariorē expeditioneꝫ predictoꝝ poſtremo videndū de paſſionibus ſiue ꝓprietatibus peccatoruꝫ. Sciendum eſt ergo ꝙ ad peccatum quedam ſunt antecedentia quedam concomitantia quedam ſubſequentia. Antecedentia. quedā ſūt ex parte auerſiōis quedaꝫ ex parte conuerſionis. Ex parte auerſionis adeo ſunt. Contemptus omiſſio ingratitudo inobedientia preuaricatio. Ex parte conuerſionis ad creaturam ſunt libido concupiſcentia delectatio conſenſus in peccatum et praua intentio. Subſequentia ſunt macula et reatus. Circunſtantia ſunt ille ꝗ circunſtantias nominamus. Auerſionem a deo comitantur contemptus omiſſio generalis ingratitudo inobedientia preuaricatio. Nā voluntas ad deum cōuerſa ⁊ deo cōformis vult quod deus vult et

non vult quod deus non vult. Et hoc debet tum qꝛ
voluntas dei ſuperioꝛ eſt ſimpliciter. Voluntas ra⸗
tionalis creature inferioꝛ. Et ideo tenet̄ ſequi ſupio
rem quod ſi non facit dr̄ cōtempnere: tum qꝛ dignū̄
eſt facere q̄zq̄z deus vult fieri et ideo cuz auertimur
dicimur omittere tum qꝛ iuſtū̄ eſt ꝓpter accepta be
neficia obſequiū̄ impēdere. Vn̄ cuz auertimur a deo
dicimur īgrati tum qꝛ ipſe eſt dn̄s et nos ſerui ideo
tenemur facere q̄zq̄z nouimus ipſum velle quod cū̄
non facimus dicimur inobedientes et preuaricato⸗
res. ſed inobedientes qꝛ auertimur a voluntate dei
Preuaricatores qꝛ transgredimur legē eius. Et no
ta ꝙ in voluntate auertēte ſe a deo contēptus omiſ⸗
ſio īgratuitudo inobedientia et ꝑuaricatio idez ſūt
ſm̄ rē dr̄nt autē ſm̄ rationē. Nā contēptus reſpicit
dei potentiā. omiſſio ſapientiā. ingratitudo bn̄ficiū̄
inobediētia preceptuz. ꝑuaricatio legē. Et ſic ſcd̄m
iſta receſſus eſt in frequenti auerſione a deo. Elōga
tio xp̄o eſt in obdurationē. Cōuerſionem autē volun
tatis ad creaturā comitat̄ libido q̄ ē improbitas vo
luntatis bonuz creatuz preeligēs et deſerens increa
tum. quā ſequit̄ ꝯcupiſcētia que eſt p̄mus motus ex
fomite ꝓueniēs: ex ſenſualitate tendens ad delecta
tionē illicitaz: tunc ſequit̄ delectatio cuz inferioꝛ ps
ratiōis condelectat̄. tertio eſt cōſenſus cuz ſuperioꝛ
pars rationis non contradicit ſed aſſentit. Iſte tri⸗
plex ſtatus deſinatus eſt in prima tentatione per ſ̄
pentē mulierē et viruz. Deinde reſtat op̄is cōſūma⸗
tio vel adhuc eſt praua intētio. Nam intētio eſt ad
opus. Et ſic ex parte cōuerſionis actuale pctm̄ an̄ce
dit libido cōcupiſcentia. delectatio. cōſenſus in pec⸗

catum et praua intentio. Circunſtantie vō dicuntur que peccatuȝ circunſtant que nos circunſtantias appellamus. Eſt aūt circunſtantia proprietas perſone vel negocij ex ſe pertinēs ad laudem vel vituperiuȝ diminuendo vel augendo vel in aliq̄d genus peccati trahendo. Proprietas pſone eſt vt qꝛ pulcher eſt hō ſapiēs bonus ⁊cetera hmōi. Et talis proprietas reſpōdet ad queſtionē factā per quis. Proprietas negocij eſt que ptinet ad opus et eſt genus opis vt qꝛ fecit hoc: vbi fecit: q̄re fecit: q̄ tpe fecit: et quomō fecit que in hoc ꝟſiculo ꝯtinent᷑. Quis quid vbi q̄bus auxilijs cur quō q̄n. Que pn̄t in nouē drn̄ias explicari his ꝟſibus cōprehenſis. Aggrauat ordo locus pctā ſciētia tps Etas conditio nūerus mora copia cauſa. Et modus ī culpa ſtatus altus lucta puſilla. Ex hijs aūt q̄nqȝ reſpiciūt pſonā ſciētia etas cōditio ordo et ſtatus. Tres reſpiciūt crimē. ſcȝ copia cauſa lucta puſilla. Due ſunt adiacētes. ſ. locus ⁊ tēpus. Ad pctm̄ vero ſequētia ſunt macule et reatus Aia cm̄ cū ad creaturā ꝯuertit᷑ ſcḋm Auguſti. Obtenebratur peioratur deſtruitur Iſta aūt obtenebratio peioratio ⁊ deſtructio idē ſūt qđ deffoꝛmitas ymaginis dei ſiue diminutio naturalis boni ſiue macula qꝛ ex contactu ſpūali inferiorꝝ que eſt per amorē inordinatū ſordidatur ymago dei ī nobis et polluit᷑ Reatus vero ſequit᷑ pctm̄ ratione auerſionis qꝛ tm̄ bonū eſt deus[ſicut dicit aug.]vt nulli bene ſit qui ab eo recedit. Sicut ḡ ex cōuerſione ad creaturā eſt macula ſic ex auerſione a deo eſt creatus q̄ eſt obligatio ad penam. Pctm̄ quippe tranſit actu ſed remanet reatu peccatum ſcilicet actuale.

¶ Sequitur ſecunda pars

De vulneratione naturalium. Cp̃m primum.

Postq̃z viſum eſt de malo ꝓut te-
net rationem culpe videndum eſt
de malo inq̃ztuz tz rationẽ pene.
Eſt ḡ notãduz ꝙ malũ ſiue pctm̃
punitur pena multiplici in pñti
etiã in futuro. In pñti autẽ puni
tur q̃ztũ ad aĩaz ꝛ q̃ztũ ad corpus
Quãtũ ad aĩam puniť in vulne-
ratione naturaliũ ꝛ expoliatiõe ǵtuitoꝝ. Vulnera q̃
bus vulnerata ẽ aĩa ꝓpť pctm̃ ſũt q̃ttuoꝛ ſm̃ bedã
Dicit em̃ ꝙ q̃ttuoꝛ ſũt nobis iflicta ꝓpť pctm̃ ade. ſ.
Infirmitas ignorãtia malicia concupiſcẽtia ex hijs
ꝯtracta ꝛ ꝯflata: q̃ꝝ ſufficientia accipiť. Aĩa ſicut dī
aug. eſt media inť deũ ꝛ creaturas deꝰ aũt ops oĩ ſci
ens ſũme bonꝰ eẽntia ĩdiuiſꝰ potẽtia attribuiť pr̃i et
ſapiẽtia filio bonitas ſpũiſctõ. Indiuiſio ad pr̃is et
filij ꝛ ſpũſſcti ꝑtinet vnitatẽ. Auertẽs ḡ ſe a deo aĩa
ad creaturas trãſſẽs ꝑ amorẽ deſerendo potẽtiã q̃
pt̃ q̃cq̃d pt̃ incurrit infirmitatẽ. deſerẽs ſapiẽtiã qua
ſcit q̃cq̃d ſcit incurrit ignorãtiã. Deſerẽdo bonitatẽ
q̃ valet q̃cq̃d valet ĩcurrit maliciã. Deſerẽdo ſubſtã
tiaz ĩdiuiſã ĩcurrit ꝯcupiſcẽtiã. q̃ hõ diuidiť ĩ ſeipo
a ſeipo itm̃ vt volũtas ſẽſualitatiſ volũtati ñ ſubia-
ceat rõis. Nõ em̃ qđ volumꝰ hoc facimꝰ bonũ cũ ca
ro aduerſus ſpm̃ cõcupiſcat. Eſt aũt ĩfirmitas ex de
ſertione oĩpotẽtie. ĩpotẽtia reſiſtendi malis vł diffi
cultas ĩ agẽdis bonis. Ignorãtia ex deſertiõe ſũme
ſapiẽtie eſt hebetudo ad cognoſcẽdũ ea q̃ ſũt neceſſa

ris ad ſalutē. Malicia ex deſertione bonitatꝭ diuine eſt ꝓnitas vel inclinatio ad maluꝫ. Cōcupiſcentia ex deſertione indiuiſe ſubſtātie eſt corruptio diuidēs appetit⁹ vt appetitus ſenſualitatis ab apetitu rōis diſſētiat. Peccauit ſiqͥdeꝫ ꝑ rōnalē primus parens ſcientiā idebitā appetēdo ꝛiō in rōali potētia eſt ꝓſtratus vel punit⁹ ꝑ ignorātiaꝫ. Peccauit ī cōcupiſcibili appetendo cibū vetitū ꝛiō in ꝯcupiſcibili eſt punit⁹ ꝑ caſū ī maliciā q̄ dicit ꝓnitas ad malū. Peccauit in iraſcibili appetendo indebitā poteſtatē ꝛiō punitus eſt in iraſcibili cadendo ī īfirmitatē. Ex trib⁹ aūt p̄dictis ꝯcupiſcētia eſt conflata. Hec autē quadruplex pena vulnerans animam per originale peccatum ad poſteros eſt tranſmiſſa.

¶ De ſpoliatione gratuitorum. Cp̄m. ij.

SEquitur videre de ſpoliatione gratuitorum qua punit aīa ꝓpt pctm̄. Eſt autez ſpoliatio ḡtuitorū ſubſtratio grē gratuꝫ faciētis mortificatio meriti p̄cedētis fruſtratio ſāguinis redimētꝭ iiuria āgeli ꝓmouētꝭ īmicitia dn̄i p̄ſidētis: deformatio diuine ymagis honoratio demonis huiꝰ pctī reatus eterni ſupplicij debilitatio liberi arbitrij elōgatio ſupni bn̄ficij ꝛ ꝓuocatio oīs creature ī vltionē inimicoꝝ creatoris ſui. Et qꝛ teſte aug. nūq̄ꝫ eſt dedec⁹ culpe ſn̄ decore iuſticie nec eſt culpa cōmiſſa ſn̄ pena ꝑmixta. Jō nota ꝙ quedā ſūt ſic pctā ꝙ etiā ſunt pena pctī ſpālr tamen modo. Pctā et pena peccati ſunt illa que habent adiunctaꝫ meſticiaꝫ et dolorem ſicut ſunt inuidia ira accidia. Minus ſpecialit dicuntur illa peccata ꝛ pena pctī que habent adiunctaꝫ meram depra-

nationem nature vel ignominiaꝫ:ſicut illa peccata
propter que dicitur homo tradi in reprobum ſenſū
Generaliter ꝟo peccata et pena peccati ſunt ſeu di
ci poſſunt omnia peccata que ſunt inter primam a
poſtaſtam ⁊ vltimam gehenne penam. Dicit beatꝰ
gregorius ꝙ crimina criminibꝰ vindicantur Et pec
catum quod per penitentiam non diluitur mox ſuo
pondere ad aliud trahit Licet enim idem dicatur
peccatum ⁊ pena peccati Nota tamen ꝙ omnis pe
na ī quātū pena iuſta ē ⁊ a deo nl̄la aūt cl̄pa a deo
eſt. ſic nec iuſta ē ſed tm̄ a libere volūtatis arbitrio
Pena vero que mere pena eſt:a deo eſt inflicta que
vero culpa eſt vel ad culpam inclinans:eſt cōtracta
vel acta. Et ſic collige breui ꝙ triplex eſt pena ſcili
cet acta. contracta inflicta Acta:eſt que ſequitur ad
pctm̄ actuale Nam qui culpam mortalē committit
penam dampni facit ſibi aut ſentit:qꝛ gratiam dei
perdit Pena inflicta eſt quam deus non ſtatuēdo
ſed iudicando vel vīdicando peccatori infligit Pe
na contracta eſt. que ſequitur ad peccatū originale

cp̄m. iij.

¶ De penis corporalibus.

SEquitur videre de penis quantū ad cor
pus quas hoīes ꝓpter peccata paciūt.
Patiūt āt hoīes ꝓpt cl̄pā penas natu
rales de qbꝰ dt beatus Gregoriꝰ ꝙ ſeptē
ſunt ſagitte naturā hoīꝫ moleſtātes ſcꝫ frigꝰ. calor
fames ſitiſ labor. morbꝰ. mors. Hee pene a p̄mis pē
tibꝰ ad poſteros ſunt trāſmiſſe ⁊ ideo ſunt natura
les et generales ⁊ ī ipſis primo genitoribus ſunt in
choate. Nam p̄mi parentes ſtatim poſt culpam ſen
ſerūt penā rebelliōis ⁊ erubeſcentie ī carne ⁊ poſt di

uino iudicio vir incurrit penam laboꝛis et anguſtie penā famis ⁊ indigētie penā moꝛtis et incineratiōis. Mulieri aūt duplicata eſt pena. q2 inflicta eſt ei penalitas multiplicium erūpnaꝝ in cōceptu pena doloris in partu: pena ſubiectiōis ad virū ī ꝯuictu. Patiunť ēt penas ꝑſonales cōplures. plurimi eīm filioꝝ adā patiunť in mēbꝛis diminutionē quidā ſuperfluitatem quidā intrinſecā coꝛruptionē quidā extrinſecam deformitatē quidā ſunt paralitici quidam epilētici. ⁊ alij diuerſis infirmitatib⁹ et egritudinibus ⁊ ſpecialibus moꝛbis oppreſſi. alij leproſi. alij a demonibus oppreſſi et obſeſſi. Patiunť quoq; penas tēpoꝛales nā teſte Oroſio ab adam vſq; ad nos ſunt ſcl'a pertransacta nunc bellis ſ̄uia. nunc moꝛbis moleſtia. nūc fame triſtia nunc terraꝝ motib⁹ terribilia nunc inūdationibus aquarū inſolita. nunc eruptionibus igniū metuenda: nunc ictibus ignibus fulminū plagiſq; grādinū ſeua nūc parricidijs flagicijſq; miſeria.

¶De locis penalibus. Cp̄m. iiij.

SEquiť videre de pena qua puniť ds̄ poſt hanc vitaʒ. Ad cui⁹ rei noticiā ſūt quattuoꝛ attendēda ſcʒ diſtinctio locoꝝ: aptio libroꝝ: ꝯflagratio ignium mūdanoꝝ triplicatio cruciatuū inflictoꝝ. Triplex aūt locus eſt ſiue receptaculū poſt hāc vitā ad pctā hoīm puniēda ſcḿ triplex genus pctī: eſt eīm loc⁹ purgatoꝛius ⁊ hic debeť pctō veniali. Limbus et hic debetur pctō oꝛignali. Infernus ⁊ hic debeť moꝛtali. Et credunť eſſe ſub terra gradatim poſita. Iſta aūt loca ꝗ̄ aliť diſtingui poſſunt ſcḿ differentiā quadrimembꝛem. Penalis eīm locus dupliciter alicui deputatur. aut ſecundum penā dampni ⁊ ſic eſt limb⁹ . aut ſecundū penā ſenſus ⁊ ſic eſt infernus Utrūqꝫ aūt mēbrorum in duo diuidit Nam qui pena dampni puniūt aut ſimpliciter ⁊ eternaliter puniūtur ⁊ hij ſunt in inferiori parte loci illius qui dicitur limbus aut puniuntur non eternaliter ſed ad tempus et hij erant in ſuperiori parte eiuſdem loci qui dicebāt abrahe ſinus. Similiter qui pena ſenſus puniunt aut ſimpliciter et eternaliter puniunt et iſti ſunt in inferno proprie dicto. Aut ad tēpus puniunt et iſti ſunt in purgatorio. Determinatur autem loc⁹ purgatorius ſecundum legē cōmunē. ⁊ ſic credendū eſt eſſe inferius non ſuperius ſicut creditur de limbo. Determinat etiā ſecūdū legem diuinam et ſic diuerſis diuerſa conceſſa ſunt loca vel propter eorū celeriorē liberationē vt poſſint alijs ſuā indigentiā reuelare vel ꝑpt noſtrā inſtructionē vt cogitem⁹ poſt hanc vitā qm̄ magnū reſtat peccantib⁹ cruciatum. Uel propter alicuius ſancti imperationem ſicut legitur ſanctus patrici⁹ cuidam ī quodā loco purgationē a deo impetraſſe. Loc⁹ vero infernalis abſqꝫ dubio eſt ſub terra deorſū in quo omnes reprobi eternalit affligent tam hoīes q̄ʒ ſpiritus mali ſub eodē igne materiali q̄ ſꝑ affliget dampnatos nec ꝯſumet ſecūdū exigentiā meritorū excrucians oēs ſenſ⁹. Nec ſolus ignis reprobos īflāmabit ſed cetera elemēta cōfuſa et permixta in reprobos conuertent. ita ꝙ erit ibi ignis ardens aq̄ ꝯgelans aer inquietus et ꝑturbat⁹ terre fetor Unde gregorius In inferno erit frig⁹ īportabile. ignis ī extīguibil'. fetor ītollerabilis. cpm.v.

¶ De apertione librorum.

Sc̄da pars.

SEquit᷑ videre de apertiōe libroꝝ id ē cōſciētiaꝝ q̄ fiet in iudicio .De q̄ tenendū eſt in iudicio ſingulis aderit vis diuina qua fiet vt oīa merita vel demerita ſibi ipſis ⁊ alījs īnoteſcant.Sibi ipſis aūt īnoteſcent ꝓpria vt ī promptu habeant ſinguli cogitatiōes accuſātes vł ēt defēdētes Reducūtur ēt ad meōriam ſinguloꝝ cogitatiōes effectiōes opationes ⁊ ītenſiones ad oſtēſionē dīne iuſticie ſc̄dʒ ſtatū illū. Et ad oſtēſionē dīne mīe ſcḿ ſtatū trāſactū vł' p̄teritū. Ad oſtenſionē diuine iuſticie ī retribuendo ſingulis ad meōriā reducent᷑ bona vł' mala ī quib⁹ finaliter permanſerunt:quia illa ſola digna ſūt retributiōe eterna Ad oſtenſionē diuine mīe de p̄terito rememorabunt᷑ mala bonoꝝ a quib⁹ ſūt miſericordit᷑ liberati: et bona maloꝝ que eius dn̄s miſericorditer opatus eſt Nō ſolum aūt ſibi ipſis veꝝ ēt ceteris ſinguloꝝ ſingula innoteſcent geſta ⁊ cogitata bona ⁊ mala ⁊ ex tūc nota erūt ⁊ apta oīb⁹.Et hoc ad certā liberationē meritoꝝ que ſcit᷑ ī oīʒ actuū bonoꝝ ⁊ maloruʒ recognitiōe ita vt ſinguli de ſingulis meritꝭ aliorū valeāt iudicare Oſtēſio quippe maloꝝ ī bonis erit ad manifeſtationē diuine mīe pri⁹ ſibi facte Oſtenſio bonoꝝ in eiſdem erit ad manifeſtationē iuſticie qua digne a deo p̄miant᷑ Oſtenſio autem bonorum in malis erit ad manifeſtationem diuine miſericordie in hoc ſeculo ſibi facte. Oſtenſio vero maloruʒ in eis ad manifeſtationē iuſticie qua digne a domino condempnantur Aperietur nichilomin⁹ liber q̄ eſt liber vite.verbum ſcʒ īcarnatū:cuius v̄tute oīa iſta fient qui in forma deitatis non videbitur niſi a bonis. In forma humanitatis in qua ſententiā promulgabit videbit̄ tam a malis q̄z a bonis: licet ī ea dē forma appeat terribilis reprobis: blādus iuſtis

Cplm. vi.

¶ De igne conflagrationis.

DE igne conflagrationis iam mō eſt agēdū. De hoc breuiter eſt tenendū ꝙ ignis precedet faciez iudicis quo terre facies exuretur ita ꝙ figura huius mūdi igniū cōflagratione peribit: ſicut factū eſt aquaruz inundatione diluuiuz. Sicut enī prius mundus deletus eſt per aquam que eſt frigida et purgatiua contra ardorem et fetorem luxurie qua illud ſeculum inſāciebatur. ſic finalis mundus per ignem qui calidus eſt ⁊ ꝯſumptiuꝰ finiri debet ꝯtra teporē caritatis et algorez ſiue frigus auaricie que maxīe regnabit in ſcl̄i ſenectute. Et qz tūc hoīs iniqtas puniet̄ neceſſe erit terreri oīa corda pctōꝝ q̄ vniuerſoꝝ dn̄m contempſerūt. Et qz habitaculū debet ꝯformari ſuo habitatori tunc totus mūdus ꝑturbabit̄ hoīe perturbato ſicut ſtetit in ipſo ſtante et quodammō cecidit cuz labente. Qz etiā tunc iudicis ſeueritas oſ̄ditur diuinū zelum accipit oīs creatura vt ſuo ꝯformetur auctori et ideo neceſſe erit totius orbis cardines cōmoueri et qz nichil eſt intenſius velocius et horribilius in agendo et ꝯmouendo inter cetera elementa quam ignis ex oī ꝑte ꝯcurrens. Hinc eſt ꝙ ipſius iudicis faciē p̄cedet ignis nō ex vna ꝑte tm̄ ſed ex oī ꝑte mūdi ita ꝙ ibi erit ꝯcurſus ignis elemētaris. terreſtris. purgatorij. infernalis. Et tūc per infernalez reprobi adiurentur ꝑ purgatorium: iuſti punientur ⁊ purgabuntur. Per terreſtrem terre naſcentia con ſumentur vt pote vegetabilia et aĩalia. Per elemẽtarẽ oĩa ſubtiliabunt̃ ⁊ ad innouationis faciẽ diſponentur: et etiam cum hoc nõ ſolum homines ſed etiam demones turbabunt̃ et tandez hoĩes reprobi et ſpũs mali cũ infernali igne in baratrũ ĩtrudent̃ ⁊c.

¶ De cruciatibus inferorum. Capl̃m. vij.

SEquitur videre iam de ſeptĩo de tribulatione cruciatuũ inferoꝝ. Ad cuius rei noticiã eſt tenendũ ꝙ oẽs actualr̃ peccãtes et in pctĩs finaliter ꝑdurantes pena triplici apud inferos punient̃ ſcd̃m ꝙ multimoda deordinatio eſt ĩ mortali ⁊ actuali pctõ. In oĩ q̃ppe mortali pctõ eſt deordinata auerſio a ſũma luce et bonitate ⁊ hic debet̃ carẽtia viſionis dei. Eſt et deordinata ꝯuerſio ad bonũ cõmutabile et hinc debetur pena materialis incendij. Eſt etiaz deordinatio voluntatis libere ꝯ dictamẽ recte ratiõis et hinc debet̃ vermis intrinſecꝰ. Punient̃ etiã pena eterna ſm̃ q̃ deordinatio in mortali pctõ eſt ꝑpetua. Pctm̃ eñi qd̃ quis cõmittit et de q̃ nunq̃ȝ penitet ꝑpetuo in aĩa perdurat et a vita ꝑpetua ſcȝ deo ꝑpetuo ſeparat ⁊ a voluntate ꝓcedit que vellet in pctõ ꝑpetuo delectari. Et licet illa delectatio trãſiens ſit momentanea, deordinatio tamen tenet rationem perpetuitatis ideo deordinationi reſpondens debet habere carentiam finis vt ſicut homo in ſuo perpetuo non appoſuit finem a peccato recedendo. ſic deus in ſuo perpetuo non deſiſtat a puniendo et ſicut contra infinitum peccat ſic penam habeat infinitam. Et quia infinitam penaȝ nõ poteſt habere intenſiue ſaltem infinitã penã habeat duratione: et ſicut volun-

tas poſt mortē malo adheret ſine ſuſceptione peni
tentie. ſic deus ſup̄ affligat ſine ſententie mutatiōe.
Punient nichilominus pena acerba ſcōm ꝙ deordi
natio in pctō fuit libidinoſa. Delectatio em̄ libidi
noſa puniri debet p̄ penam afflictiuā: et qꝛ pctōres
delectabl'r creature adheſerunt et creatorē ꝯtumaci
ter contēpſerūt. ideo p̄cipitabunt in locū infimū et
maxime a ſtatu glorie lōginquū ſcʒ in profundiſſi
mum infernum vbi exponent affligendi infime na
ture ſcʒ fecibus corporū mūdanorū: igne fumoſo et
ſulphureo: cōcremandi in illo igne inſeparabl'r alli
gandi et ab eodem ſcōm exigentiā meriti eternal'r
cruciandi. nunq̄ʒ tn̄ ſubſtantial'r cōſumendi. Et ſic
patet ꝙ in penis dānatorū erit varietas: et cū vari
etate eternitas: et cum eternitate acerbitas.

¶ Tertia pars de eo quod eſt frui et vti.

Cpl'm. i.

DIcto de malo culpe qđ eſt fugien
dū et de malo pene qđ eſt prime
ſcendū. Uidēdū eſt de bono ꝛ hoc
dupl'r. Primo ſub rōne meriti in
viatorib⁹. Scd̄o ſub rōne premij
in cōprehenſoribus. Ad meritum
viatoris ſpectat cognoſcere et di
ſcernere triplex bonū ſcʒ. bonū in
creatū qđ eſt deus: procreatū qđ eſt mundus: cōiu
gatū quod eſt xp̄us. Deus eſt creator/ mūdus crea
tura/ xp̄s creator ꝛ creatura. Deo eſt fruendū/ mun
do eſt vtendum. xp̄i dei felicitate eſt fruendum. xp̄i
hominis ꝯformitate eſt vtendū. Sunt ergo res qui

malo adheret ſine ſuſcep
ſup affligat ſine ſententie
ominus pena acerba ſcđm
ut libidinoſa. Delectatio
er ꝑ penam afflictiua et
ure adheſerunt et creator
ideo ſcripitabunt in loco
glorie lōginquaz ſcz in
bi exponent affligendi
corpoꝝ mūdanoꝝ: igne
mandi in illo igne inſepa
m ſcđm exigentiā merit
tū ſubſtantialr cōſumendi
dānatoꝝ erit varietas
cum eternitate accidenta

a pars de eo qu

Jcto de malo culpe qđ eſt
dū et de malo pene qđ eſt
ſcendā. Uidēdū eſt de bono
uplr. Primo ſub rōne
viatorib⁹. Scđo ſub rōne
in cōp̄rehenſoribus. Ad
viatoris ſpectat cognoſcere
ſcernere triplex bonū ſcz
ꝓcreatū qđ eſt mundus
. Deus eſt creator: mūdus
creatura. Deo eſt fruendum
ꝑi dei felicitate eſt fruendū
e eſt vtendū. Sunt ergo re

---

bus eſt fruendū: vt increate. ſūt quib⁹ eſt vtendū vt procreate. ſunt q̄ fruunt᷑: ⁊ vtunt᷑ vt angeli ⁊ hoīes Res quib⁹ eſt fruendū faciūt nos beatos. Res quibus eſt vtendū ad btitudinē adiuuāt viatores Res que fruunt᷑ ⁊ vtunt᷑ hūt xp̄m deū ⁊ hominē vt ꝯtemplant᷑ delectabl'r eius diuinitatē: ⁊ imitent᷑ exēplariter eius hūanitatē. Deitas xp̄i maxīe btificat angelos ⁊ ſctōs etiā ꝯp̄rehenſores. hūanitas v͛o eius maxīe letificat ⁊ edificat hoīes adhuc viatores. Eſt aūt frui alicui rei amore inherere ꝑpter ſeipſaz. vti vero eſt id qđ in vſuz venerit referre ad obtinēdum illud q̊d fruendū eſt. Itez fruimur cognitis in q̄bus ip̄is voluntas delectata conq̄eſcit. Utimur v͛o eis q̄ ad illud referim⁹ quo fruenduz ē. Item al'r accipit hec duo Augu. dicēs. Uti eſt aſſumere aliq̄d in facultatē voluntatis. Frui eſt vti cū gaudio: nō adhuc ſpei ſed iā rei. Uidendū eſt ergo per ordinē de hijs tribus. Et primo de deo trino et vno. Scđo de mundo ex creatura triplici conſtituto. Tercio de xp̄o et triplici eius bñficio. ſcz de doctrina ſiue ſcriptura ſacra: gratia virtutum: et medicina ſacramentali.

¶ Quid de deo trino credendum eſt. Cap̄m. ij.

DE deo trino ⁊ vno ſcđm fidez rectam habemus credere/ intelligere/ ⁊ exponere. Credere de pluralitate ꝑſonaruz in vnitate nature. Hoc eſt q̄ in diuinis eſt vna natura ⁊ tres ꝑſone ſcz pater et filius ⁊ ſpūſſanctus quaruz p̄ria a nulla eſt. ſcđa a p̄ria ſola eſt ꝑ eternā gñationē. Tercia a p̄ria ⁊ ſcđa eſt ꝑ cōmunē ſpirationem. ita q̄ ꝑſonarum trinitas nō p̄iudicat vnitati nec eſſentie vnitas preiudicat trinitati. Habemus

quoqꝫ intelligere ꝙ in diuinis ſūt due emanatiōes
vna per moduꝫ nature q̄ gn̄atur filiꝰ. Alia per mo
duꝫ voluntatis qua aſpiratur et ꝓcedit ſpūs ſctūs
Tres ypoſtaſes vna pr̄is vna filij vna ſp̄s ſci. Quat
tuor relatiōes.ſ. pr̄nitas filiatio.ſpiratio.ꝛ ꝓceſſio-
Quinqꝫ notiones ſcꝫ quattuor predicte relationes
et innaſcibilitas eſt quīta. ita ꝙ innaſcibilitas pri-
uatiue paternitas poſitiue ſunt due patris notiōes
Filiatio eſt notio filij: ſpiratio actiua eſt cōis notio
pr̄is et filij: proceſſio eſt notio ſpiritꝰ ſcti. Tres ſunt
etiā proprietates perſonales que his vocabꝰ exp̄
munt.ſ. pater et filiꝰ ꝛ ſp̄s ſctūs. Habemꝰ tertio mi
ſterio diuinitatis beate exprimere ſcd̄m duos mo-
dos predicandi ſcꝫ ꝑ moduꝫ ſubſtantie et relatiōis
Omnia eni ꝓdicamēta dicta de deo tranſeunt ī ſub
ſtantiā: excepta relatione q̄ ratione ſubiecti in quo
eſt tranſit ī ſubſtantiaꝫ ne faciat ꝯpoſitionē. Ratio
ne vō termini ad quē eſt manet vt faciat diſtinctio
nem ſecundum tres modos ſupponēdi ſcꝫ ſecundū
modū ſubſtantie notionis et perſone: de quibus da
tur talis regula. ꝙ ſuppoſita eſſentia non ſupponi-
tur notio vel perſona ꝛ ſuppoſita notione non ſup
ponitur ꝑſona vel eſſentia ꝛ ſuppoſita perſona non
ſupponitur notio nec eſſentia ſecundum quattuor
modos ſignificandi ſubſtantiam: ſcꝫ nomē eſſentie
ſubſtantie: ypoſtaſis et perſone. Horū quattuor exē-
pla ī creaturis ſunt. humanitas que eſſentiam hō
qui ſubſtantiaꝫ. aliqs homo q̄ ſignificat ypoſtaſim
ſiue ſuppoſitum. petrꝰ qui dicit perſonā: ſm̄ quīqꝫ
modos dicendi ſiue querendi ſcꝫ per qs qui que qd̄
ꝛ quid. Quis rōe ſubſtantie. q̄ rōe ypoſtaſis. q̄ rōe

notionis. q̄s ratione ſubſtantie. quid ratione eſſẽtie Secunduꝫ tres modos differendi. ſ. ſecundum differentem moduꝫ exiſtendi ſiue emanandi: ſicut differt perſona a perſona. Secunduꝫ modum differentem ſe habendi: ſic differt perſona et eſſentia qꝛ perſona vna refertur ad aliam: ſed eſſentia non refertur Secundum modum intelligendi ſicut differt vna ꝓpetas ſubſtantialis ab alia vt bonitas ⁊ ſapientia. ⁊c.

¶ Qualiter deus trinus et vnus manifeſtat ſe ĩ effectibus creature. Cp̄m. iij.

DE deo trino et vno ſecunduꝫ fidẽ catholicã ẽ tenenduꝫ ꝙ licet ſit incõmutabilis. ĩſẽſibilis ĩcircũſcriptibilis: reddit tñ ſe ꝑ creaturas diuerſas. id eſt per effectꝰ multiplices manifeſtuꝫ ita ꝙ in creaturis oĩbus dicitur deus eẽ q̃ꝫtuꝫ ad naturã ⁊ hoc tripliciť ſcꝫ per eſſentiã preſentiã ⁊ potentiã: ita ꝙ extra inmenſitatẽ diuine eſſẽtie nichil manet: ꝓpter limpiditatẽ diuine preſentie nichil latet contra infinitatem diuine potentie nichil põt valere ⁊ ſic eſſe ꝯpetit btiſſime trinitati Diciť habitare ĩ iuſtis q̃ꝫtuꝫ ad gratiã q̃ eſt effectꝰ btiſſime trinitatis ad deum reducens ⁊ faciẽs nos hẽre deũ ⁊ deũ hẽri a nobis ac ꝑ hoc deꝰ trinitas in nobis diciť habitare. Dicitur ſedere in beatis quantum ad gloriam ratione cuius deus trinus in beatorum mentibus quietatur in quorum poteſtatiua ſedet vt equitas. In cognitiua lucet vt veritas. In affectiua ardet vt caritas Dicitur apparere ſenſibiliter cum expreſſa ſignificatione: ſicut ſpiritus ſanctus in ſpecie columbe apparuit ſuper chriſtum et in linguis igneis ſuper apoſtolos. Et

quia perſone diſtincte ſũt diſtinctis poſſunt ſignari
ſignis ita ꝙ tres ſimul perſone ſicut abꝛahã i trib⁹
angelis dicit᷑ apparuiſſe trinitas perſonaꝝ Poſſūt
etiam due apparere ⁊ quelibꝫ ſigilatim dicit᷑ deſcẽ
dere de celis ⁊ hoc cum effect⁹ taꝫ ſpiritualis q̃ꝫ ſen
ſibilis inchoatione qui q̃zuis in ſe ĩmutabilis perſe
ueret tamẽ de abſente dicitur fieri nobis preſẽs q̃n
in nobis incipit habitare per donum gratuitũ: qđ
non videm⁹: ſicut accidebat frequent᷑ in eccleſia pri
mitiua. Dicit᷑ mittere ſiue mitti ĩ eterna productõe
pater ſiquidem mittit filiuꝫ: qñ quod inſinuat quod
procedit ab ipſo per eternam generationẽ pater et
filius mittunt ſpiritum ſctm̃. cũ inſinuant quod pro
cedit ab ambobus per cõmunẽ ſpirationẽ. Pater
nõ mittit᷑ quia a nullo procedit ſpũs ſcũs non mit
tit perſonam/ ſed mittit᷑. quia nõ producit ſed ꝓdu
citur. Filius vero mittit᷑ ⁊ mittit quia producit᷑ ⁊ ꝓ
ducit Dicit᷑ incarnari per commerciũ diuine nature
⁊ humane perſone in vnione/ que vnio facta eſt tan
tum in perſona filij/ quã tñ ẽ tota trinitas opata.
Cpm. iiij.

De appropriatis patris.

DE deo trino ⁊ vno ſcd'ꝫ fidẽ catholicã eſt
tenẽdũ ꝙ lꝫ vna eẽntia trib⁹ pſonis eq̃li
ter ⁊ differẽt ꝯueniat tñ patri dr appro
priari vnitas/ eternitas/ rõ pricipiãdi/ ⁊
oĩpotẽtia. hec aũt q̃ttuoꝛ dicunt᷑ appropriari pri/
nõ q̄ ſiãt ꝓpria/ cũ oĩb⁹ pſonis ſint coĩa/ ſꝫ q̄ ducũt
ĩ cognitionẽ pſõe pr̃is q̃ ẽ origo pſonaꝝ ĩ trinitate Eſt
nõ hñs pricipiũ ſꝫ pricipiãs/ a q̃ ẽt fluit oẽ poſſe Eſt ꝺ
aũt dei potẽtia ꝯpleta nõ poſſe deſſicere cũ nõ ſit ꝺ
nichilo. nõ potens ſuccũbere cũ nõ ſit de aliq̃. nõ po

tens indigere cum nunq̃ꝫ careat aliquo bono. Potentia v̄o hominis in peccãdo deficicit. In patiẽdo ſuccũbit. In corporalibꝰ actionibꝰ indigentiã includit. Eſt igit̃ deus omnipotens ita tamen ꝙ ei nõ attribuuntur actus culpabiles vt poſſe mentiri et malum facere. Nec actus penales vt poſſe metuere et dolere. Nec actꝰ materiales ſiue corporales vt poſſe currere et ambulare. Eſt ẽt dei potentia ordinata ita ꝙ ei nõ attribuunt̃ actus ĩcõuenientẽs vt poſſe facere maiorẽ ſe: vel aliũ deũ equalẽ ſibi vel creaturã infinitam actu. Qꝛ dr̃ anſel. Quodlibet inconueniẽs et minimum eſt impoſſibile apud deum.

¶ De appropriatis filij. Cp̃m. v.

Filio appropriat̃ veritas ſpes ratio exẽplandi et dſcientia. Hec aũt quattuor dicunt̃ appropriari filio non qꝛ fiant ꝓpria cũ tribus perſonis ſint cõia ſed qꝛ ducũt in cognitionẽ filij ꝑſone q̃ eſt a patre vt v̄bum qd̃ eſt patri ↄ̄qle ꝛ iõ nõ ſũme pulchꝛũ in q̃ oĩa ꝓuiſa ꝛ diſpoſita exẽplant̃ a q̃ tanq̃ꝫ pꝛio et ſũmo exẽplari fluit oẽ ſcire. Cognoſcit aũt dei ſapientia limpide oĩa bona et mala ꝑterita pñtia et futura actualia ꝛ poſſibilia incõpꝛehẽſibilia a nobis et infinita. Ita tñ ꝙ in ſe nullo mõ diuerſificat̃ lꝫ diuerſa vocabula ſortiat̃. Nã ĩq̃ꝫtũ ipa ſapĩa dei ẽ cognoſcitiũa oĩꝫ poſſibiliũ dr̃ ſcĩa ſiue cognitio. ĩq̃ꝫtũ ẽ cognoſcitiũa oĩm q̃ ſũt in vniũſo dr̃ viſio. ĩq̃ꝫtũ ẽ cognoſcitiũa oĩm q̃ bñ ſũt dr̃ approbatio. inq̃ꝫtũ eſt cognoſcitiua oĩm q̃ futura ſũt dr̃ preſcientia ſiue ꝓuiſio. inquantum eſt cognoſcitiua eorum que ab ipo deo fienda ſunt dicitur diſpoſitio. inquantum eorum q̃ premienda ſunt di-

citur predeſtinatio. Inquātuʒ eoꝝ que dānāda ſūt
dicit̄ reprobatio. Poſſunt autem ad tria reduci vo-
cabula iſta ſeptē ſcʒ ad noticiā ſimplicis cognitio-
nis q̄ cognoſcit deus bona et mala q̄ ſūt fuerūt ⁊ fu-
tura ſunt ⁊ q̄ pñt eſſe ⁊ nūq̄ʒ erūt. Ad noticiā viſiōis
q̄ cognoſcit deus oīa bona et mala q̄ ſunt fuerūt et
futura ſunt. Ad noticiā approbationis qua cogno-
ſcit deus q̄ ſunt fuerunt et futura ſunt tantuʒ bona. Cpm .vi.

¶ De appropriatis ſpūs ſancti.

Spiritui ſctō appropriat̄ bonitas vſus/
ratio finiēdi volūtas ſiue beniuolentia.
Hec aūt quattuoꝛ approprian̄t ſpūiſctō
nō qꝛ ſiant ꝓpria cuʒ tribus pſonis ſint
cōia ſʒ qꝛ ducūt in cognitionē perſone ſpūſſcti q̄ eſt
a patre et filio vt amoꝛ et donū ſumme ꝓficuū ⁊ cōi-
catiuuʒ oīs nr̄i deſiderij finitiuuʒ ad qđ bonum tan-
q̄ʒ ad finem ſummum tendit omne velle rationabili-
ter ordinatum et inclinatū. Eſt autem voluntas dei
ſic recta ꝙ nullo modo poteſt oblicari. Sic efficax
ꝙ nullo mō poteſt retardari. Sic vnica ꝙ tn̄ hūs ſi-
gnis habet ſigri que hoc verſiculo continent̄. Im-
perat et prohibet permittit cōſulit implet. Dr̄ autē
voluntas dei rōne regulata ꝓuidentia qua oīa que
in vniuerſo fiunt irreprehenſibiliter gubernātur cū
nichil precipiat prohibeat ⁊ cōſulat niſi recte nichil
agat niſi bene nichil permittat fieri niſi iuſte. Cum
autē volūtas dei ſit rectiſſima nullus poteſt eſſe re-
ctus niſi conformetur ei ⁊ non poteſt ei conformari
niſi ſibi ſignis aliquibus innoteſcat: tāq̄ʒ regula re-
ctitudinis ꝓſequēde. Eſt autem duplex rectitudo q̄-
dam neceſſitatis que conſiſtit in faciendo bonum:

ad quod eſt preceptuꝫ. Et in declinando malum ꝓpter quod eſt ꝓhibitio Quedam eſt ꝑfectionis īſuper erogando vltra debitū ad quod eſt cōſilium. Eſt etiaꝫ voluntas dei efficaciſſima/ ita q̄ nullus pōt aliq̄d efficere niſi ipſa coefficiēte: et ſic ē impletio in ſignum volūtatiſ efficiētis. Itē nullus pōt deficere vel peccare niſi ipſa iuſte et merito deſerente et ſic eſt permiſſio vt ſignuꝫ voluntatis diuine iuſticie deſerētis.

¶ De quattuoꝛ ſimul creatis et de menſuris durabilium.

Capitulum ſeptimum.

Poſtq̄ꝫ vidimus de bono increato quod ē deus Uidendum ē de bono creato q̄ eſt mundus. Circa ꝓductionem autē mūdialis machine habemus primo explicare creature ſummitatē. Et ſic dicit beda ꝙ quattuoꝛ fuerunt ṗmo creata que dicuntur eē coeua vel fuiſſe ſcꝫ natura angelica. celū empireum materia q̄ttuoꝛ elementoꝝ et tꝑus Quorum ſufficiencia ſic accipitur. Pꝛīo debuerunt creari aliqua ṗma in quolibet gn̄e creature. ſcꝫ reſpectu creaturaꝝ ſpiritualium et corporaliū actiuarum et corporaliū paſſiuarum et etiā reſpectu menſuraꝝ Reſpectu creaturarum ſpiritualiuꝫ. Pꝛīo creata ē natura angelica reſpectu creaturaꝝ corporaliuꝫ actiuaꝝ eſt ṗmo creatum celū empireuꝫ De q̄ dicit dam̄. ꝙ eſt continentia oīm corporalium et ſpūaliū creaturarum: reſpectu creaturarum paſſiuaruꝫ ṗmo creata ē materia q̄ttuoꝛ elementoꝝ reſpectu mēſuraruꝫ ṗmo creatum eſt tꝑs: quod generaliter accipitur ꝓ mēſura cuiuſlibꝫ durationis habētis iniciū ſiue finē habeat ſiue nō Ad cuius rei noticiam ſciēdū ꝙ tres ſūt mēſurabiliū ſiue durabiliū mē ſure pͥncipales. ſcʒ eternitas euiternitas ⁊ tempus ꝓprie dictū. Eternitas eſt diuiarū perſonarū duratio que non hʒ pͥncipium neqꝫ finem. De qua dicit boetius ꝙ eſt interminabilis vite tota ſil̾ ⁊ perfecta poſſeſſio. Euiternitas eſt mēſura eoꝝ que hñt principium ſed non finē ſicut ſunt angeli aīe celeſtis natura et materia quattuoꝛ elemētoꝝ. Hec menſura aliqñ dicit̾ euū aliquādo eternitas creata ſed qꝛ eternitas proprie dicitur de diuinis. Euū vero aliqñ pro tēpore inuenitur: iō ex his duobus euiternitas noīatur. Tempus aūt proprie dictū eſt mēſura eoꝝ que hñt principiū atqꝫ finē ſicut ſūt generabilia atqꝫ corruptibilia que ſcðm motū primi mobilis variātur vſqꝫ ad completionem numeri q̄ttuoꝛ elemētoꝝ. Vo dña non pōt eſſe que careat principio habens finem.

¶ De veritate exprimenda cum excluſione erroris circa productionem mundi.. Cpm. viij.

SEcundo habemus erroꝛem extinguere ⁊ exprimere veritatē: ꝓpter quod tenēdū eſt ꝙ vniuerſitas machine mūdialis eſt ꝓducta ī eſſe ex tp̄e. In q̄ excludit̾ error ponentiū mūdū eternū. Producta in quā eſt ex nichilo in q̄ excludit̾ erroꝛ ponētiū eternitatē circa materiale principiū. Et ab vno principio in q̄ excludit̾ erroꝛ manicheoꝝ ponētiū plalitatē pͥncipioꝝ. Solo et ſūmo in q̄ excludit̾ erroꝛ ponētiū deū ꝓduxiſſe inferioꝛes creaturas ꝑ miniſteriū ītelligētiarū. In certo pōdere nūero ⁊ mēſura. In q̄ oñdit̾ ꝙ creatura eſt effectus trinitatis creātis ſub triplici gñe cauſalitatis ſcʒ efficientis rōne cuiꝰ eſt ī creatura vnitas modus et figura. Exēplaris rōne cuiꝰ eſt ī creatura veritas ſpēs et nūerus. Finalis rōne cuius ī creatura eſt bonitas ordo ⁊ pondus. Oīs quippe creatura conſtituitur ī eſſe ab efficiēte format̄ ad exēplar: ordinat̄ ad fineꝫ. ac per hoc eſt vna vera ⁊ bona modificata ſpecioſa ⁊ ordinata mēſurata diſcreta ⁊ pōderata. Aliis etiam vocabulis predictus ternarius nominatur ab aug. in libro de anima ⁊ ſpiritu. Dicitur eſſentia ſpecies et vſus. A dyoniſio. Armonia ſpēs ⁊ ꝯmenſuratio. Itē ab eodē ſubſtātia ꝟtus et oꝑatio. Ex vna ꝑ parte cadunt vnitas modus eſſentia ſubſtātia menſura ⁊ cōmēſuratio. Ex vna ꝟitas nūerus ſpēs ꝟtus ⁊ armōia. Ex vna bonitas ordo vſus pōdus oꝑatio De p̄rio aūt ternario nota q̄ vnuꝫ noīat ens cōmutabile cōnumerabile: ⁊ hoc ꝓpter īdiuiſionē ſui in ſe verū noīat ens cognoſcibile et hoc hꝫ ꝑ indiuiſionē ſui a ꝓpa ſpē. Bonū noīat ens cōmunicabile et hoc hꝫ per indiuiſionem ſui a prima operatione.

¶De triplici differentia creature. Cp̄m. ix

TErtio circa ꝓductionē mundi habemꝰ attendere creature triformitatē: produxit enim deus et vnus differentiā triplicem creature. Nam produxit creaturā pure corporalē vt eſt mundialis machina. creaturā pure ſpūalem vt eſt natura āgelica: craturā ex vtraq̄ cōpoſitā vt natura humana. Sic eīn decuit deuꝫ ꝓducere varia et diuerſa: vt multiplicitas creature faceret ad ꝑfectionē vniuerſi: q̄ cōſiſtit in amplitudine ābitus: in ſufficiētia ordinis: ⁊ influētia bonitatis ex quibus etiam potentia: ſapientia ⁊ bonitas inobeſcit: decuit nanq̄ deū ſic res producere vt eſſent ad manifeſtationē ſue potētie: q̄ q̄dē appuit in ꝓdu

ctionez creaturaꝝ ſumme diſtantiū ⁊ earūdē cōiūcti
onē: vt pꝫ in natura humana: in q̄ corporeum et icor
poreuꝫ vniūtur. Itē decuit deū ſic res ꝓducere vt eſ=
ſent in manifeſtationē ſue ſapiētie q̄ maxime ex pfe=
ctiōe ordinis declarat̄: q̄ q̄dez ordo neceſſario tria re
q̄rit ſcꝫ īfimū mediū ⁊ ſupmū Infimū fuit natura cor
poral'. Supremū natura ſpiritualis. mediū natura
cōpoſita ex vtraqꝫ. Itē decuit deū ſic res ꝓducere vt
eſſēt in manifeſtationē ſue bonitatis ⁊ beniuolentie
q̄ maxime cōſiſtit in diffuſione et cōmunicatione in
alteruꝫ. Si ḡ diuina bonitas cōmunicauit actuꝫ no
biliſſimū qui ē viuere et intelligere: vt non tm̄ daret
alij potentiā viuendi et intelligendi ſed etiam poten
tiā ſe cōicandi alij. qđ factum ē in hoīe in quo ſubſtā
tia ſpiritualis vita et intellectiua pficit corporalem.
cp̄m. x.

¶ De productione machine mundialis.

De hijs tribus differentijs videndum eſt p
ordinē Et p̊mo de natura pure corporali
cuiuſmodi eſt machina mundialis: q̄ ſex
diebus fuit ī eſſe producta: ita q̄ in prin
cipio ante oēm diem creauit deus celuꝫ ⁊ terram pri
m 1 vero die formata eſt lux: ſecunda factuꝫ eſt firma
mentuꝫ ī medio aquaꝝ. tertia die ſeparate ſunt aque
a terra et congregate in vnum locum. quarta die or
natum eſt celuꝫ luminaribus. quinta die aer et aqua
ornati ſunt piſcibus et auibus. ſexta die ornata eſt
terra animalibus et hominibus. ſeptima die requie=
uit deus a nouarum ſpērum ꝓductione: q̄m oīa fece
rat vel in ſimili ſicut illa que ꝓpagantur. vel in ratio
ne ſeminali ſicut illa que alijs modis introducuntur
in eſſe. Et ſic colligitur ex predictis: q̄ triplex fuit

operatio diuina in mundi machina producenda ſcilicet creatio diſtinctio: ⁊ ornatio. Pri͂a opatio appropatur pr̄i: ſcd̄a filio. tertia ſpūiſctō. Creatio fuit ex nichilo id̄ fuit ī pn̄cipio an̄ oēm diē tāq̄ȝ reꝝ oīȝ ⁊ tꝑoꝝ fundamētū. Diſtinctio vo corpoꝝ mundanoꝝ fuit mō triplici: ideo per triduū fuit facta ita ꝙ prima die fuit facta diſtinctio nature luminoſe a ꝑſpicua et opaca cū lux a tenebris eſt diſtincta. ſecunda die eſt facta diſtinctio nature ꝑſpicue a ꝑſpicua cuȝ aque inferiores a ſupioribus ſunt diuiſe. tertia facta eſt diſtinctio nature ꝑſpicue ab opaca cū diuiſe ſunt aque a terra. Ornatus aūt qui diſtinctioni corpoꝝ corrn̄det eſt ēt in triduo cōſūmatꝰ. Ita ꝙ ornatꝰ nature luminoſe eſt factus q̄rta die in formatione ſtellaꝝ ſolis ⁊ lune. Ornatus nature ꝑſpicue factus eſt q̄nta die in qua facti ſunt piſces ⁊ aues in aque et aeris ornamentū. Sexta die eſt factus ornatus nature opace qn̄ facte ſunt beſtie de terra fctā ſunt reptilia facta eſt humana natura ad conſummationem omnium predictorum.

¶ De conſiſtentia machine mundialis. Cp̄m. xi

Conſiſtit aūt tota natura corporea maxīe in duobus. ſcȝ in natura elemētari et celeſti. Celeſtis diſtinguit in tres celos principales ſcȝ empireū: criſtallinū: ⁊ firmamētum. In firmamēto aūt qđ eſt celū continētur ſeptē orbes ſeptē planetaruȝ q̄ ſūt ſaturnus iupiter mars ſol venus mercurius luna. Natura vero elementaris diſtinguitur in quattuor ſpheras. ſcȝ ignis aeris aque et terre. Et ſic procedēdo a ſūmo celi cardine vſq; ad cētrū t̄re occurrūt nobis decē orbes celeſtes et q̄ttuor ſphere elemētares ex q̄b⁹ tota mundi ſenſibilis machina integratur. Ita q̄ celeſtia influūt i terreſtria ꝛ elemētaria quantū ad diſtinctiuā ſignificationē tp̄m dieꝝ menſiū ꝛ annoꝝ dicēte ſcriptura Sint in ſigna ꝛ tp̄a dies et anuos Influūt ēt quātum ad effectiuā productionē reꝝ gn̄abiliū et corruptibilium et corpoꝝ humanoruȝ ſic tn̄ ſunt in ſigna tp̄m reꝝ et opationū: p lucem calorem ꝛ virtutem: vt non ſint certa ſigna contingentiū futuroruȝ nec influant ſup liberū arbitriū p vim cōſtellationū quā dixerūt aliqui fatum eſſe Et ſic colligitur ex predictis q̄ deus ordinate res eſſe condidit quantū ad tēpus ordinate diſpoſuit quantum ad ſitum ordinate gubernat quātum ad influentiam. ❡ In ſcriptura ſacra ordinate narrat quātum ad doctrine ſacre ſufficientiaȝ q̄ in pͥncipio ſui iſinuat naturā luminoſā nomine celi. naturaȝ opacam noīe terre Naturā ꝑſpicuam nomine aque Inſinuat beatiſſimā trinitatem p̄rem in noīe dei creantis. filiū i noīe pncipij. ſpū ſctm̄ i noīe ſpūs dei Inſinuat etiā nobis appropriata triuȝ ꝑſonarum ſcilicet omnipotentiaȝ p̄ris in producendo: oī ſcientiam filij in diſtinguendo: beniuolentiam ſpiritus ſancti in influendo.

De ſufficientia celorum. cp̄m. xij.

DE natura celeſti ſpecialiter eſt videndū Celū q̄dē ſm cōmunē acceptionē noīat naturā ꝑſpicuā ꝯtētiuā Scd̄ȝ v̄o ꝓpͥaȝ acceptionē noīat naturā ꝑſpicuā ꝯtentiuā nulli contrarietati ſubiectam Scd̄m p̄mam acceptionē. celi a Rabano diſtinguūtur ſcȝ celum aereū ethereū olimpū igneum: ſydereū: aqueū: empireuȝ Quoꝝ ſufficiētia ſic ſumitur Celi enim natura per ſpicua ⁊ cõtentiua aut eſt datiua luminis aut receptiua:ſi eſt datiua aut eſt vniformis nõ mota:et ſic ē celū empireū. āt ē mlti formis et mota: ⁊ ſic ē ſydereū:āt ē vniformis ⁊ mota ⁊ ſic eſt criſtalinū q̄rta dria nõ habetur ſcilicet multi formis et non mota. Si autē natura ꝑſpicua ē luminis receptiua Aut ē receptiua ſeparabiliter aut īſeparabilr̄ Si īſeparabiliter aut ſm̄ ſuꝑioris ſuꝑficiei circulum et ſic ē olīpum:q̄d monti appropiquat olīpo. ſi vo ſeparabiliter aut ſm̄ ſuꝑiorē ꝑtez ⁊ ſic eſt ethereū aut ſcd̄z inferiorē ⁊ ſic eſt aereū Si aūt dicat̄ celū natura ꝑſpicua contentiua nulli contraria ſic a quibuſdā octo orbes diſtiguūtur ſeptē planetarꝝ cū octaua ſpera A quibuſdā amplius eruditis:nouem Ab aliīs vo vlteri⁹ illuſtratis decem Horum autē ſufficiētia ſic p̃t accipi. Diſtictio aūt celorꝝ aut ē ꝑ p̄mā diuerſitatē formarꝝ aut eſt diſpoſitiones motuū ⁊ luminariū cõtentorū Si ꝑ diuerſitatē formarꝝ: ſic diſtiguūtur tres celi: aut em̄ in celo viget natura ꝑfecte luminoſitatis et ſic eſt ſtabile ad ſtatum glorie ⁊ quietē ſic eſt empireum aut viget in eo natura ꝑfecte ꝑſpicuitatis ⁊ effectiue frigiditatis ⁊ ſic eſt aqueum ſiue criſtallinum quod facit ad cõſeruationem rerū corruptibilium ideo eſt habile ad mõtum. aut viget in eo natura ꝑfecte ꝑſpicuitatis ſimul ⁊ luīoſitatis ⁊ effectiue caliditatis ⁊ ſic eſt ſidereuz quod facit ad tranſmutationē īferiorum ideo eſt multiforme habile ad motum Si vero celi penes luminaria diſtiguūtur ſic eſt orbium diſtinctio attendēda. Aut enim cordis continet ſyderum multitudinē:et ſic eſt celum ſidereum ſiue ſtellatum. Aut continet vnita tez:⁊ ſic ſeptē planete orbibus ſūt diſtincti:qb⁹ regit vniuerſitas tempoꝝ dierum ſeptenario diſpenſata.

¶ De q̄ttuoꝛ attributis āgelis cuꝫ ꝯditiōe ſui.c.xiij.

De natura pure ſpirituali cuiuſmodi eſt angelica ſex ꝑ oꝛdinē ſunt vidēda.ſcꝫ cōdicio angeloꝝ oīm.ꝑuaricatio malignoruꝫ demonū cōfirmatio beatoꝝ ſpirituū diffinitio aliquoꝛuꝫ noīm ;communiuꝫ:diuiſio ierarchiarum diuerſoꝝ ſtatuum:cuſtoditio cōmiſſoꝝ hominū. De cōditiōe ſupnoꝝ ſpirituū eſt tenēdū q̄ angelis a p̄moꝛdio ſue conditionis ſunt q̄ttuoꝛ attributa ſcꝫ ſimplicitas eſſentie. diſtinctio ꝑſonalis ꝓpter rōnē naturaliter inſitā:memoꝛia intelligentia ⁊ voluntas et libertas arbitrij ad eligēdū bonuꝫ et reſpuendum malum. Hec aūt q̄ttuoꝛ p̄ncipalia attributa alia quattuoꝛ comitātur ſcꝫ virtuoſitas in operādo: officioſitas in miniſtrando:ꝑſpicacitas in cognoſcēdo:et immutabilitas in eligendo. immutabilitas in q̄ꝫ poſt electionē ſiue in bono ſiue in malo. Subſtātia quippe ſpiritualis et in coꝛpoꝛea ſimplex et oīni carens diuiſione quātitatis cuiuſmodi eſt natura angelica hoc ipſo quod ē ſimplex eſt ꝟtuoſa in operando:hoc ipſo quod eſt virtuoſa et ꝑſonaliter diſcreta competit ei diſtinctio officij in miniſtrando:hoc ipſo quod ſimplex et ꝟtuoſa competit ei ꝑſpicacitas ī diſcernendo : hoc ip̄o quod perſpicax et ſimplex et habēs intellectū deifoꝛmem hꝫ poſt electionem ſtabilitatem in electo ſiue bonum fuerit ſiue malū Sufficiētia hoꝛum quattuoꝛ ſic accipitur Angelus poteſt cōſiderari quadrupliciter ſcꝫ in ſe et ſic eſt eſſentie ſimplicitas. ad alteruꝫ angelum et ſic eſt diſtinctio per ſonalis.ad deuꝫ et ſic eſt memoria ĩtelligentia ⁊ voluntas in q̇bus ꝯſiſtit ratio ymaginis.ad ea q̄ eius regimini ſūt ſubiecta ⁊ ſic ē libertas liberi arbitrij̄.

¶De p̄uaricatione ſpirituū malignoꝝ. c.xiiij.

DE preuaricatione dānatoꝛuꝫ ſpirituum eſt tenendū ꝙ lucifer prim⁹ inter angelos preſumēs de bono priuato appecijt priuatam excellentiā volens alijs ſuperferri: ideo cuꝫ oībus adherentibus ſibi ꝑdidit locuꝫ ſummū ſcꝫ celū empireū deſcendēs in locuꝫ ymum ſcꝫ caliginoſuꝫ aerē vel infernū. Cecidit aūt in culpam per liberū arbitriū. Lapſus vero in penā ꝑ diuinum iudiciū. Cadens autē factus eſt ĩmutabilis poſt ruinam. ideo ſtatim fuit obſtinatus in malo. excecatus a vero. deordinatus in operatione. infirmatus in ꝟtute. Voluntas dyaboli obſtinata habet deformitateꝫ in qua eſt cōtinuatio/ nature variatio/ deciſio ſiue minoratio. Ratione p̄rie macule a cuius adheſione nullatenus ſeparatur habet ꝑuitateꝫ in qua eſt ꝯtinuatio q̄ꝫtum ad actū peccandi tñ interuenit variatio q̄ꝫtum ad genus peccati. Ratio vero in dyabolo eſt excecata: ꝑſentit aliq̄n futura quod dicit Auguſtinus fieri quattuor modis: ſcꝫ ſenſus vel ingenij acrimonia: longa tempoꝛuꝫ experientia doloſa cautela. quia proponit aliquando facere que predicit aliena doctrina: cū ab angelis aliquid didicit iuſto dei iudicio permittente. Miſterialis dyaboli operatio eſt hominibus interdicta. Tum propter peccatum infidelitatis ne attribuatur dyabolo quod eſt dei. Tum ꝓpter peccatum ydolatrie qꝛ deſiderat dyabolus aliq̄d ſibi immolari. Tū ꝓpter pctm̄ inobedientie q̄z voluntariū cōmertium cū dyabolo preciſo tam a deo q̄z ab eccleſia prohibetur. Virtus dyaboli pctī merito coartata qn̄ permittitur vtitur ad mirabilia facienda propter trāſmutationes repentinas circa corporeas creaturas.

¶ Pn̄t diſcerni dyaboli miracula a miraculis dei veris quattuor modis. ſcz ex parte p̄ncipalis agentis. Nam in miraculis dei operatur virtus potentie infinite. In miraculis dyaboli virtus creature. Ex parte miniſtri q̄z miracula dei fiūt per publicā iuſticiam ſcz ꝑ fidem iuſtificantē que publice predicatur vel ſigna publice iuſticie vt in pctōribus qui per fidem aliquādo ſunt miracula oꝑati. Miracula dyaboli fiūt ꝑ priuatos ꝯtractus et archana quedaz q̄z ſic inuentores artis magice cū demonibus pepigerūt. Ex parte finis q̄z miracula dei fiūt ad hoīm vtilitatē ⁊ dei gl'iaz. Miracl'a demonū ⁊ magorū ad deceptionē ⁊ fraudē. Ex p̄te facti q̄z miracl'a dei ſūt excellētia vt ſuſcitare mortuos/illūiare cecos/⁊ ſīlia. Miracula dyaboli ſunt vilia vt facere muſcas bufones et ſerpentes.

¶ De cōfirmatione ſpirituū bonorū. Cp̄m. xv.

SEquitur videre de ꝯfirmatione ſpirituū beatorū de q̄bus tenēdū eſt ꝙ aliis apoſtatantib⁹ ipi imobiliter dn̄o adheſerūt ita ꝙ aliis per maliciā irreuocabl'r obſtinatis ipſi ſūt ꝑ grām et gl'iam in volūtate ꝑfecte cōfirmati. Simil'r cū tēpore nō natura gratiā ⁊ gloriam ꝯuerſionis et adheſionis ad deū merito ꝑceperunt rōne cuius fuerūt q̄tuz ad volūtatē ſtabiles ⁊ felices. In rōne ſūt ꝑfecte illuminati ſcd̄m cognitio nem matutinā ꝛ veſptinā. Lux ꝗppe diuīa angeluꝫ illuminās ad cognitionē dei angelū facit luceꝫ. Cognitio autē dei in ſe dꝛ dies. qꝛ pure eſt lux tanqꝫ cognitio et rō cognoſcendi. Lux aūt angelica diuinitus illuſtrata hꝫ cognoſcere creaturā q̄ reſpectu dei tenebra reputat᷑ iō eius cognitio dꝛ veſptina: ꝓut cognoſcit᷑ in ſeipſa dꝛ matutina ꝓut ex illa cognitiōe cōſurgit mēs angelica ī laudē dei cognitionē illā referēs ad cognitiōeꝫ quā hꝫ in ꝟbo ꝛ ꝟtute. Et ī virtute ſūt ꝑfecte fortificati ſiue in operādo ſiue in exequando et hoc ſiue aſſumpto corpore ſiue non aſſumpto. In operatiōe ſūt perfecte ordinati ſiue cōtēplatiua ſiue adminiſtratiūa. Duplex eſt eñ vis angelica. ꝯtemplatiua vna ꝯtemplatiua qua cōtēplātur deū. et negotiatiua ſiue amminiſtratiua qua negociant᷑ circa ſalutem hoīm. Nō pñt autē deordinari aſcendēdo ad contēplationē dei nec deſcendēdo in adminiſtrando hoī. qꝛ quocunqꝫ mittunt᷑: ſemꝑ currunt et militant intra deum.

¶ De diffinitionibus angeli: ordinis: et ierarchie. Capitulum xvi.

SEquitur videre de diffinitionibꝰ triuꝫ vocabulorū que faciūt ad noticiā angeloꝝ que ſūt angelus/ordo/ierarchia. Ex multis nempe angelis ordo ꝯſurgit. Ex pluribus ordinibꝰ ſaltē tribus ꝯſtituitur angelica ierarchia. Angelus diffinitur a Damaſceno ſic. Angelus eſt ſubſtantia intellectualis ſemper mobilis. arbitrio libera: incorporea: deo miniſtrans: ſcđm gratiam nō naturā īmortalitateꝫ ſuſcipiens. Ordo ſic diffinit᷑ a gre. Eſt m̄ltitudo celeſtiū ſpirituū q̄ inter ſe ĩ aliquo numere gratie ſimulant̃ ſicut et in naturaliū datorū munere cōueniūt Triplex aūt inuenit̃ diffinitio ierarchie. ſm ꝙ triplex eſt differētia ierarchie .d iuīa angelica ⁊ eccleſiaſtica. Diuina ſic diffinit̃ a doyniſio. Jerarchia eſt diuina pulchritudo vt ſimpla. vt optima vt conſūmaria Angelica ſic diffinit̃ ab eodem. Jerarchia eſt ordo diuinꝰ: ſcientia ⁊ actio deiformis: quātū poſſibile eſt et ad inditas ei diuinitus illuminaciones proportionabiliter in dei ſimilitudinem aſcendēs Eccleſiaſtica magiſtraliter ſic diffinit̃ Jerarchia eſt rerum ſacrarum ⁊ rationabilium ordinata poteſtas debitū ī ſubditis obtinēs principatū. Hec aūt diffinitio poteſt etiā conuenire angelice ierarchie A damaſceno diffinit̃ angelꝰ quātū ad ſubſtantiaꝫ: cū dr̄ angelus eſt ſubſtantia īcorporea quantū ad virtuteꝫ: cū dicit intellectualis ſemper mobilis arbitrio libera: vbi tāgit̃ triplex virtꝰ angelica ſcꝫ cognitiua cū dicit ītellectualis/ operatiua cū dr̄ ſp̄ mobilis qꝛ īfatigabilis operat̃. Imperatiua cū dr̄ arbitrio libera. Oꝑatio tāgit̃ cū dr̄ deo ſeruiēs. Duratio cū dr̄ grā nō natura imortalitatē ſuſcipiēs. Ordo notificat̃ q̄ꝫtū ad fūdamētū cū dr̄: ordo ē celeſtiū ſpirituū m̄ltitudo: ⁊ q̄ꝫtū ad ꝯplemētū cū dr̄ inter ſe aliquo munere grē ſimilant̃: ⁊ quātū ad diſpoſitionē cū dicitur qui inter hec mediū tenent locum ſicut in naturaliuꝫ donoꝝ participatione cōueniunt. Diffinitio angelice ierarchie notificat ipſā egredientem a deo ꝑ modum ymaginis cū dicit ierarchia eſt ordo diuinus. ſcientia et actio vt ordo ē id eſt ordinata poteſtas reſpōdeat patri. ſcientia filio. actio ſpiritui ſancto ſm memoriam intelligentiaȝ/ et voluntateȝ. Scḋo deſcribitur vt egrediens ꝑ modum ſimilitudinis cuȝ dicit᷑: deiforme quātum poſſibile eſt ſimilians: quātū ad habituȝ: et ad īditas ei diuinas illuminationes proportionabil'r in dei ſimilitudinē aſcendens quātū ad actū In diffinitione ierarchie increate oſtendit᷑ eſſe vnitas in trinitate cum dr̄ diuina pulchritudo. pulchritudo em̄ ex ꝑalitate et eq̄litate cōſtat. vt auteȝ oſtendat᷑ ꝙ pluralitas nō preiudicat vnitati dr̄ vt ſimpla: ꝙ vnitas pluralitati dr̄ vt optima ꝙ vnitas ſpectat ad ꝑfectioneȝ pluralitatis et ecōuerſo ſubiūgit᷑ vtꝯ ſeruatīa.

¶ De triplici diuiſione ierarchie. Cpm. xvij.

SEquitur videre de tribus diuiſionibus ierarchie Pr̄ia hec eſt: ierarchiaꝝ alia ſuperceleſtis id eſt diuina. alia celeſtis id ē angelica. alia ſubceleſtis id eſt eccl'iaſtica vel humana. Omiſſa eccleſiaſtica et diuina ſubdiuidit᷑ diuiſione ſecunda angelica ierarchia. In ſupmā/ mediaȝ/ et infimam/ ſiue ꝑ alia vocabula in epyphaniaȝ/ yperphaniā/ et ypophaniaȝ/ Epiphania ē incaleſcentis actionis incendio altioris intellectus faſtigio iudicijꝗ libra reſultatio diſtributa Hyperphania ē diuīa illuminatio ſui ꝑticeps īterſcalari reuerētia inſignens: vſū edocens dominandi/ arcenſqꝫ ꝯ̄rium. ypophania eſt diuinum ꝑcipiū legibus nature occurrēs archana reſerās ꝓ capacitate diſcreta. Tertia diuiſio ē hec In ſuprema ierarchia que dr̄ epyphania ſunt ſeraphin cherubin et throni. In media ſiue yperphania ſunt dominationes virtutes et poteſtates. In infima ſiue ypophania ſunt principatus angeli et archangeli. Aguntur quideȝ et agunt angeli ſecūduʒ ordinem ierarchicuʒ in eis iniciatū per naturam: conſummatum per gloriam que ī eis ſtabiliuit liberi arbitrij vertibilitatē illuſtrauit perſpicacitatem: roborauit virtuoſitatē: et ordinauit officioſitatem. Perſpicacitas rationis ī cōtēplando aut reſpicit bonitatē deſiderandā ſic ſunt ſeraphin Aut veritatē ītelligēdā ſic ſunt cherubin. Aut maieſtatē venerādam ſunt throni Ad thronos ſpectat reuerentia Ad cherubin ſapientia. Ad ſeraphin beniuolentia Ad perfectam virtuoſitatē ſpectat virtꝰ imperatiua q̄ eſt ī dominationibꝰ: virtus exſecutīa que eſt in virtutibꝰ: virtus expeditiua que ē in poteſtatibꝰ quarum eſt arcere cōtrarias poteſtates. Ad perfectam officioſitatē ſpectat regere: quod faciūt principatꝰ. dirigere quod faciunt archangeli. reuelare quod faciunt angeli Ordo auteʒ debet denominari ab eo ꝙ accipit excellentiam in munere ſcilicet Raphael. Gabriel. Michael. Uriel.

¶De cuſtodia hoīm per angelos. Cpm. xviij.

IAm ſexto et vltimo circa naturā angelicam: de cuſtodia hominū ſuo regimini cōmiſſorum. Ad cuius noticiam eſt notandū. ꝙ angeli habent ab hominibus defectum quadruplicē releuare ſcʒ pronitatem ad mali difficultatem ad bonū longinq̄tatē a dn̄o. et tepiditateʒ a mente. Ad q̄ quattuor deſignāda q̄tuor noīa angelorꝫ ⁊ nō plura ſūt hominibꝰ reuelata ſcʒ

¶Raphael qui interpretatꝛ medicina dei: ſiue ſanans dominus. hic eſt miſſus curare thobiam a cecitate oculorum ad ſaram ab improperio et de occiſione virorum. Et hoc contra duo que ex originali contraximus q̄ ſunt ignorantia rerū agendarū ꝛ cōcupiſcentia noxiarū: per q̄ redimur ad malum labiles. ¶ Itē gabriel fortitudo dei q̄ fortificamur ꝛ cōfortamur ad obſeruātiā preceptorum dei: et ad impletionez conſiliorum diſponimur et habilitamur. In ſignū primi: miſſus eſt annunciare ortū p̄curſorꝭ de ꝯiugatis. In ſignū ſcd̄i miſſus eſt annūciare ortū ſaluatorꝭ de ꝟgine. Per tobis exēplū reddimur fortes ad expugnādū malū per xp̄i bn̄ficiū ꝛ exēplū reddimur diſpoſiti ꝛ faciles ad bonū. ¶ Michael q̄ interp̄tatꝛ quis vt deꝰ q̄ oꝫ aīas in celo dn̄o pn̄tare ꝓpter q̄s de manu dyaboli eruendas cōmiſit p̄liū cuꝫ drachone. Huius duas ſolēnitates ſolēniter celebramus ſcꝫ apparitiōis et dedicationis. In ſignū ꝙ ipſe ꝓ nobis eſt vt viuimus in hoc ſeculo: et dn̄i educimur de exilio. ¶ Itē vriel q̄ iterp̄tatꝛ lucēs deo ſiue apparens deo vel ignis dei aut incendium dei q̄ duplex interp̄tatio innuit ꝙ per eiꝰ miniſteriū illuſtramur in ꝟitate: et īflāmamur ī caritate. Mittūtur et angeli ad illuminanduꝫ noſtruꝫ intellectuꝫ et inflāmandum noſtruꝫ affectum et ſi non effectiue ſaltem diſpoſitiue. De hoc nomine vriel legitur in tertio eſdre quia miſſus eſt iſte angelus ad conſolationē populi dei q̄ ab alienigenis premebatꝛ. ¶ Habēt etiaꝫ angeli circa hominem actuꝫ triplicez frequentare. ſcilicet purgare illuminare perficere. Primus actꝰ ordinatur ad ammonitionem impedimentorum. Secundus actus ad cognitionem verorum. Tertiꝰ ad dilectionem bonorum. Habent tertio in hominibus effectum duplicem procreare. Unum ſcilecet reſpectu boni cōſeruandi vel acquirendi vel augmē-

tandi. Alium reſpectu mali vel deſerendi vel vitan=
di vel minuendi. Habent nichilominus oēs propter
miniſteriū humani gn̄eris militare. Quidā eñ mit=
tuntur ad nos miſſione exteriori Quidaz mittuntur
ad angelos ꝓpter nos miſſione interiori: ſicut illa ſu
perna agmina q̄ preeminent: que vſum exterioris of
ficij nunq̄z habent: tñ ad nos vel propter nos mittū
tur ſecunduz ꝙ dicit apoſtolus ꝙ oīes ſunt admini
ſtratorij ſpiritus in miniſteriū iuſſi propter eos q̄ he
reditatez capiūt ſalutis. Habent quoqꝫ āgeli ad cu=
ſtodiā hoīm deputati ad infuſione aīe vſqꝫ ad egreſ
ſionem de corpore conatum dyaboli refrenare vt di=
cit Beatus Hyeronimus. Magna eſt dignitas ani=
marum: vt vna queqꝫ habeat ab ortu natiuitatis ſue
in cuſtodiam angelum delegatum Et beatus grego
rius dicit ꝙ quiſqꝫ habet vnum bonum angeluz ſibi
ad cuſtodiam et vnū malum ad exerciciū deputatuz

cp̄m. xix.

¶ De diffinitionibus anime

REſtat videre de tertia differentia creature
que cōpoſita ē ex ſpirituali et corporali cu
iuſmodi ē humana. Et primo quantū ad
animā. ſecundo quantū ad corpus. tertio
quantū ad coniunctuz. De anima humana duo ſunt
principaliter videnda ſcilicet diffinitio et potentia=
rum diuiſio Anima ſeptem diffinitionibus. diffinit
Prima eſt in libro de motu cordis. Anima eſt ſub
ſtantia incorporea intellectualis illuminationuz q̄
ſunt a primo vltima relatione perceptiua. Secunda
eſt Remigij: anima eſt ſubſtantia incorporea regens
corpus Tertia eſt ariſtotelis in libro de anima. Ani
ma eſt actus primus corporis organici phiſici po=

tentia vitā habentis. Quarta eſt auguſtini. Aīa eſt ſimilitudo oīm. Quinta eſt ſimiliter aug. Anima ē ſubſtantia quedā rationis particeps regēdo coꝛpori acōmodata. Sexta ſumitur ex generis. Anima ē deifoꝛme ſpiraculuz vite. Septima eſt ſenece. Anima eſt ſpirit⁹ intellectualis in ſe ⁊ ī coꝛpoꝛe ad beatitudinez oꝛdinatus. Per primā diffinitionē notificatur aīa rationalis ꝓut eſt ſpūs per ſecūdā et tertiā ꝓut eſt anima. Copulat᷑ em̄ anima et vnit᷑ coꝛpoꝛi vt motoꝛ mobili et eſt ſecunda: et vt ꝑfectio ꝑfectibili et ſic eſt tertia. Per alias ꝟo quattuoꝛ que ſequunt᷑ diffinitur vt anima eſt ſpiritus ita ꝙ quarta eſt per comparationem ad creaturas generalit᷑: Quinta per comparationez ad coꝛpus quod perficit Sexta per comparationē ad deuz tanq̄z ad ſuā cauſā efficientē. Septima per cōparationē ad deū vt finem vltimū circa quā nō pōt rationalis quietari.

¶De diuiſione potentiarum ſecundum magiſtros in quinq̄ membꝛa. Cp̄m.xx.

SEquitur videre diuiſionem potentiaruz aīe. Ad quarū noticiā hn̄dam q̄druplex eſt diuiſio ꝑcurrenda. Una diuiſio ſcd̄m magiſtros eſt in quinq̄ mēbꝛa ſcz in ſenſualitatē ſenſū ymaginationē rōem et intellectum. Sēſualitas ſm̄ magiſtros eſt illa potētia q̄ ſēſificat coꝛp⁹ ⁊ mouet ⁊ appetit ea q̄ ſūt delectabilia coꝛpori ⁊ refugit nociua. Sēſus ē illa vis aīe qua hō cognoſcit res coꝛpoꝛales pn̄tes. ymaginatio ē illa vis aīe q̄ intuet᷑ res coꝛpoꝛales abſentes Rō eſt illa vis aīe qua aīa inter bonum et malum inter verum ⁊ falſū diſcernit infra ſe. Intellectus eſt illa vis anime qua anima apphendit res immutabiles et intelligibiles vt animā angeluz et deum. Iſtorum quinꝙ mēbrorum ſufficiencia ſic poteſt ſumi. Anima eſt quaſi duo⌊ ſicut dicit augu.]eſt anima et ſpiritus. Aīa inquantum corpus perficit et viuificat. Spūs inquantū ſine corpore conſideratur et ſeparata perdurat. ſcd̄m Ꝟo quod eſt aīa cōparatur ad corpus ⁊ corpꝰ ad aīam ⁊ ſic ꝯgruit aīa corpori et aptatur ei vt influat ei vitaz et ſenſum Et hec potētia aīe ſenſualitas congruit etiā corpus aīe et aptatur et vt ꝑ corpus ꝑficiatur: quantū ad vitam inferiorē et hec potentia dicit̄ ſenſus. Senſus autez eſt duplex ſcz interior qui dicitur ymaginatio. Et exterior qui communiter dicitur ſenſus: vt viſus qui fit ꝑ oculū. et auditus per aurem et ſic de aliis. Ipſa Ꝟo anima inquātū ſpūs dꝫ duplicē hr̄e aſpectuz Vnuz reſpectu inferioꝝ ⁊ vnū reſpectu ſupioꝝ ſcd̄m ꝙ dt aug.]ꝙ aīa duas habet partes ſcz vnam ad ſuperiora reſpicientem et aliam ad inferiora. Inferiorem magiſtri appellant rationem. ſuperiorem vero intellectum.

¶ De diuiſione potentiarum ſecundum naturales in tria membra. Cp̄m. xxi.

Secunda vero diuiſio ſcd̄m naturales eſt in tria mēbra. Scd̄m eñ ꝙ aīa cōparat̄ ad actus. tres ſunt aīe potētie ad actuz triplicez ordinate. Tres quidē ſūt actus aīe primi ſcz vegetare ſētire ⁊ rōnari Et ſcd̄m hoc diſtinguit̄ triplex aīe potētia ſcz vegetabilis ſēſibilis et rationalis. Nota tñ ꝙ vegetabilis eſt aīa in plantis. Senſibilis eſt aīa in brutis. Rōnalis eſt aīa ī hominibus. In hoīe aūt non ſunt tres anime ſed tres

---

dicende ī vna aīa.
bñ eſſe rōnalis op
in gñatiuaz et nu
conſeruationez eſſe vīs
conſeruationem eſſe ſingula
duplex ē actus ſcz nu
neceſſarius: augmentat
ad rei completionē.
non aūt ſemper aug
in apprehenſiuā et
in ſenſuz ꝑticularē ⁊
exteriorē et interiorē
diuiditur in quos
odoratū et tactu
tria neceſſario requir
medū et preſentia
pupille oculoꝝ. Orga
guſtus lingua ⁊ p
totius corporis.
parte cerebri. In qu
opticus et deſcendit a
partes. Alius deſc
quādā alius ad ling
ramificatus eſt o
Obiecta vero ſenſ
ſonus et eius differ
qualitates v
rarū ⁊ denſum le
ſenſuuz hec aer et
⁊ tranſparen
Aer exterior et

ndit res immutabiles et in
ngeluꝫ et deum. Iſtorum q
ncia ſic poteſt ſumi. Anima
augu. Jeſt anima et ſpiritu
us perficit et viuificat. Spi
conſideratur et ſeparata p
ſt aīa cōparatur ad corpus
gruit aīa corpori et aptatur
ſenſum Et hec potētia aīe
ā corpus aīe et aptatur et
uantū ad vitam inferiorē
us. Senſus autēꝫ eſt duplex
ymaginatio. Et exterior
ſus: vt viſus qui fit p oculū
t ſic de alijs. Ipſa vo anim
cē hēre aſpectus Unuꝫ reſp
ectu ſupioꝝ ſcdm q di aug
res ſcꝫ vnam, ad ſuperiora
inferiora. Inferiorem ma
n. ſuperiorem vero intellec
ſſione potentiarum ſecundum
mbra.
nda vero diuiſio ſcdm natu
a mēbra. Scdm em̄ q aīa
tus. tres ſunt aīe potētie
ceꝫ ordinate. Tres quidē
etare ſētire ꝛ rōnari Et ſcdm
ic potētia ſcꝫ vegetabilis
ta tñ q vegetabilis eſt aīa
aīa in brutis. Rōnalis eſt
e aūt non ſunt tres anime

---

potentie ſūt dicende ī vna aīa. Vegetabilis appetit eſſe. ſenſibilis bñ eſſe rōnalis optime eſſe. Vegetabilis ſubdiuidit̄ in gñatiuaꝫ et nutritiuā. Generatiua eſt ad conſeruationeꝫ eſſe vl'is ſcꝫ ſpeciei. Nutritiua ad conſeruationem eſſe ſingularis ſclꝫ indiuidui - Nutritiue duplex ē actus ſcꝫ nutrire et iſte actus ſēper eſt neceſſarius: augmentare et iſte ſolū eſt neceſſarius vſqꝫ ad rei completionē. Unde nutriuntur ſēper aīalia non aūt ſemper augmētant̄. Vis ſenſibilis diuidit̄ in apprehenſiuā et motiuā. Apprehenſiua diuidit̄ in ſenſuꝫ ꝑticularē ꝛ ſenſum cōmunē ſiue in ſenſum exteriorē et interiorē. Senſus ꝑticularis ſiue exterior diuiditur in qnqꝫ ſenſus ſcꝫ in viſuꝫ auditum guſtum odoratū et tactum. Circa iſtos quinqꝫ ſenſus tria neceſſario requirunt̄ ſcꝫ bonitas organi: diſpoſitio medij et preſentia obiecti. Organū viſus ſunt pupille oculoꝝ. Organū auditus ſunt aures. Organa guſtus lingua ꝛ palatū. Organa tact⁹ ſunt nerui totius corporis. Iſta organa deſcēdūt ab anteriori parte cerebri. In quaquideꝫ eſt neruus q̄ dicitur obticus et deſcendit ad pupillas ꝛ ramificatur in duas partes. Alius deſcendit ad nares alius ad aures: quidā alius ad lingam et palatum quidā multipliciter ramificatus eſt organum tactus in toto corpore. Obiecta vero ſenſuuꝫ ſūt hec Obiectuꝫ auditus eſt ſonus et eius differentie. Obiectuꝫ tact⁹ ſunt elemētales qualitates vt calidū humidū frigidum ſiccum rarū ꝛ denſum leue et graue aſperū ꝛ leue. Media ſenſuuꝫ hec aer et aqua. Et quodlibꝫ corpus diaphanum ꝛ tranſparens illuminatum eſt medium in viſu. Aer exterior et interior eſt medium in auditu Auris enim concaua in concauitate habet aerem intrinſecū ſibi cōnaturalem Uapor per aerē delatus eſt mediū in odoratu Res enim odorifera quaſi fumū ſenſibilē euaporat ex quo īmutatur aer deferens odoratui odoratū Humor ſaliualis eſt medium in guſtu Caro eſt mediū in tactu. Interior ſēſus diuiditur in tres partes ſecundū tres partes cerebri que ſunt āterior ī quo eſt ymaginatio media ī qua eſt eſtimatiua: poſtrema ī qua ē memoria. Imaginatio aliquando dicitur ſenſus cōmunis aliquando ymaginatio aliqñ fantaſia Senſus cōmunis dicitur īquātū ſibi ꝯcurrūt ſēſus particulares quiq; tanq̄ȝ linee ad cētrum ibiq; ligant. Imaginacio dicit inquātū repñtat formas pri⁹ receptas a particularibus ſenſibus tanq̄ȝ abſentes Fantaſia īquātū pōt ꝯponere formas nouas ſcȝ ſimilitudinē eorū q̄ percipit per ſenſus particulares Eſtimatiua eſt illa vis ſcȝ quā dicim⁹ ſagacitatē vel prudentiā ī brutis vt in vulpe ſiue in aliis ī appetendis delectationib⁹ ſiue refugiendis nociuis Memoria ē vis illa q̄ conſeruat ſiue retinet formas ſenſibiliū ſpecierum. Uis ſenſibilis motiua eſt motiuū ſecūdū motū mouens vniuerſaliter membra corporis vt caput brachia et armos Motiua pedū ſr greſſibilis q̄ ſcd̄m eā mouetur animal motu ꝓgreſſiuo Uis rationalis ī diuiditur ī intellectum ſpeculatiuuȝ qui exercetur ī contemplatione veri Et practicum qui in operatione boni Secundum hanc duplicem radicem intellectuum dicuntur vita actiua ⁊ contemplatiua.

¶ De diuiſione potentiarum in theologos et naturales. Capitulum. xxij

Tertia pars.

Tertia diuiſio ſm theologos et naturales eſt hec. Potentiaꝝ alia corporalis id eſt corporis regitiuā. alia ſpūalis. Corporis regitiua diſtinguit̄ ī aīalem vitalem ⁊ naturalē ſm has vires aīa regit corpus. Uis aīalis ſm medicos eſt in cerebro vitalis in corde naturalis in epate. Uis aīalis diuiditur in cognitiuā ⁊ motiuā. de cognitiua dictū eſt ſ. Motiua diuiditur in iraſcibilē et cōcupiſcibilē. Motus em̄ aīalis aut eſt a malo nociuo et dr̄ motus fuge qui eſt ab iraſcibili aut eſt ad bonū delectabile ⁊ talis motꝰ eſt a cōcupiſcibili. Uis vitalis ē vis motiua aeris ī corpore aīalis per artherias vnde eſt pulſus. Tanti eniȝ caloris eſt cor ꝙ niſi refrigeraretur aere attracto ꝑ inſpirationē et emiſſo ꝑ reſpirationē aīal moriretur. Hec eadē vis eſt motiua ad vocē formādā eo modo q̄ formatur vox irrationalis vt vox auibꝫ aīaliū irrōnabiliū. Uis naturalis cōprehēdit nutritiuā ⁊ gn̄atiuā ſed nutritiua eſt ad cōſeruationeȝ nature ſingularis gn̄atiua eſt ad cōſeruationē nature vl̄is. Nutritiue ꝟtuti alie q̄ttuor deſeruiūt ſcȝ appetitiua que appetit nutrimentū. Digeſtiua que ſeparat cōueniēs ⁊ nō ꝯueniēs in alimēto Retentiua que trāſmittit ad ſingulas partes corporis qđ ꝯueniens eſt in nutrimento vt facta deperditio reſtauret̄. Expulſiua q̄ expellit qđ in nutrimēto fuit incōueniēs ⁊ nociuū. ¶ Spiritualis aūt. i. ſpūs regitiua diuidit̄ aliqñ ſm naturam intellectiuam et effectiuam. aliquādo ſecunduȝ officia vt cum diuiditur ratio in ſuperiorem et inferiorem. aliquādo ſm ſtatus vt cum diuidit̄ in itellectum ſpeculatiuuȝ et practicum. Sepeculatiuus in tellectꝰ extẽſione fit practicꝰ dũ ꝯiungit᷑ volũtati ⁊ operi. Aliq̃n ſm̃ aſpectꝰ vt cũ diuidit᷑ cognitiua in rationem que aſpicit ad inferiꝰ: et intellectũ qui aſpicit ad par ⁊ itelligentiã q̃ aſpicit ad ſuperiꝰ Aliq̃n ſm̃ actus vt cuꝫ fit diuiſio in iuentiuã ⁊ diiudicatiuã. Inuenire em̃ et iudicare ſunt actꝰ potentie cognitiue adinuicẽ ordinati. Aliq̃n ſm̃ orĩas vt cũ diuidit᷑ intellectꝰ vt agentẽ ⁊ poſſibileꝫ. Nã p̄ma diis intellectꝰ vtit᷑ aĩa ad abſtrahendũ. ſcõa vero ad recipiendũ Aliq̃n ſm̃ diuerſos modos mouendi/ ⁊ ſic ẽ diuiſio voluntatis ſiue appetitꝰ in naturalẽ ⁊ deliberatiuam Prima eſt diuiſio pͥcipalis ĩ intellectũ ⁊ affectum ſiue cognitiuam ⁊ affectiuaꝫ ſiue ĩ rationem et voluntateꝫ Voluntas dicitur potentia ⁊ ſic diffinit᷑ ab anſelmo. Voluntas eſt inſtrumentum ꝑ ſeipſum mouens Dicitur actus ſiue motꝰ potẽtie ⁊ ſic diffinit᷑ ab auguſtino in libro .lxxxiij. q. voluntas eſt animi motꝰ cogente nullo ad aliquid ad mittenduꝫ vel nõ admittenduꝫ vel nõ adipiſcendũ vl' adipiſcendum. Dicitur etiã volituꝫ vt cũ dicit aliquis hec eſt mea voluntas. Sex ſunt actus ad voluntatẽ liberam pertinentes ſm̃ damaſcenũ ſcꝫ Conſiliũ iudiciũ/ſententia/electio/ opatio/ ⁊ vſus. Liberũ arbitrium vult ecce voluntas Inq̃rit ⁊ ſcrutat᷑ ecce cõſiliuꝫ. Iudicat ecce iudiciũ diſponit ecce ſñia: eligit ecce electio que eſt duobꝰ placẽtibꝰ alterũ preoptare Imperuꝫ facit: ecce operatio. Agit ecce vſus Rõ aũt hꝫ q̃nq; actꝰ: duos ꝑ quos dirigit᷑ in finem veri quoꝝ vnus p̄cedit cognoſcere et dicitur rationatio q̃ ſic ab auguſtiño diffinit᷑ Rationatio eſt rationis iquiſitio. Hinc rationationi eſt inſituꝫ ingenium. qḋ

ab auguſtino. Ingeniu
qua ſe extendit a
cognitionem Aliu
quod eſt aſpectus veri
ab auguſtino. Rati
ſm verum intuetur.
per quos dirigit᷑ in fin
diſcretio ſiue bon
diſcretione facta bon
eſt dilectio De hũo
eſt anime aſpectus
eligit deum dili
potentiaꝝ ſm aug
Varia diuiſio poten
guſtino ĩ libro de ſpi
reꝫ euidentiã p̄dicto
vires aĩe ĩ rational
ꝑ rõnalẽ eſt aĩa habil
infra ſe ſupra ſe. ⁊ iuxta
ſe. in ſe. ⁊ iuxta ſe. Co
ſe. ⁊ angelũ iuxta ſe er
De rõnalitate oĩs ſẽſu
oĩs affectus Affec
dum de eo quod a
dum ſperamꝰ: vel c
volemus vel dolendu
pſibilitate gaudium
affectus oriuntur Qui q
omnium ſunt vicio
principia et commu
tempore operi n

diffinitur ab auguſtino. Ingenium eſt illa vis anime ſiue intenſio qua ſe extendit anima ⁊ exercet ad incognitorum cognitionem Alius actus eſt ipſum cognoſcere quod eſt aſpectus veri Et ſcd̄m hoc diffinitur ratio ab auguſtino. Ratio eſt animi aſpect⁹ quo per ſeip̄m verum intuetur. Habet etiam ratio tres actus per quos dirigit̄ in finem boni. Prim⁹ eſt boni et mali diſcretio ſiue boni vel melioris. ſecundus eſt diſcretione facta boni ſiue melioris electio. Tertius eſt dilectio De hijs tribus dicit auguſtinus Ratio eſt anime aſpectus quo bonū et malū diſcernit ꝟtutes eligit deum diligit.

¶ De diuiſiõe potentiarꝝ ſm̄ auguſtinū. cp̄m. xxiij.

Quarta diuiſio potentiarū ponit̄ ab auguſtino ī libro de ſpū ⁊ aīa q̄ facit maiorē euidentiā p̄dictoꝝ. Diſtinguit aūt vires aīe ī rationalē ꝯcupiſcibilē ⁊ iraſcibilē Per rōnalē eſt aīa habilis ad cognoſcendū aliquid infra ſe ſupra ſe. ⁊ iuxta ſe. Cognoſcit ſiquidē deū ſupra ſe. in ſe. ⁊ iuxta ſe. Cognoſcit itidē deū ſupra ſe ſe ī ſe. ⁊ āgelū iuxta ſe et q̄cq̄d celi ꝯtinet̄ ābitu īfra ſe De rōnalitate oīs ſēſus aīe naſcit̄ de ꝯcupiſcibilitate oīs affectus Affectus quadripartitus eē dinoſcitur dum de eo quod amam⁹ iā gaudem⁹ vel gaudendum ſperam⁹: vel cum de eo quod odimus iam dolemus vel dolendum metuimus. Unde de concupiſcibilitate gaudium et ſpes de iraſcibili dolor et metus oriuntur Qui quidem quattuor affectus anime omnium ſunt viciorum atq₃ virtutū quaſi quedam principia et communis materia Affect⁹ quidem omni tempore operi nomē imponit. Notā dum vero ꝙ ſenſus anime ꝟtutes appꝛehenſiue vocātur ſiue cognitiue que a rōnabilitate oriunꝷ. Quinqꝫ autē ſunt progreſſus ad ſapientiaꝫ. ſenſus/ymaginatio. ratio/intellectus/intelligentia. Senſus eſt ea vis anime que rerū corporearuꝫ corporeas recipit formas ſed p̄ſentes. Imaginatio eſt ea vis anīe que reruꝫ corporearū corporeas recipit formas ſed abſentes Senſus nāqꝫ formas accipit in materia: ymaginatio extra materiā. Et ea vis exterius formata ſenſus dꝛ et eadē vſqꝫ intimū traducta vocaꝷ ymaginatio: qua de ſenſu oriꝷ. Ratio eſt ea vis anime que rerū corporeꝝ formas: naturas: ꝛ drĩas: propria: et accidentia. oīa percipit incorporea: ſed non extra corporea niſi ratione exiſtentia. Abſtrahit enī in corporibus que fundanꝷ a corporalib⁹ nō actiōe ſed cōſideratione. Intellectus eſt ea vis anime que inuiſibilia ꝑcipit: vt angelos: demones: aīas. ꝛ oēm ſpiritum creatum. Intelligentia eſt vis anime que immediate ſupponitur deo. Cernit quidē ipm̄ ſummum verum et vere immutabile. Sic ergo anima ſi ſenſu percipit corporea: ymaginatione corporum ſimilitudines: ratione corporum naturas. Intellectu ſpiritum creatum. Intelligentia ſpiritum increatuꝫ Ad ymaginationem que dicitur ſenſus cōmunis et etiam fantaſia pertinent ea que vident in ſomniis dormientes. de quibus dicit Auguſtinus. ꝙ omniuꝫ que ſibi videntur videre dormientes quinqꝫ ſunt genera. ſcilicet. Oraculum/viſio/ſompnium in ſompnium/fantaſma. Oraculuꝫ eſt cū in ſompnis parēs vel aliqua grauis perſona ſeu ſacerdos vel etiaꝫ deus aliquid euenturum aperte vel nō euenturuꝫ faci endum vel vitanduȝ denūciat viſio eſt cū id quis videt qđ eodemmō quo apparuerat eueniet. Sompnium eſt figuris tectum ⁊ ſine interꝑtatione intelligi non pōt. Inſompnium eſt qñ id qđ vigilantē fatigauerat ſe ingerit dormiētī: ſicut eſt cibi cura vel potus vł aliqua ſtudia vł artes vel infirmitates. Iuxta infirmitates eñ diuerſi diuerſa accipiunt ſompnia. Alia eñ vident ſanguinei. alia colerici. alia melancolici. alia fleugmatici. Iſti eñ vident rubra et varia. illi nigra ⁊ alba. Fātaſma eſt quando vix dormire ceperit quis ⁊ vigilare ſe exiſtimat et videt aſpicere irruentes in ſe vel paſſim vagātes formas diſcrepantes ⁊ varias letas et turbulentas. In hoc genere eſt ephialtes quem opinantur vulgares inuadere dormientes: ⁊ opprimere quieſcentes: qđ nō eſt niſi fumoſitas conſcendens ad cerebrū de ſtomacho vel a corde vim cōprimens animalem.

¶ De quo eſt aīa ⁊ quomō differunt ymago ⁊ ſimilitudo. et de libero arbitrio. Cplm xxiiij.

POteſt colligi ex ꝑdictis ꝙ aīa eſt ens viuēs: intelligēs: ac libertate vtēs. Forma quidē eſt ens nō a ſeipſa nec de diuina natura: ſed a deo ꝑ creationē de nichilo in eſſe deducta. Forma aūt viuēs eſt nō ex natura extrinſeca ſed ex ſeipſa nō vita mortali ſed perpetua. Forma vero intelligens nō tm̄ creata ſed etiā creatricem eſſētiam ad cuius ymaginē et ſimilitudinem facta eſt: ymago aūt nominat ꝯformitateȝ in quantitate. ſimilitudo vero conuenientiam in qualitate. ymago nāqȝ dicit quandā configurationē: ⁊ illa importat figuraȝ que eſt quantitas in q̄litate: ⁊ qualites in quātitate. Similitudo vero ſz rerū differentium eadez qualitas. Ex hac pꝛimaria differētia triplex modus diſcernendi inter ymaginē ⁊ ſimilitudinem aſſignatᷣ ſcõm Hugonē. ymago reſpicit figuram: ſimilitudo naturā. Alius eſt modus diſtinguēdi ꝙ ymago eſt in naturalibus: ſimilitudo in gratuitis. Tertius modus ſcõm Auguſtinuz eſt ꝙ ymago eſt in potentia cognoſcendi. ſimilitudo in potentia diligendi. Hec vltima eſt per appropꝛiationez pꝛo eo ꝙ in ymagine que eſt ꝑ creationē due ſunt potētie ex parte cognitiue ſcz memoꝛia/ ⁊ intelligētia. et vna ex parte affectiue ſcz voluntas. Ecōtrario autē eſt in ſimilitudine que eſt poſt creationē ſiue iuſtificationē. qꝛ due ſunt ꝟtutes ex ꝑte affectiue ſcz ſpes et caritas ⁊ vna ex parte cognitiue ſcz fides. Et pꝛopterea ponitᷣ ymago in potētia cognitiua. ſimilitudo in potētia affectiua. Diffinitᷣ autē ymago ab Hylario ī libꝛo de ſynodis ſic ymago eſt eiꝰ rei ad quā ymaginamur ſpēs in differentijs. Eſt autez anima foꝛma libertate vtens: qꝛ ſemꝑ eſt libera a coactiōe Hec autē libertas a coactione nichil aliud eſt q̄z facultas rōnis et volūtatis: que ſunt potētie aīe pꝛincipales. Hec autē libertas ꝯſurgit ex deliberatione pꝛeābula ⁊ voluntate adiuncta: et cōiter liberuz arbitrium. appellatᷣ. De quo videnduz eſt q̄ztuz ad diuerſam diffinitionē. ⁊ quantuz ad variam denoīationem. Liberum arbitriū a pħo ſic diffinitᷣ. Liberū arbitriuz eſt a volūtate iudiciū. A Bernardo ſic in libꝛo de li. ar. Liberū arbitrium eſt ꝯſenſus ob volūtatis inamiſſibilē libertatē et rōnis indeclinabile iudiciuz. ab Auguſtino ſic. Liberū arbitriuz eſt facul

---

tis et voluntatis qua bon
vel maluz eadez deſiſſent
li. ar. ſic. Liberū arbitriu
dinē ꝑpter ſeipſam.
ad actū. ⁊ ſic diffinitᷣ
et finē vltimū. ⁊ ſic a
ſic ab Anſel. Den
giſtro ſentētiarū liber
culpa ⁊ a miſeria.
cōſiliū et bn̄placiti.
poſitiue. Conſidera
ad eſſe. et ſic ſz a
priuatiue. A bernar
Item q̄ztuz ad bū eſſe
ſcz bonum rectific
delectans ſiue quietan
ſcz. malum defoꝛ
Reſpectu mali defoꝛma
culpa priuatiue. Re
a Bernardo libertas
mali affligentis dicitᷣ a
priuatiue. Reſpectu b
Bernardo libertas complac
conditione hūani coꝛp
Equitᷣ videre de n
humana natura q̄
cū coꝛpus pꝛimi h
ditum ⁊ formatum
ſonabile ſuo modo.
um ad equalem co
pulcherrimaz et mult

tas rõnis et voluntatis qua bonū eligitur grã aſſiſtente vel maluꝫ eadeꝫ deſiſtente. Ab anſelmo in libro de li.ar.ſic. Liberū arbitriuꝫ eſt poteſtas ſeruãdi rectitudinē ꝓpter ſeipſam. Pōt em̄ li.ar.cōſiderari q̃ʒtuꝫ ad actū.ꝛ ſic diffinit̃ a Ber. q̃ʒtuꝫ ad actū et obiectū et finē vltimū.ꝛ ſic ab Aug. q̃ʒtū ad actū et obiectū.et ſic ab Anſel. Denoīatur aūt iſta potēſtia a magiſtro ſentētiarū libertas a coactione ſiue neceſſitate a culpa ꝛ a miſeria. A bernar. vero libertas arbitrij cōſilij et bn̄placiti. A magiſtro priuatiue.a Bern̄.poſitiue. Conſiderari em̄ poteſt libertas iſta quantum ad eſſe.et ſic dʒ a magiſtro libertas a coactione priuatiue. A bernardo libertas arbitrij poſitiue. Item q̃ʒtuꝫ ad bn̄ eſſe ad qđ requiritur duplex bonum ſcʒ bonum rectificans ſiue ordinans: et bonum delectans ſiue quietans. Et excluditur duplex malum ſcʒ. malum deformans: ꝛ malum affligens Reſpectu mali deformantis dicit̃ a magiſtro libertas a culpa priuatiue. Reſpectu boni rectificãtis dicit̃ a Bernardo libertas conſilij poſitiue. Reſpectu mali affligentis dicit̃ a magiſtro libertas a miſeria priuatiue. Reſpectu boni quietantis dicitur a Bernardo libertas complaciti poſitiue.

¶ De conditione hūani corporis. Cp̄m.xxv.

SEquit̃ videre de natura ꝯpoſita: hoc eſt humana natura q̃ʒtum ad corpus. Fuit em̄ corpus primi hoīs de limo terre conditum ꝛ formatum anime ſubiectum et proportionabile ſuo modo. Proportionabile inq̃ʒ fuit quantum ad equalem complexionem: ꝛ quantum ad pulcherrimaꝫ et multiformem organizatio nem et quantum ad ſtature rectitudinem: Quāuis enī corpus ⁊ aīa multuꝫ diſtent: tamē infimuꝫ ſpiritus et ſupremū corporis ſūt vnibilia miro mō. Spiritus enim animalis ſiue rationalis hꝫ potentiā viuificandi. potentiā vegetandi. et potentiā ſentiendi. Corpus vero habet complexionis equalitatem. organorum multiformitatem et ſpirituuꝫ ſubtilitateꝫ ſcd̄m triplicem differentiā: habet nanq̄ ſpiritum vitalem ſpiritum naturaleꝫ: et ſpiritum animaleꝫ. Cōparando igitur cōplexionis equalitatem ad potentiam viuificatiuam per medium ſiue vinculum ſpiritus vitalis optimꝰ eſt nexus Similiter cōparādo non ſoluꝫ cōplexionē equalem verumetiam organizationis perfectionē ad potentiam vegetatiuam et ſenſitiuam mediante ſpiritu naturali ⁊ animali optima eſt proportio ⁊ mirabilis nexus Unde ſicut terra et ignis q̄uis multuꝫ diſtent Duplici tamen medio connectūtur. vno quod magis communicat cū igne. alio quod magis cōmunicat cum terra. ſic in propoſito intelligendum. Rurſus quoniam anima tanq̄ꝫ ad beatitudinē ordinata et habilis tendit ſurſum. Corpus habet ſtature rectitudinem et caput ſurſum erectum vt ſic rectitudini ſpiritus atteſtetur. Fuit etiam anime corpus ſubicibile et ſubiectum: ita ꝙ eſſet obtemperans ſine rebellione: vegetabile ſine defectione: propagabile ſine libidine Unde datus eſt ſibi paradiſi terreſtris locus ī tranquillam habitationeꝫ. Datum eſt ei lignum vite ad continuam vegetationem Formata eſt mulier de latere viri ad conſortium et adiutorium ad immaculatam propagationem Et quia homo ex homine: ſi cut eſt in ceteris ſeminaliter propagatis: de ratione ſeminali ē aliquid adiungenduꝫ. Ad quod notādū eſt ꝙ cauſa et cauſalis ratio communis eſt ad prīcipiū extrinſecuꝫ ⁊ intrīſecuꝫ quantuꝫ eſt de vi noīs. Semen vero et ratio ſeminalis reſpicit prīcipiuꝫ intrinſecum. Poſſunt tamē diſtingui vt cauſa ⁊ ratio cauſalis accipiatur quantuꝫ ad principiuꝫ increatum ſemen et ratio ſeminalis accipitur quantū ad principium creatum. Differunt tn̄ cauſa ⁊ ratio ſeminalis: quia cauſa dat principiuꝫ productiuum. Ratio vero cauſalis dicit regulam dirigentem illud prīcipiuꝫ in operatione ſua. Similiter ēt differūt ſemen ⁊ rō ſeminalis. Regula auteꝫ agentis increati eſt forma exemplaris vel ydealis. Regula agētis creati eſt forma naturalis. Et ita rationes cauſales ſūt forme ydeales vel exemplares. Rōes v̄o ſeminales ſunt forme naturales. Et ſecundum hoc patet ꝙ rationes cauſales ⁊ primordiales ſunt idem re: differentes ſola ratione. Primordiales dicuntur ꝑ priuationem prioris Cauſales per poſitionem poſterioris. Et primordiales reſpiciunt deum et primuꝫ principium Cauſales reſpiciunt deum ⁊ finem vltimum qui eſt cauſa cauſarum. Similiter naturales rationes et ſeminales idem ſunt re: ſed differunt ratione: quia ſemē dicit vt ex quo: natura vt a quo Ratio ſeminalis attenditur inquātū dicit potētiam nature vt ex aliquo aliquid fiat. Vel ſeminalis ratio reſpicit inchoationem et virtutem intrinſecaꝫ que mouet et operatur ad effectus productionem Naturalis vero concernit producentis ad productum aſſimulationem et modi agendi aſſuetudinem:

¶ De toto hoīe ex coꝛpoꝛe et aīa ꝯſtituto. ca. xxvi.

Iam tertio eſt vidēdū de toto hoīe ex aīa ⁊ coꝛpoꝛe ꝯſtituto De quo doctrinalr̃ eſt tenendū ꝙ hoī datus ē duplex ſēſus.ſ.interioꝛ ſiue mētꝭ ⁊ exterioꝛ ſiue carnis. datꝰ eſt ei duplex motꝰ.ſ.iperatiuꝰ iperās ī volūtate: execatiuꝰ exequens ī coꝛpoꝛe Datū eſt ei duplex bonū vnū viſibile: alterū īuiſibile. Datū ē ei duplex preceptuꝫ ſcꝫ nature ⁊ diſcipline Preceptuꝫ nature creſcite et multiplicamī Preceptū diſcipline: de ligno ſciētie boni et mali ne comedas Datū eſt ei quadruplex adiutoꝛiū.ſcꝫ ſcientie et ꝯſcīe.ſyndereſis ⁊ gratie Et ſic pōt colligi ex p̄dictis ꝙ creatura mundi: eſt quaſi quidā liber in quo reducet repreſētatr̃ ⁊ legitur trinitas fabꝛicatrix: ſecundū triplicem gradū expreſſionis ſcꝫ per moduꝫ veſtigij: ꝑ modū ymaginis: ⁊ ꝑ moduꝫ ſimilitudinis. Ita ꝙ ratio veſtigij īuenitr̃ ī creaturis oībus. ratio ymaginis in ſolis itellectualibꝰ ſiue rationabilis ratio ſimilitudinis in ſolis deifoꝛmibꝰ. Oīs em̄ creatura deū habēs vt principiū: cōfiguratr̃ ei per vnitateꝫ: veritatē: et bonitatē et hoc eſt veſtigium Habens deuꝫ vt obiectuꝫ: ipſuꝫ capit per memoꝛiaꝫ intelligentiaꝫ ⁊ voluntateꝫ: hec eſt ymago. Habens deuꝫ vt donuꝫ īfuſum: configuratr̃ ei per fidē ſpem et caritatē. ſiue per viſioneꝫ: tenſionē et perfectam dilectionem in hoc eſt ſimilitudo. Et quia ymago eſt expreſſa ſimilitudo et hec in creatura rationali ſecundum gradum triplicem inuenitur Ampliato nomine poteſt diſtingui triplex ymago in creatura rationali qua repreſentatur expreſſe trinitas fabꝛicatrix. Eſt enim ymago creatio nis: que ꝯſiſtit in tribus potentijs et in vnitate ſubſtantie: ita ꝙ memoria repreſentat patrẽ intelligentia filiũ ⁊ voluntas ſpiritũſanctum. Subſtantia vo anime cum ſit vna repreſentat diuine eſſentie vnitatem. Eſt ẽt ymago recreationis que cõſiſtit in trib⁹ virtutibus theologicis: et vnitate gratie gratum facientis. Ita ꝙ fides repreſentat filium ſpes patrem et caritas ſpiritumſanctuꝫ. Vnitas ergo grẽ gratuꝫ facientis repreſentat eſſentie vnitatem. Eſt et ymago glorificationis que ꝯſiſtit in tribus dotibus glorioſis et vnitate glorie. Ita ꝙ aperta viſio repreſẽtat filiũ ſecura tẽtio repñtat patrẽ perfecta dilectio ſpmſctm. vnitas vero glie repñtat vnitatẽ eſſentie. Prima ymago eſt aïarũ a deo exeuntium ꝑ creationem. Scda eſt ad deum redeuntiũ ꝑ iuſtificationem Tertia eſt ad deũ peruenientiũ per glorificationeꝫ. Pria dr̃ proprie ymago nature et eſt angeloꝝ oĩm et oĩm rationaliuꝫ animarũ. Scda dr̃ ſilitudo gratie et eſt angelorum conuerſorum ⁊ animarum iuſtarum non autem demonum nec hominum peccatoꝝ. Tertia dicitur deiformitas glorie et eſt angelorum ſanctorum ⁊ beatarum animarum. Hec autem tria operantur tribus vicibus per ſingulos hominũ beatiorum benignitas ſaluatoris.

¶ De vnione naturarũ in xp̃o. Cp̃m. xxvij.

Poſtq̃ʒ vidimus de bono ĩcreato qđ eſt deus et de bono creato quod eſt mũdus. Videndum eſt aliquid de bono ex vtroqꝫ cõiugato quod eſt chriſtus. De quo breuiter tria ſunt videnda ſcilicet naturaꝝ ſotiatio gratiarum exuberatio ⁊ penarum tolleratio. Quantũ ad naturarum vnionem in chriſto tenere debemus qͥ ſine ſeculoꝝ quando venit plenitudo temporis poſt legē nature et ſcripture poſt patriarchas et prophetas quibus ⁊ per quos fuit incarnatio repromiſſa dignatus eſt filius dei incarnari propter homines redimendos ⁊ tunc angelo nunciante virgini Marie incarnationis miniſterium perficiendum iu ipſa virgo credidit appecijt ⁊ conſenſit. et deſcendit ſpiritus ſanctus ſuper eaꝫ ad ſanctificandum ⁊ fecundanduꝫ cuius virtute virgó concepit dei filium quem virgo peperit et poſt partum virgo permanſit: concepit non ſolum carnem verum etiam carnem animataꝫ et verbo vnitam et nulli peccato obnoxiaꝫ ſed oīno ſanctam et immaculatam ratione cuius dicitur mater dei et virgo maria. Hanc aūt incarnationeꝫ fuit tota trinitas operata ꝑ quam ꝗdem incarnationeꝫ facta eſt aſſumptō carnis a diuinitate et vnio diuinitatis cum carne viuificata ſpiritu rationali ſecundum potentiam vegetandi ſentiendi ⁊ intelligendi In hac autem incarnatione non eſt facta vnio ī vnitate nature ſed perſone non humane ſed diuine nō aſſumpte ſe aſſumētis non perſone cuiuſlibet ſed ſolius perſone verbi Hec vero vnio tanta fuit vt faceret deum hominem et hominem deum. Ita ꝙ quicquid dicitur de filio dei per naturā dꝛ de filio hominis per gratiam et econtra exceptis hĳs in quibus exprimiꝛ vnio et includitur negatio. Nō eñ poteſt dici ꝙ humana natura diuinam naturam aſſumpſerit vel ſibi vnierit ſed ꝙ aſſumpta fuerit et vnita. Similiter non poteſt dici ꝙ filius dei inceperit eſſe. Hoc eñ negaꝛ de aſſumēte ſed vere diciꝛ de aſſūpto

Tertia pars.

¶De perfectione gratiarum in xp̄o C.xxviij.

SEquitur videre de perfectione gratiarū que fuerūt in dn̄o ieſu xp̄o. de quibus tenendū eſt q̄ in xp̄o a ſui cōceptione fuit plenitudo oīs gratie et quantū ad gr̄az ſingularis ꝑſone ⁊ quātū ad gr̄am capitis et quātū ad gr̄am vnionis. ita q̄ per gratiaz ſingularis perſone habuit oīs pcti immunitatē et quantū ad actū ⁊ quātū ad poſſe: qꝛ nec peccauit nec peccare potuit. Quātū ad gratiā vnionis dignus eſt nō ſolū felicitate glīe verū etiā adoratiōe latrie que eſt cultus reuerentie ſoli deo debitus. Per gr̄am vero capitis īfluit motuz et ſenſum in vniuerſos qui ad eum accedunt per fidez rectā ⁊ per fidei ſacramēta ſiue aduētum eiꝰ preceſſerint ſiue fuerint ſubſecuti. xp̄o eñi cōſiderato in ſe[ĩquātuz eſt ſinglare ſiue indiuiduū] cōpetit gr̄a ipſū ſanctificās et confirmans quam vocamus gratiam ſingularis perſone. In cōparatione ad verbum vnitum competit ei gratia vnionis ratione cuius habuit ſuperiorem naturam et inferiorem diuinam et humanā adorabilē et adorante. In cōparatione vero ad corpus miſticū competit ei gr̄a capitis hac rōne qꝛ ſicut caput hꝫ in ſe ſenſuuz plenitudinē et ceteris mēbris eſt conforme: ceteris mēbris p̄ſidet ceteris preſtat beneficiū influētie que ipſi capiti conectunt: ſic chriſtus hn̄s in ſe gratie ſuperhabundātiā nobis conſĩlis in natura: pre ceterſ ſanctis et ſanctus et iuſtus: ceteris qui ad ipſū accedunt preſtat beneficiū gratie ⁊ ſpūs ꝑ quē fit ſenſus et motus in ſpiritualibus: ſenſus inqꝫ cognitionis ⁊ veritatis: motus dilectionis et caritatis.

[illegible]

¶De plenitudine ſapientie in xp̄o. Cp̄m.xxix.

VIdimus de plenitudine gratie quaꝫ ha
buit chriſtus in affectu. Videamus ſub
ſequenter de plenitudine ſapientie quā
habuit in intellectu. Et ſic tenendū eſt
ꝙ in verbo incarnato fuit oīs ſapiētie plenitudo nō
ſolum ad cognita verꝫ etiā quantum ad modos ⁊
differentias cognoſcendi. Fuit nāq̄ in chriſto cōgni
tio ſempiternalis ex ꝑte diuinitatis. Cognitio ſenſi
bilis ex parte ſenſualitatis ac carnis. Cognitio ſcie
tialis ex ꝑte mētis ⁊ ſpūs. Et hec fuit triplex. quedā
per naturā quedā per grām quedā per gl'iam. Vā
ſapiētiā habuit vt deus ⁊ homo vt cōprehēſor ⁊ via
tor vt ꝑfecte illuminat⁹ per grām et vt recte forma
tus ꝑ naturā. ¶Et ita in vniuerſo fuerūt in chriſto
quinq̄ mōi ſciendi ſiue cognoſcendi. Primus ſm̄ di
uinā naturā ⁊ ſm̄ hoc cognouit oīa actualia ⁊ poſſibi
lia finita ⁊ infinita cognitione actuali ⁊ cōprehēſiua.
Scd̄s per gl'iaꝫ ⁊ hoc modo cognouit oīa actualia ⁊
finita cognitione actuali. Infinita vo cognitiōe ha
bituali. Tertius ꝑ grām ⁊ hoc mō cognouit oīa ſpe
ctantia ad hūani gn̄is redēptionē longe excellēti⁹
⁊ melius q̄ꝫ aliquis ꝓphetarū ⁊ angeloꝝ. Quartus
ſecundum naturaꝫ integraꝫ cuiuſmodi fuit in adaꝫ
Et hoc modo cognouit que ſpectant ad mundanā
machinā cōſtruendaꝫ excellentius et melius q̄ꝫ ipſe
adam. Quintus ſcd̄m ſenſibilē expientiam. Et hoc
modo cognouit omnia que veniunt ad organa ſen
ſuum ſecundū quē moduꝫ dicitur ꝙ didicit ex hijs
que paſſus eſt obedientiam. Debuit quideꝫ in xp̄o

tudine ſapientie in xp̄o. Cap̄
dimus de plenitudine grati
uit chriſtus in affectu. Videndū
ſequenter de plenitudine ſapien
habuit in intellectu. Et ſic tenen
carnato fuit oīs ſapiētie plen
gnita verus etiā quantum ad m
gnoſcendi. Fuit nāq; in chriſto
alis ex ꝑte diuinitatis. Cogni
ſenſualitatis ac carnis. Cogn
mētis ⁊ ſpūs. Et hec fuit triplex
quedā per gr̄am quedā per glo
uit vt deus ⁊ homo vt cōprehē
illuminat' per gr̄am et vt
¶ Et ita in vniuerſo fuerūt in
ciendi ſiue cognoſcendi. Primo
ſcdm hoc cognouit oīa actuali
finita cognitione actuali ⁊ cōpre
tiaꝫ ⁊ hoc modo cognouit oīa
tione actuali. Infinita vō cogn
itiue p gr̄am ⁊ hoc mō cognouit
ſani gr̄ie redēptionē longe
aliquis ꝓphetarū ⁊ angelorū
aturaꝫ integraꝫ cuiuſmodi fuer
do cognouit que ſpectant ad m
ſtruendaꝫ excellentius et melius
ntus ſcdm ſenſibilē experientiam
ouit omnia que veniunt ad cogn
dū quē modus dicitur ꝙ didicit
eſt obedientiam. Debuit quidem

---

eſſe quintuplex iſte modus. Nam res habent eſſe in eterna arte. in humana mēte ⁊ in ꝓprio genere. In arte cognouit res per naturā diuinitatis ⁊ ꝑ gloriaꝫ comprehenſionis. In mente per habitum naturalē ſiue innatum ſicut congnouerunt angeli. Per habitum gratuitum ⁊ infuſum ſicut congnouerunt ſancti dei per ſpiritum ſanctum illuminati. In proprio genere cognouit via ſenſus memorie ⁊ experiētie q̄ꝫtum in nobis facit incognitaꝫ rem cognoſci. In chriſto autem rem cognitam ſecundum vnum modum fecit per modum alium eſſe notam.

¶ De plenitudine meriti chriſti. Cp̄m. xxx.

SEquit̄ videre de plenitudine meriti quā xp̄s habuit in opere et effectu. Et ſic eſt tenendū ꝙ in xp̄o dn̄o fuit om̄is meriti ꝑfectio ⁊ plenitudo. Primo quātū ad eū ꝙ merebatur qꝛ nō tm̄ erat homo verū etiā deus. Secūdo q̄ꝫtū ad tēpus in quo merebatur qꝛ ab inſtanti conceptionis vſq; ad horā mortis. Tertio q̄ꝫtum ad id quod merebat̄ ꝓpter ꝑfectiſſimū habitū caritatis ⁊ ꝑfectiſſimū exercitiū virtutis in agēdo orando ⁊ patiēdo. Quarto quantū ad eū cui merebatur: qꝛ nō tm̄ ſibi ſꝫ etiā nobis ymmo oībus iuſtis. Quinto quantuꝫ ad id quod merebatur nobis qꝛ non tātū gloriam veꝝ etiam gr̄am et veniam, non tantum gloriam ſpiritus verum etiam ſtolam carnis ⁊ apertionem ianue celeſtis. Sexto quantum ad id quod merebatur ſibi qꝛ licꝫ non mereretur glorificationē mentis quam iam habebat merebatur tamē accelerationem reſurrectionis ⁊ glorificationem ſui nominis et dignitatem iudicare poteſtatis. Septimo quantum ad modum quo merebatur. Cum enim dicatur tripliciter quis mereri vel de indebito facere debituꝫ. Vel de debito facere magis debitū Vel de debito Unomodo facere debitum alio modo omnibus hÿs modis meruit nobis Tercio tantummodo meruit ſibi faciente ad plenitudinē ſpiritus ſancti per quam xp̄s ſimul erat beatus et in ſtatu merendi Ita ꝙ ſupra eius meritum omnia noſtra merita habent fundari Cum in chriſto ſiquidem fuerit plenitudo gratie in affectu et plenitudo ſapientie in intellectu neceſſe fuit ꝙ in ipſo eſſet plenitudo et perfectio meriti ſecunduꝫ omnem moduꝫ plenitudinis

¶ De tolerantia paſſionis dn̄i Ieſu Cp̄m. xxxi

SEquit̄ videre de tolerātia paſſiōis circa dn̄m ſaluatorē Sciendū eſt ꝙ xp̄s aſſūpſit nō tantū naturam humanaꝫ ſꝫ etiā defect⁹ circa naturā Aſſūpſit eīm penalitates corporales vt famā: ſitim: et laſſitudinē Aſſūpſit et ſpirituales vt triſticiam gemitum timorem et dolorem. Nec tamen omnes corporales aſſūpſit ſicut ſūt defectus egritudinū multiformiū. Nec omnes ſpirituales ſicut ſunt ignorātia rebellio carnis ad ſpiritum et econtra. Nec eas qualitercunq; aſſūpſit. quia ſic neceſſitatem patiendi aſſumpſit vt nichil pati poſſet inuite nec ſecundum diuinitatis voluntatem nec ſecundum voluntatem rationis. licet paſſio fuerit contra voluntatem ſenſualitatis et carnis ¶ In natura paſſibili ſic aſſumpta paſſus ē paſſione generaliſſima quantuꝫ ad naturam humanā quia non ſolum ſecūdum omnia membra corporis principalia verum etiam ſecundum omnem anime potentiam licet nichil pati posset secundum naturā diuinā. ¶ Passus est passione acerbissima. Tū propter complexionis equalitatem tum propter sensuū viuacitatem tum propter suspendij continuitatem Tum quia doluit propter vulnera vt patiens. tum qꝛ condoluit propter nostra delicta vt compatiens ¶ Passus est passione ignominiosissima ppt̄ patibuluꝫ crucis que erat suppliciū latronum ꝛ pessimorum ꝛ propter consortiū iniquoꝝ latronum scꝫ cū quibus reputatus est. ¶ Passus est tandem passione interēptoria ꝑ separationē aīe a corpore salua tamē vnione vtriusqꝫ cum diuinitate. Anathema em̄ est qui dicit filium dei naturam quam semel assumpsit reliquisse. Peracto aūt misterio passionis descēdit aīa christi ad liberationem eoruꝫ qui inter membra sua decesserant ꝑ fidem rectam vel per fidei sacramenta tertia die rediens ab inferis corpus quod prius viuificauerat factum immortale et impassibile reassumpsit post quadraginta dies celos ascendit et interiectis. decem diebus spiritum sanctum misit.

De sacra scriptura q̄ztū ad duo testamēta. C. xxxij.

SEquitur videre de triplici beneficio christi et prīo de doctrina sacra ratione cuiꝰ dꝰ plenus veritatis ad homines descendisse. Doctrinā ergo sacram siue scripturam diuinā habemꝰ cōsiderare quantum ad diuersitatem testamentoꝝ q̄ztū ad generalitatē contētoꝝ ꝛ quātū ad sp̄alitatem preceptoꝝ. Et sic scriptura ī duo diuidiꝰ testamenta vetus scꝫ et nouum. Vetus hꝫ multitudinem librorum hꝫ etiam libros legales quinqꝫ scilꝫ genesim leuiticum exodum numeri deu tronomiū Habet hiſtoꝛiales.x.q̄ ſunt Ioſue: iudicū libꝛi regum quattuoꝛ libꝛi palippomenō duo libꝛi. Eſdre.iij.liber thobie.iudith.heſter.iob.¶ Et libꝛi machabeoꝛum duo. Sapientiales qui ſunt quinꝗ parabole eccleſiaſtes.Cantica.libꝛi ſapiētie ⁊ eccleſiaſticus. Prephetales qui ſunt ſex ſcilicet.yſaias ieremias Ezechiel.daniel.liber pſalmoꝝ.⁊ liber.xij ꝓphetarū qui ſunt Oſee.ioel.amos.abdias.ionas micheas.naum abacuck Sophonias.aggeꝰ.zacharias malachias. Nouū teſtamentum habet etiam libꝛos multos ſcilicet euangelia quattuoꝛ Pꝛimuꝫ ſm̄ matheum.Secundum ſecundum marcū Terciū ſm̄ lucam.Quartū ſm̄ iohannem Habet actꝰ apoſtoloꝝ Habꝫ epiſtolas pauli.xiiij.Ad romanos vnā Ad corinthios duas Ad galathas vnā .Ad epheſ vnā Ad phillippeñ vnā.Ad coloceñ vnā.Ad theſſ duas ad titū vnā Ad philemonē vnā Ad thimoteū duas Ad hebꝛe.vnā.Et ſeptē canonicas ſcꝫ vnaꝫ iacobi.duas petri.tres iohannis vnaꝫ iude. Habet etiam libꝛum Apoc̄. Nouum teſtamentū ⁊ maxie quattuoꝛ euangelia quattuoꝛ qualitatibꝰ ſm̄ Jeronimū contexuntur que ſunt pꝛecepta mādata.teſtimonia et exempla Pꝛecepta ſunt ad declinandum a malis mādata ad faciēduꝫ bona Teſtimonia ad credendum vera Exempla ad mitandum honeſta. Timoꝛ incutitur pꝛeceptis fides roboꝛatur teſtimoniis Spes erigitur exemplis.Caritas conſummat̄ mandatis.¶ Aſſignatur autem dr̄ia inter legē moſaicam ⁊ euangelicam in hunc moduꝫ. qꝛ lex moyſi dicitur lex.figure.lex pene.lex litteralis.lex occidēs lex timoris.lex ſeruitutis.lex oneris. Lex autem e

---

dicitur lex veritatis.
uiuificans. lex amoris
Jn lege quippe euan
nobiliſſime ſunt adiect
promiſſa incitantia.
conſilia perficientia que ſu
altiſſime caſtitatis mu
humilitatis ſubiectiſſim
vniuerſo. in ſcriptur
ſcilicet de trinitate
pela peccati de in
ſpiritus ſancti de medic
iudicij. Sunt ſpe
gia ꝓceptoꝝ. ſcꝫ qu
in boue ⁊ aſino.que
rufa et alijs ſacrificij
oculum ꝓ oculo
decē precepta dec
preceptis decalogi.

Recepta decalogi
mādata q̄ dicunt̄ mor
ſalutē hoiꝫ neceſſar
bꝰ ē ſalus hoiꝫ ꝯſi
digito dei in duabus
gemine caritatis diui
breuiter duo ſunt
ſue ſufficientie aſſi
Joſepho hiſtoriograph
quinꝗ in pꝛima tab
Secundum auguſtinu
in ſecunda Orig

uangelica dicitur lex veritatis. lex gratie. lex ſpiritualis. lex viuificans. lex amoris. lex libertatis. lex facilitatis In lege quippe euangelica quattuor cõditiones nobiliſſime ſunt adiecte ſcilicet documẽta inſtrũctia promiſſa incitantia. ſacramenta adiuuãtia et conſilia perficientia que ſunt conſilium paupertatis altiſſime: caſtitatis mundiſſime: et obediẽtie ſiue humilitatis ſubiectiſſime. ¶ Agitur em̃ de ſeptem in vniuerſo. in ſcriptura taꝫ noui q̃ꝫ veteris teſtamenti ſcilicet de trinitate dei. de creatura mundi. de corruptela peccati de incarnatione verbi de gratia ſpiritus ſancti de medicina ſacramentali. de ſtatu finalis iudicij. Sunt ſpecialiter in ſcriptura quattuor gñа p̃ceptorũ. ſcꝫ quedã cerimonialia. vt non arabis in boue ⁊ aſino. quedã ſacramentalia vt de vitula rufa et alijs ſacrificijs et circũciſione. q̃dã iudicialia vt oculum ꝓ oculo dẽteꝫ ꝓ dente. quedã moralia vt deceꝫ precepta decalogi.

¶ De preceptis decalogi. ca. xxxiiij.

PRecepta decalogi ſũt ſpecialiter declarãda q̃ dicunt̃ moralia qꝛ cũ fide ſũt ad ſalutẽ hoĩꝫ neceſſaria In fide em̃ ⁊ morib⁹ ẽ ſalus hoĩꝫ ꝯſtituta. Fuerũt aũt conſcripta digito dei in duabus tabulis lapideis: et in ſignum gemine caritatis diuine ſcilicet et humane De quibus breuiter duo ſunt videnda. ſcꝫ ordinatio et numeri ſiue ſufficientie aſſignatio. Ordinantur autẽ a ioſepho hiſtoriographo ſecundum ordinem rei geſte quinqꝫ in prima tabula. Et quinqꝫ in ſecunda. Secundum auguſtinum tria in prima tabula et ſeptem in ſecunda Origenes conſiderans ma teriam eoꝝ que ordinantur. Diſtinguit primum in duo. ſcȝ nō habebis deos alienos preter me. et non facies tibi ſculptile. In quoꝝ prio ꝓhibetur adoratio ſtature nichil habētis ſilē in vaticiniīs. Scđo prohibet adoratio ſtature habentis ſimilitudinem cuȝ aliqua creatura. Duo vba vltima ſecunde tabule non diſtinguit: reputans ea vnum ſcȝ non concupiſces vxorem proximi tui: et non deſiderabis rem eius. Auguſtinus vero conſiderans finem ad quem precepta decalogi ordinantur. primum non diſtinguit quia vtrobiqꝫ ſecundum intentionē ydolatria prohibetur: et ſic ponit tria in prima tabula. Preceptum vero de concupiſcentia vxoris et poſſeſſionis aliene diſtinguit in duo: qr alio fine ꝯcupiſcitur vxor ad vſum voluptatis. alio fine cōcupiſcitur poſſeſſio ad vſum cupiditatis: et ſic ſeptem ponit in ſecunda. Auguſtinuȝ ergo ſequentes [q̄ tria ponit in pria tabula ⁊ ſeptem in ſcđa] ſufficientiā nūeri aſſignemus. In prima tabula tria fuerūt precepta ordinantia ad deum: quorum ſufficientia poteſt ſumi penes ſubiectum qđ eſt triplex in nobis. ſcȝ potētia iraſcibilis que ordinatur ad p̄ceptuȝ de proteſtatione veritatis: potentia concupiſcibilis que ordinatur ad preceptum de ſabbatizatione mentis. Potentia rationalis que ordinatur per preceptum de adoratione maieſtatis/potentia rationalis/iraſcibilis concupiſcibilis. Poteſt etiam ſumi penes obiectum quod eſt triplex ī diuinis ſcȝ ſumma maieſtas reuerenda reſpectu cuius eſt primum. Sūma veritas reſpectu cuius eſt ſecundum. Summa bonitas diligenda reſpectu cuius eſt tertium. Poteſt ſumi nichilominus penes actum inter mediuʒ qui eſt triplex. ſcʒ actus operis qui exercetur in primo mandato per actualem adorationeʒ. Actus oris qui exercetur in ſecundo per ſermocinalem prolationem Actus cordis qui exercetur in tertio per affectualē dilectionem. Non poteſt bene ſabbatum id eſt quietem mentis celebrare qui per quietem continuaʒ nō ſtudet omne peccatum mortale declinare. In ſecunda tabula ſeptem fuerunt p̄cepta ad proximum ordinantia quorum ſufficientia ſic accipitur. Ad proximum habemus dupliciter ordinari ſcʒ per beneficentiam et ſic eſt primum ſcʒ honora patrem et matrem tuam. Per innocentiam et ſic poſſumus nocere proximo tripliciter. actu operis: actu oris: ⁊ actu cordis. Actu operis tribꝰ modis ſcʒ. in propria perſona: ⁊ ſic diffinitur non occides. In perſona coniuncta: ⁊ ſic dicitur non mechaberis. In poſſeſſione ſua, et ſic dicitur non furaberis. In actu oris poſſumus nocere proximo falſum teſtificando. et ſic dicitur non loqueris falſum teſtimonium contra proximum tuuʒ. In actu cordis poſſumus nocere ei dupliciter ſcʒ affectu carnalitatis: et ſic dicitur non cōcupiſces vxoreʒ proximi tui. Et affectu cupiditatis. et ſic dicitur non deſiderabis rem eius. Decem precepta per ordinem hijs verſibus continentur. Sperne deos: fugito periuria: ſabbata ſerua. Sit tibi patris honor: ſit tibi matris amor. Non ſis occiſor: mechus: fur: teſtis iniquus. Viciniqꝫ thorum reſqꝫ caueto ſuas.

¶ De preceptorum ſumma.
Capitulum. xxxiiij.

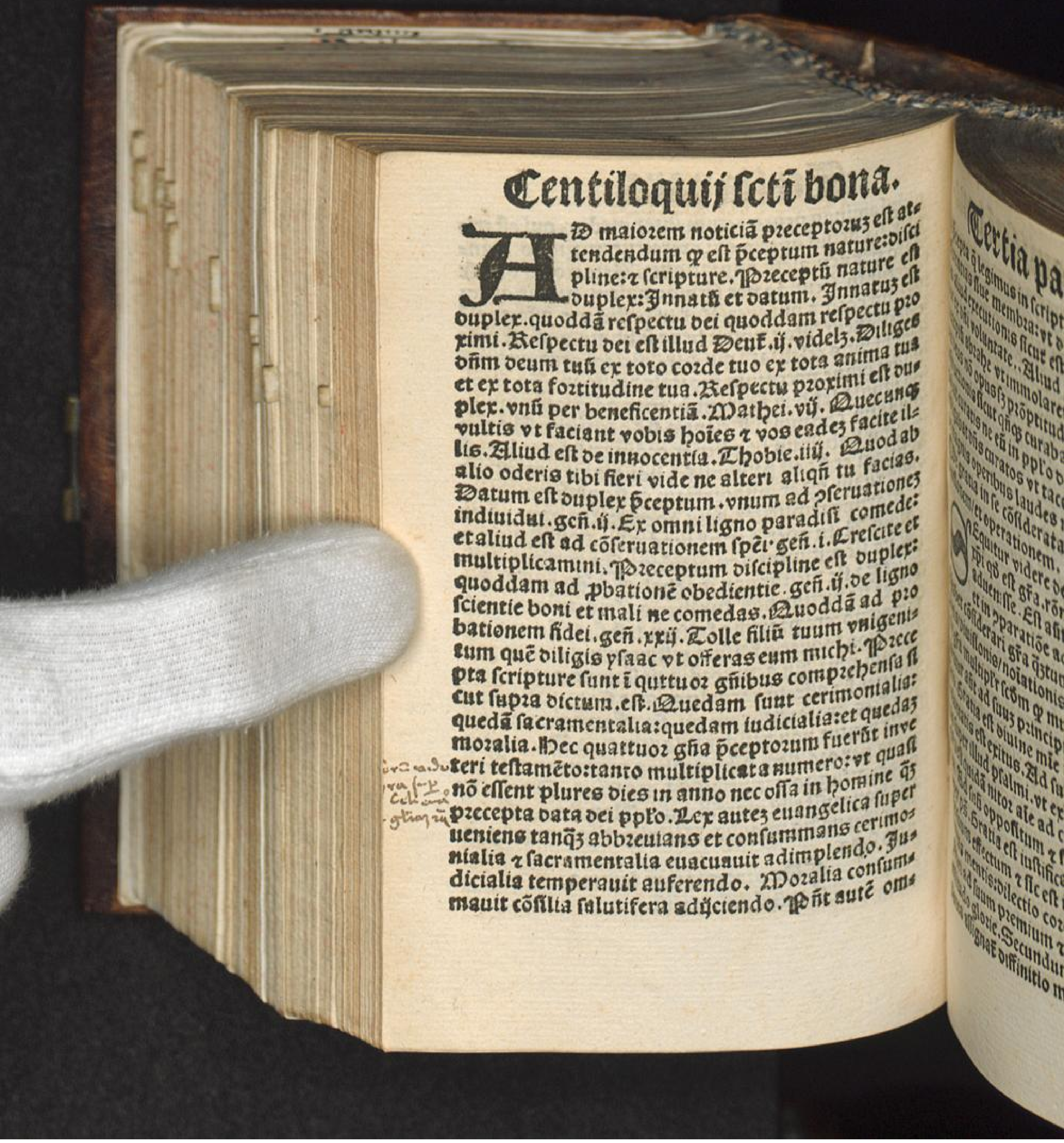

Centiloquij scti̅ bona.

AD maiorem noticiā preceptorꝝ est attendendum ꝙ est p̄ceptum nature: discipline: ⁊ scripture. Preceptū nature est duplex: Innatū et datum. Innatuz est duplex. quoddā respectu dei quoddam respectu proximi. Respectu dei est illud Deut.ij. videlz. Diliges dn̄m deum tuū ex toto corde tuo ex tota anima tua et ex tota fortitudine tua. Respectu proximi est duplex. vnū per beneficentiā. Mathei.vij. Quecunq vultis vt faciant vobis hoīes ⁊ vos eadez facite illis. Aliud est de innocentia. Thobie.iiij. Quod ab alio oderis tibi fieri vide ne alteri aliqn̄ tu facias. Datum est duplex p̄ceptum. vnum ad ꝯseruationez indiuidui. geñ.ij. Ex omni ligno paradisi comede: et aliud est ad cōseruationem spēi. geñ.i. Crescite et multiplicamini. Preceptum discipline est duplex: quoddam ad ꝓbationē obedientie. geñ.ij. de ligno scientie boni et mali ne comedas. Quoddā ad probationem fidei. geñ.xxij. Tolle filiū tuum vnigenitum quē diligis ysaac vt offeras eum michi. Precepta scripture sunt ī quttuor gn̄ibus comprehensa sicut supra dictum est. Quedam sunt cerimonialia: quedā sacramentalia: quedam iudicialia: et quedaz moralia. Hec quattuor gn̄a p̄ceptorum fuerūt in veteri testamēto: tanto multiplicata numero: vt quasi nō essent plures dies in anno nec ossa in homine q̄z precepta data dei pp̄lo. Lex autez euangelica superueniens tanq̄z abbreuians et consummans cerimonialia ⁊ sacramentalia euacuauit adimplendo. Iudicialia temperauit auferendo. Moralia consummauit cōsilia salutifera adijciendo. Pn̄t autē om-

[illegible]

nia p̄cepta q̄ legimus in ſcriptura adduci ad tres differentias ſiue membra: vt dicamus ꝙ preceptorum aliud executionis ſicut eſt illud qđ īplere tenemur ex dn̄i voluntate.. Aliud ꝓbationis ſicut fuit preceptū abrahe vt immolaret filiū in quo requirebat deus nō opus ſ3 ꝓ̄ptitudinē volūtatis. Aliud inſtructionis ſicut qn̄q3 curabat dn̄s aliquos ⁊ mandabat curatis ne eū in ppl'o diuulgarent. Nō enim obligabat dn̄s curatos vt tacerent ſed inſtruebat vt de magnis operibus laudes nō captemus.

¶ De gratia in ſe cōſiderata quo ad diffinitionem diuiſionem/ et operationem. Cpl'm. xxxv.

SEquitur videre de ſecundo bn̄ficio iheſu xp̄i qđ eſt gr̄a. rōne cuius plenus gr̄a d3 aduenisse. Eſt aūt cōſiderare gr̄am in ſe et in ꝯparatiōe ad habitus ꝟtuales. In ſe habet cōſiderari gr̄a q̄ʒtum ad diuerſitatē diffinitionis/ diuiſionis/ noīationis/ ⁊ opationis. Diffinit̄ aūt gr̄a multipl'r ſcđm ꝙ multipliciter ꝯparat̄. Cōparatur aūt ad ſuuʒ principiuʒ. ⁊ ſic diffinit̄ ab yſidoro. Gratia eſt diuine mīe donum per quod bone voluntatis eſt exitus. Ad ſuum ſubiectum et ſic eſt illa ſuper illud pſalmi. vt exhilaret faciem in oleo Gr̄a eſt quidā nitor aīe ad conſiliandū ſanctū amorem. Ad ſuū oppoſitum ⁊ ſic eſt que datur in gloſa ſuper pſ̄. Gratia eſt iuſtificatio ⁊ reſciſſio peccatorū Ad ſuum effectum ⁊ ſic eſt illa Criſoſto. Gratia eſt ſanitas mentis: dilectio cordis. Poteſt quinto comparari ad ſuum premium ⁊ ſic eſt illa. Gratia eſt ſimilitudo glorie. Secundum has omnes comparationes aſſignat̄ diffinitio magiſtralis que talis eſt

do imediate creat[illegible]. l[illegible] creat:
[illegible] dig.
[illegible] ec.
gra

ſ. accidentalis.

Gratia eſt forma adeo data gratis ſine meritis: gratum faciens habentem/ et opus eius bonuz reddēs Inuenitur et alia notificatio : que competit gratie gratis date. Gratia eſt manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem ſpiritus. ſumpta ex prima. Cor. xij. ¶ Diuiditur etiam gratia multipliciter ſm ꝙ multiplicitē comparatur. Comparata enim ad ſuum principiuz a quo eſt diuiditur in gratiaz predeſtinationis/ vocationis/ iuſtificationis/ et magnificationis. Primo enim deus gratiaz preparat: ſecundo offert/ tertio cōfert: quarto complet. Comparata ad ſuuz ſubiectum in quo eſt diuiditur in gratiam cognitionis/ voluntatis et perfectionis. ſecundum triplicem potentiā. ſ. intellectiuam/ affectiuam/ et operatiuam. Et ſumitur a bernardo in libro de libero arbitrio. Comparata ad oppoſitum contra quod eſt diuidit̄ in gratiam protectionis/ liberationis/ et ſaluatiōis contra quadruplex malum ſcilicet pugne ſiue temtationis/ miſerie ſiue perſecutionis/ culpe ſiue infectionis et ſequele ſiue dampnationis. A primo ꝓtegit. a ſecundo liberat. a tercio extrahit a quarto ſaluat Et ſumitur de yſa. xxxi Proteget dominus exercituum hieruſalem protegens ⁊ liberans trāſiens et ſaluans. Comparata ad effectum ad quem eſt diuidit̄ in gratiam preuenientem ⁊ ſubſequentē; ſiue oꝑantē ⁊ cooꝑantē. q̄ ſūt due dr̄ie gr̄e ſm effect⁹ q̄s hȝ ī volūtatē Dicit̄ eñ gr̄a p̄ueniēs/ qr̄ nō eſt a libero arbitrio ſȝ īfūditur ab ipſo deo Subſequens vero dicitur vel cooperans inquantum adiuuat liberum arbitrium reſpectu boni operis eliciendi. ¶ Exprimitur autem gratia diuerſis vocabulis ſecundum diuerſas intentiones noīantiū Dicit̄ enī gr̄a gratis data ꝛ gr̄a gratū faciēs dr̄ gr̄a operans et cooperans: ſiue gr̄a p̄ueniēs ꝛ gratia ſubſequens Accipit̄ enī gratia largiſſime: et ſic cōprehēdit dona naturalia ꝛ dona gratuita. Accipit̄ minꝰ cōiter ꝛ ſic ꝯprehēdit gr̄az gratis datā ꝛ gratiā gratū facientē. Et ſic dr̄ beatꝰ bernardus ꝙ quedam gr̄a ſeminat cogitatū Et hec eſt gratia preueniens Quedaȝ p̄ficit bonuȝ: ꝛ eſt gr̄a ſubſequens. Dicit enim in libro de libero arbitrio. ꝙ deꝰ operatur in nobis cogitare: velle: et perficere. Primum ſine nobis. Secundum nobiſcū. Tertiū per nos Et nota ꝙ gratia gratis data communiter a theologis dicit̄ gratia que bonis et malis p̄t eſſe cōis plurificat̄ i hoīe ſecūdum munificētiā largitoris Gratia ꝟo gratum faciēs ſolis iuſtis conuenit qui ſunt p̄diti caritate. Et eſt in vno homine vna ſola tum ratione vniꝰ p̄ncipiȷ̄ effectiui cui aſſimulatur. tum ratione vniꝰ ſubiecti preceptiui quod viuificat. tum ratione vnius finis vltimi cōpletiui ad quem gradatim ordinat. nā totū ordinē acceptū deo reddit opus a libero arbitrio egrediēs meritoriū facit: et ad ſūmū bonū perducit. Accipit̄ tercio gratia ſtricte ꝛ ſic cōprehendit gratiam gratuȝ facientem ꝛ gloriam ꝛ tunc preueniens eſt ipſa gratia ſubſequēs ē gl'ia Et ſm̄ hoc dicit Auguſtinꝰ ī libro de gratia et natura Gratia p̄uenit vt pie viuamꝰ. ſubſequit̄ vt cū illo viuamus Accipit̄ ēt magis ſtricte ꝛ ſic noīat tm̄ gr̄az gratuȝ facientē: ꝛ tunc p̄ueniēs ad effectū contra malū: ſubſequēs ad bonū vel ad bonū tm̄. Ita ꝙ p̄ueniēs dr̄ ſm̄ ꝙ iformat. ſubſeq̄ns ſm̄ ꝙ mouet vł monet. Eſt duplex effectꝰ gr̃e vnꝰ in ingressu/alius in profectu Et sic exponit augustinus in libro de natura ꝛ gr̃a Hec autem gratia cum sit vna tamē multa ī anima operatur Ipsam enim animam efficit sponsam cristi: filiam patris eterni et templum spiritus sancti Ipsam animam purgat/illumiāt/perficit/viuificat/ reformat/et stabilit/eleuat/ assimilat deo coniūgit/ ac per hoc acceptabileꝫ deo facit propter quod tale donum gratia gratum faciens non immerito debuit appellari.

bꝰ grē

¶ De gratia in comparatione ad habitus gratuitos vt sunt virtutes in generali. ca. xxxvi

Sequitur videre de gratia ī cōparatione ad habitus virtuales in quos ramificat̃ qui sunt in triplici differentia. Sūt eniꝫ habitus virtutum donoꝝ et beatitudinum. Primi sunt ad primos motus anime secundi ad medios: tertij ad perfectos. Sunt enim quedaꝫ opera moralia primiciatiua: sicut credere quedam media sicut credita intelligere: quedaꝫ postrema sicut intellecta videre. Item primi sunt respectu incipientiū. secundi respectu proficientium. tertij respectu perfectorum. Item primi sunt ad potentias aīe rectificādas. secundi ad expediendas. tertij ad perficiendas. ¶ Primo de virtutibus aliquid videamus breuiter De quibꝰ in gn̄ali tria sūt simpl'r referenda. s. diffinitio/distinctio/ cōnexio. Multiplex virtutis diffinitio ĩuenit᷑. Nā virtꝰ accipit᷑/communiter proprie/et magis ꝑprie. Coīter accepta ṽtus comprehendit virtutē moralē et naturalē. Et secūdum hoc ꝯparata ad actū diffinitur a pho de celo ꝛ

ſe vn⁹ in ingreſſu/alius in
auguſtinus in libro de natu
tia cum ſit vna tamē multa
a enim animam efficit ſpon
s eterni/ et templum ſpiritus
purgat/illuminat/perficit
ilit/eleuat/ aſſimilat deo
tabileꝫ deo facit/propter
gratum, faciens/non imm

comparatione ad habitus
es in generali.
tur videre de gratia ſ cōpara
bitus virtuales in quos ra
nt in triplici differentia. S
us virtutum donoꝝ et bea
ad primos motus anime
ad perfectos. Sunt enim
miciatiua :ſicut credere
a intelligere:quedaꝫ poſt
re . Item primi ſunt reſp
reſpectu proficientium.
n. Item primi ſunt ad po
cundi ad expediendas.
timo de virtutibus aliqu
quib⁹ in gn̄ali tria ſūt
/diſtinctio/ cōnexio. M
uenit. Nā virt⁹ accipit
gis ꝓprie. Coīter accep
ntē moralē et naturalē.
d actū diffinitur a pħo in

---

mundo ſic. Virtus eſt vltimum potentie de re. Cōparata ad actum et finem vltimū diffinitur ab eodē in .vij. ethicoruꝫ ſic. Virtus eſt diſpoſitio ꝑfecti ad optimum. Accepta vero proprie cōprehendit moralem tm̄ ad politicā et gratuitam ſe extendens ⁊ ſm̄ hoc cōparata ad actū diffinit̃ a pħo in ethicis ſic. Virtus eſt habitus qui ꝑficit habentē et opus eius bonū redit. Comparata ad principiū directiuū diffinitur ab eodem ibidem. Virtus eſt habitus volūtarius in medietate conſiſtēs recta ratione determinatus ꝓut ſapiens determinauit. Scd̄m hoc diffinitur a tulio. Virtus eſt habitus mentis bene compoſite Item ab auguſtino i libro de quātitate anime. Virtus eſt qualitas anime ſeu vite racioni vndiq; cōſentiens. Accepta magis proprie comprehendit virtutem gratuitam. Et ſecundum hoc cōparata ad finē diffinitur ab auguſtino in ſoliloquijs. Virtus eſt habitus ratione recta ad ſuum finem perueniens. Cōparata ad ſubiectuꝫ quod informat diffinitur ab eodem in libro de ciuitate dei. Virtus eſt bona voluntas. Ad actum proprium ſiue cōplementum diffinitur in libro de morib⁹ eccleſie. Virtus eſt ordo amoris ſiue amor ordinatus. Comparata ad ſuum principium effectiuum diffinit̃ ab auguſtino ſic. Virtus eſt bona qualitas mentis qua recte viuit̃ qua nemo male vtit̃ quam deus in nobis ſine nobis operat̃.

¶ Sunt autem ſeptē virtutes quibus vita regitur chriſtiana. Tres theologice ſcꝫ fides ſpes ⁊ caritas Quattuor cardinales ſcilicet prudentia iuſtitia tēperantia et fortitudo. quarum ſufficiētia accipitur Duplex eſt facies aīe ſcꝫ ſuperior que eſt reſpectu finis et inferior que eſt reſpectu eorum que ſunt ad finem. Superior habʒ rectificari ꝑ theologicas quantum ad triplex obiectū quod eſt in diuinis: et quantum ad triplex ſubiectū qđ eſt in nobis. In diuinis eſt ſūma veritas in quā nos dirigit fides in credendo et aſſentiēdo. Summa maieſtas ſiue largitas in quā erigit ſpes in laudādo et expectando. Summa bonitas cū qua vnit caritas in cōplectendo et diligendo. Triplex etiam ſubiectū in nobis eſt ſcʒ potētia rationalis q̄ ordinat ſiue rectificatur per fidem. Iraſcibilis q̄ per ſpem. Cōcupiſcibilis q̄ per caritatem. Inferior vero facies anime hʒ rectificari ꝑ q̄tuor cardinales. Nā prudētia rectificat rationalem fortitudo iraſcibilē. Tēperantia concupiſcibilē. Iuſticia rectificat oēs vires ſiue virtutes in comparatione ad alterum In cōparatione inq̄ʒ ad proximū In rectificās om̄es vires dicitur iuſticia cardinalis In comparatione vero ad proximū ad ipſum et ad Deum nō ſolum cardinalis dr̄ ſed generalis: generalis iuſtitia totius aīe rectitudineʒ cōprehendens. Pōt et aliter ſufficiētia cardinaliū aſſignari per ſubiecta Nam rationalis rectificari habet reſpectu ſui: ſic indiget prudētia: reſpectu ꝓximi et ſic īdiget iuſticia Iraſcibilis hʒ rectificari contra aduerſa ſic indiget fortitudine. Concupiſcibilis contra proſpera et ſic indiget temperantia. Habēt aūt ꝟtutes eſſe gratuitum a gr̄a tanq̄ʒ ab origine et radice. Et eſſe meritorium a caritate tanq̄ʒ a motore forma et fine. Et iō om̄es ꝟtutes quo ad habitus ſunt connexe. quo ad habitus meritorios ſunt equales.

¶De fide. Capitulum.xxxvij.

Tertia pars.

Sequitur videre de ſingulis virtutibus in ſpeciali⁊ primo de fide. Et primo quã tuȝ ad eius eſſentiam. Secũdo quantũ ad ſymboli ꝯtinentiã. In ſe poſſumus cõſiderare fidem quantũ ad diffinitionẽ equiuocationẽ factus diuerſificationẽ⁊ effectus ĩpetrationẽ Diffinitur aũt fides multipliciter: quantum ad genus proprium diffinitur ab auguſtino. Fides eſt virtus qua credunt ea que non vident. quantũ ad finẽ vltimuȝ ab apoſtolo. Fides eſt ſubſtantia reꝝ ſperandaꝝ argumentũ nõ apparẽtiũ. A damaſceno Fides eſt eorum q̃ ſperant ypoſtaſis reꝝ que nõ vident redargutio· quantũ ad obiectũ et primũ motiuũ. Ab augu. Fides eſt illuminatio mẽtis ad ſũmam veritatem. quãtũ ad actuȝ ꝓpriũ a damaſceno. Fides eſt nõ inquiſitus cõſenſus in ordine ad ſubiectũ. A dyoniſio Fides eſt vnicũ credentium fundamentum eos colloquens veritati. In cõparatione ad illos habitus ⁊ modũ aſſerẽdi ab hugone ſic. Fides eſt volũtaria q̃dã certitudo de rebus abſentibus ſupra opinionẽ ⁊ infra ſcientiam conſtituta. ¶ Accipitur aũt nomẽ fidei decem modis. Aliqñ enim accipit pro ſponſione. i. thi. v. Cum p̃mã fidẽ irritã fecerũt. Aliqñ ꝓ fidelitate iere. vij. Periit fides⁊ ſanctus de terra. Aliqñ pro ſciã. Ro. ix. Oẽ quod nõ eſt eſt ex fide pctm̃ eſt. Aliqñ ꝓ ſacrõ fidei. vñ dicit Aug. Paruulos habere fidẽ nõ eſt aliud q̃ȝ fidei habere ſacramentũ. Aliquando pro acceptione concluſionis ꝑ rationẽ probate et ſic dicit boetius. Argumentum eſt ratio rei dubie faciens fidẽ. Aliqñ ꝓ cognitione cõprehẽſionis. Ro. p̃mo Juſtitia dei reuelabitur ex fide in fideȝ glo. in fidem ſpeciei que fides dicitur qꝛ fidētiſſima ꝛ certiſſima eſt. Aliqn̄ pro habitu fidei informis Jacobi ſecundo. Fides ſine operibꝰ mortua eſt. Aliqn̄ pro habitu fidei formate. Ro. primo. Juſtus ex fide viuit. Aliquando pro actu fidei et ſic dicit Auguſt. Fides eſt credere quod nō vides. Aliquādo pro obiecto fidei. vnde dicit ī ſymbolo. Hec eſt fides catholica. ¶ Diuerſificat autem actus fidei qui eſt credere. Per credere deum. credere deo. credere in deum. Credere deum et credere deo poſſunt eſſe actus informis fidei et formate. Poſſunt autem ad eundē actum ſecundum ordinem pertinere. Nam credere deum reſpicit diuinam veritatem vt obiectum. Credere deo vt motiuum. Credere in deum vt in finē vltimum. Juſtum vltimum actū multiplicat vl' exponit. Anſelmus ſic. Credere in deum eſt credendo cū amare credendo in eum ire credendo ei adherere et credendo eius membris incorporari. Ad hoc enim ꝙ fides ꝑfecte tendat in deuz requirit adiunctio caritatis que ordinat ad amorem deiꝛ ſic eſt pͣma differentia. Ad operationē boni. ſic eſt ſcda. Ad perpeſſionem mali. ſic eſt tertia. Ad dilectionem proximi ſic eſt quarta. ¶ Fidei attribuit operatio miraculoruz. Ipſa eſt enim prima virtus que ſupra ſe eleuat intellectum captiuans euz in obſequium iheſu chriſti et ideo meret de congruo apud deū opus arduū impetrare ad quod nō ſe extendit poſſibilitas admirantis. Et hoc eſt quod tangit in diffinitione miraculi. Miraculum eſt opus arduum ꝛ inſolituz ſupra ſpem et facultatem admirantis conſiſtens.

¶ De cōtinētia ſymboli ad articulos. .c.xxxviij.

Tertia pars.

Sequitur de continentia ſymboli circa qđ tria ſūt breuiter attēdenda. ſcʒ d̄ria ſymboloꝝ ſufficientia credendoꝝ et eſſentia articuloꝝ. Tria ſunt ſymbola fidei xp̄iane. ſ. ſymbolū apoſtoloꝝ. Symbolū Nicenū ꝯcilij qđ ccc.xviij. ꝯdiderunt ꝛ Symbolū athanaſij. Cā p̄ncipalis cōditiōis p̄mi fuit certa fidei traditio. Cā ſcđi fuit veritatis tradite certa ꝓbatio vel ꝓpalatio. Cā tertij erroꝝ pullulātiū exterminatio. Primū dicitur maius non numeroſitate contētoꝝ. ſed maioritate conditoꝝ vel auctoꝝ. Et dicit̃ ſubmiſſa voce: qꝛ fuit ꝯditū tēpore ꝟitatis nōdū ꝓpalate vl' ꝓlate vel qꝛ eſt ad ꝓprie ſcīe ſecuritatē. Dicit̃ etiam in diei p̄ncipio ꝛ in fine ſcʒ in p̄ia ꝛ in cōpletorio propter duplicem confeſſionem fidei neceſſariam ſcilicet in principio eccleſie et in fine vel in principio regenerationis baptiſmalis ꝛ vltimo defūctiōis corporalis. Ita teſtimoniū ꝯuerſiōis triūphalis vl' ī ꝓſperis et aduerſis vel in agendo ꝛ patiēdo vel q2 fides eſt ſcutū contra tentationes diurnas ꝛ contra tētationes nocturnas. Scđm qꝛ editum eſt propter veritatē traditā ꝓpalandā in diebus dn̄icis et feſtis ſolempnibus propter maiorem conuentum populi alta voce cantatur ꝛ hoc poſt euangeliū qꝛ eſt eius breuis collectio ꝛ ante communionem quia eſt ad ipſam digna ꝑpatio. Tertiū d̄r nocte finita p̄ia diei hora qꝛ fuit editū tp̄e ꝟitatis ꝯcuſſe ꝑ hereticos preualētes finaliter ꝯtra eos. Sufficiētia articuloꝝ ī ſymbolo apoſtolico contentoꝝ pōt dupliciter aſſignari ſcʒ ex p̄te cauſe efficientis ſcilicet apoſtolorum qui ad condendū ſymbolū ſingulas particulas poſuerāt. Petrus

dicit Credo in deū patrez oīpotentē creatorē celi et
terre. Andreas ſubiunxit Et in ieſuz xp̄m filiū eius
vnicū dn̄m noſtrū Deinde iohannes Qui ꝯceptus
eſt de ſpiritu ſctō nat⁹ ex maria virgine Deīde iaco
bus maior. paſſus ſub poncio pylato crucifix⁹ mor
tuus ⁊ ſepultus. Deīde thomas. deſcendit ad infer
na tercia die reſurrexit a mortuis. Deinde iacobus
minor. Aſcendit ad celos ſedet ad dexterā dei pr̄is
oīpotētis Deinde philippus Inde ventur⁹ ē iudi
care viuos et mortuos. Deīde bartholome⁹ Credo
in ſpiritum ſanctū. Deīde matheus. Sctāz eccleſiā
catholicam Et eſt ſenſus Credo in ſpiritum ſanctū
ſanctificantem vniuerſalem eccleſiam. Deinde ſy
mon cananeus Sanctorum communionez remiſſio
nem peccatorum Et eſt ſenſus ꝙ remiſſio peccato
rum fit in communione viuorum vel ſacramentorū
Deinde iudas thadeus. Carnis reſurrectionez. Et
eſt ſenſus Credo ꝙ deus reſuſcitabit carnem Dein
de mathias vitam eternaz Amen. Poteſt etiā ſuffi
cientia aſſignari ex parte cauſe materialis ſcʒ ipoꝝ
articulorum. Omnes articuli ſūt de deo ⁊ ſm̄ natu
rā in qua ſiſtit vel ſm̄ naturam quā aſſūpſit Et ſic
ꝗdā articuli ſpectāt ad diuinitatez quidā ad hūani
tatē ꝗ ad diuinitatem aut reſpiciūt diuinā naturā i
ſe et ſic eſt primus de ſingularitate cuz dicitur Cre
do ī deū ⁊ non ī deos. aut reſpiciūt dīne eſſētie tres
ꝑſonas Et ſic reſpectu pr̄is ē credere in pr̄ez deū oī
potentem. Reſpectu filij eſt credere ī ieſum chriſtū
filium eius vnicum dominum noſtrum. Reſpectu
ſpiritus ſancti eſt credere in ſpiritum ſanctum. aut
reſpiciunt diuine eſſencie operationes quarum vna

eſt in collatione nature. ⁊ hec eſt creatio habens ſuum articulum. Credo in creatoreꝫ celi et terre. Alia eſt in collatione gr̃e⁊ hec eſt ſanctificatio habens ſuum articulum. Sanctam eccleſiam catholicam: ſanctorum communionem remiſſioneꝫ pctōrum. Et eſt ſenſus. Credo ꝙ remiſſio pctōꝝ fiat ī eccleſia catholica vbi eſt communio ſanctorum maſculine vel ſanctorū neutraliter id eſt ſacramentoꝝ. Alia eſt in collatiōe gl̃ie⁊ hec eſt glorioſa reſuſcitatio hñs ſuū articulum. Carnis reſurrertionē et vitā eternā amen. Septē ſunt ergo articuli reſpectu diuinitatꝭ accepti. Accipiunt etiā ſeptē reſpectu hūanitatis xp̄i iuxta ſeptē actus p̄ncipales q̄s ad reparationē nr̄am dñs ordinauit. Primus fuit incarnari habens ſuum articuluꝫ qui ꝯceptus eſt de. ſſ. Scd̄s fuit naſci habēs ſuum articulum natus ex Maria virgine. Tertius fuit precium pro nobis ſoluere habens ſuum articulum paſſus ſub poncio pil. cru. mor. et ſe. Quartus fuit inferos viſitare hñs ſuū articulū deſcendit ad īfer. Quintus fuit infernū ſpoliare habens ſuū articulum tertia die re. a mor. Sextus fuit celeſtia tranſcendere habens ſuū articulū aſcendit ad cel. ſe. ad dex. dei pa. omni. Septimus erit venire ad iudiciuꝫ habēs ſuū articuluꝫ inde vē. iu. vi. ⁊ mor. Et ſic ſunt ſepteꝫ articuli reſpectu humanitatis xp̄i. Diffinitur autē a Ricardo articulus ſic Articulus eſt indiuiſibilis veritas artans nos ad credenduꝫ. Ab yſidoro vero ſic. Articulus eſt preceptio veritatis diuine tēdens in ipſam. Prima diffinitio nō tm̄ ꝯuenit articulo formato ſed etiam informi.

¶De ſpe. Cp̄m. xxxix.

Cētiloquiū ſcti Bona.

SEquit̄ videre de ſpe Circa quā poſſum⁹ cōſiderare quattuoꝛ ſcȝ diffinitionē. cq̄uocationē. act⁹ excellētiā ꝛ cū fide dꝛiaȝ Spes in quantū ē nomē affectionis diffinit̄ a philoſopho. Spes eſt ſuſpitio futuri boni In quātuȝ ē nomē virtutis tribus diffinitionib⁹ notificaꝫ. Pꝛīa eſt hec Spes eſt virt⁹ qua ſpūalia ꝛ etna bona ſperant̄ id ē cū fiducia expectent̄. Iſta ſpūalia bona poſſunt ītelligi venia peccatoꝝ gr̄a meritaꝝ ꝛ gloꝛia premioꝝ vt dicat̄ quedā ſpes venie q̄dā gratie quedā glorie Secūda hec eſt Spes ē certa expectatio future beatitudinis veniēs ex dei gr̄a ꝛ meritis p̄cedētib⁹. Tercia ē auguſtini hec. Spes eſt ꝟtus qua quis ſe ad illud qđ credit peruenturuȝ pꝛeſumit. ¶ Accipit̄ aūt multipliciter nomē ſpei. Aliqñ enī noīat affectionē ſm ꝙ dicit boecius Gaudia pelle. pelle timoꝛē. ſpēq̄ fugato. nec doloꝛ aſſit Aliqñ nominat habitū ꝟtutis ꝛ tunc ſpes nō hȝ oꝛtum ex meritis ſed ex ea merita oꝛiuntur. Aliquando nominat virtutis actum et tunc ſpes oꝛitur ex intuitu meritoꝛum Nemo enim recte ſe ſperat ad beatitudinem peruenturuȝ niſi qui deo ſeruit vel ſeruire proponit Aliquando nominat virtutis ſtatum ꝛ tunc ſpes ex meritis concomitantibus ha bet oꝛtū. Iuxta illud Ro. v. Probacio operatur ſpem id eſt certitudinem ſecundum gloſam. ad quam certitudinem per bona opera ꝛ maxime aduerſoꝛum tollerātiam peruenitur. Aliquando nominat ꝟtutis terminum ſiue obiectum id eſt reȝ ſperataȝ. ſcȝ beatitudinē ſempiternā: et tunc ſpes ex gratia ꝛ meritis p̄cedentib⁹ habet oꝛtum. Et ſic ſpes virt⁹ ſcđm pꝛimā acceptionē precedit merita ſecūdū vltimā ſequitur ſecūduz duas intermedias ſequit̄ ⁊ precedit. ¶ Habet autem ſpes excellentiā in actu ſuo. Nā habens potentiam iraſcibilem pro ſubiecto virtutū habitū preſupponit. quib⁹ ſupereminet vt regina. Habet enī iraſcibilis deteſtari mala culpe .tollerare mala pene, aggredi terribilia erigi ad ardua. Ad deteſtationē culpe aliene reqrit iraz per zelum. Ad deteſtationē culpe proprie reqrit penitētiā Ad perpeſſiōez malorum pene requirit patientiaz ad aggreſſionē terribilium habet fortitudinez et tunc ad expectationē eterne beatitudinis per ſpez erigitur a deo liberaliter repromiſſe. ¶ Aſſignatur autem inter fidem et ſpem differentia per hunc modum. Nam fides eſt bonaꝝ reꝝ et malaꝝ Spes eſt tantū bonaꝝ Eſt etiā fides reꝝ preteritarū preſentium ⁊ futurarum. Spes tantum futurarum Itē fides ē rerū propriarū et alienarum. Spes ē ſolū modo propriaruz

¶ De caritate. Ca.xl.

SEquitur videre de caritate Circa quā debes cōſiderare. diffinitionē. diſtictionē. perfectionē diligibilium ſufficiētiā ⁊ ordinis exigentiaz Caritas tripliciter diffinitur. Naz ꝯparata ad obiectū diffinit̄ ī ſentētijs a magiſtro Caritas ē dilectio qua diligitur de⁹ ꝓpter ſe ⁊ proximus propter deum . Cōparata ad actū ꝓpriū qui ē vniere ⁊ adherere diffinit̄ ab auguſtino Caritas eſt rectiſſima animi affectio ꝯiungens nos deo vel caritas eſt virtus qua deum videmus eo qđ frui deſideramus vel . Caritas eſt vita copulans amantem cum amato Comparata ad habitū ſibi in

ſine deo l' [illegible]

[illegible]

ſunctum diffinitur ab apoſto.i.thi.i. Caritas eſt fi
nis p̄cepti de corde puro ꝛ conſcientia bona ꝛ fide
nō ficta. ¶ Diſtinguitur em̄ inter amorē/dilectionē
et caritatez. Nā amoꝛ competit rōnalibus ꝛ irrōna
libus creaturis. Dilectio vero et caritas tm̄ rōnali
bus dꝫ conuenire. Item inter dilectionē ꝛ caritatez
differentia inuenitur. Nā dilectio quaſi de diuerſis
electio. rationalibus ꝯuenit ſiue iuſtis ſiue iniuſtis.
Caritas vero ſolū eſt iuſtorū. ¶ Eſt autē in caritate
pre ceteris ꝟtutibus ꝑfectio ꝛ dignitas ſp̄ualis. Nā
cum ſit forma ꝟtutum nō pōt eſſe informis triplici
rōne. vna ex parte obiecti. Idē em̄ habet pro obie
cto ꝛ pro fine Inſeparabilis em̄ eſt a fine: rōne cu
ius eſt perfectio q̄ɀtum ad meritum ī virtute. Alia
ex parte ſubiecti. Ipſa em̄ eſt regula rectificans vo
luntatez: qua rectificata tota anima recte viuit. Ter
tia eſt ex parte cauſe. habet em̄ ſimilitudinem cum
ſancto ſpiritu a quo eſt: qui etiam caritas dicit̄ ſiue
amoꝛ a quo inſeparabiliter eſt: ꝛ ideo eſſe informis
omnino nō poteſt. ¶ Quattuoꝛ autem ſunt per oꝛ
dinem ex caritate diligenda ſecunduꝫ Auguſtinuꝫ
Unum quod eſt ſupra nos ſcꝫ deus. alterum quod
nos ſumus. Tertium quod iuxta nos ſcꝫ proximus
Quartum quod infra nos ſcꝫ humanum coꝛpus.
Horum quattuoꝛ ſufficientia ſic accipitur. Ex cari
tate diligere: eſt ſummuꝫ bonum optare dilecto. qui
ergo ex caritate diligit: aut optat ſummum bonum
ipſi deo. ꝛ ſic eſt primum membrū. aut ſibi ipſi ꝛ ſic
eſt ſecundum. aut ſibi ſimili: ꝛ ſic eſt tertium. aut ſi
bi inherenti: ꝛ ſic eſt quartum. Eſt autem deus dili
gendus ſuꝑ omnia. Primo ꝛ propter ſe. Nos ſcdoꝛ

Pro deo ⁊ ſub deo. Proxim⁹ noſter tertio ſicut nos et ex quo nos. qꝛ affectu et effectu. ad qđ nos. qꝛ ad gratiam in p̄ſenti ⁊ ad gloriā in futuro. In quo noſ qꝛ iꝫ bono: ꝓpter quod nos: qꝛ ꝓpter deum. Quarto corpus noſtrum infra nos ⁊ ꝓximum tanq̄ꝫ bonum minus precipuum. Ad hec auteꝫ exequenda datur nobis vnius caritatis habit⁹. ⁊ duplex mandatuꝫ in quo pendet vniūſitas noui ⁊ veteris teſtamenti. Aſſignat aūt Ambroſius preter ſupradictū alium ordinē diligendi. vt p̄io deū. ſc̄do noſmeſipſos. tertio parētes. deinde filios ⁊ fratres poſtea domeſticos. demum inimicos diligamus.

¶ De prudentia. Capl̄m. xli.

Sequitur videre de virtutibus cardinalibus. Et primo de prudentia. Circa quā tria ſunt breuiter videnda. ſcꝫ diffinitio ſpecierum collectio: ⁊ actuum variatio. Prudentia diffinit̄ ſiue deſcribitur ab Auguſtino in libro de moribus eccleſie. Prudētia eſt amor earum quibus adiuuatur in deum ab hijs quibus impeditur ſagaciter ſe ligans. A gregorio ſic. Prudētia eſt cognitio vitandarum rerum ⁊ appetendaruꝫ. A tulio in rethoricis ſic. Prudentia eſt rerum bonarum et malarū et vtrarumqꝫ ſcientia. Ab eodem de officijs. Prudentia eſt cognitio imitandarum fugiendarumqꝫ ſcientia rerum. Ab eodem in libro de requie mentis ſic. Prudentia eſt rerum bonarum et malarum cum alterarum dilectione ⁊ reliquaruꝫ deteſtatiōe ſcientia. ¶ Partes ſiue ſpecies prudentie ſcd̄m Tulium in rethoricis ſunt tres. ſcilicet memoria/ intelligentia/ ⁊ ꝓudentia. Memoria eſt per

quam animus aſpicit ea que fuerunt. Intelligentia
eſt per quā pſpicit ea que ſunt. Prouidentia eſt per
quam futurum aliquid videt anteq̄ʒ factuʒ ſit. Se
neca videtur cōcordare Tulio in his tribus dicens
Si prudens es: animus tuus tēporibus diſpēſetur
Preſentia ordina: futura ꝓuide: et preterita recor=
dare. Scōm dogma phōruʒ. Prudentia diuiditur
in quattuor ſpecies ſcʒ prouidentiam. circunſpectio
nem. cautionē. et docilitatem. Prouidentia eſt pre
ſens notio futurorum ptractans euentū. Circunſpe
ctio eſt contrariorum viciorū cautela. Cautio eſt di
ſcernere a virtutibus vicia. Utrum ſpēm preferen=
tia. Docilitas eſt prudentia erudiendi imperitos.
Secundum Auguſtinū in libro de ſpiritu et anima
habet prudentia plures actus. Naʒ prudentia ſcit
quid debeat facere. Prudentia eſt ſcire quid poſſit.
Prudentia eſt in eligendis. Prudētia eſt nichil pe
nitendum appetere. nichil preter iuſtum velle face
re Scōm macrobium. Prudentie eſt mundū iſtum
et omnia que in mundo ſunt diuinorum contempla
tione deſpicere: ⁊ omnem animi concogitationem
in ſola diuina dirigere. Prudentie eſt ad rationis
normam que cogitat queq; agit vniuerſa dirigere:
et nichil preter rectum velle facere: humaniſq; acti
bus tanq̄ʒ rationis arbitrijs prouidere. Prudentie
inſunt ratio/intellectus/circunſpectio/ prouidentia
docilitas/agnitio. Item prudentie in homine iam
purgato eſt diuina non quaſi in electione preferre
ſed ſola noſſe. Officium etiam prudentie eſt ex pre
teritis ⁊ preſentibus, futura perpendere. Unde di
cit Boetius in libro de conſolatione. Non quod aſſi

---

num ſufficit intue
Circūſpectionis off
nē inter contrar
De temperantia.

Equit de temper
ſcʒ quantum ad
aſſignationem: ⁊
Temperantia de
Temperantia eſt
non rectos impetu
tio. Item ab eod
tia eſt dominium
alios importun
bus eccleſie. Te
integram incorruptum
Temperantia eſt ni
legem moderation
cupiditatem domar
arbitrio. Temper
cohibens appetitun
tur. Part
in prima rethoric
⁊ modeſtia. Cōt
conſilij gubernation
qua anim' in odiu
benignitate remittitur
Senecam vero
in ptāte vlciſcen
inferiorē in pen
Tulium. eſt per
bilem cōparet a

oculos eſt ſitum ſufficit intueri: rerū exitus pꝛudentia metit̃. Circūſpectionis officiuꝫ eſt per diligenteꝫ conſideratione͂ inter contraria vicia mediuꝫ tenere

¶ De temperantia. Cp̄l'm.xlij.

Sequit̃ de temperantia quantuꝫ ad tria ſcꝫ quantum ad diffinitione͂: ſpecierum aſſignationem: ⁊ actuum variationem Temperantia deſcribit̃ a tulio in pꝛima rhetoꝛica. Temperantia eſt rōnis in libidinem atq͂ in alios non rectos impetus animi firma ⁊ moderata dominatio. Item ab eodem in libꝛo de officijs. Temperantia eſt dominium rationis in libidinem et in motus alios impoꝛtunos. Ab Auguſtino in libꝛo de moꝛibus eccleſie. Temperātia eſt amoꝛ deo ſeſe integrum incoꝛruptumq͂ conſeruans. A macrobio. Temperantia eſt nichil appetere penitendū in nullo legem moderationis excedere: ſub iugo rationis cupiditatem domare. Ab auguſtino in libꝛo de libero arbitrio. Temperantia eſt affectio cohercens et cohibens appetitum ab alijs rebus que turpiter appetuntur. ¶ Partes temperantie ſecundū Tulium in pꝛima rethoꝛica ſunt tres. ſcꝫ continētia clementia/ ⁊ modeſtia. Cōtinentia eſt per quā cupiditas conſilij gubernatione regit̃. Clementia eſt virtus per quā anim⁹ in odium alicuius temere cōcitatus benignitate remittitur. Hec ſecundum tulium. Secundū Senecam vero Clementia eſt temperantia animi in ptāte vlciſcendi vel ſuperioꝛis lenitas aduerſus inferioꝛeꝫ in penis ꝯſtituendis. Modeſtia ſecunduꝫ Tulium. eſt per quā pudoꝛ honeſtatis puram et ſtabilem cōparat auctoꝛitatem. Auctoꝛitas in hac descriptione stabilis appellatur grauitas ꝑseuerãs Scd̃z dogma philosophoꝝ Partes tꝑantie sunt qui fedis motibꝰ dñantur: q̃ sunt modestia verecũdia. abstinẽtia. castitas moderantia p̄citas. sobrietas. pudicitia. Modestia ẽ q̃ facit cultũ ⁊ motũ ⁊ oẽm nostrã occupationẽ vltra defectũ et citra excessum sistere Verecũdia est ĩ gestu ⁊ verbo honestatẽ seruare Abstinentia ẽ honestas moderãtia et parcitas ⁊ sobrietas edulĩj cohibẽt nutrimẽta. Abstinentia ẽ statutũ terminũ prandendi nõ preuenire Honestas ẽ nec lauciores cibos querere nec ĩ apparatu operam dare. Moderantia est nimium ciborũ appetitũ rationis imperio reuocare. Parcitas est mensuram refectionis non excedere. Sobrietas est excessum ĩ potu cohibere Huius officium est arcere mala ebrietatis. Castitas est abstinentia ab omni coitu illicito. Que est triplex scilicet coniugalis/ vidualis/ virginalis Virginitas[secũdũ augustinũ] in carne corruptibili perpetue incorruptionis meditatio. Pudicitia ẽ moderamine rõis petulantiã domare. ¶ Actus tꝑantie[secundum augustinuꝫ] sunt contra ꝓspera non presumere quod non possit exerceri in vtendis terrenas cupiditates non tantum reprimere: sed penitus obliuisci. Secundũ macrobiũ Temperantie est omnia relinquere inquantum natura patitur: que corporis vsus requirit.

Ca. xliij.

¶ De fortitudine.

Sequitur videre de fortitudine quãtũ ad diffinitionẽ. spẽrũ assignationẽ ⁊ actuũ variationem. Fortitudo sic describitur a tulio in prima rethorica. Fortitudo ẽ conſiderata periculorum ſuſceptio ⁊ laboꝝ perpeſſio Iteꝫ ab eodē in ſecunda rethorica Fortitudo eſt magnarū rerū appetitio et humiliuꝫ ꝯtemptio ⁊ cū ratione humilitatis laboꝝ perpeſſio . Itē ab eodeꝫ fortitudo eſt rationalis aggreſſio terribiliū cū conſtanti coꝝ perpeſſiōe . Secundū ariſtotelē . fortitudo eſt virt⁹ difficilimoꝝ ī paſſionib⁹ operatiua grā boni. Auguſtin⁹ de morib⁹ eccleſie. Fortitudo eſt amor facile oīa tolerans ꝓpter id quod amat Fortitudo etiam aliter deſcribitur. Fortitudo eſt firmitas animi contra moleſtias ſeculi. Et ſumitur de Math. ix. Erant quattuor milia. ⁊c. ¶ Partes fortitudinis ſiue ſpecies ſecunduꝫ tulium ſunt quattuor ſcilicet magnificentia/ fidentia/ patientia/et perſeuerantia. Macrobius ſeptem ponit partes fortitudinis ſcilicet magnanimitatem/fiduciam/ ſecuritatem: magnificentiam/ conſtantiam : pacientiam/ firmitatem. Secundum dogma aliquorum: fortitudo eſt virtus reſtringens impetus aduerſitatis. huius partes ſunt quecūqꝫ hec efficiūt q̄ ſunt magnanimitas/fiducia/ſecuritas/ꝯſtātia/patientia magnificentia/fidentia/et perſeuerantia. Magnanimitas eſt difficilium ſpontanea et rationalis aggreſſio. Fiducia eſt certa ſpes animi perducendi ad finem rem inchoatam. Securitas eſt habitus ſecundum quem imminentes incommoditates ⁊ rei inchoate affines non formidantur. Magnificentia[ſecundū tullium]eſt rerum magnarum et excelſarum cuꝫ animi ampla quadam et ſplendidiſſima propoſitione cogitatio atqꝫ adminiſtratio. Secundum macrobium magnificentia eſt difficilium et preclaroꝝ

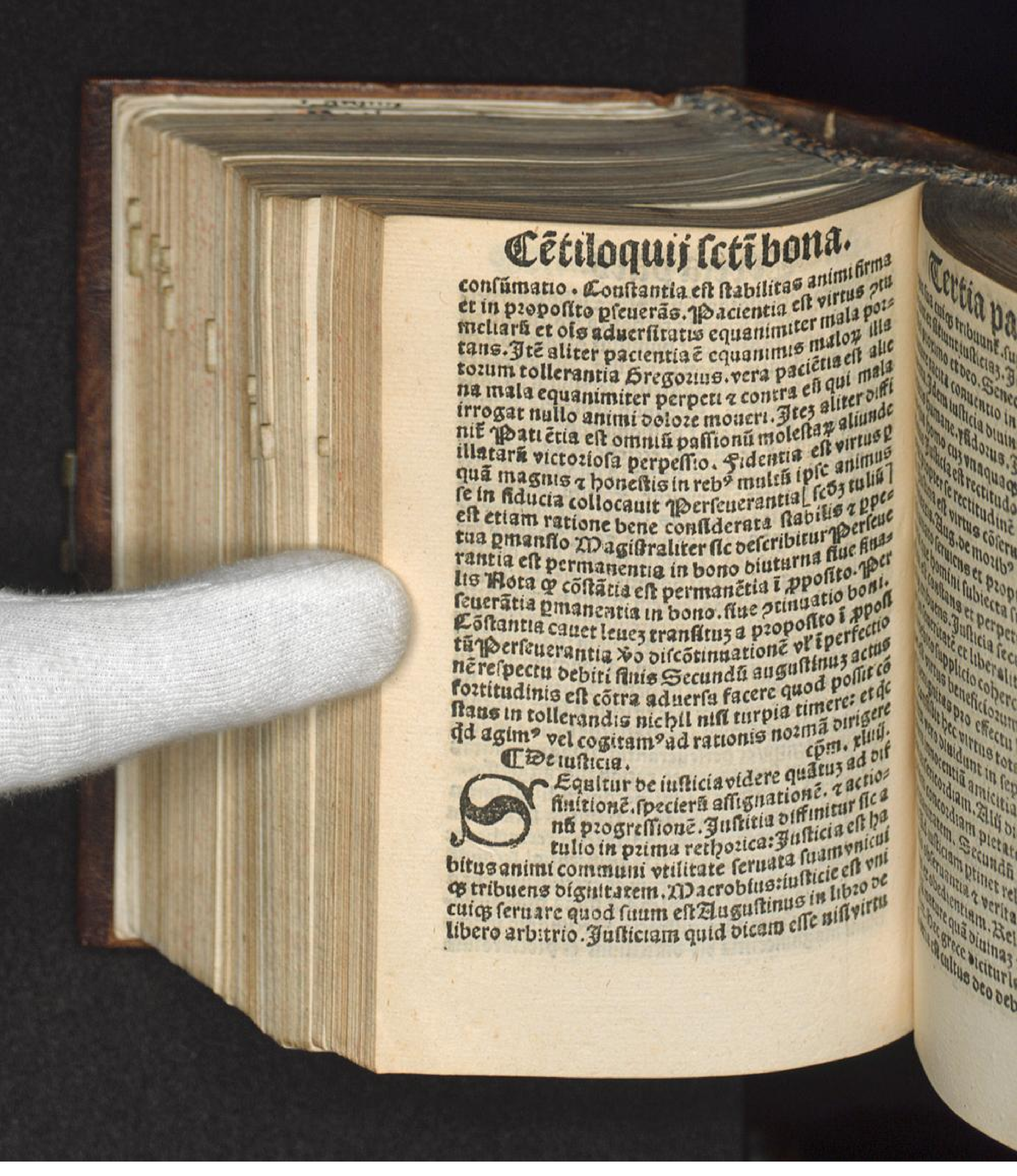

conſūmatio. Conſtantia eſt ſtabilitas animi firma
et in propoſito ꝑſeuerās. Pacientia eſt virtus ꝯtu
meliarū et oīs aduerſitatis equanimiter mala por=
tans. Itē aliter pacientia ē equanimis maloꝝ illa
torum tollerantia Gregorius. vera paciētia eſt alie
na mala equanimiter perpeti ꝛ contra eū qui mala
irrogat nullo animi dolore moueri. Itez aliter diffi
nit Patiētia eſt omniū paſſionū moleſtaꝝ aliunde
illatarū victorioſa perpeſſio. Fidentia eſt virtus ꝑ
quā magnis ꝛ honeſtis in reb⁹ multū ipſe animus
ſe in fiducia collocauit Perſeuerantia [ſcđȝ tuliū]
eſt etiam ratione bene conſiderata ſtabilis ꝛ ꝑpe=
tua ꝑmanſio Magiſtraliter ſic deſcribitur Perſeue
rantia eſt permanentia in bono diuturna ſiue fina=
lis Nota ꝙ cōſtātia eſt permanētia ī ꝓpoſito. Per
ſeuerātia ꝑmanentia in bono. ſiue ꝯtinuatio boni.
Cōſtantia cauet leuez tranſituz a propoſito ī ꝓpoſi
tū Perſeuerantia vo diſcōtinuationē vł īperfectio
nē reſpectu debiti finis Secundū auguſtinuz actus
fortitudinis eſt cōtra aduerſa facere quod poſſit cō
ſtans in tollerandis nichil niſi turpia timere: et ꝗc
ꝗd agim⁹ vel cogitam⁹ ad rationis normā dirigere
cp̄m. xliiij.

¶ De iuſticia.

SEquitur de iuſticia videre quātuz ad dif
finitionē. ſpecierū aſſignationē. ꝛ actio=
nū progreſſionē. Juſtitia diffinitur ſic a
tulio in prima rethorica: Juſticia eſt ha
bitus animi communi vtilitate ſeruata ſuam vnicui
ꝗ tribuens dignitatem. Macrobius: iuſticie eſt vni
cuiqȝ ſeruare quod ſuum eſt Auguſtinus in libro de
libero arbitrio. Juſticiam quid dicam eſſe niſi virtu

tez qua ſua cuiqȝ tribuunt. ſup Math. v. Beati qui eſuriunt et ſitiunt iuſticiaȝ. Juſticia eſt cuiqȝ tribuere ſibi proximo et deo. Seneca. Quid eſt iuſticia niſi nature tacita conuentio in adiutorium malorum inuenta. Idem iuſticia diuina lex eſt et vinculum ſocietatis humane. yſidorus. Juſticia eſt ordo et equitas qua homo cuȝ vnaquaqȝ re bene ordinatur. Anſelmus Juſticia eſt rectitudo volũtatis ꝓpter ſe ſeruata: propter ſe rectitudinẽ ſcȝ. Item aliter diffinit ſic. Juſticia eſt virtus cõſeruatrix humane et vite cõmunitatis. Aug. de morib' eccl'ie. Juſticia eſt amor ſoli amato ſeruiens et propterea recte dominans ceteris que homini ſubiecta ſunt. A magiſtris ſic. Juſticia eſt conſtans et perpetua voluntas ius ſuũ vnicuiqȝ tribuens. Juſticia ſecundum quoſdam diuiditur in ſeueritatẽ et liberalitatem. Seueritas eſt virtus debito ſupplicio cohercens iniuriam. Liberalitas eſt virtus beneficiorum errogatrix, que pro affectu benignitas pro effectu beneficentia nominatur. Et conſiſtit hec virtus tota in tribuendo. Benignitatem vero diuidunt in ſeptẽ ꝑtes ſcȝ religionẽ pietatem innocentiã amicitiam reuerentiam concordiam miſericordiam. Aliȷ̃ diuidunt in innocentiã amicitiam concordiam pietatem religionem affectum ⁊ humanitatem. Secundũ tullium in prima rethorica. Ad iuſticiam ꝑtinet religio pietas gratia vindicatio obſeruantia ⁊ veritas addo pro nunc diſciplinam et obedientiam. Religio eſt que ſuperioris cuiuſdã nature quã diuinaȝ vocãt curam cerimoniãqȝ affert. Hec grece dicitur latria que ſic deſcribitur. Latria eſt cultus deo debitus et exhibitus. vel La-

tria eſt voluntas impendendi deo cultum debitum
Impenditur autem cultus debitus deo. corde ꝑ fi-
dem ſpem et caritatem. Ore per adorationem lau-
dationem benedictionem et gratiarum actionem.
Opere per oblationez thurificationem geniculatio
nem Huius primum officiuz eſt perpetrati ſceleris
penitere. Scđm eſt temporaliuz mutabilitatē par-
uipendere. Tertiū vitam noſtraz ex toto deo cōmit-
tere. Quartum veritatē ſeruare. Nota tamen quod
dulia aliqñ idem eſt quod latria. Stricte tamē ⁊ pro
prie accipitur pro reuerētia ſanctis ſiue perſonis ſu
blimibus exhibenda que ſic deſcribitur. Dulia eſt ſ
uitus vel cultus creature debitus ⁊ exhibitus. Et vi-
detur idē eſſe cum reuerentia poſita in prima diui-
ſione iuſticie que ſic deſcribit̄. Reuerentia eſt virtus
perſonis grauibus vel aliqua prelatione ſublimatiſ
debite honorificationis cultū exhibens. Deo autem
debet̄ latria: ſanctis dulia: beate virgini Marie yp-
dulia. Pietas eſt virtus per quā ſanguine cōiunctiſ
patrieq; beniuolis officium ⁊ diligens tribuit̄ cultus
Gratia eſt virtus in qua amicitiaꝝ ⁊ beneficiorū alte
rius memoria ⁊ remunerandi voluntas continet̄. Vi
dicatio eſt virtus per quā vis aut iniuria ⁊ omnino oē
quod obſcurum eſt defendendo aut vlciſcendo pro
pulſatur. Obſeruantia eſt virtus per quā hoīes in
aliqua dignitate: cultu quodā ⁊ honore dignant̄. Ve
ritas eſt virtus per quā immutata ea que ſunt aut q̄
ſñ fuerunt aut futura ſunt dicunt̄. Innocētia eſt pu
ritas animi iniurie oēm collationem abhorrens.
Hac virtute dñ placant̄ Amicitia eſt voluntas bo-
na erga aliquez cauſa illius qui diligit̄ cū eius pari

intentione a quo diligitur. Huius officium eſt idem velle et idem nolle alterum ſecreto ammonere ⁊ palam laudare. Concordia eſt virtus conciues et compatriotas in codeꝫ iure et cohabitatione ſpontanee commetiens. Miſericordia eſt virtus per quam animus ſuper calamitate afflictorū mouetur. Hec virtus nichil humanū a ſe alienuꝫ putat aliorum dampna vl̄ commoda ſua eſtimat. Diſciplina[ſecundum cyp̄anum]eſt morum ordinata correctio et morum precedentium patrum regularis obſeruatio. Secundū hugonem de ſaucto victore. Diſciplina eſt conſeruatio bona et honeſta cui parum eſt non malum facere ſed ſtudet in hijs que bene agit per cuncta irrep̄hensibilis apparere. Idem diſciplina eſt omniū mēbrorum motus ordinatus et diſpoſitio decens in oī habitu et actione. Bernar. Diſciplina ceruicem ſubmittit deponit ſupercilia vultū comprimit ligat oculos cachinos cohibet: moderatur linguam: gulā frenat: iram ſedat: format inceſſuꝫ. Obedientia ſic deſcribitur. Obedientia eſt volūtas faciēdi preceptuꝫ vel mandatum ſuperiorum. Item ſic. Obedientia eſt obtemperatio ſecunduꝫ regulam ſacre ſcripture maioribus quibuſcunqꝫ debita. vel ſic. Obedientia eſt ſpontaneuꝫ et rationabile proprie voluntatis ſacrificium. vel ſic. Obedientia eſt pio ſtudio proprie voluntatis abnegatio. Equitas eſt amor equalitatꝭ in hijs in quibus debet eſſe equalitas De iuſticia vt proſper. Juſticia eſt quedam animi nobilitas ſuam cuiqꝫ tribuens dignitatem ſuperioribus reuerentiā: paribus concordiam: inferioribus diſciplinam: deo obedientiam: ſibiipſi ſanctimoniam: inimico patien tiam miſero compaſſionez Secundum auguſtinum Actus iuſticie eſt ſcire quid debeat reddere nō velle pluſq̄z poſſit diſtribuere oēm animi cogitationē ad ſolum deuz dirigere ⁊ erigere: ⁊ eciā ita q̄z nichil aliud ſit ſola mentis acie intueri. Sc̄dm alios autem eſt ēt actus iuſticie ad vnaz conſentire viam vniuſcuiuſq̄ virtutis obſequium ſeruare vnicuiq̄ quod ſuum eſt reddere. Item cum ſuperna et diuina mente ſociari vt ſeruet cum ea perpetuum fedus imitando.

¶ De ſeptem donis ſpirituſſancti. Cp̄m. xlv.

Septem ſunt dona ſpirituſſancti que enumerat yſayas. xi. ſcz donum ſapientie et intellectus. donuz conſilij ⁊ fortitudinis donum ſcientie et pietatis. ⁊ donuz timoris domini. Habemus autem videre de donis diuinis que ſpirituiſancto attribuuntur tria ſcz ſpecialem ſufficientiam ſingularem conſiſtentiam. ⁊ generalem differentiam Specialis ſufficientia habituuz predictoruz ſic accipitur Dona ſpirituſſancti ſpecialiter ſunt vel principaliter ad expediendas potentias anīe in agendo. Habemus autez expediri quātum ad declinationem mali et ſic eſt donum timoris Item quantum ad operationem boni et hoc dupliciter. Naz aut eſt bonum neceſſitatis ad quod expedimur per donum pietatis cuius regimen directiuū eſt donum ſcientie. Aut eſt bonuz ſupererogationis ad quod expedimur per donum fortitudinis cuius regimen eſt donum conſilij. Neceſſe etiaz habemus quieſcere in optimo et hoc quantum ad intellectum veri et quantum ad effectum boni. Primum ſit per

---

llectus, Secundum pe
n eſt quies. Ad maiorem l
m attēdēda eſt conſiſtent
a ergo primo q̄ ſapientia
cognitionem generalem
rum| ſecundum auguſti
dicit q̄ ſapiens eſt qui c
iter qui dicit cognitio
. vij. Alij ſermo ſapien
et proprie dicit cogn
ſide ſpe ⁊ caritate. Job.
. Magis proprie nom
ralem ⁊ ſic eſt vnum
cuius actus cōſiſtit i
. Quiquidem actus p
affectiuus ita q̄ in con
ctione conſummat. Ite
optimo p intelligentiā vir
ctus ⁊ per affectionē b
ie. Scientia etiā ꝺ tr
ſcientia conſiſtēs in in
ata ſupra principia r
ſiue hūana phia. Qu
inclinato ab affectu fun
naturalis ordinans ad
ſcientia prudentie virtu
intellectu inclinato
bonam fundata ſup
donis ſpiritualibus
actus precipuus e
epigentiā regule h

donum intellectus. Secundum per donum ſapientie in quo eſt quies. Ad maiorem horum donorum euidentiam attēdēda eſt conſiſtentia actuū ſingulorum. Nota ergo primo ꝙ ſapientia communiter accepta dicit cognitionem generalem rerum diuinaꝝ et humanarum [ſecundum auguſtinum et philoſophum] qui dicit ꝙ ſapiens eſt qui om̄ia nouit. Minus communiter qui dicit cognitionem rerum eternarum. i. cor. xij. Alij ſermo ſapientie id eſt cognitio eternorum: et proprie dicit cognitionem qua cocitur deus fide ſpe ⁊ caritate. Job. xv. Pietas ipſa eſt ſapientia. Magis proprie nominat cognitioneꝫ dei experimentalem ⁊ ſic eſt vnum de ſeptem donis ſpiritusſancti cuius actus cōſiſtit in deguſtando ſuauitatem dei. Quiquidem actus partim eſt cognitiuus partim affectiuus ita ꝙ in congnitione inchoatur et in affectione conſummat᷑. Item habemus quieſcere in optimo ꝑ intelligentiā virtutis et ſic eſt donum intellectus ⁊ per affectionē bonitatis et ſic eſt donū ſapiencie. Scientia etiā dr̄ tribus modis quedam eniꝫ eſt ſcientia conſiſtēs in intellectu pure ſpeculatiuo fūdata ſupra principia rationis. vt eſt ſciētia acquiſita. ſiue hūana phīa. Quedā conſiſtens in intellectu inclinato ab affectu fundata ſuper principia iuris naturalis ordinans ad rectaꝫ et honeſtā vitā. vt eſt ſcientia prudentie virtutis. Quedam eſt conſiſtens in intellectu inclinato a fide ⁊ inclinante ad operationem bonam fundata ſuper principia fidei habēs ortū a donis ſpiritualibus gratie vt eſt donū ſcientie cuius actus precipuus eſt dirigere in agendis ſecundum exigentiā regule fidei et imitationem chriſti. De dono intellectus tene ꝙ eius actus conſiſtit in contemplatione non ſolum creatricis eſſēcie verum etiaʒ in contemplatione ſpiritualis creature. Habetur quidam congnicio de deo ſub ratione veri tripliciter ſcilicet per ſimplicez aſſenſum: ⁊ ſic eſt fidei facientis aſſentire per rationis adminiculum: ⁊ ſic eſt intellectus donum cuius eſt credita ꝑ rationem intelligere. Per ſimplicem contuitum. et ſic eſt mundicia cordis cuius eſt videre deum. Etenim ad intelligendum credita nõ adiuuatur homo per rationes ſumptas a condicionibꝰ. xlvi.

¶ De dono conſilij.

DE dono ꝯſilij tene ꝙ conſiliū aliqñ dicit actū ꝯſiliādi. aliqñ dicit illud ad qđ tēminaſ ille actꝰ. aliqñ dicit habitū qui actū expedit et dirigit aĩaʒ ad eligendū proſequēda ⁊ vitandū fugienda Habitus autē dirigēs ſi ſit reſpectu eligibilium que ſunt neceſſitatis ē prudētie q̃ dirigit ad talia: licet minꝰ excellenter qʒ ſcientia que eſt donum Si autem eligibilia ſint arduitatis et difficultatis eſt donuʒ conſilij. Poteſt ꝙppe homo dirigi in electione vel ſecundum regulam iuris naturalis et ſic eſt prudentia. vel ſecundum regulam iuris diuini et ſic eſt donum conſilij: cuius ē dirigere in electionē proſequēdorum et fugam vitādorum. De dono fortitudinis eſt tenendum ꝙ eius actus conſiſtit in ſubſtinentia paſſionuʒ ⁊ aggreſſione arduorum Aggredi autem ardua ſiue ꝑpeti paſſiones pt̄ homo dupliciter. vl' ꝑpter iuſticie ⁊ honeſtatis conſeruationem. ⁊ ſic reſpicit virtutem fortitudinis. Vel propter chriſti perfectā imitationē ⁊

ſic reſpicit donum fortitudinis. Primuz eſt de dictamine iuris naturalis. Secundū de dictamine iuris diuini. Actus ergo doni fortitudinis attendit penes promptam ⁊ expeditam tollerantiam paſſionum. de dono pietatis tene ꝙ pietas attēditur erga deum et eſt idem ꝙ latria erga parentes et eſt pars iuſticie ſecundum regulam iuris naturalis et ſecundum obligationem neceſſitatis. Attenditur etiā erga proximū dei ymagine inſignitum et ſic eſt ſpiritusſācti donū. Sed nota ꝙ mie virt⁹ attēdit ī ꝓximo conformitatem in natura. et neceſſitatem in miſeria preuio dictamine iuris naturalis ſecundum regulā prudētie. Pietas vero attendit in proximo diuinā ymaginem preuio dictamine iuris diuini ſecunduz regulam doni ſcientie. Ex dono ergo pietatis eſt hō beniuolus cuilibet creature dei ymagine inſignite. Talis autem beniuolētia pro loco et tempore exit aliquando in compaſſionis affectum. aliquando in operis beneficium. Actus ergo pietatis precipuus eſt facere hominē beniuoluz reſpectu cuiuſlibet proximi inquantum gerit ymaginem creatoris. De dono timoris tene ꝙ ei⁹ actus generalis eſt reſilire ab arduo. Et poteſt diffiniri communiter omnis timor ſic. Timor eſt reſilicio ab aliquo arduo vt excellenter. Si autem illud arduum eſt in genere boni tunc eſt reſilicio cum reuerentia. Si autem in genere mali tūc eſt reſilicio cuz fuga. Damaſcenus dicit timorē eſſe expectatorez futuri mali. Aug. diffiniēs timorem dicit. Timor eſt fuga animi ne amittat id quod hʒ. Timoris donum tria intuetur ſcʒ penā vt eā fugiat ⁊ ſic eſt timor ſeruilis. Offenſam vt eā ca

neat et ſic eſt timoꝛ inicialis qui vnū habet oculum
ad penam et vnum ad offenſam. Maieſtatē ſūmaꝫ
vt ei reuerenter ſubiaceat. ⁊ ſic eſt timoꝛ filialis cui
duplex reſpectus eſt. vnus in refugiendo offenſam
ne ſeparetur a deo Alius eſt pꝛincipalioꝛ in reuerē
do deum et iſte permanet in beatis. Diſtiguūtur
autem ſex timoris differentie ſecundum ꝙ a triplici
pꝛincipio habet oꝛtum. Habet enim oꝛtum a natu-
ra et ſic eſt timoꝛ naturalis a libidine ſiue ꝯcupiſcē
tia et hoc vel ex nimio amoꝛe ſui et ſic eſt timoꝛ hu-
manus vel ex nimio amoꝛe ſuoꝛum et ſic eſt timoꝛ
mundanꝰ A gratia ⁊ hoc vel a gratia gratis data
et ſic eſt timoꝛ ſeruilis : vel a gratia gratum faciēte
aut ſecūdū ꝙ inchoata et ſic eſt timoꝛ inicialis. aut
ex gratia perfecta et ſic eſt timoꝛ filialis et iſte dici-
tur amicabilis vel amicalis quia timet voluntatuꝫ
diſcenſionem Caſtus quia timet ſponſi complexus
ſeparationem Filialis quia timet patris īdignatio
nem Sanctus quia timet in omnibꝰ inquinationē.
De ſpiritus ſancti donis nota differentiam genera
lem. Nam quoddam donum eſt a ſpiritu ſancto et
nunq̄ꝫ cuꝫ ſpiritu ſancto. ſic eſt timoꝛ ſeruilis ī quo
viget voluntas peccandi ſi impunitas ſperaretur
quoddam a ſpiritu ſancto et nunq̄ꝫ ſine ſpiritu ſan
cto et ſic eſt donum caritatis et gratie gratum fa-
cientis. Quoddam eſt a ſpiritu ſancto et poteſt eſſe
cum ſpiritu ſancto et ſine ſpiritu ſancto vt donum
ſcientie ⁊ donū ꝓphie et cetere gratie gratis date.

¶ De beatitudinibꝰ et vita actiua ꝯ̄ operibꝰ mīe
⁊ de vita coutemplatiua ⁊ oratiōe ⁊ de. xij. fructibꝰ
et quinqꝫ ſenſibus. Cpm. xlvi.

Tertia pars.

Septem beatitudines quas enumerat ſaluatoꝛ ĩ ſermone ĩ monte ſcꝫ paupertas ſpiritus/mititas/luctus/eſuries iuſticie affect⁹ mĩe/mũdicia coꝛdis/⁊ pax Circa beatitudines habemus videre numerũ. ſufficientiã vite duplicis excellentiam. vſus duplicis conſequẽtiã. Sũt aũt beatitudines numero ſeptem: quarum ratio et ſufficientia ſic accipitur. Beatitudines ſunt ad potentias anime perficiendas. Ad integram autem perfectionem tria pͥcipua requirunt̃ ſcꝫ. perfectus receſſus a malo perfectus ĩ bono. ⁊ pfect⁹ ſtatus in optimo Malũ aũt ꝓcedit aut tumoꝛe ſupbie a quo elongamur per paupertatẽ ſpũs aut ex rancore malicie: a qua elongamur per mititateꝫ. aut ex languoꝛe concupiſcentie: a quo elongamur per luctuꝫ Perfectus autem pꝛofectus vel proceſſus ĩ bono eſt ſecundum imitationem diuinam. Uniuerſe autẽ vie domini ſunt miſericoꝛdia et veritas que pꝛo iuſticia ponitur. Deum iuſtum per eſuriẽ iuſticie imitamur. deo miſericoꝛdi per affectũ miſericoꝛdie cõfoꝛmamur Perfectus ſtatus in optimo eſt per limpidam cognitionem in vero. et ſic eſt mundicia coꝛdis ad videndum deum. Et per trãquillaꝫ affectionem in bono. et ſic eſt pax mentis ad fruenduꝫ deo Habitus virtutum diſponunt ad exercitium vite actiue. Habitus donoꝛum ad ocium vite contemplatiue. Habitus beatitudinum ad perfectionem faciunt vtriuſqꝫ De hĳs duabus vitis ſignatis per lyã et rachel. per petrum ⁊ iohannem. per martã ⁊ mariam dicit beda. Actiua panem coꝛpoꝛalem eſuriẽti vel panem doctrine ignoꝛanti poꝛrigit: erranteꝫ

corrigit:ſuperbum ad humilitatem reuocat:que ſin
gulis expediunt diſpenſat.Contemplatiua carita
tem dei ꝛ proximi retinet:ſed ab exteriori operatio
ne quieſcit:ſoli conditoris deſiderio inheret:ꝛ calca
tis omnibus curis ad videndum faciem creatoris
inardeſcit:ꝛ deſiderat miſceri ſupernis ciuibus de
eterna dñi incorruptione gaudentibus.Eſt autẽ tri
plex ꝓprietas in vtraqꝫ ſcdm ꝙ mutuo ſe excedunt
Pria ꝓprietas actiue eſt diligentia vtilitatis ꝛ ne
ceſſitatis publice reſpectu rõnalis.Secunda eſt ca
ritas erga ꝓximum cum cõpaſſione reſpectu concu
piſcibilis.Tertia fecunditas bonorũ operuꝫ in agẽ
do cum perfectione patientie reſpectu iraſcibilis.
In his contemplatiua excedit ab actiua. Prima
proprietas contemplatiue contuitus pulchritudi
nis ſumme maieſtatis cum delectatõne reſpectu rõ
nalis. Secunda eſt quies cum ſecuritate reſpectu
iraſcibilis.Tertia eſt mundicia cordis cum bonita
te reſpectu concupiſcibilis. In hijs contemplatiua
excedit actiuam.Ad actiuam pertinent opera miſe
ricordie corporalia ꝛ ſpiritualia.Corporalia ſunt ſe
ptem hoc verſiculo comprehenſa.Unde verſus. Ui
ſito:poto:cibo:redimo:tego:colligo:condo.Quoꝝ
ſufficientia ſic accipitur.Homo eſt ſubſtantia ani
mata:per hoc tangit vegetabilis que ĩdiget reſtau
ratione calidi ꝛ ſicci ꝛ hoc per cibum.ꝛ frigidi ꝛ hu
midi ꝛ hoc per potum.ſenſibilis ꝛ huic eſt neceſſari
um duplex operimentum propter exteriora nociua
ſcꝫ remotum:et hoc eſt hoſpicium. et propinquum
et hoc eſt veſtimentum.Rõnalis ꝛ ſic eſt ſubſtantia
libera nata habere libertateꝫ a carcere vel ab infir

ſic eſt contra intruſio
vel a ſeruitute e
mortalis:et ſic eſt mo
indiget ſepultura.S
culo comprehenſa.I
Quorum ſuffi
ſpiritualis in proxi
per deuz tunc adhiber
per hominem.ꝛ e
cognoſcendorum:tunc
agendorum tunc
aut eſt culpa cõmi
alios ꝛ ſic eſt correc
verbo:et ſic eſt co
firmatio.Ad con
Unde de cõtẽplatiua
rationem/graduum d
ꝛ orationem.Conte
platio eſt verus cert
richardo ſic.Conte
in ſapientie ſ
Uel ſic.Cont
animi intuitus in re
Bernardus
qui ſunt.vacatio/
lectatio/hãnelatio. B
ponit ſeptem grad
animatio.ſecũdus ſe
quintus tranqui
contemplatio C
ad diffinitionẽ

mitate et ſic eſt contra intruſionez in carcere vel in lecto. viſitatio vel a ſeruitute et contra hanc eſt redemptio. Mortalis: et ſic eſt mors: propter quã ſiue poſtquaꝫ indiget ſepultura. Sp̄ualia q̃ꝫ ſunt ſeptẽ hoc verſiculo comprehenſa. Inſtrue: caſtiga: ſolare remitte: fer: ora. Quorum ſufficientia ſic accipitur. Defectus ſpiritualis in proximo ſi nõ poteſt reuelari niſi per deuꝫ tunc adhibenda eſt oratio. Si poteſt reuelari per hominem. ⁊ eſt cognitiue: vt ignorantia cognoſcendorum: tunc eſt inſtructio. Si eſt ignorantia agendorum tunc eſt conſilium. Si vero eſt effectiue aut eſt culpa cõmiſſa in te: ⁊ ſic eſt remiſſio. aut in alios ⁊ ſic eſt correctio. ſi eſt pena aut eſt reuelandus verbo: et ſic eſt conſolatio. aut facto et ſic eſt confirmatio. ¶ Ad contemplatiuaꝫ pertinet oratio. Unde de contẽplatiua videndũ eſt quãtum ad diffinitionem/ graduum diſtinctionem/ ⁊ contentam ſub ea orationem. Contemplatio ſic diffinitur. Contemplatio eſt verus certuſqꝫ intuitus de quacũqꝫ re. A richardo ſic. Contemplatio eſt libera mentis perſpicatia in ſapientie ſpectacula cum admiratione ſuſpenſa. Uel ſic. Contemplatio eſt perſpicax et liber animi intuitus in res perſpiciendas vſquequaqꝫ diffuſus. Bernardus ponit ſex gradus ꝯtemplationis qui ſunt. vacatio/ intuitio/ admiratio/ dilectio/ delectatio/ hãnelatio. Auguſtinus de quantitate anime ponit ſeptem gradus ſiue actus. Primus dicitur animatio. ſecũdus ſenſus. tertius ars. quartus virtus. quintus tranquillitas. ſextus ingreſſio. ſeptimus contemplatio ¶ De oratione videndum eſt quantum ad diffinitionẽ in generali: ⁊ quantum ad aſſignationē peticionum orationis dominice in ſpeciali. Oratio ſic deſcribitur ab Auguſtino. Oratio eſt pius mentis affectus in deum directus. A iohanne damaſceno ſic. Oratio eſt aſcenſus intellectus in deum id eſt oratio eſt expreſſio deſiderij directi in deum propter bonum adipiſcendum vel malum remouendum formata per verbum interius et exterius. Et magiſtraliter ſic. Oratio eſt oſtenſio voluntatis noſtre ei a quo impetrare ſperamus id qđ deſideramus. Gregorius. Veraciter orare eſt in cōpunctione amaros gemitus ⁊ nō compoſita verba reſonare. Jam deſcendendū eſt ad orationem quaꝫ dominus compoſuit in qua ſub ſeptenario petitionum comprehenditur vniuerſitas petendorum et quantum ad ea que ſpectant ad premium patrie et quantum ad ea que ſpectant ad meritum vie. Que ſpectant ad premium patrie ſunt intelligentia veritatis ſiue operata viſio veri. que petitur ibi ſanctificetur nomen tuum. id eſt noticia tui nominis perſonis ſanctis et mundis donetur. Reuerentia maieſtatis ſiue ſecura tentio ſummi ardui que reges facit ⁊ per quam habetur regnum, que petitur ibi. adueniat regnū tuum. Concordia voluntatis ſiue perfecta fruitio ſummi boni que petitur ibi fiat voluntas tua ſicut ī celo et in terra. Que ſpectant ad meritum ſiue tranſitum vie: aut reſpiciunt collationē boni. aut ammotionē mali. Collatio boni petitur in pane quotidiano ſiue ſuperſubſtātiali in quo petit̄ quicq̄d neceſſarium eſt ad conſeruationeꝫ vite preſentis tam ſecundum ſpm̄ q̄ꝫ ſecundū corpus. Amotio mali petitur in tribus ſequentibus. Eſt autem

---

Tertia par

triplex. Quoddam tenet
preſentis: ⁊ quoddam
malum culpe ſiue tranſg
pugne ſiue tentationis.
ſiue tribulatiōis. ¶ P
dimiſſione debitorum
tertiuȝ in liberatione
¶ Perfectionem be
triplex viſus ſcȝ quinqꝫ ſe
decem fructus ſpiritus. S
auditus/ guſtus/ odoratus
ſponſi chriſti ſumma pul
Auditu auditur
ratione verbi. Guſtatur
ratione ſapientie cōp
Odoratu odor
ſub ratione verbi inſp
et palpatur chriſti
verbi incarnati inter
vero ſpiritus ſunt. C
longanimitas: bonit
modeſtia: contin
ſenſus necꝫ fructu
dicunt affectuales del
ſponſi deguſtandam.
perceptiones
que contem
reuelationem quantu
corporalem. ym a
intellectualem. In a
ſpeculationem que i

malum triplex. Quoddam tenet rationem pꝛeteriti quoddam pꝛeſentis:⁊ quoddam futuri. Siue quoddam eſt malum culpe ſiue tranſgreſſionis. quoddaꝫ eſt malū pugne ſiue tentationis. quoddam eſt malum pene ſiue tribulatiōis. ¶ Pꝛimum petitur amoueri in dimiſſione debitoꝛum. ſcd̃m in victoꝛia tētationum. tertiuꝫ in liberatione ab oppꝛeſſione aduerſoꝛum. ¶ Perfectionem beatitudinum conſequitur duplex vſus ſcꝫ quinqꝫ ſenſuum ſpiritalium et duodecim fructus ſpiritus. Senſus ſpiritales ſūt viſus/auditus/guſtus/odoꝛatus/et tactus. Viſu videtur ſponſi chꝛiſti ſumma pulchꝛitudo ſub ratione ſplendoꝛis. Auditu auditur chꝛiſti ſumma armonia ſub ratione verbi. Guſtatur chꝛiſti ſumma dulcedo ſub ratione ſapientie cōpꝛehendentis verbum et ſplendoꝛem. Odoꝛatu odoꝛatur xp̄i ſumma fragrantia ſub ratione verbi inſpirati ī coꝛde.. Tactu aſtringitur et palpatur chꝛiſti ſumma ſuauitas ſub ratione verbi incarnati inter homines habitantis Fructus vero ſpiritus ſunt. Caritas:gaudium:pax patiētia:longanimitas:bonitas:benignitas:fides manſuetudo:modeſtia:continentia:caſtitas. Non ſunt autem ſenſus neqꝫ fructus per ſe habitus ſed fructus dicunt affectuales delectationes circa bonitatem ſponſi deguſtandam. Senſus autem dicunt intellectuales perceptiones circa veritatem ſponſi contemplandam:que contemplatio fuit in pꝛophetis per reuelationem quantum ad triplicem viſionem ſcilicet coꝛpoꝛalem. ymaginariam ſiue ſpiritualem. et intellectualem. In alijs viris iuſtis reperitur per ſpeculationem que incipit a ſenſu et peruenit ad ymaginationem. de ymaginatione ad rationem de ratione ad intellectum de intellectu ad intelligentiam de intelligentia ad ſapientiam ſiue ad noticiam exceſſiuam et ſic aſſiſtitur vero ſalomoni.

Ca. xlviij.

¶ De ſacramentis in generali.

Iam vidēdum ē de tertio beneficio chriſti qđ eſt ſacramentalis medicina. De ſacramētis ergo primo videam⁹ i gñali: poſtea de ſingulis in ſpeciali. In generali habemus videre de ſacramentoꝝ iſtitutiōe: diffinitione iteratiōe. ſufficientia ꝛ precellentia Inſtitutio ſacramētoꝝ deū decuit ꝛ nobis expediens fuit Decuit quidem diuinam miām nobis prouidere remedia nō ſolum que faciunt ad remiſſionem culpe ſed etiam pene Decuit diuinam iuſticiam que a nobis exigit aliquam humiliationez quam exhibemus per ſignorum ſenſibilium obſeruationem Decuit diuinaz ſapientiam que in ſenſibilibus decreuit remedia inuenire ex quibus contigit naturam hominis interire Nobis expediens fuit quoniam eramus ceci quo ad rationalem. ideo data ſunt ſacramenta ſenſibilia ad erudicionem. quoniam eramus elati quo ad iraſcibilem ideo data ſunt ſacramenta corporalia ad humiliationez. quoniam eramus proni ad malū quo ad concupiſcibilem ideo data ſunt ſacramenta plura ad exercitationem. ¶ Sacramentum ſic diffinitur in ſententijs. Sacramentū eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma cuius ſimilitudinem gerit et cauſa exiſtit. Hugo de ſancto victore ſic diffinit. Sacramentum eſt materiale elementū: ſubiectū oculis: ſimilitudine repñtans: inſtitutione ſignificans: ſigni

---

gratiā cōferēs ¶ O

baptiſmus. confirmatio

trema vnctio ordo et

reſpiciūt perſonam O

Ordo patet ſic. Nā bap

confirmatio ad

rationem Eukariſtia ad

Pnīa ad curatio

vnctio ad venialiū

pene debite partē rem

perſonarū generatiuū

generantiū corpali

eſſe neceſſaria ne def

quattuor autē ſunt ſacr

potius frequentari

trema vnctio/ et matri

confirmatio ꝛ ordo n

caracteres indelebiles imp

diuerſos ſtatus fidei h

Naz ſecundum

baptiſmalis ſecundum

Scōm ſtatū fide

onis diſtinctiu⁹ for

fidei multiplicate

a laicis diſtinguūt

ſic accipitur S

contra morbum.

culpe et morbus

originalis culpe c

culpe q̄ etiā gemin

mortalis: ꝯtra q

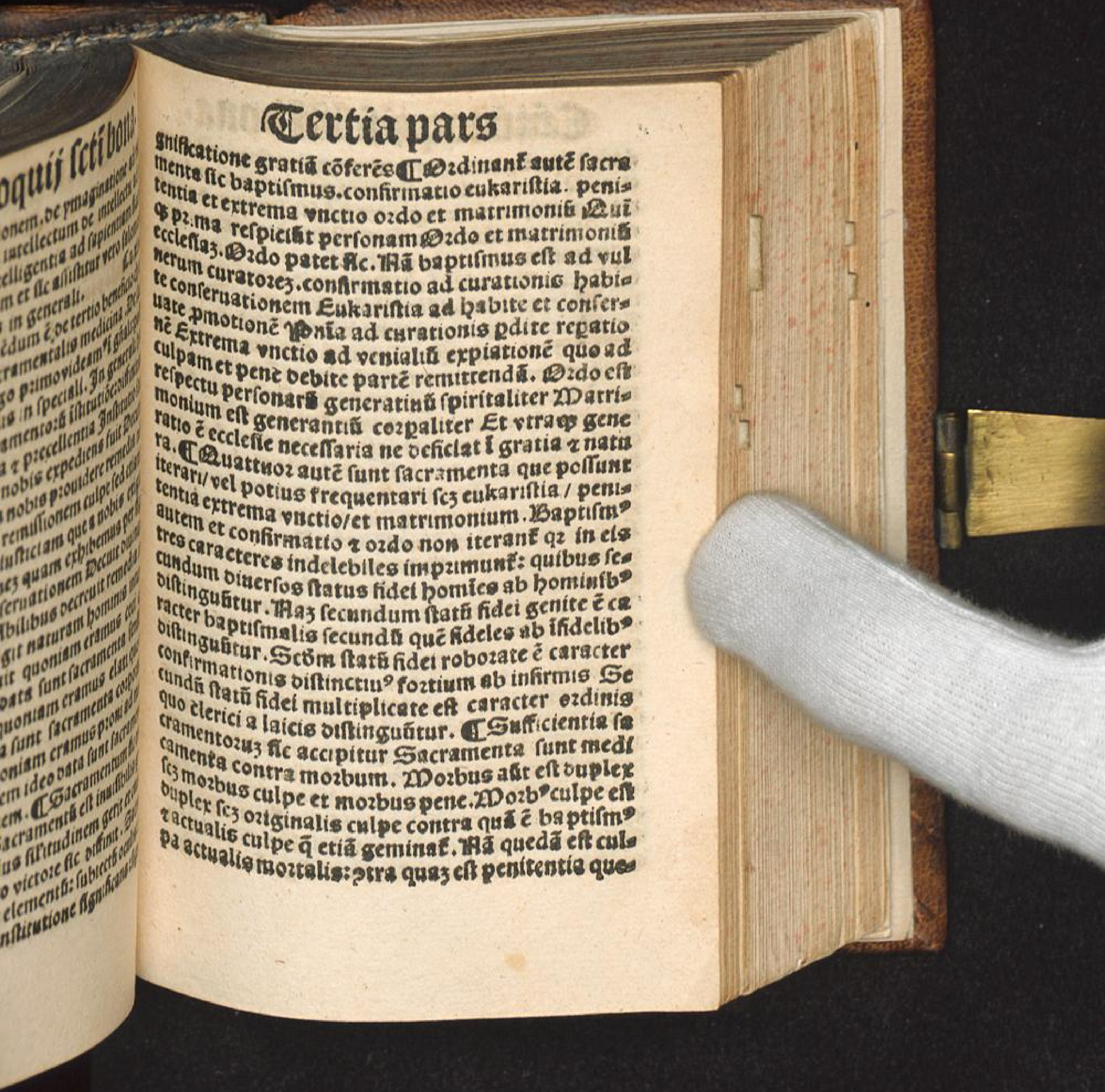

gnificatione gratiã cõferẽs ¶ Ordinant̃ autẽ ſacramenta ſic baptiſmus. confirmatio eukariſtia. penitentia et extrema vnctio oꝛdo et matrimoniũ Quĩ ꝙ pꝛima reſpiciũt perſonam Oꝛdo et matrimoniũ eccleſiaꝫ. Oꝛdo patet ſic. Nã baptiſmus eſt ad vulnerum curatoꝛeꝫ. confirmatio ad curationis habite conſeruationem Eukariſtia ad habite et conſeruate ꝓmotionẽ Pñia ad curationis ꝑdite reꝑationẽ Extrema vnctio ad venialiũ expiationẽ quo ad culpam et penẽ debite partẽ remittendã. Oꝛdo eſt reſpectu perſonarũ generatiuũ ſpiritaliter Matrimonium eſt generantiũ coꝛpaliter Et vtraqꝫ generatio ẽ eccleſie neceſſaria ne deficiat l gratia ⁊ natura. ¶ Quattuoꝛ autẽ ſunt ſacramenta que poſſunt iterari/ vel potius frequentari ſcꝫ eukariſtia / penitentia extrema vnctio/et matrimonium. Baptiſmꝰ autem et confirmatio ⁊ oꝛdo non iterant̃ qꝛ in eis tres caracteres indelebiles impꝛimunt̃: quibus ſecundum diuerſos ſtatus fidei homĩes ab hominibꝰ diſtinguũtur. Naꝫ ſecundum ſtatũ fidei genite ẽ caracter baptiſmalis ſecundũ quẽ fideles ab ĩfidelibꝰ diſtinguũtur. Scd̃m ſtatũ fidei roboꝛate ẽ caracter confirmationis diſtinctiuꝰ foꝛtium ab infirmis Secundũ ſtatũ fidei multiplicate eſt caracter oꝛdinis quo clerici a laicis diſtinguũtur. ¶ Sufficientia ſacramentoꝛuꝫ ſic accipitur Sacramenta ſunt medicamenta contra moꝛbum. Moꝛbus aũt eſt duplex ſcꝫ moꝛbus culpe et moꝛbus pene. Moꝛbꝰ culpe eſt duplex ſcꝫ oꝛiginalis culpe contra quã ẽ baptiſmꝰ ⁊ actualis culpe ꝙ etiã geminat̃. Nã quedã eſt culpa actualis moꝛtalis: ꝯtra quaꝫ eſt penitentia que

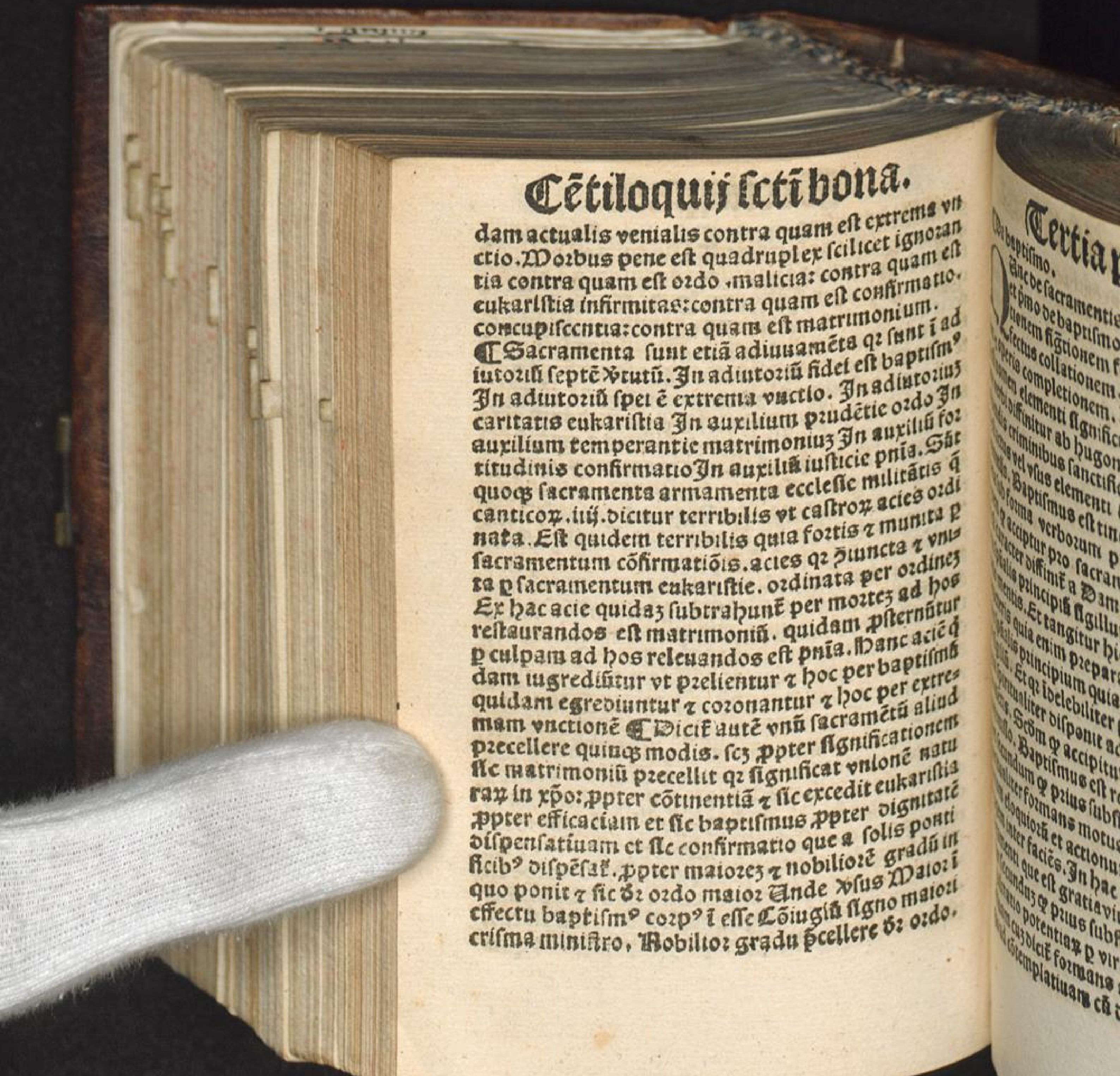

dam actualis venialis contra quam eſt extrema vn
ctio. Morbus pene eſt quadruplex ſcilicet ignoran
tia contra quam eſt ordo. malicia: contra quam eſt
eukariſtia infirmitas: contra quam eſt confirmatio.
concupiſcentia: contra quam eſt matrimonium.
¶ Sacramenta ſunt etiã adiuuamẽta q2 ſunt ĩ ad
iutoriũ ſeptẽ virtutũ. In adiutoriũ fidei eſt baptiſm⁹
In adiutoriũ ſpei ẽ extrema vnctio. In adiutoriuz
caritatis eukariſtia In auxilium prudẽtie ordo In
auxilium temperantie matrimoniuz In auxiliũ for
titudinis confirmatio In auxiliũ iuſticie pnĩa. Sũt
quoqꝫ ſacramenta armamenta eccleſie militãtis q̃
canticoꝝ. iiij. dicitur terribilis vt caſtroꝝ acies ordi
nata. Eſt quidem terribilis quia fortis ꝛ munita ꝑ
ſacramentum cõfirmatiõis. acies q2 ꝯiuncta ꝛ vni
ta ꝑ ſacramentum eukariſtie. ordinata per ordinez
Ex hac acie quidaz ſubtrahunt̃ per mortez ad hos
reſtaurandos eſt matrimoniũ. quidam ꝓſternũtur
ꝑ culpam ad hos releuandos eſt pnĩa. Hanc aciẽ q̃
dam ingrediũtur vt prelientur ꝛ hoc per baptiſmũ
quidam egrediuntur ꝛ coronantur ꝛ hoc per extre
mam vnctionẽ ¶ Dicit̃ autẽ vnũ ſacramẽtũ aliud
precellere quinqꝫ modis. ſcꝫ ꝓpter ſignificationem
ſic matrimoniũ precellit q2 ſignificat vnionẽ natu
raꝝ in xp̄o: ꝓpter cõtinentiã ꝛ ſic excedit eukariſtia
ꝓpter efficaciam et ſic baptiſmus ꝓpter dignitatẽ
diſpenſatiuam et ſic confirmatio que a ſolis ponti
ficib⁹ diſpẽſat̃. ꝓpter maiorez ꝛ nobiliorẽ gradũ in
quo ponit̃ ꝛ ſic d2 ordo maior Unde vſus Maior ĩ
effectu baptiſm⁹ corp⁹ ĩ eſſe Cõiugiũ ſigno maiori
criſma miniſtro. Nobilior gradu ꝓcellere d2 ordo.

De baptiſmo.
Nunc de ſacramentis
Et primo de baptiſmo
tionem figtionem
fectus collationem
peria completionem.
men elementi ſignific
diffinitur ab hugon
criminibus ſanctific
vel vſus elementi
. Baptiſmus eſt tin
forma verborum
accipitur pro ſacram
racter diffinit̃ a Dam
ialis principiũ ſigillu
mentis. Et tangitur hi
quia enim prepara
ialis principium quia
. Et q2 indelebiliter
ualiter diſponit ac
. Scdm q accipitu
. Baptiſmus eſt r
ndum q prius ſub
liter formans motu
eloquiorũ et actionu
inter facies. In hac
nti que eſt gratia vi
ndũ q prius ſub
potentiaꝝ ꝑ vir
cũ dicit̃ formans
contemplatiuam cũ

¶De baptiſmo. Cp̄m.xlviij.

Nunc de ſacramentis ſingulis eſt videndū et p̄mo de baptiſmo quantum ad diffinitionem ſigtionem forme expreſſionem effectus collationem. nominis diſtributionem ꝛ operis completionem. Baptiſmus ſecunduꝫ ꝙ eſt nomen elementi ſignificans ꝛ ſanctificans virtute verbi diffinitur ab hugone. Baptiſmꝰ eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata. Secundum vero ꝙ eſt actus vel vſus elementi diffinitur a magiſtro ī ſententijs. Baptiſmus eſt tinctio corporis exterioꝛ facta ſub forma verboꝛum preſcripta. Secundum autem ꝙ accipitur pro ſacramento et re ſacramenti q̄ eſt caracter diffinit̄ a Damaſceno. Baptiſmus eſt vite ſpūalis principiū ſigillum ꝛ cuſtodia et illuminatio mentis. Et tangitur hic quadruplex conditio caracteris quia enim preparat ad gratiam dei dicit̄ vite ſpūalis principium quia diſtinguit gregem dn̄i dr̄ ſigillū. Et qꝛ īdelebiliter ꝑſeuerat dicit̄ cuſtodia quia ſpiritualiter diſponit ad fidem dicit̄ illuminatio mētis. Scōm ꝙ accipitur ꝓ ſacramento diffinit̄ a dyoniſio. Baptiſmus eſt regenerationis ſacramētum ſecundum ꝙ prius ſubſiſtit in anima animales ſpiritualiter formans motus ad operationem diuinorum eloquioꝝ et actionum ꝛ celeſtis quietis anagogem inter faciēs. In hac diffinitione tāgitur res ſacramenti que eſt gratia viuificans animam cuꝫ dicitur ſecunduꝫ ꝙ prius ſubſiſtit in anima. tangitur habilitatio potentiaꝝ ꝑ virtutem p̄mo quantuꝫ ad actiuam cuꝫ dicit̄ formans animales motus. Scd̄o quo ad cōtemplatiuam cū dicitur et celeſtis quietis anagogen. ¶ Quantum ad ſignificationez. Nota ꝙ in baptiſmo ſicut in ceteris ſacramentis eſt aliquid quod eſt tantum ſacramentum ſiue ſignum ſignificans vt elementum viſibile .aliquid eſt res tantum ſignificata vt gr̃a curãs aliud quod ſacramentum ⁊ res ſignata vt carack. Forma qñ puer immergitur eſt hec. Ego baptiſo te in noĩe patris et filij et ſpiritusſancti amen. Hec forma debet exprimi ſine omiſſione vocabuli ſine intermiſſione vocabuli ſine prepoſteratione ordinis ſupradicti et ſine cõmutatione nominis prenominati. ¶ Effectus autem qui recipitur in baptiſmo hoĩe hũiliter accedente eſt caracteris impreſſio: gratie infuſio et innocentie reſtitutio: celi apertio: gratia inq̃z infunditur regenerãs rectificãs et purificans ab omĩ culpa originali et actuali tam mortali atq̃ veniali Abſoluens nichilomin⁹ a pena eternali et ab omĩ pena ſatiſfactoria temporali. Diſtinguitur autem triplex baptiſmus ſcilz fluminis flaminis et ſanguinis In baptiſmo flaminis qui eſt per pñiam et ſpũſſancti gratiaz purificamur a culpa ⁊ a culpa In baptiſmo fluminis purificatur a culpa ⁊ a ſatiſfactori pena. In baptiſmo ſanguinis purificamur ab omĩ miſeria. Non ſunt aũt baptiſmus ſanguinis et flaminis ſacramenta cum in eis deficiant que conueniũt ſacramento ſcz rep̄ſentatio ex ſimilitudine. ſignificatio ex inſtitutione et ſanctificatio ex verbi ꝓlatione Quãtũ ad integritatez ſacramenti ſufficiunt v̾bum et elementũ. quantuz ad ſolẽnitatẽ ꝑmittunt tanq̃z ꝑparatoria catheciſmus et exorciſmus in ꝑuulis et adultis ita tñ ꝙ in adultis reqrit̃ fides ꝓpria In ꝑuulis ſufficit aliena Quãtũ ad vti litatem requiritur baptiſantis recta intentio ꝛ quãtum ad vtilitatem baptizati fictionis depoſitio.

¶De confirmatione. Cpm.xlix.

SEquit videre de confirmatione quantuʒ ad formã: quantũ ad materiã: quantum ad diſpẽſationẽ: quantũ ad gratie collationẽ: ꝛ quantuʒ ad ſig̃tionẽ. Forma in ꝯfirmacione ſeruanda eſt hec ſigno te ſigno crucis cõfirmo te criſmate ſalutis. In noĩe patris ꝛ filij ꝛ ſpirituſſancti. amen. In hac forma exprimitur duplex actus qꝛ in hoc ſacramento dat gratia ad robur fidei quantũ ad confirmationẽ in corde ꝛ quantũ ad liberam confeſſionẽ in ore. Unus actus reſpicit liberam crucifixi confeſſionẽ qua ſi ſemper ferẽdã in frõte. alter reſpicit firmã ſtabilitateʒ ĩ corde. Materia in hoc ſacramento eſt criſma confectum ex oleo oliuaruʒ ꝛ balſamo. Oleum propter nitoreʒ ſignificat fidem interiorem. ex bona conſcientia balſamũ propter odorẽ ſignificat dignã ꝛ laudabilẽ confeſſionẽ in euidentia et hoc ſm correſpondentiã ad dupliceʒ actum in forma expreſſum. Iſtud autẽ ſacramentũ a ſolis ep̃is diſpenſat. ꝙ ſi alij preſumunt nichil faciunt. Quia enim taʒ in confirmatione q̃ʒ in ordine dat gratie plenitudo propter hoc hec duo ſacramẽta per eos ſolummodo diſpenſat que gerunt auctoritatis plenitudinem. Gratia que confert in confirmatione eſt gratia gratum faciens. Gratia autem gratum faciens dicit dupliciter aut gratum faciẽs de non grato et talis eſt gratia bapſmalis et penitẽtialis. aut eſt magis gratuʒ faciens de iã grato ꝛ talis gr̃a dat in cõfirmatione que gratiã p̄us receptã ampliat ⁊ ꝯfirmat. In iſto ſacramẽto alid eſt qḋ eſt tm̄ ſignum vt eſt forma audibilis ⁊ materia viſibilis. aliud eſt quod eſt tm̄ res vt eſt grã coꝛroboꝛãs ⁊ confirmans aliud quod eſt res ⁊ ſignũ vt eſt caract

Cp̄m. l.

¶ De eukariſtia.

Sequit videre de eukariſtia ⁊ hoc quãtuȝ ad integritatẽ ſigtionem repꝛeſentationem manducationẽ ⁊ operationẽ. De integritate ⁊ neceſſitate huius ſacramenti ſunt quattuoꝛ ſcȝ oꝛdo ſacerdotalis: intentio conſecrãdi: materia debita: ⁊ forma verboꝛum pꝛeſcripta Materia huius ſacramenti eſt panis de frumẽto ⁊ vinum de vite. Ille enim cibus int omnes cibos ⁊ int om̄es potus eſt conueniẽtioꝛ communioꝛ efficatioꝛ ⁊ ſanioꝛ. Ideo dominus ſe comparuit grano frumẽti ⁊ ligno vitis. ⁊ ideo in hijs duabus ſpeciebus cõfecit ⁊ conficiendum inſtituit. ad innuendum ꝙ coꝛpus ſuum ſub hoc ſacramento contentum vt cibus non eſt cibus qualiſcunq; ſed cibus conueniens cibꝰ cõmunis cibus efficax: cibus ſanus Vino miſcet aq que ſigt populuȝ ⁊ per coniſictionẽ ſui cum vnio ſignificat membroꝝ cum capite vnitatẽ. Per vinum autem ſignificat vnio membroꝛum ad inuiceȝ. Foꝛma ſuper panẽ eſt hec. hoc eſt coꝛpus meuȝ. Super vinuȝ vero eſt hec. Hic eſt calix ſanguinis mei. Huiꝰ aũt forme pꝛopoſitio eſt ſingalaris. Eſt eñ verbuȝ operatiuũ: ⁊ operatiuũ nõ operatione ſucceſſiua ſed inſtantanea ⁊ operatiuum non alicuius rei noue vel nõ exiſtentis ſed terminus eius eſt qḋ ens actu completuȝ ⁊ nõ mutatũ ⁊ ad id terminatũ vt eſt alteriꝰ ſignũ id eſt coꝛpoꝛis chriſti miſtici ⁊ hoc totũ fit vn

increati adiuncto miniſtr
tur. Q2 ergo hic ſmo eſt
circa ſubſtãtiã panis
ſubſtantiã panis ſub acciden
tangit id quod cõuertitu
conuertit per pdicatũ
eſt ens actu nõ innouatũ
fiendi q2 vo ſubito ſit c
factuȝ eſſe: ideo pñs vbu
imponit eſt ſcȝ ⁊ non erit
ad coꝛpus veꝝ vt eſt ſig
eſt diuerſitas operation
coꝛpus eſt etherogeneum
vero homogenea. Q2
verbi increati adiſicta
in perſona ſacerdotis
aũt miniſter nichil ope
ideo nichil plus eſt
tangat nec frãgat
cõfectũ eſt. ¶
hoc ſacramento eſt aliu
viſibilis panis et vini ali
miſticuȝ aliud res et
eſt res ſigta per panẽ
⁊ ſanguis per vinuȝ
eſt ſignũ coꝛpoꝛis m
hȝ etherogeneas
ſignificat. In hoc ſacra
paſſionis. Unde
propter paſſioneȝ
fiunt tres propter

te verbi increati adiuncto miniſtro circa materiã nichil agente. Qꝛ ergo hic ſ̄mo eſt ↄuerſiuus ⁊ operatiuus opaꝛ circa ſubſtãtiã panis iō pronomē demōſtrat ſubſtantiã panis ſub accidentibus q̃ aſpici pñt oculis et tangiꝛ id quod cõuertitur ꝑ ſbm̄ ſicut eſt ĩ id in quod ↄuertiꝛ per ꝑ̄dicatũ. Qꝛ v̄o t̃minus operationis eſt ens actu nō innouatũ. dꝫ ibi poni v̄buꝫ eſſendi nō fiendi qꝛ v̄o ſubito fit cõuerſio ita ꝙ ſimꝛ eſt fieri ⁊ factuꝫ eſſe: ideo p̄ñs v̄buꝫ inſtantaneuꝫ nō futurum imponiꝛ eſt ſcꝫ ⁊ non erit. Qꝛ vero operatio teriaꝛ ad corpus veꝝ vt eſt ſignũ corporis miſtici in quo eſt diuerſitas operationũ dꝛ corpus ⁊ non caro qꝛ corpus eſt etherogeneum et non homogeneum. Caro vero homogenea. Qꝛ vero hec operatio fit virtute verbi increati adiũcta ⁊ vt coniũcta diciꝛ meuꝫ non in perſona ſacerdotis ſꝫ xp̄i v̄bi ſcꝫ incarnati. Qm̄ aũt miniſter nichil operaꝛ circa materiaꝫ nec immutat: ideo nichil plus eſt de forma Unde ſi miniſter nec tangat nec frãgat dũmō cõſecrare intēdat ⁊ v̄ba dicat cõfectũ eſt. ¶ Quãtũ ad ſig̃tionez tene ꝙ in hoc ſacramento eſt aliud tantũ ſignum vt ſpecies viſibilis panis et vini aliud tantũ res vt corpus chriſti miſticuꝫ aliud res et ſignũ vt corpus xp̄i verũ quod eſt res ſig̃ta per panē ex diuerſis granis confectum ⁊ ſanguis per vinuꝫ ex diuerſis racemis expreſſum ⁊ eſt ſignũ corporis miſtici. Qꝛ enim corpus partes hꝫ etherogeneas diuerſas oꝑationes in eccleſia ſignificat. In hoc ſacramento fit repreſentatio dominice paſſionis. Unde fiunt ſignationes ſeptem vicibus propter paſſioneꝫ domini exprimendã Prima vice fiunt tres propter ternam chriſti tradi-

tionem ſcilicet a deo iuda ⁊ iudeo In ſecunda vice
fiunt quinqꝫ propter quinqꝫ perſonas que in tradi-
tione fuerunt que fuerunt perſona traditi perſona
tradentis iude perſone ementium que fuerunt tres
ſcilicet pontifices/ſcribe/ et pharisei. ¶ In tertia vi
ce due propter conuerſionem duplicis elementi ſci
licet panis et vini In quarta vice fiūt quinqꝫ ꝓpter
quinqꝫ plagas In quinta vice fiunt due ꝓpter vincu
la quibus fuit ligatum corpus ⁊ propter flagella qui
bus vſqꝫ ad ſanguinem fuit flagellatum. In ſexta
vice fiunt tres propter crucifixionem factam linguis
iudeoꝝ quando ter clamauerūt crucifige. In ſepti
ma vice fiunt tres cruces de corpe ſup calicem pro-
pter tres cruciatus ſcꝫ propaſſionis paſſionis et cō
paſſionis et due altere propter aquam et ſanguinē
que de xp̄i latere profluxerunt. ¶ Duo autem ſunt
modi māducandi illud ſacramētū ſcꝫ ſacramētalis
⁊ ſpiritualꝭ. quoꝝ diſtinctio oritur a triplici pricipio
Primo a diſpoſitione ſumentiū. Quidam enim ac
cedunt male diſpoſiti ⁊ hij manducant ſacramenta
liter Quidam bene et hij ſpiritualiter et ſacramen
taliter. Secundo a modo ſumendi Quidam enī ſu
munt ore carnis et hij ſacramentaliter. quidam ore
cordis et hij ſpiritualiter. Unde duplex os duplex
manducatio Tercio a duplici re huius ſacramenti:
due quippe ſunt eſſentie ſcilicet corpus chriſti verū
⁊ gratia in corpore miſtico faciēs vnionē quaꝝ vna
ſine altera ſumi poteſt Manducare aūt ſacramēta
liter eſt manducare ſacramentū vt ſacramentū ad
quod quattuor requiruntur cibi exiſtentia. eius ad
cibatum naturalis conuenientia vt ſcꝫ ſumatur ab

Tertia pa

amare. Intentio ⁊ i
Spūalis manduca
tionē que conſiſtit i
chriſti pro nobis expo
refectionis. Hꝫ ēt i
recogitatione dū rec
et de q̄ recogitat lu
corporalē reficit ⁊ mag
operatio ſiue effica
non de nouo ſed iam
Digne enim accede
ignitus et fortiore
efficatiam habeat in
ſumentem cibū iſtu
Scdo hoſpiciū prepa
Tercio in hoſpicium pa
tione. Et talis dicit
fractiōe Ieſus. Poſti
Plene ſicca not
actio eſt paſſio: partes
regnāt in celo hij
pectant in ſepulchris. H
habet. quidam pugna
tem hoſtie figurant
penitentia.

Equit de penitentia
ueram diffinitionē di
integrationē iuſtif
tionem. Penitenti
diffinit. Pnia
hoiem. ambro.

homine non a mure. Intentio ⁊ illius intētionis regulatio ꝑ fidē. Spūalis manducatio hʒ duo ſcʒ ſuo modo maſticationē que conſiſtit in recogitationē cibi.ſ.carnis chriſti pro nobis expoſite in preciū redēptionis ⁊ cibū refectionis. Hʒ ēt īcorporationē q̄ cōſurgit ex tali recogitatione dū recogitās amore afficit᷑ caritatis ⁊ ei de q̄ recogitat iungit᷑ ⁊ ſic incorporat᷑ ⁊ dū incorporat᷑ reficit᷑ ⁊ magis aſſimulat᷑. Spiritalis autem operatio ſiue efficatia huius ſacramēti eſt vnire non de nouo ſed iam vnitos per gratiam magis vnire. Digne enim accedentem reddit feruētioreʒ vt carbo ignitus et fortiorem vt bonus cibus Et vt iſtam efficatiam habeat in ſumente. Primo oportet ipſuʒ ſumentem cibū iſtuʒ ab aliis diſcernere per fidē. Scdo hoſpiciū preparare per ſui probationem. Tertio in hoſpicium paratum recipere. cū honore ⁊ deuotione. Et talis dicit᷑ digne accedere. Nota de hoſtie fractiōe ꝟſus. Hoſtia diuidit᷑ in partes tincta beatos. Plene ſicca notat viuos ſeruata ſepultos. Fractio eſt paſſio: partes fracte tres iuſtorū ordīe. quidam regnāt in celo hii per tinctam. quidaʒ ſecuri expectant in ſepulchris. hii per eam que antiquitus ſeruabat᷑. quidam pugnant in mundo. hii ꝑ ſiccam partem hoſtie figurant᷑.

¶ De penitentia. Cpm.li.

SEquit᷑ de penitentia videre quātū ad diuerſā diffinitionē diuerſaʒ nominationē ⁊ integrationē iuſtificationē ⁊ ſignificationem. Penitentia quantum ad actuʒ principaleʒ ſic diffinit᷑. P̄nia eſt prima ꝟtus perimens vetereʒ hoīem. ambro. P̄nia eſt dolor ⁊ ama

ritudo aie p peccatis q̄ quisq̧ cõmisit. Augustin⁹
pnia est quedã dolẽtis vidicta sp puniẽs i se qđ do
let amisisse. Itẽ diffinit quãtuz ad actũ annexũ sic.
Ambroś pnia ẽ p̄terita mala plãgere et plangẽda
te ꝑ non cõmittere. Grego penitentia est ante acta
mala deflere ꝛ flenda nõ cõmittere. Idem sic penitẽ
tia est virtus vel gr̃a qua ꝯmissa mala cũ emẽdatio
nis proposito plangimus et odimus et plãgenda
vlterius cõmittere nolumus. Diffinit etiã q̄ztũ ad
effectũ a damasceno sic Pnia ẽ ab eo qđ est p̄ter na
turã in id qđ ẽ ẜm naturã ꝯuersio Itẽ sup matheũ
.iij. pniaz agite: pnia ẽ correctio male mẽtis. Aug.
i li. v. rñsionũ. pnia ẽ q̄dã res optĩa ꝛ pfecta oẽs de
fectus reuocãs ad pfectũ. ¶ Pnia diuersis voca
bulis noiat: ẜm q̄ diuersa cõtra pcti maculã opatur:
Expellit ei pcti actualis maculã q̄ alaz deformat:
potẽtiã ad malũ inclinat siue adeo debilitat: natu
ram vulnerat: actu libere voluntatis ꝯmittit. cũ de
lectatione et libidine ppetrat Delere autem culpaz
vt deformantẽ ẽ gr̃e reformantis vt dehabilitãtez
est virtutis habilitantis. vt vulnerantem est sacra
menti curantis. vt voluntate commissam per actuz
siĺr voluntatis. vt cũ delectatione et libidine ppetra
tam cũ passiõe cõtraria. Ideo pnia recte dicit gr̃a
virtus sacramẽtũ: actus: ꝛ passio. ¶ Partes pnie
integrante: vel integrales sunt cordis contricio. o
ris confessio et operis satisfactio. Cordis contritio
est dolor voluntarie pro peccatis assumptus. Oris
confessio debito modo facta debet habere. xvi. con
ditiones hĩs versib⁹ cõp̄hensas Sit simplex hu
milis confessio pura fidelis Sitq̧ frequẽs nuda di

---

verecunda. Integra
Fortis et accusãs
casibus secundu
anda. quorũ primus
ob quam est conf
ab eo si voluer
ppter ignorantiã
peritus sciẽs soluere
negẽda. Duo vero su
ppter maliciã fictiõi
peccandi vel aliqđ pcı
cõs ẽ ppter contẽpt
negligit ꝛ cõtẽpnit
ad aliũ sacerdotẽ
debet homo ma
sacerdotis est dupl
vel quia nescit
duplex defect⁹ scz qz
nem aut ligationem
est controuersia in
alicuius obliuione
potest dici q in hũs
cõfiteri sit con
casus in quib⁹ ẽ con
eo epũs ꝯsule
solemni que ab ipso
recõciliari. Scđs ẽ
aliqñ absoluere
irregularitatẽ
mittere ꝯfitentẽ
ad papam mit

ſecreta libens verecunda. Integra ſecreta lacrimabilis accelerata Fortis et accuſãs ⁊ ſit parere parata. In quattuoꝛ caſibus ſecundum magiſtros eſt confeſſio iteranda. quoꝛũ pꝛimus eſt pꝛopter enoꝛmitatem ſceleris ob quam eſt confitens ad ſuperiorem remittendus: ab eo ſi voluerit iteruꝫ audiendꝰ Secundus eſt ꝓpter ignoꝛantiã ſacerdotis qꝛ tunc eſt q̄rendus peritus ſciẽs ſoluere et ligare cui ſunt iterũ pctã detegẽda. Duo vero ſũt ex parte ꝯfitẽtis quoꝝ p̄mꝰ ẽ ꝓpter maliciã fictiõis: vt ſi acceſſit cuꝫ voluntate peccandi vł aliqͦd pctm̃ ſciẽter i ꝯſciẽtia reſeruauit. ſcđs ẽ ꝓpter contẽptũ ſatiſfactionis: vt qñ ſatiſfacere negligit ⁊ cõtẽpnit In duobꝰ vltimis caſibus ſi vadit ad aliũ ſacerdotẽ vel eundẽ interiectu tp̄is iã oblitũ debet homo mala ſua iterũ ꝯfiteri et ſic ex parte ſacerdotis eſt duplex defectꝰ ſcꝫ quia nõ põt abſoluere vel quia neſcit Ex parte etiam ꝯfitentis eſt duplex defectꝰ ſcꝫ qꝛ contẽpnit ſacerdotis abſolutionem aut ligationem. Sunt aliȷ̃ duo caſus de quibus eſt controuerſia inter doctoꝛes. vnus eſt de peccati alicuius obliuione alius de recidiuatione. ſed poteſt dici ꝙ in hȷ̃s duobus caſibus iterum oĩa peccata cõfiteri ſit conſiliũ non pꝛeceptũ. Quinqꝫ ſũt caſus in quibꝰ ẽ confitens ad epiſcopũ mittendus vł ſup eo epũs ꝯſulendus. Pꝛimꝰ eſt de penitentia ſolemni que ab ipſo debet imponi ⁊ per eũ penitens recõſiliari. Scđs ẽ de excõicatis quos nõ p̄t ſacerdos aliqñ abſoluere. Tertiꝰ ẽ cũ inuenerit ſacerdotẽ irregularitatẽ ꝯtractam ꝓpter quam debet ad ep̄m mittere ꝯfitentẽ q̄ ſi p̄t eum abſoluat vel cũ lr̄is ſuis ad papam mittat. Quartus eſt de incendiarijs. Quintus eſt ſi ſit ꝯſuetudo in aliquo epiſcopatu ꝙ circa crimina ad epiſcopū vt homicidium ⁊ ſacrilegium ⁊ iſte caſus nō eſt gn̄alis. Satiſfacere vt dicit Aug. eſt pctōꝝ cauſas excludere et eorum ſuggeſtionibus ĩdulgere. Anſelmꝰ vero dr. Satiſfacere eſt debitū deo reddere. Partes autem ſatiſfactionis tres cōiter aſſignant. Ieiuniuꝫ elemoſina: ⁊ orō. Ieiunium eſt contra carnis cōcupiſcentiam. Elemoſina contra cupiditatē oculoꝝ. Oratio eſt contra ſupbiam vite. Item ieiuniuꝫ ordinat nos ad nos ipſos. Elemoſina ad proximos. Oratio vero ad deum. Item per orōnem reconciliamur deo cui ſecundum Auguſtinū per ieiunium ⁊ elemoſinā facimus duas alas. Quattuor aūt ad iuſtificationem requirunt duo ex parte dei ſcꝫ gratie infuſio: ⁊ culpe expulſio. Et duo ex parte impij ſcꝫ motus liberi arbitrij conſonans gratie aduenienti. Et cordis contritio. concordans gratie culpaꝫ expellenti. Hec autem quattuor precedit attritio: ſcꝫ ad iuſtificationē preparatio que eſt motus fidei ⁊ doloris q̄ꝫuis longo tempore ſemiplenus Tanguntur autem quattuor ſupradicta in illo verſu pſalmi. Commouiſti terram ⁊ turbaſti eaꝫ ſana cōtritiones eius quia commota eſt. Gratia quippe adueniens in animam cōmouet rationem ſecundum ꝙ eſt poteſtas vel potētia liberi arbitrij: ⁊ conturbat voluntatem per contritionem: et poſtmodum ſanat per peccati expulſionem et horum redditur duplex ratio ſcꝫ commotio rationis ⁊ conturbatio mentis que preceſſit vnde ſubditur quia commota eſt. Unde commotio dicitur a con quod eſt ſimul. quia tunc omnes vires

---

guntur et mouentu
penitentie eſt aliqui
exterior penitentia
in qua eſt ſacerdot
⁊ confitentis humiliat
ſiue quantu
quantum ad pena
Aliud qꝺ eſt
qꝺ eſt res ⁊ ſignū
vnctione extrema.
quit de vnctione
breuiter ſunt v
que forma: ds diſpē
efficatia: que ad ꝯfi
ꝯuenientia. M
amplex ſed ꝯſecrat
eſſio orōnuꝫ in ord
diſpenſatio ſa
ꝯfirmat auctorit
Qui infirmatur in
ꝯfirmat ꝙ cuꝫ m
ab epo conſecratū.
ſecrari. Et ſic cū ſit
epos pertinet.
ſe non extend
ſuſcipere ſoli
poterunt pecca
⁊ hoc in morti
nec infantibꝰ ne
vnctio diſpenſari n
ſacram eccleſie nō

ſuper ſe punguntur et mouentur ad bonum. ¶ In ſacramento penitentie eſt aliquid quod eſt tantum ſignum/ vt exterior penitentia ſecundum institutionem eccleſie/ in qua eſt ſacerdotis abſolutio/ tanq̄ꝫ formale/ ⁊ confitentis humiliatio/ ſiue quantum ad actum contritionis: ſiue quantum ad verbum accuſationis/ ſiue quantum ad penam ſatiſfactionis/ tanq̄ꝫ materiale. Aliud qđ eſt tm̄ res. vt pcti remiſſio ꝑfecta. Aliud qđ eſt res ⁊ ſignū vt plenitudo iterior.

¶ De vnctione extrema. Capm. lij.

Sequiť de vnctione extrema circa quā ſeptez breuiter ſunt vidēda ſcꝫ q̄ materia: que forma: q̄s diſpēſator: q̄s ſuſceptor: q̄ efficatia: que ad ꝯfirmationē ofia: et que ſignificationis ꝯuenientia. Materia huius ſacramēti eſt oleū ſimplex ſed ꝯſecratū ab ep̄o. Forma vero eſt vocal' exp̄ſſio oronuꝫ in ordinarijs ꝯtentarū. Huius ſacramenti diſpenſatio ſacerdotibꝰ ꝯpetit ex officio: et hoc cōfirmat auctoritas ⁊ ratio. Auctoritas Jaco. vlť. Qui infirmatur inducat p̄ſbiteros. Ratio etiā hoc ꝯfirmat qꝛ cuꝫ materia huius ſacramenti ſit oleū ab ep̄o conſecratū. cōſecratis debet manibus contrectari. Et ſic cū ſit medicina periclitantiū nō ad ſolos ep̄os pertinet. Oleum autem conſecratum ad laicos ſe non extendit. Debent autem illud ſacramentum ſuſcipere ſoli infirmi ratione vtentes qui ſcilicet potuerunt peccare venialiter vel etiam peccauerunt ⁊ hoc in mortis articulo exiſtentes. Et ſic patet ꝙ nec infantibꝰ nec naturaľr ſtultis debet extrema vnctio diſpenſari nec intrantibus iuſtū bellum. qꝛ ſacram eccleſie nō ſequuntur fortunam ſed reficiunt naturã. nec etiaʒ per sententiã ꝯdempnati qꝛ tales quantũcunqȝ dãpnati in eccl'ie facie sunt in fames. Nec mediocriter infirmãtibus qꝛ adhuc pñt venialia iterare. Est autẽ hmõi sacramentuʒ tam finaliter q̃ʒ efficaciter cõtra venialia ordinatũ ⁊ q̃ʒtũ ad remissionẽ culpe et q̃ʒtum ad dimissionẽ partis pene valet etiã ꝯsequenter ad recuperãdum corporis sanitateʒ si expediat infirmanti Et qꝛ venialia efficaciter tunc curant͛ qñ sic delent͛ quia nõ amplius iterant͛ tũc debet adhiberi ista medicina qñ desperatur de infirmãtis vita. Si tñ cõtingat euʒ restitui sanitati potest ⁊ debet ꝓpter venialia iterata medicina venialiũ iterari. Et qꝛ venialia pctã per organa sensuũ maxime ꝯtrahunt͛ ideo partes tribus potentijs seruiẽtes inungunt͛. Est eñ triplex potentia scd̃m quã aĩa regit corpus ⁊ etiã ꝯtrahit iustũ morbum scʒ sensitiua/generatiua/⁊ progressiua. Sensitiue deseruiũt. os: oculi: nares: aures: ⁊ manus. generatiue. lumbi. ꝓgressiue: pedes. Et scd̃m hoc est infirmus in septem corporis partibus iungendus scʒ in labijs. in oculis: in manibus: in naribus: in lũbis et in pedibus. Ex p̃dictis colligit͛ ꝙ inter hoc sacramentũ ⁊ sacramentũ ꝯfirmationis est dr̃ia septiformis. scʒ in efficatia: in materia: in forma: in suscipiẽte: in dante: in loco: ⁊ in tpe. Nota tñ ꝙ vnctio q̃ fit in crismate dʒ vnctio principalis quadruplici rõne scʒ ratione loci quia ĩ fronte: ratione ministri scilicet ab episcopo: rõne elementi quia de oleo mixto cum balsamo: ratione effectus propter habundantiam gratie quia ibi datur paraclitus in magna habundãtia. Juxta hoc nota ꝙ crismate inunguntur bap tizati in vertice: confirmandi in fronte pontifices in capite. reges vt dicitur in ſcapulis. In ſacramento extreme vnctionis ſcḋm exigentiā ſacramentalis ſignificationis eſt aliquid qḋ eſt tm̄ ſignum vt exterior vnctio. Aliud qḋ eſt tm̄ res vt venialis morbi curatio. Aliud quod eſt res ⁊ ſignum vt ipſa deuotionis excitatio in anima que nō eſt aliud niſi quedaʒ ſpiritalis vnctio.

¶De ordine. Cplm̄.liij.

SEquitꝛ videre de ſacramento ordinis q̄ʒtuʒ ad preparationē ſig̃tionis: quantuʒ ad ordinis diffinitionē: q̄ʒtū ad caracteris impreſſionē: q̄ʒtum ad debitā diſpenſationē: q̄ʒtum ad rectā ſuſceptionē: q̄ʒtuʒ ad ſignificationē: q̄ʒtū ad ſtatus ꝯſummationē. Qui ſūt ad ordines eccl'iaſticos aſſumendi. Prīo aſſignantur ſignaculo diuino/diſtinctiuo/et inſtructiuo. Naʒ qꝛ tondentꝛ in capite qḋ eſt membrū pre ceteris nobile et qꝛ tonſura taʒ ſuperius q̄ʒ inferius facta formaʒ habet corone qḋ eſt ſignuʒ dignitatis regie. Innuitur ꝙ qui taliter ab alijs diſtinguuntꝛ ad officiū nobile qꝛ ſcʒ ad regale ſacerdotiū aſſumuntur. Nō tm̄ autem tale ſignuʒ eſt ſignū diſtinctionis ſed etiā inſtructionis. In tali eīm tonſura eſt ſupfluitatis amotio in quo īſtruuntur clerici q̄d vitandū qꝛ ſuperfluitas terrenorū eſt etiā ſummitatiſ capitis denudatio in quo inſtruuntꝛ quid amandū. qꝛ felicitas ſupernorum. Eſt figure orbicularis īpreſſio: in quo inſtruuntur quomodo conuerſandum eſt. Et quia figura orbicularis eſt ſimpliciſſima/capaciſſima/⁊ pulcherrima, ad inuendū ꝙ tales coronati dn̄t ſimplificari ī

ītētiōe.āplificari ī dilectiōe. pſchrificari in caſtifica
tiōe Ordo ſic diffinit̄ Ordo ē ſignaculū ī q̄ ſpirital
poteſtas traditur ordinato. Cum eni ſepte ſint or=
dies.ſ.ordo ianitoꝝ.lectoꝝ.exorciſtaꝝ. acolitorum
ſubdyaconoruꝫ.dyaconorum ꝛ ſacerdotum. Jn or=
dine ſacerdotali datur poteſtas conficiendi corpus
chriſti verū et abſoluēdi corpus xp̄i miſticum et hic
ordo tanq̄ꝫ nobiliſſimus debet habere alios ſibi ad
miniſtrantes reſpectu duplicis poteſtatis. Jn confi
ciendo corpus xp̄i veꝝ ſibi ſeruiunt ſubdyaconi et
dyaconi. Jta ꝙ poteſtas et officium ſubdyaconi eſt
in accipiendo hoſtias a plebe Poteſtas et officiuꝫ
dyaconi eſt eaſdem a ſubdyacono ſuſceptas ſacer=
doti offerre. Jn abſoluendo autem corpꝰ chriſti mi
ſticum quattuor minores ſubſeruiunt ſacerdoti Jta
ꝙ poteſtas et officium ianitorum ē ad locum ſacrū
admittere. Lectorum eſt documentū prebere. Exor
ciſtarum eſt auxilium preſtare. Acolitorum eſt exē
pla monſtrare. Hoc officio ſeptiformi dominus vſꝰ
fuit. Fuit namqꝫ oſtiarius quando facto flagello
eiecit negociantes de templo . Fuit lector quando
legit in ſynagoga aſſumpto libro luce.x. Fuit exor
ciſta quando ſaliua ſua tetigit linguam ſurdi ꝛ mu
ti. Mathei.vij. Oſtendit ſe acolitum quando iohā
nis.vi.dicit. Ego ſum lux mundi. Fuit ſubdyaconꝰ
quando lauit pedes diſcipulorum et lintheo ſe pre
cinxit iohannis decimotercio. ¶ Fuit dyaconus
quando poſt cenam corpus et ſanguinem ſuum di=
ſcipulis diſpenſauit. Fuit ſacerdos dum ſeipſum in
ara crucis obtulit idem ſacerdos et hoſtia. Etiā
quando in cena panem in corpus et vinum in ſan=

guinem commutauit. ¶ Caracter[cum ſit ſignaculum impreſſum diſtinctiuum perpetuo chriſto configuratiuū] imprimitur in quolibet ordine. non idē ſed diuerſis ordini congruo. non neceſſario. cū vnꝰ poſſit recipi q̄zuis indebite alio pretermiſſo. ita ꝙ cū peruentū fuerit: gradatim ad ordinē ſacerdotis in quo ē ſtatꝰ. Quãuis ſeptē ſint gradus vnus eſt tantū ordinis ſacramentū ſicut vnam dicimus epiſtolā q̄zuis habeat multas partes. In quolibet aūt ordine caracter īprimitur ī eo ſigno quo maiorē habet ſimilitudinē ad ſignatū: et ī quo principalis poteſtas quam ordo reſpicit ſignificatꝛ tradi ordinato ad quā ſignificandā duo cōcurrunt exteriꝰ ſcʒ traditio alicuius īſtrumenti. et expreſſio vocalis verbi vt in ſigno viſibili ſimul et audibili ſignificetur dari et hec duo ſunt eēntialia et intrinſeca ordinis ſacramento Debet autem diſpenſari hoc ſacramentum cum magna diſcrectione et ſolemnitate. ac per hoc nō a quolibet nec cuilibet nec in quolibet loco nec in quolibet tempore ſed ſub debitis ſignis tam ex parte viſus q̄ʒ ex parte auditus vt dictum eſt. ſolēnitate nichilominus obſeruata quantum ad tempꝰ et locum officium et perſonam Requiritur aūt multiplex condicio vt digne et debite ſuſcipiatur ordinis ſacramentum. ſcilicet ex parte originis: vt non ſit filius ſacerdotis vel ſpurius vel etiam ſolēniter penitens A corporis parte vt non corpe viciatus demoniacꝰ. Epylenticus. A parte: actionis: vt non ſit homicida vel aliter enormis peccator. A parte condicionis: vt non ſit ſeruus. A parte ꝯuerſatiōis vt non ſit curialis. A parte ꝯiugatiōis vt non ſit bi

gamus. A parte ſexus: vt non ſit mulier que nõ pꝫ
ordinari nec de iure nec de facto . A parte ſenſus:
vt non ſit infantulus in quo nondum viget iudiciũ
rationis. In hoc ſacramento eſt aliquid quod ẽ tm̃
ſignũ vt exterior opatio in traditione alicuius in-
ſtrumenti et expreſſione verbi Aliud qđ eſt tm̃ res
vt ſpiritalis poteſtatis collatio Aliud quod eſt res
ꝛ ſignũ vt iterior caracteris i mpreſſio Collige ex p̄
dictis ꝙ ſeptem ſunt ordines et non plures q̄ttuor
ſunt minores qui dicuntur non ſacri quia poſt eoꝝ
ſuſceptionẽ p̄t clericus coniugari Tres maiores. ſ.
ſubdyaconatus dyaconatus ꝛ preſbiteratus in quo
eſt ſtatus ordinum Iſtij dicuntur ſacri qꝛ poſt eoruꝫ
ſuſceptionem non licet ordinatis carnali opi deſer=
uire cum ſint totaliter diuino cultui dedicati Et ſic
pꝫ ꝙ pſalmiſtatus nõ eſt ordo ſed officium annexũ
ordini Nec epiſcopat⁹ eſt ordo ſꝫ dignitatis nomẽ
et officij. Colligas in vnum nomina tã ordinũ q̄ꝫ of
ficioꝝ et dignitatũ vt deuenias ad vnam ierarchiã
eccleſiaſtice ierarchie. ꝛ ſic ꝓcede pſalmiſta. hoſtia
rius. lector. exorciſta. acolit⁹. ſubdyacon⁹. dyacon⁹
p̄ſbiter. Archip̄ſbiter. Epiſcopus. archiepiſcopus
patriarcha pontifex ſummus.

chm. liiij.

¶ De matrimonio

SEquit̃ videre de ſacramẽto matrimonij
quãtũ ad diffinitionẽ quãtũ ad īſtitutio
nẽ quãtũ ad ꝯtractionẽ. quãtũ ad diui
ſionẽ quãtũ ad ſignificationẽ. quãtũ ad
bonũ ꝓueniẽs ꝛ ad īpedimentũ ꝓhibẽs Matrimo
nium diffinit̃ ſic. Matrimoniũ ẽ viri mulieriſq; ꝯiũ
ctio maritalis īter ligittimas ꝑſonas īdiuiduã vite

---

retinens. Eſt aũt inſtit
officiũ in remedium ꝛ
officiũ inquantũ procr
inſtitutę. In remedi
in ſtatu nature lapſe.
ſolubilis ꝯiūctionis n
¶ Circa ꝯtracti
ſponſalia de futuro incia
legittimas ꝑſonas per v
per carnalẽ copu
Circa ſponſalia nota ꝙ
de iure nõ valent poſt ſe
quattuor modis cont
fidei datione ſiue iu
arris ſponſalicis ꝛ ann
contracta octo modis ſol
ſuperuenientevt ſi a
Scḋs eſt ſuperuenient
contrahat de p̄nti. Terti
vt ſi congnoſcat ali
poſſit fama vel facto
infirmitate ſuperu
alicuius mẽbꝝ.
cum vadit in re
alterius. Sextus e
vtroq; volente ſc
mutuo ſe abſoluunt.
quãdo cõtracta ſun
eſt in etate debita a
ſoluuntur ſponſali
vero per iudiciuꝫ e

parte ſexus: vt non ſit mulier
e de iure nec de facto. B part
fantulus in quo nondum
hoc ſacramento eſt aliquid
terior opatio in traditione
expreſſione verbi Aliud
poteſtatis collatio Aliud
erior caracteris impreſſio
tem ſunt ordines et non plur
s qui dicuntur non ſacri quia
ſt clericus coniugi Tres
tus dyaconatus ⁊ preſbite
dinum illū dicuntur ſacri
m non licet ordinatis carnal
t totaliter diuino cultui dedi
ſtatus nō eſt ordo ſed offic
piſcopat⁹ eſt ordo ſꝫ dignit
lligas in vnum nomina
nitatū vt deueniās ad vnam
erarchie. ⁊ ſic ꝓcede pſalmiſ
crotiſta. acolit⁹. ſubdyacon⁹
hipſbiter. Epiſcopus. archiep
ontifex ſummus.

matrimonio

Sequit̄ videre de ſacramēto ma
quātū ad diffinitionē quātū
ē quātū ad ꝯtractionē quātū
onē quātū ad ſignificationē
s ⁊ ad īpedimentū ꝓhibēs
t ſic. Matrimoniū ē viri
as iter ligittimas ꝑſonas

---

conſuetudinē retinens. Eſt aūt inſtitutū matrimonium a deo. In officiū in remedium ⁊ in ſacramentuꝫ vel ſignū. In officiū inquantū procreāde ꝓlis etiaꝫ in ſtatu nature inſtitute. In remediū contra impulſuꝫ libidinis in ſtatu nature lapſe. In ſacramentuꝫ ſiue ſignū inſolubilis ꝯiūctionis naturarū in. xo. diuine ſcꝫ ⁊ humane. ¶ Circa ꝯtractionē matrimonij nota ꝙ ꝑ ſponſalia de futuro iniciat̄ per mutuū conſenſuꝫ int̄ legittimas ꝑſonas per verba de preſenti expreſſū ratificat̄ per carnalē copulam ſubſequentē conſūmat̄. Circa ſponſalia nota ꝙ ante ſeptenniuꝫ contracta de iure nō valent poſt ſeptenniū vero tenent. Et hec quattuor modis contrahunt̄. ſ. ſimplici promiſſione fidei datione ſiue iuramēti interpoſitione datis arris ſpoſalicis ⁊ annulli ſubarratione. Sic aūt contracta octo modis ſoluunt̄ Primus eſt voto ſolempni ſuꝑueniente vt ſi alter ſponſoꝝ intret religionem. Scđs eſt ſuꝑueniente matrimonio vt ſi cum alia contrahat de pñti. Tertius eſt ſuperueniēte affinitate vt ſi congnoſcat aliā cōſanguineā ſponſe ſiue hoc poſſit fama vel facto probari. Quartus eſt incurabili infirmitate ſuperueniente puta lepre vel mutilatione alicuius mēbri. Quintus eſt altero ſe abſentante vt cum vadit in regioneꝫ longinquam ſine licentia alterius. Sextus eſt altero fornicante. Septimus eſt vtroꝗ volente ſcilicet cum ambo cōſentiunt et mutuo ſe abſoluunt. Octauus eſt minore petēte vt quādo cōtracta ſunt ſponſalia int̄ duos quoꝝ vnus eſt in etate debita alter non. Duobus p̄mis modis ſoluuntur ſponſalia ipſo facto. ¶ Cōſequentibus vero per iudiciuꝫ eccleſie. Duplex eſt au tem effectus ſponſalium cōtractoꝛuꝫ vnus eſt obligatio pꝛopter pꝛomiſſionem. vnde tales compellendi ſunt ad matrimoniuꝫ contrahenduꝫ ſi non timeatur vxoꝛicidiuꝫ vel interueniat aliquis caſuū pꝛedictoꝛuꝫ. Alius effectus eſt publice honeſtatis iuſticia que eſt ꝙ nullus conſanguineoꝛum ſponſi poteſt cōtrahere cuꝫ ſponſa vel econuerſo. Coniuncti matrimonialiter per eccleſiā tripliciter ſeparant̄ aut ſimpliciter quantum ad vinculū cū oſtenditur pꝛopter impedimētuꝫ legittimuꝫ non fuiſſe coniugiuꝫ inter eos aut ſeparantur ad tempus ad pn̄iam faciendā vt quando contra interdictum eccleſie contraxerūt aut ſeparant̄ ſimpliciter quantū ad tēpus in penaꝫ pꝛopter aliquod crimen contra ſubſtantiā matrimonij perpetratū vt qn̄ alt̄ ꝯiugū foꝛnicat̄ aut ſi petat innocens cū pꝛobatione adulterij abſoluit̄ per eccleſiam a mutua cohabitatione vxoꝛis ⁊ debiti redditione. Sunt autem ſeptē caſus quibus poteſt adultera excipere contra petentē diuoꝛciū. Pꝛimus eſt ſi foꝛnicari conulacit̄. Secundus eſt ſi eā pꝛoſtituat. Tercius cuꝫ credebat virū in bello defunctum ⁊ nupſit alteri. Quartus ſi cognita eſt ab altero latent̄ quē credebat eſſe viruꝫ ſuum. Quintus eſt ſi fuit vi opꝛeſſa. Sextus eſt quando poſt adulteriū reconciliauit eā ſibi et petijt debitum. Septimus eſt rarioꝛ caſus vt ſi infidelis repudiauit vxoꝛem ⁊ illa nubet alteri ſi veniat ad fidē debet euꝫ recipere nō obſtāte ꝙ fuit foꝛnicata. In matrimonio ratificato eſt aliquid ꝙ eſt tantum ſignum vt conſenſus exterioꝛ per verba aut nutus expꝛeſſus. Aliud ꝙ eſt tātū res vt vnio dei ⁊ anime per gratiā que tamen eſt ſepabilis per peccati mortalis tranſgreſſionez ſicut illud matrimonium eſt ſeparabile per ingreſſuz in religionē. Aliud quod eſt res ⁊ ſignum vt conſenſus interior animorum. In matrimonio conſummato eſt tantuz ſignum conſenſus exterior tantum res vnio naturarum inſeparabilis in xp̄o. Res eſt ſignum cōſenſus mutuus aioꝝ. ¶ Tria ſunt bona coniugij ſcʒ bonū fidei bonum ꝓlis bonū ſacramēti. Fides eſt qđ ſuā cognoſcat ⁊ nō aliā ⁊ hoc eſt bonū moris cadens in gn̄e honeſti. Bonū ꝓlis cadit in genere conferentis cōfert eñ proles ad ſpeciei conſeruationē. ⁊ ad numeri perfectionē. Bonū ſacramenti cadit in gn̄e delectabilis. Tanta eſt eñ ibi vnio vt propter vxorem relinquat hō patrē ⁊ matrē. Et ſic patet ꝙ tria ſunt in electione [ſcḋm ph̄m] ſcʒ honeſtuʒ cōferens ⁊ delectabile. In triplici genere ſunt bona coniugij diſtributa. ⁊ ſunt hec bona numero tria: qꝛ ad hoc ꝙ matrimoniū ſit completū tria potiſſime requirunt̄ ſcʒ inſtitutio vſus ⁊ fructus. Ratione inſtitutionis eſt bonum ſacramenti ratione vſus debiti eſt bonum fidei. Ratione fructus conferentis eſt bonum prolis

¶ De impedimentis matrimonij in gn̄ali. Cꝑm. l.

CIrca impedimēta matrimonij qꝛ frequēter occurrūt eſt ſpālit̄ īſiſtendū. de quibꝰ eſt tenendum ꝙ quedaʒ ſunt que impediunt ex ꝯgruitate ſicut eccleſie interdictū ⁊ tp̄s feminarū. Et iſta dicunt̄ impedire cōtrahendū ſʒ nō dirimere iā cōtractū. Quedā impediūt de neceſſitate qꝛ non ſtat cuʒ hijs matrimonij ſacramētum vñ ſic impediunt matrimoniū contrahendum ꝙ etiā dirimunt iam contractum. Hec aūt ſunt numero.xij.que verſibus iſtis continentur. Error conditio votum congnatio crimen. Cultus diſperitas vis ordo ligamẽ honeſtas. Si ſis affinis ſi forte coire nequibis. Hec ſocienda vetant cõnubia iuncta retractant. Tria ſunt ex parte cauſe efficientis que eſt conſenſus ad quem concurrit ratio ⁊ voluntas. Cõtra actum rationis eſt error: contra actum voluntatis eſt vis ſiue violentia. Contra actũ vtriuſqꝫ eſt cõditio ſeruitutis que impedit partim propter defectum libertatis partim propt̃ errorem. Tria ex ꝑte cauſe materialis. Nam matrimonium eſt coniũctio voluntarie introducta int̃ perſonas antea nõ coniũctas. Unde coniuncti in ꝓximitate ad matrimoniuꝫ ſunt inepti. Coinngunt̃ aũt quidã conſanguinitate quidaꝫ affinitate quidam publice iuſticie honeſtate que cõtrahit̃ cũ ſpõſalibus ꝑ verba de p̃nti ⁊ ſic ſũt tria impedimenta ſcꝫ cognatio affinitas ⁊ honeſtas Tria ſunt ex parte cauſe formalis quia matrimonium eſt vinculũ in quo eſt mutua poteſtas viri ⁊ vxoris. hec autem poteſtas impedit̃ quando alt̃ tradit poteſtatem corporis ſui alij adhuc viuente proprio ⁊ ſic eſt ligamẽ. aut qꝛ dedicauit ſe deo ⁊ ſic eſt ordo aut qꝛ mãcipauit ſe deo ⁊ p̃lato. ⁊ eſt votũ. Tria autem vltima ſũt ex ꝑte cauſe finalis. Nam matrimonium eſt ad ꝓcreandã prolẽ ad cultũ dei vel ſaltem in remediuꝫ tẽpeſtatis honeſtatis ꝯ̄ rõnem gñandi vel remediũ ĩpotentia coeundi. cõtra cultũ dei q̄ eſt ĩ fide: eſt cultus diſparitas contra cultũ dei que eſt in moribus eſt criminis enormitas. Circa impedimentum ex errore attendẽdum eſt ꝙ error poteſt eſſe circa perſonaꝫ ⁊ circa proprietates ꝑſone. Error circa

conſenſuꝫ tollit ⁊ matrimon
conſentit in mariaꝫ de qua
mitit in margaretam que
aũt ſit error circa propri
pe matrimonium impedi
tem ⁊ nobilem quam poſ
⁊ pauperem. De propr
conditio ſeruitutis q
contrahendum ⁊ dirimit
nota ꝙ triplex poteſt eſſe
vt cum ſeruus credit ac
ancillã talis error non imp
cum ſcꝫ credit acci
tamen nec iſte error imped
vt cum credit acciper
ancillam talis imped
contractum niſi velit
Circa votum nota diffin
ratificatio promiſſionis
de hiis que deo pertinen
diffinit̃. Votum eſt m
deliberatione formata
ſimplex ⁊ ſolempne. S
p̃latũ tranſlata poteſt
non dirimit iam cont
ſolempnizat̃ ordinis ſac
ſione. Habitus profeſſ
ſcendũt hominem pro
⁊ dirimit iam contra
ſeptem generibus cri
Primum eſt adulte

perſonam conſenſuʒ tollit ⁊ matrimonium impedit vt ſi credit conſẽtire in mariaʒ de qua cogitat ſenſu interioꝛi conſentit in margaretam que offert ſenſui exterioꝛi. Si aūt ſit erroꝛ circa pꝛopꝛietates perſone non pꝛopt hoc matrimonium impedit. vt ſi credat accipere diuitem ⁊ nobilem quam poſtea depꝛehendit ignobilem ⁊ pauperem. De pꝛopꝛietatibus autẽ perſone excipit conditio ſeruitutis que impedit matrimonium contrahendum ⁊ dirimit iam contractū. Circa quod nota ꝙ triplex poteſt eſſe erroꝛ cõditionis ſcʒ paris vt cum ſeruus credit accipere liberam ⁊ accipit ancillā. talis erroꝛ non impedit. Aut conditionis melioꝛis cum ſcʒ credit accipere ancillam ⁊ accipit liberam: nec iſte erroꝛ impedit. Aut cõditionis deterioꝛis. vt cum credit accipere liberam cū ſit liber ⁊ accipit ancillam talis impedit contrahendū ⁊ dirimit iam contractum niſi velit in eam libere cõſentire. ¶ Circa votum nota diffinitioneʒ hugonis Votuʒ eſt teſtificatio pꝛomiſſionis facte ſpontanee que deo ⁊ de hijs que deo pertinent fieri debet.

¶ Item alit diffinit. Votum eſt melioꝛis boni conceptio cum deliberatione foꝛmata. Eſt autẽ duplex votum ſcʒ ſimplex ⁊ ſolempne. Simplex eſt in quo non eſt in pꝛelatū tranſlata poteſtas. Impedit contrahendū ⁊ non dirimit iam contractū. Solẽpne votū eſt qd ſolempnizat oꝛdinis ſacri ſuſceptione pꝛofeſſionis emiſſione. Habitus pꝛofeſſoꝝ aſſumptiõe cū alijs que oſtendūt hominem pꝛofeſſuʒ: impedit contrahendum ⁊ dirimit iam contractum. Circa crimẽ nota ꝙ in ſeptem generibus criminum denegat cõnubium. ¶ Pꝛimum eſt adulterium cum occiſione mulieris ſeu vxoris.ſcilicet fidei datione deducēda vxore adultera ꝓpria defuncta:vel cum contractione de facto Scđm eſt inceſtus tertiū eſt raptus ſpōſe alterius.quartum eſt de eo qui inſidiās matrimonio filiū ſuū de ſacro fōte leuauit.quintū eſt de eo q̄ occidit preſbiterum Sextum eſt de eo qui occidit ꝓpriam vxorē ſiue perſequēdo culpam adulterij ſiue perſequendo perſonā rōe odij Septimum eſt ſolemniter penitens In omnib⁹ iſtis diſpenſatur preter q̄ȝ ī primo qđ reſpicit determinatam perſonā Nā adulteriū cū vxoricidio vel cum fidei datione vel cōtractiōe de fcō reſpectu illi⁹ pſone īpedit ꝯtrahēdū ⁊ dirimit iā contractū Itē impotētia naturalis coeūdi ſi eſt tēporalis nō īpedit ſi eſt ꝑpetua īpedit ⁊ dirimit ſi p̄cedit matrimoniū Si autē ſequat̄ matrimoniuȝ non dirimit.ſic etiaȝ de ſectis dicitur Ordo ſacer triplex īpedit cōtrahendū ⁊ dirimit iā contractum.Minores ordinis neutro modo ſi voluerit ordinatus eccleſie deſeruire De cultus diſparitate nota:ꝙ infidelis dr̄ aliqn̄ quia caret fide nō tn̄ fidei ſacramento vt heretica baptizata talis diſparitas impedit contrahendum et nō dirimit iā cōtractū Aut eſt infidelis carens fidei ſacramento ⁊ talis diſpari impedit ⁊ dirimit etiam ſi mulier ſit fidelis quia caret baptiſmo q̄ eſt ianua ſacramentoꝝ Circa vim ſiue violentiam tene ꝙ coactio pōt fieri vi ſiue metu. Vis eſt maioris rei īpet⁹ q̄ repelli nō pōt. vt cū q̄s capit̄ trahit̄ ligat̄ tal̄ vis īpedit ⁊ dirimit.Metus ē inſtātis ꝑiculi trepidatio Met⁹ aūt ē duplex ſcȝ leuis ⁊ iuſt⁹ Leuis ē q̄ nō cadit ī ꝯſtātē virꝝ vt qn̄ ꝑua eſt ꝯminatio vel ꝑ hoīeȝ ꝑua potētē Coactio ꝑ hūc modum ſiue metus nõ dirimit nec impedit. Juſtus metus eſt qui poteſt cadere in conſtantem virum vt quãdo veriſimile eſt ꝙ malum inferet qui minatur ⁊ talis coactio tollit conſenſum ⁊ ſecundum iura impedit matrimonium ⁊ dirimit iam contractum. Circa ligamen nota ꝙ quantumcunqꝫ fiat diuorcium inter coniuges ꝓpter crimen adulterij quantū ad thorum ⁊ cohabitationem manent perſone ſic ſeparate innubiles cum alijs. cū inter eos quãdiu vixerint ambo permaneat indiſſolubile vinculum et ligamē. Circa honeſtatē publice iuſticie. Nota ꝙ qui contrahit ſponſalia cū aliqua poſt ſeptēnium ⁊ decedit ante conſummatū matrimonium ex tali honeſtate retrahunť conſanguinei ſponſi defuncti a contractione matrimonij cum relicta: ⁊ hec honeſtas impedit contrahendum ⁊ dirimit iam contractum.

¶De impedimentis affinitatis ⁊ cognationis in ſpeciali ⁊ primo de affinitate. Cp̄m.lvi.

DE duobus impedimētis que reſtant ſpecialiť eſt videndū ſcʒ de affinitate ⁊ cognatione. Et primo de affinitate. Circa quam primo eſt notanda triplex differētia. Secundo notanda eſt triplex notula. Differt ergo pᷓo inť eſſe affinem ⁊ conſanguineū. Conſanguinitas enim venit carnis propagatione. Affinitas aūt ex carnali cōmixtione preſuppoſita conſanguinitate que diffiniť ſic. Affinitas eſt proximitas perſonarum ex carnali copula prouenientēs omni carens parentela. quantū eſt de ſe ſupple Unde ſi quis cognoſcit mulierem efficiť affinis oīmibus conſanguineis mulieris et econtra. Secundo differt inter affi

nitatem genus ꝛ gradus . Nam genus attenditur
ſecundum plurificationem cōmixtionis carnis. Gra
dus vero et parte ſanguinis et ꝓp agationis. P=
pter quod dicebatur antiquitus. Mutat nupta ge=
nus ſed generata graduꝫ. Erant enim quondā tria
genera affinitatis. pꝛimuꝫ erat ex conſanguinitate
ꝛ pꝛima carnis ꝯmixtiōe. Verbi gratia. ſi frater tuꝰ
contraxit cuꝫ mea: illa erat tibi affinis in pꝛimo ge
nere. ſecundum erat ex affinitate et ſecunda carnis
commixtiōe. vt ſi mea mortuo fratre tuo contraxit
cum martino ipſe erat tibi affinis in ſecundo gene=
re. tertium erat ex ſua affinitate et tertia carnis cō=
mixtione: vt ſi martinus defuncta mea cōtraxit cū
guillota Ipſa guillota erat tibi affinis in tercio ge=
nere. Et ſic nupta mutabat genus: generata xo ſi
ue propagata mutabat gradū. Nam ſi mea mortuo
fratre tuo ex martino filiā generaſſet. illa filia fuiſ
ſet tibi affinis ī ſcdo gradu q̄ſi neptis ꝛ nō ī ſcdo ge=
nere. Hodie vero ceſſant ſcda et tercia genera pꝛet
ꝑmū ꝛ filia generata ex cognata tua ex alio viro ni
hil dicetur tibi attinere Et ſi tercio differūt vtrū mu
lier affinis generet ex conſanguineo vel extraneo.
Nā ſi generet ex cōſanguineo ꝓles genita attinet
tibi gradu conſanguinitatis . Si vero ex extraneo:
attinet tibi pꝛoles genita gradu affinitatis vt dictū
eſt ſm iura antiqua. Secunduꝫ vero iura moderna
nichil tibi attinet pꝛoles illa. His viſis tres notule
ſunt ponende quaruꝫ pꝛima eſt ꝙ in pꝛimo genere
affinitatis non licet contrahere vſq; ad quartū gra
dum incluſiue. ſicut et de conſanguinitate dicitur.
Si autem quartum gradum velis agnoſcere recur

re ad perſonam mediante qua affinitas eſt contracta in quoto gradu diſtas ab illa tāto gradu diſtas a perſona cui es affinis. vt ſi ↄtraxiſti cum muliere factus es affinis conſanguineis mulieris tue tercio gradu eſt tibi affinis et ſi quarto gradu cum affinitatis ꝛ conſanguinitatis attinet tibi in quarto gradu affinitatis Et ſicut non licet vxori tue cōtrahere cū tali ita nec tibi. Secunda eſt ꝙ ex quo affinitas ex contracta mortua perſona mediante qua eſt contracta nichilominus manet: qꝛ ſicut vinculuꝫ conſāguinitatis eſt perpetuuꝫ ſic etiam affinitatis. Tercia eſt ꝙ affinitas non ſolumꝫ contrahitur per coitū coniugalem ſed etiam per fornicatorium.

¶De cognatione triplici. Ca. lvij.

SEquitur videre de cognatione q̄ diſtinguit͛ triplicit͛. ſcꝫ ſpiritual' carnalis ꝛ legalis De ſingulis vidēdū eſt p̄ ordinē. Et pͥmo de carnali Circa quā primo ponēda eſt triplex diffinitio: ergo vidēdū ē: q̄d ſit conſāguinitas et quō diffinit͛. Secundo adiūgēda ē triplex notula. Pͥmo ↄſanguītas ē vincl'm pſonaꝝ ab eodem ſtipite deſcendentiū carnali propagatione contractum. Secundo videndum eſt quid ſit linea. Linea eſt ordinata collectio perſonarū conſāguinitate coniunctarū ab eodē ſtipite deſcendentiū diuerſos gradus cōtinens. Et quia ordo poteſt attendi q̄ntum ad id quod eſt ſupra. vel ad id quod ē īfra vel ad id quod eſt iuxta. tres linee aſſignantur: quedam aſcendentium in qua ſunt gradus iſti. Pater mr̄. auꝰ auia ꝓauꝰ ꝓauia. attauꝰ attauia. q̄dā ē deſcēdētiū ī q̄ ſūt filiꝰ ꝛ filia nepos ꝛ neptiſ atnepos ꝛ atneptis. Quedam eſt tranſuerſalium in qua ſunt duo fratres: filij duorum fratrum: nepotes duorum fratrum. Tertio videnduꝫ eſt quid ſit gradus. Gradus eſt habitudo perſonarum diſtantiũ qua cognoſcitur quota generis differentia: due perſone differunt ſeu diſtant inter ſe. Nunc ponende ſunt tres notule quarum prima eſt ꝙ nõ licet contrahere cuꝫ aliqua conſanguinea vſqꝫ ad quartum gradum incluſiue. Secunda eſt ꝙ tanto gradu perſone diſtantes a ſtipite diſtant a ſeinuicem quãto diſtant a ſtipite. Tertia eſt ꝙ quando perſone inequaliter diſtant a ſtipite vt pote vna in ſecundo gradu: alia in quinto. ꝙ linea conſanguinitatis ⁊ gradus computari debẽt ſecundum differentiam perſone magis remote. ¶ Circa cognationem ſpiritualem primo videndum eſt quid ſit. Eſt auteꝫ cognatio ſpiritualis propinquitas ſiue proximitas proueniens ex ſacramentali donatione vel ad id tentione. Secundo vidende ſunt eius differentie que ſunt tres. Compaternitas que eſt inter ſpiritualem patrem ⁊ patrem carnalem. Paternitas que eſt inter patrem ꝗ ſuſcipit ⁊ eum ꝗ ſuſcipitur ſiue ſit maſculus ſiue femina. Fraternitas que eſt inter filiuꝫ ſpiritualem ⁊ filium carnalem vniuerſaliter et preciſe. non enim ſe extendit niſi ad eum qui ſuſcipitur. Tertio videndum eſt quot modis contrahitur quia dupliciter ſcꝫ indirecte. vt cum alter coniuguꝫ ſit compater alicuius per actum coniugis. Directe vt cum aliquis ſit compater alicuius per actum proprium: vt quando ipſe de fonte ſuſcipit filium alicuius. Secundum dupliceꝫ iſtum modum intellige iſtes verſus. Que me vel cuius mea natum de fonte leuauit. Hec mea commater fieri mea nequit vxor. Si mee natum non ex me fonte leuauit. Hanc poſt functam meaz non inde vetabor habere. ¶ Contrahitur autem hec cognatio per cathecifmum/baptiſmum/ꝛ confirmationez Sed per cathecifmum adeo exiliter vt vix impediat matrimonium contrahendum nõ autem dirimit iam contractũ. Per baptiſmũ vero ꝛ ꝯfirmationez contracta cognatio ſpiritualis ſecunduz triplicem differentiam ſupradictam impedit contrahendum et dirimit iam contractum. Modo videndũ eſt breuiter de cognatione legali que ſic deſcribitur. Cognatio legalis eſt proximitas ꝓueniens ex adoptione. Triplex autem oritur cognatio per adoptionẽ Una eſt quaſi deſcendentium que attenditur inter adoptantem et filiam vel neptem adoptatam ꝛ inter ipſos non poteſt contrahi matrimonium. Alia eſt quaſi a latere que attenditur inter filium naturalem et filiam adoptiuam et iſti q̃zdiu ſunt in poteſtate patris non poſſunt in matrimonio coniungi. emancipati vero poſſunt cõiugio copulari. Alia eſt quaſi affinitas quedam que attendiť inter adoptatum et vxorem adoptantis vel inter adoptantez et vxorem adoptati. Inter iſtas non poteſt matrimonium celebrari. ¶ Nota ꝙ carnalis cognatio ſumitur penes naturalem. Spiritualis penes diuinam. Legalis penes legem humanam. Prima reſpicit bonum nature. Secunda bonum gratie. Tertia bonum fortune. Prima corpus. Secunda animam. Tertia coniunctum.

¶ Finit centiloquij tertia pars.

¶ Incipit quarta ps. De triplici differentia premij. Cplm.i.

Poſtq̄ʒ viſum eſt de bono inquan=
tum tenet ratione͂ meriti. Viden
dum eſt iam vltimo de bono in=
quantum tenet rationem premij
Circa qd̄ breuiter ſunt tria vide͂=
da. ſcʒ triplicis premij differe͂tia
vie expedientia: et gaudij ſuffici=
entia. Quantū ad primuʒ tenendum eſt q̄ triplex
premium legitur in ſcriptura. ſcilicet premium qd̄
dicitur aureola: ⁊ premium quod dicitur fructus: et
premium quod dicitur aurea. Aurea eſt merces in=
corruptibilis et eterna veritate et bonitate. Compa
ratur autem talis merces auree propter tria. Au=
rea enim eſt corona de auro. Corona autem debetur
filio regis. In qua etiam q̄ʒtum eſt in ſe non eſt re=
perire principiuʒ neq̄ʒ finem. Et materia de qua eſt
ſcilicet aurum eſt inter cetera metalla maxime in=
corruptibile premio ergo quod dicitur aurea premi
antur qui tranſeunt ad regni hereditatem. ad dei
eternitatem. ad ſui ſoliditatem ſiue incorruptibili=
tatem. Hoc premium debetur cuilibet virtuti et pre
cipue redditur caritati et alijs virtutibus gratia ca
ritatis. Nam ſi finalis caritas ammittatur illud pre=
mium nulli datur. Et quia eſt bonum increatum de
quo percipitur iſta merces. & autem nunc aurea:
nunc premium ſubſtantiale: nunc bonum eſſentiale.
Aureola vero eſt gloria incorruptionis ſecundum
profectum trium virium anime vel in carne opera=

quippe potentie natural
bilis/concupiſcibilis. in
ntur reſpectu carnis
ſcʒ: prudentia/temp
Temperantia habet ſuum
um que eſt ſemper ſerua
omni contagione
virgines: ratione cui
eis. Fortitudo habet
quem in carne tranſfig
eſt ſuſtinere mor
quod faciunt martyres
aureola martyrum. Pru
ſuum difficillimum qua
carne que aggrauat anim
in fide et moribus quo
cuius debetur eis aure
igitur virginum eſt glo
atteſtante incorruption
eſt gloria de inuicta
quis perſeuerauit vſq
pacienter. Aureola
incorruptione doctrine
et exemplo. De hac
i. Thi. quarto. Q
corona glorie. non
huius triplicis aure
andoruʒ premitur
phonis beate Marie
virginum. Antiphonis
predicatoribus. Antu

ſium. Tres quippe potentie naturales. ſcꝫ rationalis/iraſcibilis/concupiſcibilis. in actus perfectiſſimos egrediuntur reſpectu carnis tribus virtutibus infoꝛmate. ſcꝫ: pꝛudentia/temperantia/⁊ foꝛtitudine. Temperantia habet ſuum perfectum actuꝫ et difficilimum que eſt ſemper ſeruare carneꝫ ſuam integram abſqꝫ omni contagione veneree actionis quod faciunt virgines: ratione cuius debetur aureola virginum eis. Foꝛtitudo habet ſuum actum difficillimum quem in carne tranſfigit et exercet mediante carne: vti eſt ſuſtinere moꝛtem pꝛo iuſticia et veritate: quod faciunt martyꝛes ratione cuius debetur eis aureola martyꝛum. Pꝛudentia quoqꝫ habet actum ſuum difficillimum quam tranſfigit et exercet in carne que aggrauat animam et hoc eſt docere alios in fide et moꝛibus quod faciunt doctores ratione cuius debetur eis aureola pꝛedicatoꝛuꝫ Aureola igitur virginum eſt gloꝛia de incoꝛruptione carnis atteſtante incoꝛruptione mentis. Aureola martirum eſt gloꝛia de inuicta ſuſtinentia moꝛtis vſqꝫquo aliquis perſeuerauit vſqꝫ ad moꝛtem pꝛo fide et iuſticia pacienter. Aureola pꝛedicatoꝛum eſt gloꝛia de incoꝛruptione doctrine ad alterum ꝓlate verbo mente et exemplo. De hac aureola pꝛedicatoꝛum dicitur. i. Thi. quarto. Que eſt mea ſpes aut gaudium aut coꝛona gloꝛie. nonne vos ante deum. In ſignum huius triplicis aureole debite tribus generibus ſaluandoꝛuꝫ pꝛemittuntur in aliquibus eccleſijs antiphonis beate Marie. verſiculi in ſignuꝫ aureole virginum. Antiphonis beati Pauli apoſtoli pꝛo pꝛedicatoꝛibus. Antiphonis beati Lau-

rencij martiris pꝛo martiribus Et nota. ꝙ pꝛo quat
tuoꝛ datis maximis que dat hō iuſtus deo ab eo re
cipit quattuoꝛ dona maxima. Nam pꝛo bona volun
tate infoꝛmata caritate recipit auream. Pꝛo bona
doctrina fidei ⁊ moꝛum recipiunt pꝛedicatoꝛes au=
reolaȝ. Pꝛo ſuſtinentia moꝛtis recipiunt martyꝛes
ſuam. Pꝛo incoꝛruptione carnis virgines habent
ſuam aureolam. Pꝛemium qđ dicitur fructus attē
ditur ſecundum vnum pꝛedictoꝛuȝ ſcilicet ſecundū
continentiaȝ virginalem Et diuerſificatur fructus
ſecundum ꝙ diuerſificatur continentia Et enim cō
tinentia coniugalis abſtinere ſe ab omni coitu illi-
cito non tamen ab omni coitu. Huic reſpondet fru-
ctus triceſimus in quo eſt denari⁹ qui eterna ſigni
ficat et ternarius triū bonoꝛum coniugij̄ ſcȝ pꝛolis
fidei et ſacramenti que ad denarium referuntur Eſt
continentia vidualis abſtinens ſe ab omni coitu in
carne coꝛrupta reſpectu tempoꝛis et perſone a po-
ſterioꝛi tm̄ cui reſpondet fructus ſexageſimus. In
quo eſt denarius eterna ſignificans Et ſenarius o-
perū In quibus pꝛopter denariū eternoꝝ debent vi
due exerceri ſm apoſtolū .i. thi. v. Quoꝝ operū pri
mū eſt reddere parentibus viceȝ Secundū ē inſtare
obſecrationibus et oꝛationibus. Tercium eſt filios
educare Quartū pauperes hoſpicio recipere Qui
tum ſanctoꝛnm pedes lauare Sextum tribulationē
pacientibus ſubminiſtrare. Eſt tertio continentia
virginalis abſtinens ſe in carne īcoꝛrupta reſpectu
cuiuſlibet tempoꝛis et perſone ab omni coitu cui
reſpondet fructus centeſimus qui conſtat ex dena=
rio in ſe ducto. Iſte quidem competit virginibus q̄

in terra manentes angelicam ducunt vitam Et tantum interius ſibi vacant propter eternum bonum quod eſt denariū in ſe ducere Caſtitas cōiugalis bene excolit terram ſuam vidualis melius virginalis optime Et nota ꝙ cum virginitas ſit in carne corruptibili perpetue incorruptionis meditatio virginitas tria dicit Primum eſt abſtinentia ab omni coitu illicito Secundum eſt ab omni coitu licito. Tertium eſt integritas mentis et carnis. Quantum ad primum dicit initiuz virtutis huic debetur aurea. quantum ad ſcd̄m dicit v̄tutis ſtatū . huic debetur fructus centeſimus. quantum ad tertium dicit decorem. huic debetur aureola. Fructus autem in virginibus determinat ante ſe aureolam. Aureola vero preſupponit auream voluntati enim continendi propter deum debetur aurea. ſed cum additur ī carne īcorrupta ſupaddit ei aureola. q2 ſic ē ɔtinētia ī ſuo ſūmo. Alteri⁹ cū addit reſpectu cuiuſlibet tēporis et perſone debetur ei fructus centeſimus.

¶ De expedientibus ad primum. Ca. ij.

SEquitur videre de hūs que animā expediūt ad glorie ſupplementū. Retardat ei aīa exuta [ꝗ3uis gr̄a finali īformata] dupl'r ne total'r feratur in deuz. ſ. ppt̄ creabile qđ ſecū traxit: ⁊ propter corpus ſuū ſocium quod dimiſit. Contra primum expeditur per eccleſie orationes et ſuffragia viatorum Contra ſecundū expeditur per cōſummationē iuſticie ſiue per remunerationem corporum reſumptorum. Primo ergo videamus qualiter animabus in purgatorio retardatis valeant ſuffragia viatorum . Et poſt de reſur

rectione mortuorum. Proſunt autē eccleſie ſuffra
gia defunctis nō quibuſcunqꝫ ſꝫ mediocriter bonis
vt puta illis qui ſunt ī purgatorio. nō valde malis
vt illis qui ſunt in inferno. nec valde bonis vt illis q
ſunt in paradiſo ſꝫ poti⁹ coꝝ oratiōes ⁊ merita mi
litanti eccleſie ſuffragant̄: qꝛ nobis adhuc miſeris
multa per eos beneficia īpetrant̄ Proſunt aliȷ̃s ſuf
fragia ſic impenſa ſecundum magis et minus vł ꝑ
diuerſitate meritoꝝ in mortuis. vel pro ſollicitudīe
caritatis in viuis proſunt inq̄ꝫ ad penaruꝫ mitiga
cionem vel ad celerioreꝫ liberationē prout diuina ꝓ
uidentia voluerit diſpenſare Suffragia aūt q̄ valēt
precipue in remediū defunctoꝝ hȷ̃s verſib⁹ ꝯtinent
Miſſa frequēs/crebreſqꝫ/preces ieiunia ſacra. pro
ſūt defunctis prodeſt elemoſina ſācta. Cū autē ꝑ di
uina munera ⁊ propria merita necnō ⁊ aliena ſuffra
gia anime ad gloriā transferint angeloruꝫ adhuc
tamen[ſecundum ſanctos] ꝓpter naturalem incli
nationem ad corpus a contemplatione plena ⁊ frui
cione perfecta retardantur. Unde videndum eſt de
reſurrectione de qua ſecundum fidem catholicam ē
tenenduꝫ ꝙ omnia corpora omniuꝫ hominuꝫ reſur
gent in generali iudicio. non exiſtente in eis diſtan
tia quantum ad ordinem temporis ſed potius quā
tum ad ordinem dignitatis Mali enī non in meli⁹
mutabuntur. ſed ī bonis natura ſeruabitur. ⁊ vicia
atqꝫ defectus detrahendum Omnes quippe reſur
gent in integro corpore plena etate et debita men
ſura membrorum in eiſdem corporibus numero: et
eiſdem partibus conſtitutis: ſalua totius veritate
nature Non ſolum quantum ad membra principa

lia ⁊ humiditatem radicalem: veruȝ etiam ſaluis capillis ⁊ membꝛis ceteris que ad coꝛpoꝛis decentiaȝ pertinebunt. Ita ꝙ in quaſcunqꝫ auras puluis hũani coꝛpoꝛis diſperſus fuerit ad eandeȝ reddibit animaȝ que hominē pꝛius vt viueret ⁊ creſceret aĩauit Et qꝛ electi debent eſſe cõfoꝛmes pꝛimogenito moꝛtuoꝛum id eſt domino ieſu chꝛiſto in quo nullus fuit omnino defectus: neceſſarium eſt vt ſi aliquod mēbꝛoꝝ deerat ſuppleat᷑. Et ſi aliqua ſuperfluitas ĩherat auferat᷑. ſi aliqua membꝛoꝛum inoꝛdinatio coꝛrigat᷑. Si paruus erat ad quantitateȝ etatis chꝛiſti quam habebat paruulus in ratione q̄ȝuis nõ immo le virtute diuina deducat᷑. Si decrepitus ad eandē etateȝ deueniet. Si gygas ad eandem. ſi manus deficiens ad menſuram, congruam limitet᷑. ſic omnes ſancti integri ⁊ perfecti occurrant in virũ perfectũ in menſuram etatis plenitudinis chꝛiſti. Erunt aũt in coꝛpoꝛibus electoꝛum quattuoꝛ conditiones nobiliſſime que dotes dicunt᷑ in quibus etiam bona includunt᷑. quequidem dotes ſunt claritas agilitas impaſſibilitas ⁊ ſubtilitas que ſic coꝛpus perficiunt ꝙ oꝛdinant ad anime actionem que duplex eſt ſcȝ congnitio ⁊ dilectio. Claritas hȝ oꝛdinem ad congnitionem alie tres dotes ad dilectioneȝ. Conſiſtit autem dilectio que eſt delectatio magna in coniūctione cõuenientis cū cõuenienti. Eſt itaqꝫ agilitas vt diiūgat᷑ aĩa deo ĩpaſſibilitas vt nõ retrahat᷑. Subtilitas vt nichil interponat᷑ int᷑ diligens ⁊ dilectum. Põt aũt ſumi ſufficientia haꝝ dotiū penes cauſā materialeȝ ſic. Coꝛpus humanū quattuoꝛ hȝ defectus ex quattuoꝛ elementis ex quibus componit᷑ ⁊ ſubſiſtit. Ab

aqua habet paſſibilitatem que eſt elementuz fluidū
Coutra hunc defectum hȝ impaſſibilitatem. A fra
hȝ opacitatem contra quam habet claritatem. Ab
igne qui cōſumit habet animalitatem ſecundū quā
alimonijs reddit ponderoſum. Contra quē defectū
habebit agilitatem. Ab aere qui cedit cuilibet im-
pellenti habet infirmitatem. contra quaȝ habet ſub
tilitatem. ſiue penetrabilitatem per quam corpori
glorioſo erit peruium omne durum. Cp̄m. iij.

¶ De ſufficientia gaudij.

IAm ad gaudij ſufficientiam eſt tertio ſiue
vltimo tranſeundum. Circa quam breuitꝛ
eſt attendendum ꝙ gaudium ſufficiens pꝛ
ficitꝛ ⁊ complectꝛ in tribus dotibus aīe que
ſunt. Aperta viſio ſummi veri: certa tenſio ſūmi ar-
dui: perfecta dilectio ſummi boni. In primo perfici
tur rationalis. In ſecundo iraſcibilis. In tertio con
cupiſcibilis. Primū eſt premium fidei. Secundum
premium ſpei. Tertium premiū caritatis. Sunt au
tem quidem ternarij in ſuperiori facie anime quib⁹
ab ymo ſui vſqꝫ ad ſummū dei peruenit et quieſcit.
Sunt tria ſubiecta ſcȝ tres potentie aīe naturales.
Rationalis iraſcibilis et concupiſcibilis. que tanqꝫ
fundamenta bonis ſpiritualibus ſubſtituuntꝛ. Sūt
tres habitus virtutū theologicarum ſcȝ fidei ſpei ⁊
caritatis: que a deo gratis ad informationem triuȝ
viriū predictaꝝ infunduntꝛ ⁊ quibus ipſe potētie di
riguntꝛ. Sūt tres actus que a predictis potētijs me
diantibus tribus habitibus ſupradictis ſcȝ tribus
virtutibus theologicis eliciuntꝛ ſcȝ credere aſſentiē
do ſumme veritati proptꝛ ſe ⁊ ſuper oīa. Sperare

Quarta pars.

Intendēdo ſume largitati propter ſe ⁊ ſuper omnia diligere complectendo ſummaȝ bonitatem ꝓpter ſe et ſuper oĩa. Sūt tria obiecta que ad tres act⁹ egredientes a tribus potentijs virtute triū habituū terminant. Iſta autē obiecta ſunt veritas increata maieſtas increata ⁊ bonitas. ita ꝙ ſummū rerum eſt obiectum fidei. Summu arduum eſt obiectum ſpei. Summum bonum eſt obiectū caritatis verum inq̄ȝ ſub ratione veri. arduum ſub ratione ardui bonum ſub ratione boni. Et reſpiciunt hec omnia ſtatum ⁊ meritum viatorū. Sunt etiaȝ tria premia ſcȝ cognitio ſiue intelligētia veritatis infallibilis. Poſſeſſio ſiue permanentia dignitatis inamiſſibilis. Dilectio ſiue complacētia bonitatis infatigabilis. Et poteſt colligi ex predictis ꝙ in gloria celeſti erit premium ſubſtantiale conſubſtantiale ⁊ accidentale. Subſtātiale ex parte anime conſiſtit in dei viſione aperta. dei tenſione ſecura. dei dilectiōe perfecta. Et hec eſt prima ſtola. Conſubſtantiale ex parte corporis conſiſtit in claritate ⁊ impaſſibilitate ⁊ hec eſt ſecunda ſtola. Accidentale conſiſtit ī tribus aureolis que nō ſunt omnium ſaluandorum.

¶ Et ſic finitur Centiloquium Seraphici doctoris ſancti Bonauenture. Et ſequitur vtiliſſima quedam epiſtola ab eodem compoſita.

¶Sequitur vtilliſſima quedam epiſtola Eximij et deuoti doctoris Bonauenture que eſt quaſi quedaꝫ regula ⁊ inſtitutio oīum pie et ſpiritualiter in xp̄o viuere volentium. Et diſtinguit hec epiſtola in xxv. memoralia vt inferius patebit.

¶Incipit Prologus.

IN chriſto ſuo dilecto. E. frater bonauentura de balneo regio. cōfratri eius in dño. Qualicunqꝫ hoīe veteri iam exuto chriſto viuere et mori mundo. Mī dilecte mi frater in dño adhuc me in pñtia tibi poſito michi inſtantiſſime ſupplicaſti vt te in poſterum aliquibus litteris exhortationis viſitarem. Noui frater ꝙ hec dicens ardentes prunas congeris ſuper caput meū veruntamē affectuoſe inſtando duriciei mee ſupbiā ſupplici humilitate viciſti. Intantum vt ipſe iā promitterem quod optabas q̄ꝫuis magis dignuꝫ foret hec me a te quidem ſuſcipere q̄ꝫ me tibi huiuſmodi deſtinare. Quia tamen inſtantia tue deuotionis me compellit ſtultuꝫ fieri in parte iſta ſicut potero qualitercunqꝫ experiar quod hortaris. Non tamen tibi aliqua ſpālia ſcribens niſi ea que rudia ⁊ ſimplicia michiipſi colligere proponebam ex quibus iaꝫ plurima bene noſti. Sed interim alloquens dilectioneꝫ tuaꝫ cariſſimam cum ſicut nullus [experientia certa docet] perfecte deo ſeruire poſſit. niſi diſſoluere omnino ſe procuret a mundo: oportet ſi ſequi volumus dominum ſaluatoreꝫ voci nos prophetice obedire vt ſcilicet peccatorum colligationibus diſſolu

---

uamus faſciculos depri
ribus diſſoluti. ſequam
tem quia iuxta apoſtoli t
mo debere negotijs ſecu
ergo de aliqua re creata
amoris et dilection
mittamus. Quia n
plus debito rumi
hendo mentis grata
animi ſignādo fa
moleſtia importun
ctiones omnium terr
ta abiqꝫ retardation
qui nos ſalubriter i
pulenta refectio ⁊ pa
ſumvenite ad m
onerati eſtis et ego
indiges? quare vocas
O vere pietatis vox
vos. O dei niſi di
ineffabilis: quis eni
quis ve cōſperit
hortatur reos allicit in
Et alibi diſcite a m
O vba dulcia ve
gladio ancipiti i
qꝫ repleta dulced
gentia. Expergiſ
tante benignitatis
et ad tante ſuauit
ſentit infirmus e

tis, diſſoluamus faſciculos deprimentes. quatin⁹ a terrenis actibus diſſoluti. ſequamur liberis greſſib⁹ redēptorem. quia iuxta apoſtoli teſtimoniū. Nemo militans deo debʒ ſe negotijs ſecularibus implicare Nunq̄ʒ ergo de aliqua re creata niſi inquātuʒ nr̄m excitet diuini amoris et dilectionis affectū cor nr̄m eſſe ſollicitū ꝑmittamus. Quia multiplex rerū labētium varietas plus debito ruminata non ſoluʒ animum diſtrahendo mentis grataʒ interrūpit quietē verum etiam animi gignēdo fantaſias turbulente quaſſationis moleſtia importune impellit eandeʒ ſʒ potius affectiones omnium terrenaruʒ ſarcina oneroſa depoſita abſq̄ retardationis grauedine curramus ad illū qui nos ſalubriter inuitat ī quo eſt anīmarum opulenta refectio ⁊ pax ſumma que exuperat omnem ſenſum venite ad me[inquit]omnes q̄ laboratis et onerati eſtis et ego reficiam vos. O domine quo indiges? quare vocas? quid tibi commūe nobiſcum? O vere pietatis vox venite ad me[inq̄t] et ego reficiaʒ vos. O dei nr̄i dignatio admirabilis O caritas ineffabilis: quis eniʒ aliq̄ fecit talia: q̄s vnq̄ʒ audiuit quis ve cōſpexit ſimilia? Ecce inuitat inimicos hortatꝛ reos allicit ingratos. Venite[iq̄t] ad me oēs. Et alibi diſcite a me. Tollite iugū meuʒ ſuper vos ⁊c. O Ꝟba dulcia verba deifica ⁊ penetrabiliora om̄i gladio ancipiti ītima ꝑcordiaꝝ euiſcerātia nimiaq̄ repleta dulcedine vſq̄ ad diuiſionem anime pertigentia. Expergiſcere nunc anima chriſtiana ad tante benignitatis amorem dulcedinis tāte ſaporem et ad tante ſuauitatis odorem. Certe qui iſta non ſentit infirmus eſt alienatus iam proxi

mat morti Jnardeſce: queſo o anima mea pingue
ſce amore dulceſce ſapore nemo te prohibeat intra
re tenere guſtare. Quid amplius querimꝰ.quid vl
tra expectamus quid deſideramus in hac vita ꝯhabemꝰ
ĩ chriſto omnia bona Sꝫ heu O inſania mea
mirabilis. O infirmitas miſerabilis O veſania d
teſtabilis. vocamur ad requiem ⁊ ſequimur laborē
Jnuitamur ad ſolacium et querimus dolorem pro
mittitur gaudium et appetimus merorem. Mirabi
lis prorſus infirmitas. miſeraqꝫ peruerſitas . Jam
omnes inſenſibiles facti ſumus et quaſi deteriores
ſimulachris habentes oculos et non vidētes aures
et non audientes. rationem ⁊ nō diſcernentes ama
rum dulce et dulce amarum ponentes O deus vnde
nobis tante offenſionis ſatiſfactio. Certe nichil tale
inuenitur ĩ nobis niſi tuo munere tribuatur Tu eñ
ſolus potes nos corrigere. tu ſolus pro noſtris deli
ctis ſatiſfacere. qui ſolus noſti figmentum noſtrum
ſalus et redemptio noſtra. qui ſolum illis hoc facis
qui ſe miſeros conſpicientes in ymis a te ſolum re
leuari confidunt. ¶ Leuemus ergo ad deum mentē
oculos in directo ⁊ videamus vbi nunc proſtrati ſu
mus quoniam qui propriuꝫ caſum ignorat ſurgere
minus curat. Cognoſcentes vero clamemus in for
titudine ad deum de profundis vt nobis adiutriceꝫ
porrigat miſericordie ſue manū que abbreuiari nō
qꝫ poterit ad ſaluandum Ne queſo confidentiam a
mittamus magnaꝫ remunerationeꝫ habentē Adea
mus thronum gratie eius cum fiducia fructum noſtre
fidei reportantes ſalutem ſcilicet animarum no
ſtrarum. Nulla nobis inſit cunctatio. Jam vita noſ

lus expectat tribulatio
ergo facimus: quid pigri
mus? Feſtinemus ingr
us eterne vbi ſūt magn
numerus. Aſcendat que
ſuſpiremus ad patriā
matrem noſtram. Intr
clamamur noſtrū regem
in miſerationibus eiu
gras toto corde defec
conſiderās. deſideri
currere mandatoꝝ
poteſtꝫ: qꝫ non eſt v
um. cum hoc pharu
pſe qui ait. Concup
ſtificationes tuas in
aliqñ nimia teped
deſiderium laſceſſit:
huius memorialia
pateant ſequenda qu
ſpeculantes priſtino
bilē virtutibus
camus gaduſqꝫ pfec
Ponunt aūt
ſialia poſtmodum
¶ Memorialia ge
Sunt ergo quedā
uenibus et ſchale
bio ad pfectioneꝫ
pñt aſcendere fid
cundia in cunctis

vocat ſalus expectat tribulatio compellit intrare. Quid ergo facimus: quid pigritamus: quid moras contrahimus? Feſtinemus ingredi in illaꝫ requie iocunditatis eterne vbi ſūt magna ꝛ inſcrutabilia ꝗꝝ non eſt numerus. Aſcendat queſo iheruſalem ſuper coꝛ nr̄m. ſuſpiremus ad patriā nr̄am. tendamus ſurſum ad matrem noſtram. Introeamus in potentiā dn̄i ꝛ intueamur noſtrū regem in ea regnantem ꝛ liqueſcant in miſerationibus eius coꝛda noſtra. Agamus illi gr̄as toto coꝛde defectum noſtre ingratitudinis non conſiderās. deſiderium nobis tribuēs ipſius viam currere mandatoꝝ quā ſine deſiderio nullus currere poteſt: qd̄ non eſt vilipendenduꝫ ſed gr̄e reputandum. cum hoc pharum ille eximius ſe aſſerat concupiſſe qui ait. Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in om̄i tēpoꝛe. Sed quia hoc ipſum aliq̄n nimia tepeditate noſtre incurie negligentie deſiderium laſceſſit: cogitaui quedam incitationis huius memoꝛialia annotare in quibus fugienda pateant ꝛ ſequenda quequidem in affectu affectuoſe ſpeculantes priſtino vigoꝛe reſumpto tam diu infatigabilit̄ virtutibus ꝛ gratiis in caritate diuina creſcamus q̄adusqꝫ ꝑfectum veniat deſideriū colliū eternoꝝ. Ponunt̄ aūt memoꝛialiū predictoꝝ ṗus q̄dā gn̄alia poſtmodum ſpālibus ſubſequētib9

¶ Memoꝛialia generalia.

Sunt ergo quedā virtutes pꝛobate in iuuenibus et ſchale ſalutis ꝑ quas ſine dubio ad ꝑfectioneꝫ virtutum ꝛ culmē gl̄ie pn̄t aſcendere fidelit̄ exercitati ꝑ eos vꝫ ſancta verecundia in cunctis rebus ꝛ actibus ſcilicꝫ traditas loquendi promptitudo obediendi Frequētatio orationis Fugere ocium et diſſolutiones Pure et frequēter confiteri. Libenter ſeruire. ⁊ infructuoſum conſorcium deuitare Hee namqꝫ ſunt margarite fulgentes que poſſeſſorem ſuum deo ⁊ angelis faciunt gratioſum. Duz autem ei placuerit qui te ſegregauit ex vtero matris tue vocauitqꝫ ꝑ gratiam ſuam vt in te reuelaret ymaginem filij ſui de miſerabili ſeruitute egipciaca tranſferens te in libertatem filiorūz dei. Jamqꝫ in viam noui hominis inceperis pedē ponere: que inter timorē ⁊ amorem humilitas eſt ſemita conſtituta. tunc per eandē humilitatis viam ad eminētiora conſcēdēs poteris te in altioribus exercere: ex quibus certa memoralia ſubſcribuntur.

¶ De concupiſcentijs mortificandis.

Oportet ergo an̄ oīa te cupientē veſtigia ſaluatoris ſequi vt ſpeꝫ tuā totā fixā in dn̄o habeas de oīb⁹ hui⁹ mūdi ꝯſolationib⁹ penit⁹ te deſperans

¶ De vicijs extirpandis.

Secundum eſt vt ab omnibus vicijs ⁊ cōcupiſcentijs malis ī quantū ſuſtinet humana condicio teipſum ſtudeas penit⁹ emundare vt fermento veteri toti⁹ malitie et nequitie expurgato ambules in nouitate vite poſt chriſtum quia niſi prius huiuſmodi cathenas iniquitatis cōfregeris aīa tua in tenebris aggregata ad celeſtia non poterit eleuari

¶ De collationibus reſecandis.

Tertium eſt vt a teipſo diſſoluas omnem colligationem extrinſecam vt ſana et pura mente poſſis deo colligari.]

¶ De tribulationibus cū pacientia tolerandis.

Quartum eſt vt amore altiſſimi et ſpōſi tui xpi oēs mūdi huiꝰ perſecutiones equanimiter feras, ymmo ſi poſſibile eſt pro voto ſuſcipiens. ſoluz in chriſti paſſionibus delecteris. rennuenſqꝫ omnē temporalem leticiam in ipſis tribulationibus hilareſcas, omnes reputans tibi ad purgationez peccaminum et lucrum anime tue.

¶ Ut de nulla re conqueras.

Quintum vt cum creatorem tuū te ſentias offēdiſſe rationem tibi fieri non poſcas ab aliqua creatura.

¶ De paupertate ſuĳpſius.

Sextū vt habeas deſpectui temetipſuz cupiens ab omnibus deſpici: zelanſqꝫ ſacratiſſimam paupertatez in omnibus q̄ ad te ſpectant. ¶ Aſperitatez vilitatē et parcitatem habeas quantum potes: non tamen in aliĳs requiras, ſed potius letus et gaudens de oī conſolatione fraterna eis ſicut oportet obſequendo et miniſtrando aſſiſtas, omnis conſolationis eos reputās eſſe dignos, niſi quod abſit ita tibi in aliquo pateret: diuina offenſa: qꝫ omni excuſatione careret: de qua compaciendo ⁊ timendo ex intimo corde doleas quantum potes.

¶ De honoribus fugiendis.

Septimum eſt vt omni tempore ꝫ timore ſtans ꝫ blādicias huiꝰ ſeculi honores glorias vl' fauores auraſqꝫ vane glorie quaſi mortiferas peſtes omnino fugias toto poſſe: ſtanſq; continuo in teipſo omni hora habeas te ſuſpectum qꝛ ſi tuiipſius victoriaz fueris aſſecutus: nullus hoſtis iterius vel exterius tibi nocebit.

¶ De humilitate vera.

OCtauuz eſt vt amore illius: qui cuz ſit dñs omnium celeſtium: terreſtrium: et infernorum. pro nobis aſſumpſit viliſſimam ſerui formam in ea ſubijciens ſe voluntarie hominum poteſtati. humiliando teipſuz: omnē hominem reputes tuum dominuz: et te veriſſime reputes ſeruum omnium: et in omnibus circa homines te reputes ſicut ſeruum. Sic enī tranquillitatez et pacem cum omnibus perpetuaz obtinebis et ſcandalum penitus ignorabis.

¶ De pace anime ⁊ quomodo habetur.

NOnum vt nichil eoruz tangas que te ſpirituali vtilitate non tangunt. Hoc eſt de nulla re cures vel implices te in aliquo exterius vel interius quomodo vbi non inuenis anime tue lucrum: nec in huiuſmodi te ab aliquo implicari permittas.

¶ De cuſtodia ſenſuum.

DEcimuz vt viſui atq; omnibus corporis ſenſibus omnimodam cuſtodiaz ponas ita vt nichil prorſus vel videre vel audire aut tangere deſideres: niſi vtilia anime tue. Linguā etiam diligentiſſime reſtringas vt nichil loquaris niſi interrogatus vel neceſſitate euidente coactus et hoc cum reuerentia animi ⁊ timoris dulcedine breuiter et ſubmiſſe ſi potes. ſemper deuitans prolixitatem verborum eorum occaſiones iuxta poſſe preſcindens.

¶ De ſolitudine et vigilijs.

Vndecimū vt gratam: ſanctam ſolitudinem deſiderans omni tēpore operationez vigiliarū habeas ꝑcioſam: in ipſis ſemꝑ offerens deo orōnes tuas cū attētione ꝟborū: deuotiōis feruore. ⁊ hūilitate ꝓfunda

¶ De diuino officio.

Duodecimū vt cuz debes diuinum officiū celebrare. Ita factus in teipſo ꝗetus obliuiſcaris omniū terrenoruz: quatenus fixa mente celeſtibus inſiſtens miſterijs: cuz tanta illud deuotione/reuerentia/gaudio/ac timore ꝑſoluas. quaſi inter angeloꝝ agmina ꝯſtitutus diuino cōſpectui laudes preſentialiter offerres cum eiſdem.

¶ Qđ ſuꝑ oīa habeas in deuotione ꝟginē g̃lioſaz

Decimumtertium vt glorioſam reginam dñi noſtri matrē bñdictaz in ſummo habeas omni tꝑe venerationis affectu ⁊ in cunctis ad eaz neceſſitatibus ꝑiculis et preſſuris: tanq̄z ad refugium tutiſſimuz te cōuertas ipſius tutele preſidiuz flagitando: eamq̃ ſuſcipiēs aduocataz deuotiſſime ac ſecure tuam et cauſaz cōmittas quia mater eſt mīe. quotidie ſtudens ei ſpecialem et ſingularem reuerentiam exhibere. Et vt tua deuotio ſic accepta et reuerentia grata: ipſius puritatem ⁊ mundiciaz mente et corpore illibate in teipſo ſeruando toto conatu nitaris humilitatis et manſuetudinis eius veſtigia imitari.

¶ Quomodo fugienda ſunt conſortia mulierum.

DEcimumquartum vt vbicunqꝫ mulieres et virgines ⁊ iuuenes quoſcunqꝫ pꝛeter neceſſitatis vel manifeſte vtilitatis cauſam deuites. Et vbicunqꝫ fueris elige tibi patrem ſanctuz et diſcretum et pium doctum potius experiētia operis q̄z ſublimitate ſermonis qui te verbis et exemplis efficacibus ⁊ pꝛobatis ad diuinum amoꝛem inſtruat ⁊ inflammet: ad quez in cūctis neceſſitatibus tuis poſſis habere recurſum: et ſpirituale ſolamen.

¶ De fuga accidie et triſticie.

DEcimumquintum vt omnē frigiditatez accidie et triſticie in qua latet via confuſionis que ducit ad moꝛtē a teip̄o ſummo ſtudio depellās interius exteriuſqꝫ ſerenus et tranquillus ſemꝑ exiſtas. nulli contradicas vel reſiſtas in aliquo. ſed potius omnimodo per omnia omnibus acquieſcens dummodo diuine laudi vel ſaluti anime non obſiſtat.

¶ Quod de omnibus habeas bonum exemplum.

DEcimumſextuz vt omnes affectiones tuas cōſerues diuine voluntati. Omnia te edificent neqꝫ te deturbet aliquid in hoc mūdo: nec alioꝝ plus debito defectibus perturbatus iniq̄tati addendo iniquitatem alienis ſoꝛdibus polluaris nedum cupis alios de pelago liberare deterius ipſe coꝛruas in pꝛofundum. Potius igitur omnia quibus non potes ſine detrimento pꝛodeſſe operiens caritate benigna. illi ſumme ſapientie derelinquas que nouit bona de malis eligere quibuſcunqꝫ. ſic in bonis operibus pariter atꝙ malis ſpiritualem domino concedente poteris reperire pꝛofectum.

¶ De cuſtodia coꝛdis.

DEcimumſeptimum. Ut coꝛ tuuʒ ſeruãs omni cuſtodia ſoliſqꝫ ſpiritualibus exercitijs deditum mille ibi rerum viſibiliuʒ impꝛimatᷣ concupiſcentie vt creaturis oĩbus alienuʒ libere poſſit vacare omniuʒ creatoꝛi.

¶ De caritate ad pꝛoximos.

DEcimumoctauum vt ymaginem ac ſimilitudineʒ maieſtatis diuine conſiderans in cunctis hominibꝰ ita omnes diligas intime caritatis affectu omniumqꝫ ⁊ maxime infirmoꝛum et quoꝛuncunqꝫ indigentium curam gerens dummodo circa ſpiritualia tibi nõ fiat nociua diſtractio ſicut bona mater diligit atqꝫ curat vnicum filium pꝛedilectum.

¶ De oꝛationibus cum operibus ſanctis.

DEcimumnonum vt continue mentem tuam habeas oꝛdinatam cum deo: ſic ꝙ omne opus tuum atqꝫ exercitium tam mentis q̃ʒ coꝛpoꝛis ſit oꝛatio. Omniaqꝫ ſeruitia et maxime humiloꝛa cuʒ tanto facias caritatis feruoꝛe ac ſi ea chꝛiſto coꝛpoꝛaliter exhiberes Quod certe debes et potes veraciter cogitare quoniaʒ ipſe dixit in euangelio. Quod vni ex minimis meis feciſtis michi feciſtis.

¶ De obedientia ſancta.

VIceſimum. Ut honoꝛem et reuerentiam omnibus tam debitam q̃ʒ deuotam ſanctiſſime obedientie noꝛmam nõ ſolam magnis verumetiam minimis quaſi pupillam ſtudeas ſemꝑ ſeruare illeſam. Obediẽs quidem nedũ maioribus vt prelatis verum etiam omnibus te ſubicijens quibuſcunqꝫ abnegando teipſum pro chriſto. In bonis et in differentibus ſemper alterius ſtudeas facere voluntatem. In nullo prebens te alicui oneroſum ſed potius in caritate chriſti diligens vniuerſos teipſum communiter omnibus gratum reddens. Amabilitates amicitias et familiaritates fugias. Murmurationis detractionis ſcandali et adulationis ⁊ quorumcunqꝫ ſimilium aliqua ratione vel modo pars vel cauſa vel occaſio fias.

¶ Quod tribulationes et conſolationes occulte teneas.

VIceſimũprimũ. vt virtutes vel gratias ſpirituales quas in te vel ꝑ te diuina mia operari dignetur: tribulatões ⁊ prelia virtutiſqꝫ ꝓpoſitũ vel ſilẽtia ab oib⁹ abſconre ſtudeas quãtum potes. Hijs tamen exceptis que proprio ſacerdoti in propria debẽt accuſatione detegi. niſi forte alicui tuo ſpeciali et probato amico ea ſpeciali gratia reuelares. cui⁹ cõſilium vel doctrina in huiuſmodi credas tibi poſſe valere ſolicit⁹ ſis per furari tempus vbiqꝫ vt poſſis ſolite orationi et meditationi ſancte vacare vt ſedendo ſolitarius eleuat⁹ ſis deſiderio ad ſuperna.

¶ Quod deum ſemper habeas in momoria.

VIceſimũſecũdũ vt ſolutus ab oib⁹ creaturis tãto mẽtis conatu deſiderijſqꝫ feruore circa tuũ creatorẽ intendas vt q̃ſi oim̃ iferiorũ oblitus quicquid agas et vbicũqꝫ ſteteris ⁊ q̃buſcũqꝫ negocijs implicceris dic ac nocte et omni momento et hora deuz ſemper habeas in memoria credens ꝛ cogitãs te eſſe veriſſime coram eo et ipſum cogitans vndiqꝫ te aſpicere Hec autem cogita cum magna reuerentia ac timore pariter ꝛ amore et cum magna diſcretione: nunc ante pedes imenſe maieſtatis eiꝰ ꝓſtratus: corde amariſſimo peccatorum veniam poſtulando. Nunc ſacratiſſime paſſionis filij dei gaudio compaſſiõis coram eius cruce vulneratus: cum eo lachrimoſus et flebilis apparendo. Nunc tocius vite illius decurſus obliquitati tue velut rectitudinis lineam proponendo. Nunc inenarrabilia et immenſa dei beneficia mente pertractans: gratiarum actionibus inſiſtendo. Nunc bonitatem et clementiam eius attendens eum deuotiſſime in cunctis operibus ſuis collaudando. Nunc deſiderio patrie celeſtis attractus ad ipſum gemebundis ſuſpirijs anhelando. Nunc circa nos viſcera ineſtimabilis caritatis eiꝰ aſpiciens: letabunda quadam et exceſſiua admiratione corde et animo in ipſo deficiendo. Nunc te recipientem. Nunc te fugientem Nunc te ſubleuantẽ et trahentem in eo caritatis ardore te conferens. totum te fletibus reſoluendo. Nunc vero occultiſſima profundiſſima ꝛ ſumme archana nimiumqꝫ ſtupenda iudicia iuſticie eius diligenter attendens cũ omnibus fidelis et conſtans cum ſummo amore ingenti quoqꝫ timore ac tremore diſtrictus ſupplex ꝛ humilis venerando. Pre omnibus autem continuam ꝛ viuam memoriam ipſius ſacratiſſime paſſionis ĩ animã ꝛ corpore tuo ferens ei q̃ʒtum potes ſtudeas conformari.

De ſollicita cuſtodia ſuiipſius.

Viceſimũterciũ vt ſuper cuſtodia tua vi-
gilãs oĩ tp̃e ab ãtiqui hoſtis fraudibꝰ
qui ſepe ſe ĩ angelũ lucis trãſfigurãs
omni tp̃e omni via huiuſmodi laq̃um
tendit et retia vt animas noſtras valeat captiua-
re ⁊ ſollicitudine te tutiſſima tuearis. venantium la-
queos fugiens ſicut paſſer. tanteq̄ puritatis humi-
litatis ſancte ĩ oculis tuis ſias vt ne ſubtiliſſima eiꝰ
retia te valeant continere a quibus ſane tunc pote-
ris liberari illeſus cum effectus fueris iſrael conti-
nue mentalibus oculis videns deum: quia non dor-
mitabit neq̄ dormiet eius cuſtos.

❡De pura confeſſione peccatorum.

Viceſimũquartũ vt tenẽs indefeſſe iſti-
tuti ſcĩ rigorẽ ſacrũ ardoribꝰ celeſtiũ de-
ſiderioꝝ ſuccẽſus mẽtis ⁊ corporis mũdi-
cie ⁊ ĩnocẽtie puritatẽ ꝯſcieq̄ te pꝰchri-
tudinẽ neritudinẽ ꝯſeruãs cura diligẽtiſſia caueas
ne vnq̄z repẽdo ĩ aliq̄ reſipiſcas. Ad quod q̄dẽ dili-
gẽtiꝰ ⁊ puriꝰ ꝯſeruãdũ quotidiana diſcuſſiõe ſepties
ĩ die examines vitã tuã ſemp̱ ãte vel ĩmediate poſt
q̄zlibet horam canonicam conſiderans ⁊ diſcuſſiẽs
attentiſſime. qualiter de hora in horam ambulaue-
ris digne deo viuẽs ſĩ macula ĩ iuſticie ſecta. Et q̄z
nemo eſt qui ſic diſciplinam ⁊ iuſtitiam obſeruet vt
nichil penitus negligat vel obmittat. Ideo neceſſa-
rium eſt vt ad penitentie lauacrum recurrens cũ do-
lore ſepiſſime et gemitu tue accuſatiõi inſiſtas. In
qua quidem accuſatione ſeu ꝯfeſſione integralit̃ ve-
raciter et pure ſine omni vel anime excuſationis vl

occultationis ſeu palliationis. per ordinem omnes tuos retexēdo defectus ſacerdoti proprio tanq̄ʒ deo debes intimare. Narrādo p̄us omiſſiones quas in hijs que ſunt ad deum feciſti et maxime in oratione quantum ad duplicem eius partem mentalem ſcilicet et vocalem. Deinde defectus in obſeruatione iuſticie quo ad proximum. Poſt commiſſiones quas feciſti ex mala cuſtodia ſenſuuʒ adiacentiuʒ affectionum et cogitationum. Hanc autem confeſſionem ſemper debet contritio et ſatiſfactio comitari vt doleas videlicet de omnibus offenſis. Non ſolū de magnis ſed etiam de modicis. Caueas iterare culpam ſemper ſtudēs cauſas et occaſiones peccati preſcindere quantuncunqʒ per amorem videantur tibi coniuncte. quia tunc iuxta ſaluatoris ſententiam eruendus eſt oculus ſcandalizans id eſt occaſiones peccati vitāde que quidem apparent nobis delectabiles nimium etiam ſi multum nobis diſpliceant eoruʒ effectus. Unde fortiſſimū eſt in hac pugna belluʒ. Et ideo oportet ſecundum dei preceptuʒ eſſe cecum ſurdum et mutum et inſenſibilem ad omnia in quibus non inuenit anima lucrum. Ut autem diuinorum p̄ceptorum eiuſqʒ diſcipline celeſtis obſeruantiam in ſupradictis ⁊ ceteris alijs ſollicitus intendas ac feruentius accendaris ſtudeas hec quandoqʒ ſemel ad minus inter diem ⁊ noctē affectuoſe ⁊ moroſe omni tempore ſincera mente tractare q̄ʒ ſcʒ ſit breuis vita noſtra q̄ʒ lubrica via qꝫ mors incerta que premia iuſtis que ſupplicia parantur iniuſtis vt non ſit ſeruitium ſine timore nec gaudium ſine tremore.

¶Quales eſſe debemus in noſtri reputatione q̄ʒuis perfecti.

Vicesimumquintum ꝛ vltimum vt cum [diuina gratia largiente] omnia benefeceris te ſeruum inutilem ꝛ peccatoreȝ recognoſcens om̄i beneficio dei reputes te indignum: ſemper robuſtiſſimam fidem tenens repletus caritate diuina. fiducia magna ſperans ab ipſo miſericordiſſimo patre miſericordiarum tibi vitam aperiri. At cum in foſſam profunde humilitatis firmiſſime ieceris fidei fundamēta. Erexeriſq; lucidiſſimos parietes cōtinue ac feruide caritatis decoratos omnium virtutum picturis: tectumq; deſiderate ſpei rariſſime poſueris tandem omnibus ordinate diſpoſitis ſummus ille celeſtis inhabitator [cuius delicie ſūt eſſe cum filijs hominum] tādiu tecum dignet᷑ inhabitare per gratiaȝ in preſenti ſeculo vel exilio. qu'q; poſt terminū vite huius in celeſtis beatitudinis gloria ſtola ꝑpetue īmortalitatis īdutus. claritatē vultus eius cū oībus ſanctis cernere merearis ī iubilo vbi erit ſumma felicitas ꝛ eterna beatitudo finis et complementum omnium deſideriorum noſtrorum.

¶Concluſio epiſtole huius

¶Hoc inſuper ſcias cariſſime frater indubitant᷑ ꝙ niſi perfecte abnegaueris temetipſuȝ ſequi non poteris veſtigia ſaluatoris ꝛ ſine ſolicitudine cōtinua aut labore eius grāȝ adipiſci neq̄bis. Et niſi aſſidue ꝑpulſaueris portas eius ingredi nō poteris ad pacem mētis. Et niſi te inſtant᷑ in timore dei tenueris cito domus tua corruet in profunduȝ. Et ſi fideliter et conſtanter te tenueris et exercitatus fueris in predictis ſpero in miſericordia ſaluatoris ꝙ te gratia ſua dignum faciet in preſenti ſecunꝗ potieris gl'ia in futuro quod ipſe tibi cōcedat qui eſt trinus ⁊ vnꝰ in ſecula ſeculorum benedictus amen.

¶Hec auteȝ cariſſime non ideo tibi ſcripſi quia te crederem talibus indigere ſed quia añ collegeram pro meipſo cernenſꝗ mee inconſtantie pronitatem. cogitaui ea tibi tanꝗȝ coadiutori fideli communicare vt quod mea puſillanimitate negligentia teporis admittitur tua magnanimitate feruoris ſollicitudine reſtauretur Maxime cum te concordem quaſi omnibus votis meis et huiuſmodi ſimplicioribꝰ plurimum delectari cognoſcam. Qua propter cariſſime in chriſto hec ea rogo caritate ſuſcipias qua illa tibi me ſcio affectione miſiſſe vt videlicet hijs omnibus ſupradictis quorū quidem diſciplina non videtur eſſe gaudiū ſed meroris Ita per celeſtium ſtudiorum exercitia ſtudeas te mancipare vt pacatiſſimum iuſticie fructum afferant in futuro et expectationis eius dulcis memoria etiam in preſenti anĩa tua guſtu deuotiōis adipe et pinguedine repleatur in chriſto dño ieſu nr̃o cui me aridum et verboſum potius q̄ȝ deuotum deuotis tuis orationibus cōmēdabis. Cui eſt honor et gloria decus et imperium ꝑ infinita ſecula ſeculorum amen.

Carmen.

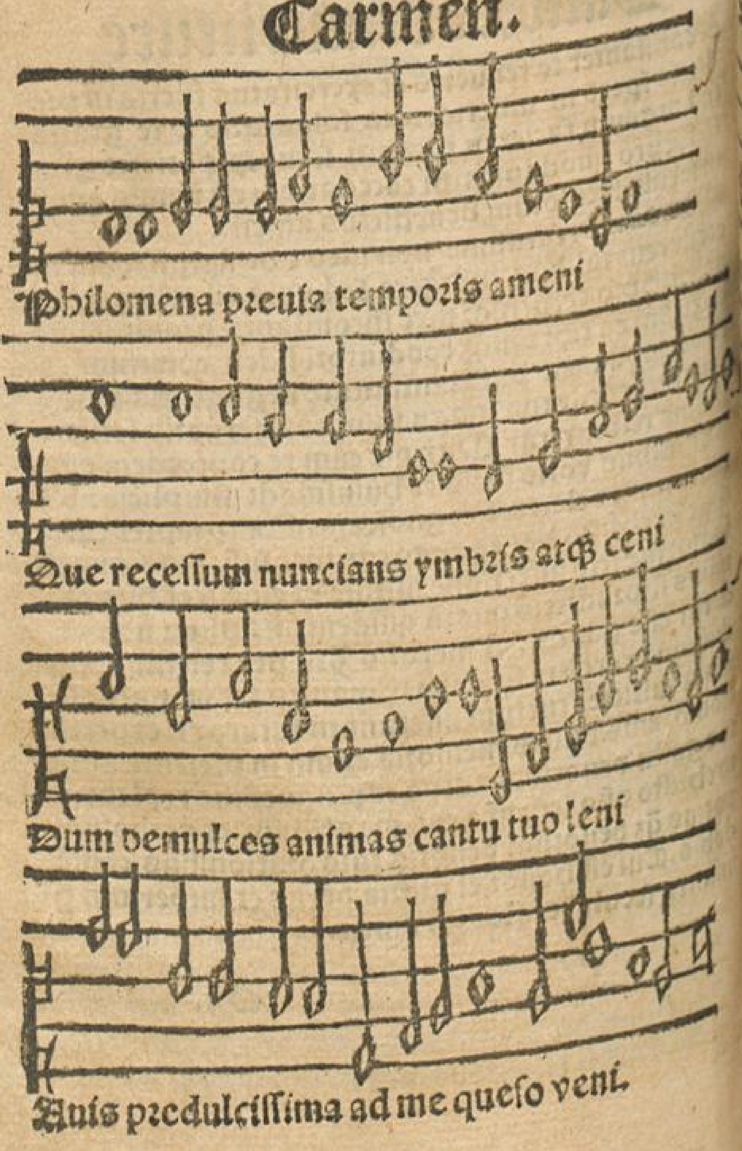
Philomena preuia temporis ameni
Que receſſum nuncians ymbris atꝙ ceni
Dum demulces animas cantu tuo leni
Auis predulciſſima ad me queſo veni.

Carmen.

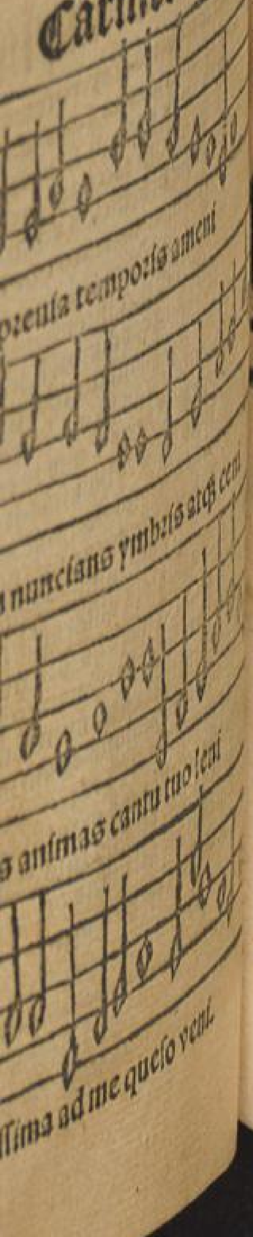
preuia temporis ameni
nuncians ymbris atqꝫ ceni
s animas cantu tuo leni
ſſima ad me queſo veni.

Sancti bonauenture.

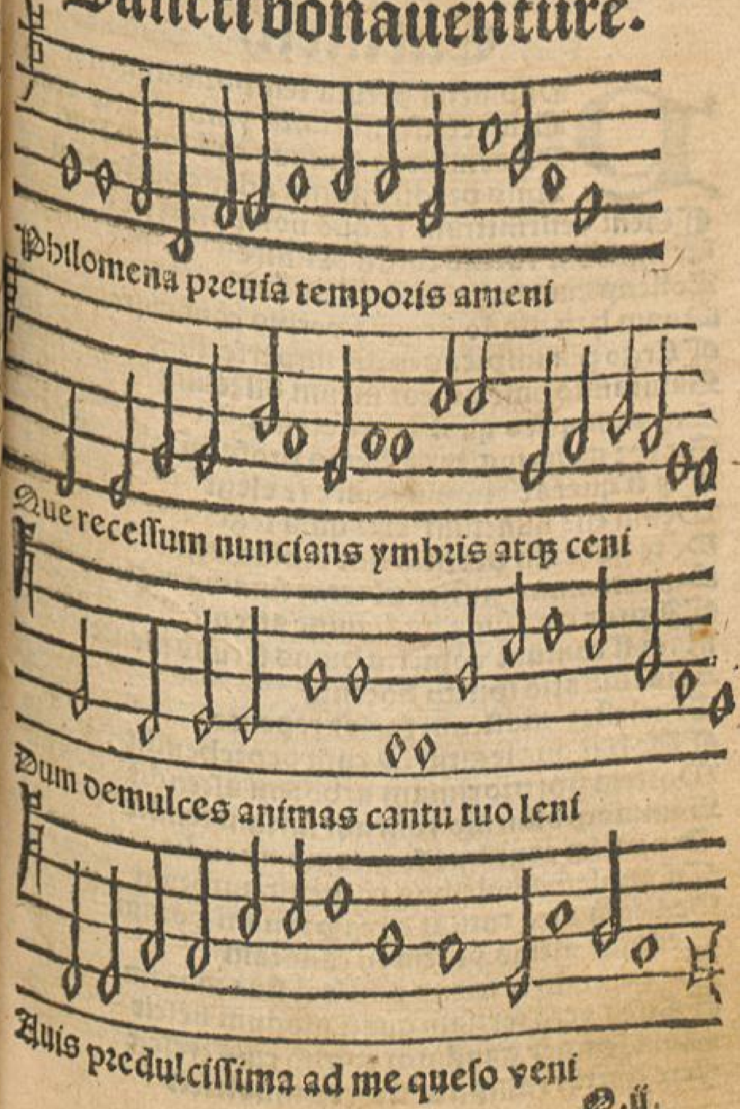
Philomena preuia temporis ameni
Que receſſum nuncians ymbris atqꝫ ceni
Dum demulces animas cantu tuo leni
Auis predulciſſima ad me queſo veni

Carmen.

Philomena preuia temporis ameni
Que receſſū nūcians ymbris atq; ceni
Dū demulces animas tuo cantu leni
Auis predulciſſima ad me queſo veni
¶ Veni veni mittam te quo non poſſuꝫ ire
Ut amicam valeas cantu delinire
Tollens eius tedia vice dulcis lire
Quam heu modo nequeo verbis conuenire
¶ Ergo pia impleas meuꝫ imperfectum
Salutando dulciter cor meum dilectum
Eiq; denuncies qualiter effectum
Sit cor meuꝫ iugiter ad eius profectum
¶ Qꝫ ſi querat aliquis quare te elegi
Meum eſſe nuncium ſciat quia legi
De te quedam propria que diuine legi
Captata nunc miſtice placent ſummo regi
¶ Igitur cariſſima audi nunc attente
Nam ſi cantum volucris huius ſeruas mente
Eius imitatio ſpiritu docente
Te celeſteꝫ muſicum faciat repente
¶ De hac aue legitur. qꝫ cum deprehendit
Mortem ſibi proximam arborem aſcendit
Summoq; diluculo roſtrum ſurſum tendit
Diuerſiſq; cantibus ſe totam impendit
¶ Cantilenis dulcibus preuenit auroram
Sed cum dies rutilat circa primam horam
Eleuatur altius vocem in canoram
In cantando neſciens pauſam ſiue moram
¶ Circa vero tertiam quaſi modum neſcit
Quia ſemper gaudium cordis eius creſcit
Fere guttur rumpitur ſic vox inualeſcit

Sancti bona
cantat amplius et plu
um in meridie ſol eſ
cerpit viſcera nimio
clamitans illo ſu
deficit cantus p
atis organis hu
antum palpitans ſt
nonam veniens mor
corporis diſrum
dulciſſima breu
huius volucris ſed
iam primitus quia
conueniunt legi ieſu
ut intelligas eſſe p
virtutibus ac am
mente peragrat p
abilem texit car
gmentum etenim ſ
dies miſtica demo
beneficia que de ma
conſequutus eſt hore
vel diluculum hom
mirabiliter adam e
ma quando eſt chri
ſpacium eius in
cum a perfidis v
conſpui dire cruc
clauis tereb
ſanctiſſimum ſpirit
die cum moritur
certaminis quan

hilomena preuia temporis ameni
Que receſſū nūcians ymbris
Dū demulces animas tuo cantu
Auis predulciſſima ad me quaſo
eni mittam te quo non poſſū ire
m valeas cantu delinire
uo tedia vice dulcis lire
u modo nequeo verbis commu
a impleas meus imperfectum
o dulciter cor meum dilectum
cies qualiter effectum
uz iugiter ad eius profectum
rāt aliquis quare te elegi
nuncium ſciat quia legi
am propria que diuine legi
nc miſtice placent ſummo regi
riſſima audi nunc attente
um volucris huius ſeruus ment
o ſpiritu docente
muſicum faciat repente
c legitur. cum deprehendit
proximam arborem aſcendit
ſculo roſtrum ſurſum tendit
antibus ſe totam impendit
dulcibus preuenit auroram
s rutilat circa primam horam
s vocem in canoram
neſciens pauſam ſine moram
ertiam quaſi modum neſcit
gaudium cordis eius creſcit
mpitur ſic vox inualeſcit

Et quo cantat amplius et plus inardeſcit
¶Sed cum in meridie ſol eſt in feruore
Tunc diſcerpit viſcera nimio clamore
Ochy ochy clamittans illo ſuo more.
Sicqꝫ ſenſim deficit cantus pre labore
¶Sic quaſſatis organis huiꝰ philomene
Roſtro tantum palpitans ſit exanguis pene
Sed ad nonam veniens moritur iam plene
Cum totius corporis diſrumpuntur vene
¶Ecce nunc dulciſſima breuiter audiſti.
Factum huius volucris ſed ſi meminiſti
Diximus iam primitus quia cantus iſti
Miſtice conueniunt legi ieſu chriſti
¶Reſtat vt intelligas eſſe philomenam
Animam virtutibus ac amore plenam
Que dum mente peragrat patriam amenam
Satis fauorabilem texit cantilenam
¶Ad augmentum etenim ſue ſancte ſpei
Quedam dies miſtica demonſtratur ei
Porro beneficia que de manu dei
Homo conſequutus eſt hore ſunt diei
¶Mane vel diluculum hominis eſt ſtatus
In quo mirabiliter adam eſt creatus
Hora prima quando eſt chriſtus incarnatus
Tertiam dic ſpacium eius incolatus
¶Sextam cum a perfidis voluit ligari.
Flagellari conſpui dire cruciari
Crucifigi deniqꝫ clauis terebrari
Caputqꝫ ſanctiſſimum ſpinis coronari.
¶Nonam dic cum moritur quando conſummatus
Curſus eſt certaminis quando ſuperatus.

Carmen.

Eſt omnino zabulus .et huic exturbatus
Veſperam cum chriſtus eſt ſepulture datus
¶ Diem iſtam anima commemorans in ortis
Sue facit terminum ſpiritalis mortis
Scandens crucis arborem in qua leo fortis
Vicit aduerſarium fractis portis mortis
¶ Statim cordis organum ſurſum eleuando
Suum a diluculo cantum inchoando
Laudat et glorificat deum replicando
Ei q̄z munificus fuit hanc creando
¶ Pie inquit conditor quando me creaſti
Q̄z ſit tua pietas larga demonſtraſti
Nam conſortem glorie tue cogitaſti
Facere gratuito q̄z gratis amaſti
¶ O q̄z mira dignitas michi eſt cōceſſa
Cum ymago domini michi eſt impreſſa
Sed creuiſſet amplius dignitas poſſeſſa
Niſi iuſſum domini fuiſſem tranſgreſſa
¶ Nam tu ſumma caritas tibi adherere
Me volebas iugiter ſurſumqꝫ habere
Dulce domicilium tecumqꝫ manere
Et me velut filiam alere docere
¶ Ex tunc diſpoſueras me coadunare
Celicis agminibus teqꝫ michi dare
Sed pro tanta gratia quid recompenſare
Poſſuz prorſus neſcio niſi te amare
¶ Vnica ſuauitas vnica dulcedo
Cordiuz amantiuz ſalutaris predo
Totuz quicquid habeo vel ſuz tibi dedo
Deniqꝫ depoſituz meuz tibi credo
¶ Ochi cantat tale cor gaudens in preſſura

ino zabulus.et huic creaturbatu
m cum chriſtus eſt ſepultus
iſtam anima commemorans in
terminum ſpiritalis mortis
s crucis arborem in qua leo fortis
erſarium fractis portis mortis
cordis organum ſurſum eleuando
lculo cantum inchoando
glorificat deum replicando
ictus fuit hanc creando
ait conditor quando me creaſti
etas larga demonſtraſti
etem glorie tue cogitaſti
uito q̄s gratis amaſti
a dignitas michi eſt collata
domini michi eſt impenſa
amplius dignitas poſſeſſa
omini fuiſſem tranſgreſſa
mma caritas tibi adherere
iugiter ſurſumq; habere
llium tecumq; manere
iam alere docere
poſueras me coadunare
ibus teq; michi dare
gratia quid recompenſare
neſcio niſi te amare
tas vnica dulcedo
uz ſalutaris predo
habeo vel ſuz tibi dedo
s meuz tibi credo
ale cor gaudens in preſſura

Dicenſq; dignuz eſt vt a creatura
Diligatur opifex talis mente pura
Et cuz extiterit tanta de ſe cura
¶Sic mens hoc diluculuz tranſit meditando
Se ad primuz tranſferens vocez exaltando
Tempus acceptabile pie ruminando
In quo venit dominus carne ſe velando
¶Tunc liqueſcit anima tota per amorez
Pauida conſiderans omniuz auctorez
Vagientez paruuluz iuxta noſtrum morem
Ut curaret veterem ſeruuli languorem
¶Plorans ergo clamitat. dic fons pietatis
Quis te pannis induit noſtre paupertatis
Niſi zelus vehemens ardor caritatis
Tibi quis conſuluit ſic te dare gratis
¶Digne zelus vehemens hic eſt amor dictus
Quo extitit dominus rex celorum victus
Cuius ſanctis vinculis captus et conſtrictus
Pauperis infantuli pannis eſt amictus
¶O predulcis paruule puer ſine pari
Felix cui datuz eſt te tunc amplexari
Pedes manus lambere flantez conſolari.
Tuis in obſequijs iugiter morari
¶Heu cur me non licuit michi demulcere
Vagientez paruulum et cuz flente flere
Illos artus teneros ſinum refouere
Eiuſq; cunabulo ſemper aſſedere
¶Puto pius paruulus hoc non abhorreret
Nec ſe a pauperculo tangi prohiberet
ymmo more paruuli forſan arrideret
Et petenti veniam facile preberet

Carmen.

¶ Felix qui tunc temporis matri ſingulari.
Potuiſſet precibus ita famulari.
Ut in die ſineret ſemel oſculari.
Suum dulcem paruulum eiqꝫ iocari.
¶ O q̄z libens balneum ei preparaſſem.
O q̄z libens humeris aquam apportaſſem.
In hoc libens virgini ſemper miniſtraſſem.
Pauperiſqꝫ paruuli pannos abluiſſem.
¶ Sic affecta pia mens ſitit paupertatem.
Cibi parcimoniam veſtis vilitatem.
Labor ei vertitur in iocunditatem.
Uilem eſſe ſeculi dicit venuſtatem.
¶ Ergo ſic infantiam chriſti retexendo.
Hore prime canticum ſtrennue pſallendo.
Tranſitum ad tertiam facit recolendo.
Quanta chriſtus paſſus eſt homines docendo.
¶ Tunc cum fletu recitat illius dolores.
Sitim/famen/frigora/eſtus/et ſudores.
Que dignanter pertulit propter peccatores.
Dum illorum voluit innouare mores.
¶ Mox amoris facibus tota concremata.
Ochy ochy clamitat auis hec beata.
Mundo mori cupienſqꝫ vita lata
Ei fetet ſeculi ſic eſt delicata.
¶ Clamat ergo dominum dulcis predicator.
Exulum refugium pauperum amator.
Qui eſt penitentium pius conſolator.
Poſt te debet currere iuſtus et peccator
¶ Iuxta quippe regula eſt tua doctrina.
Peccatori ſpeculum miti diſciplina.
Feſſis et debilibus efficax reſina.

ui tunc temporis matri ſingu
t precibus ita famulari.
ſineret ſemel oſculari.
lcem paruulum eius iocari.
pens balneum ei preparaſſem.
o humeris aquam apportaſſem.
ens virgini ſemper miniſtraſſem.
q paruuli pannos abluiſſem.
ta pia mens fleat paupertatem.
moniam veſtis vilitatem.
rtatur in iocunditatem.
eculi dicit venuſtatem.
infantiam chriſti recitando.
canticum ſtrennue pſallendo.
ad tertiam facit recolendo.
iſtus paſſus eſt hominem docendo
n fletu recitat illius dolores.
m/frigora/eſtus/et ſudores.
ter pertulit propter peccatores.
a voluit innouare mores.
rio factibus tota concremata.
amitat quis hec beata.
cupienſq vita lata
ſic eſt delicata.
o dominum dulcis predicator.
um pauperum amator.
ntium pius conſolator.
currere iuſtus et peccator
e regula eſt tua doctrina.
ulam mitti diſciplina.
no efficax reſina.

Egris et languentibus preſtans medicina.
¶ Primus in hoc ſeculo caritatis ſcolam.
Inſtauraſti querere docens dei ſolam.
Gloriam deponere grauem mundi molam.
Et ſic poſſe perditam rehabere ſtolam.
¶ Sed hanc ſtolam temere mundus irridebat.
Spernens et annichillans quicquid promittebat.
Tua vero bonitas vices non reddebat.
Ymmo penitentibus totum ignoſcebat.
¶ Quippe cui proprium erat miſereri
Diligi deſiderans magis q̃z timeri.
Vbera non verbera proferens auſteri.
Preceptoris noluit more revereri.
¶ Hoc in adulterio nouit deprehenſa.
Quam ſit tua pietas ſcilicet immenſa.
Magdalena ſenſit hoc ei cum offenſa
Eſt dimiſſa multiplex gratia impenſa.
¶ Et quid multa dicerem quotquot ſunt ſecuti
Eius magiſterium ſuis abſoluti.
Vicijs ſunt moribus optimis imbuti.
Et ab hoſtibus inuidi fraude facti tuti.
¶ Felix cui licuit hoc ſub preceptore.
Conuerſari iugiter et ab eius ore.
Mel celeſte ſugere cuius pre dulcore.
Amareſcunt terrea reſperſa fetore
¶ Et hec multa talia dum mens meditatur
Ad reddendas gratias tota preparatur.
Et laudando dominum magis inflammatur.
Sicq hore tertie cantus terminatur
¶ Ochy ochy anima clamat in hoc ſtatu.
Crebro fundens lachrymas ſub hoc incolatu:

Laudans et magnificans magno cum conatu
Chriſtum qui tot pertulit noſtro pro reatu.
¶ In hac hora pia mens ebria videtur:
Sed circa meridiem calor tunc augetur.
Ut amoris iaculo tota perforetur
Mox ab illa paſſio chriſti recenſetur.
¶ Plorans ergo reſpicit agnum delicatum.
Agnum ſine macula ſpinis coronatum
Liuidum vulneribus clauis terebratum
Per tot loca laterum foſſum cruentatum.
¶ Tunc exclamat milies ochi cum lamentis.
Ochy ochy miſeram quia mee mentis:
Turbat ſtatum pallidus vultus morientis
Et languentis oculi in cruce pendentis.
¶ Heccine decuerat inquit te benignum
Agnum mortis exitum pati tam indignum
Sed ſic diſpoſueras vincere malignum
Et hoc totum factum eſt ob amoris ſignum.
¶ Hec amoris ſigna ſunt dum poſtrema primis
Copulans aſſocias iungens ſumma ymis
Monſtrans ꝙ ſic moriens nos amares nimis
Dum te totum funderes tot apertis riuis.
¶ Tu amicus nouus es tu es nouum muſtum
Sic te vocat ſapiens et eſt ſatis iuſtum
Totus enim affluis reddens dulcem guſtum
Fundens carnis dolium atqꝫ vas venuſtum.
¶ Tantis ſignis monitus penitus iam credat
Qꝫ precordialiter chriſtus ei ſe dat
Iſta ſigna recolam ne me ſathan ledat
Nam peccati rabiem nichil ita cedat.
¶ Iſta ſigna recolens ochy ochy clamo

magnificans magno cum
tot pertulit noſtro pro
pia mens ebria videtur.
ridiem calor tunc augetur.
nlo tota perforetur
aſſio chriſti recenſetur.
rgo reſpicit agnum delicatum
macula ſpinis coronatum
eribus clauis terebratum
aterum foſſum cruentatum
nat milies ochi cum lamen
ſeram quia mee mentis:
pallidus vultus morientis
oculi in cruce pendentis.
erat inquit te benignum
exitum pati tam indignum
eras vincere malignum
ictum eſt ob amoris ſignum
igna ſunt dum poſtrema
as iungens ſumma
c moriens nos amares
funderes tot apertis riuis
uus es tu es nouum
iens et eſt ſatis iuſtum
aio reddens dulcem guſtum
dolium atqꝫ vas venuſtum
monitus penitus iam
chriſtus et ſe dat
m ne me ſathan ledat
piem michi ita cedat.
olens ochy ochy clamo

Dulcis iheſu querulans ꝙ te minus amo
Sicut pro me captus es caritatis hamo
Sic amoris tui ſim infrenata chamo.
¶Quaſi hamum caritas tibi preſentauit
Mori cum pro homine te ſollicitauit
Sed ſub eſca placida hamum occultauit
Cum lucrari animas per hoc te monſtrauit.
¶Te quideꝫ aculeus hami non latebat
Sed illius punctio te non deterrebat
Immo hunc impetere tibi complacebat
Quia deſiderium eſce te trahebat.
¶Ergo pro me miſera quam tu dilexiſti
Mortis in aculeuꝫ ſciens impegiſti
Cum te patri victimam ſanctam obtuliſti
Et in tuo ſanguine ſordidam lauiſti.
¶Quis miretur igitur pro te ſi ſuſpiro
Iuncta ſine merito tam zelanti viro
Nam affectum allicis meum modo miro
Pro me vitam finiens exitu tam diro.
¶Vere iam non debeo tantum ſuſpirare
Immo iuxta verbum iob carnes lacerare
In cauerna lateris nidulum parare
Et extremum ſpiritum illic exalare.
¶Plane niſi moriar tecum non quieſcam
Ochy ochy clamitans nunq̄ꝫ conticeſcam
Ab hoc deſiderio vere non compeſcam
q̄tuncunqꝫ ſeculo propter hoc vileſcam
¶Nunc et demens clamito veniant laniſte:
Qui affigant miſeram cruci tue chriſte
Erit enim exitus michi dulcis iſte
Si amplectar moriens proprijs vlnis te.

¶ Uere ſic non ſecus eſt rabies doloris.
Qua cor meum ſingulis terebratur horis
Nec liniri poterit niſi tu dulcoris.
Fons habundans medicus mei ſis doloris
¶ Sane dulcis medicus es qui nunq̄z pungis.
Sed a corde vicium leniter emungis
Nam quos tibi firmiter per amorem iungis
Tuis cariſmatibus ſemper eos vngis
¶ Heu q̄z dampnabiliter mundus eſt cecatus
Qui cum ſit ab hoſtibus dire vulneratus
Hunc detrectet medicum cum ſit tam paratus
Languidis aperiens ſuum dulce latus
¶ Penes te memoriter homo cur non ponis
Tanta beneficia chriſti paſſionis
Per hanc enim rupti ſunt laquei predonis
Per hanc chriſtus maximis te ditauit donis
¶ Quo quippe corpore languidum te pauit
Quem in ſuo ſanguine gratis balneauit
Demum ſuum dulce cor tibi denudauit
Ut ſic innoteſceret q̄ztum te amauit
¶ O q̄z dulce balneū eſca q̄z ſuauis
Que ſumente digne ſis paradiſi clauis
Ei quem tu reficis nullus labor grauis
Licet ſis faſtidio mentibus ignauis
¶ Cor ignarum ſiquidem minime perpendit
Ad quid chriſtus homini ſuum cor oſtendit
Super alas poſitum crucis nec attendit
ꝙ reclinatoriū vices hoc protendit
¶ Hoc reclinatorium quotiens monſtratur
Pie menti. tociens ei glutinatur
Sicut ⁊ accipiter totus ineſcatur.

Super carnem rubeam per quam reuocatur
¶ Poſt hec clamat anima quaſi dementata
O reclinatorium caro cruentata
Per tot loca propter me cur non cruciata
Tecum ſum dum moreris tibi colligata
¶ Licet tamen miſere iſtud ſit negatum
Michi quēdam eligam nouum cruciatum
Genitum videlicet ingemoꝗ ploratum
Donec mundi deſeram grauem incolatum
¶ Poſt hec dulcis anima plus et plus ferueſcens
Senſim tota deficit corpore tabeſcens
Jam vix loqui ſufficit ſed affectu creſcens
Suo lecto decubat vt pote langueſcens
¶ Ergo dulcis gutturis organo quaſſato
Lingua tantum palpitat ſonitu ſublato
Sed pro verbis pia mens fletu compenſato
Lamentatur dominum corde ſauciato
¶ Sic languenti ſiquidem nil niſi plorare
Poteſt ſatiſfacere ſiue ſuſpirare
Suos enim oculos neſcit reuocare
A chriſti vulneribus aut cor ſeparare
¶ Sic eſt autem animus eius intellectus
Quaſi preſens ei ſit moriens dilectus
Et a cruce minime retrahit aſpectus
Quia vbi oculus ibi eſt affectus
¶ Gemitus ſuſpiria lachrime lamenta
Sibi ſunt delicie cibus alimenta
Quibus noua martir eſt interim intenta
Suoꝗ martirio prebent incrementa
¶ In hoc ſtatu reſpuit quicquid eſt terrenum
Mundiꝗ ſolacium reputat venenum

Sed ad nonam veniens moritur ad plenum
Cum amoris impetus rumpit cordis frenum
¶ Nam dum conſummatum eſt recolit clamaſſe
Hora nona dominum et ſic expiraſſe
Quaſi ſimul moriens clamat penetraſſe
Vocem iſtam ſuum cor atqꝫ laceraſſe
¶ In hoc ſtatu ſcriptum eſt canticum amoris.
Sponſe chriſti renouans ſui vim languoris
Cum illius animam gladius doloris
Sſponſi ſui penetrat nullis ceſſans horis
¶ Talis ſtatus afficit animam lamentis
Monſtrans vultum pallidum chriſti morientis
Ad amplexum brachia ſponſe protendentis
Demum foſſo latere viſcera pandentis
¶ Curre pauper anima vicem rependendo
Inter chriſti brachia pie moriendo
Cordi eius tuum cor ſtricte coniungendo
Expiando lachrimis iugiter dicendo
¶ Dulcis ieſu facere quid plus potuiſti
Serue tue tribuens quicquid habuiſti
Et tradendo ſpiritum latus incidiſti
Pro me corpus innocens penis ſubieciſti
¶ Mirum ꝙ non ſcinditur cor hec relegendo
Mirum ꝙ non morior dolens hec ſcribendo
Tractans de miſterio tali tam ſtupendo
Quod non debet recoli niſi tantum flendo
¶ Ab aſpectu domini vultum non auertas
Tractans qualis fuerit ipſius paupertas
Sicqꝫ iam eſuries tibi ſit vbertas
Deſpici delicie ſeruitus libertas
¶ Eſſe tibi hoſpitam graue ſi videtur

onam veniens moritur ad plenam
ris impetus rumpit cord
am conſummatum eſt recolit
s dominum et ſic expirauit
ul moriens clamat penetrauit
m ſuum cor atq̄ lacerauit
datꝫ ſcriptum eſt canticum amoris
iſti renouans ſui vim langoris
animam gladius doloris
penetrat nullis ceſſans horis
us afficit animam lamentis
ultum pallidum chriſti morientis
m brachia ſponſe protendentis
latere viſcera pandentis
per anima vicem rependendo
rachia pie moriendo
am cor ſtricte coniungendo
ximis iugiter dicendo
facere quid plus potuiſti
cens quicquid habuiſti
ritum latus incidiſti
s innocens penis ſubieciſti
on ſcinditur cor hec relegendo
morior dolens hec ſcribendo
ſterio tali tam ſtupendo
t recoli niſi tantum flendo
omini vultum non auertas
s fuerit ipſius paupertas
s tibi ſit vbertas
ruitus libertas
tam graue ſi videtur

Hoſpitum pauperrimus chriſtus cogitetur
Eius hoſpitalitas tuam conſoletur
Illius exilio tuum releuetur
¶Et ſi tibi durum eſt vilem apparere
Aut ſi contumelias incipis horrere
Nudum in patibulo chriſtum intuere
Pro te cum latronibus horride pendere
¶Ferre tandem impotens iaculum tam forte
Dignam vt intelligat ſe ſanctorum ſorte
Nam panduntur protinus tibi celi porte
Moritur vt dictum eſt ſed felici morte
¶Requiem pro anima tali non cantamus
Sermo eſt introitus miſſe gaudeamus
Quia ſi pro martyre deum exoramus
Ut decretuz loquitur ſancto derogamus
¶Eya dulcis anima eya rubens roſa
Lilium conuallium gemma ſpecioſa
Cui carnis extitit feditas exoſa
Felix tuus exitus mors q̄z precioſa
¶Felix que iam frueris requie cupita
Inter ſponſi brachia dulciter ſopita
Eiuſq̄ ſpiritui fortiter vnita
Ab eodem percip[redacted]ts oſcula mellita
¶Iam quieſcunt oculi ceſſant aque ductus
Nam ex parte percipis ſpei tue fructus
Quia per quem ſeculi euaſiſti fluctus
Tuos inter oſcula conſolatur luctus
¶Dic dic dulcis anima ad quid vltra fleres
Habens celi gaudium tecum et lugeres
Et ſi velles amplius certe non langueres
Quia ſalus omnium es cui tu adheres

Carmen:

¶ Sed iam metrum finio ne ſim tedioſus
Nam ſi vellem ſcribere q̄z delicioſus
Sit hic ſtatus anime q̄zq̄ glorioſus
A malignis dicerer fallax et mendoſus
¶ Frequentemus canticum iſtud ſoror pia
Ne nos frangat tedio mundi huius via
Nam letantem animam in hac melodia
Poſt hanc vitam ſuſcipit ieſus et maria
¶ Ergo ſoror tuum cor ita cytharizet
Se baptizet lachrimis planctu martyrizet
Chriſtus totis viribus ſic nunc organiſet
Et cum ipſo poſtea ſemper ſolemniſet
¶ Tunc ceſſabunt gemitus planctuum dolorum
Cum adiuncta fueris choris angelorum
Nam cantando tranſies ad celeſtem chorum
Nupta feliciſſime regi ſeculorum.
¶ Sed tu cui volui metrum deſtinare
Soror nouam martyrem libens imitare
Dum adepta fueris chriſtum deprecare
Ut me cantus martyris doceat cantare.

¶ Finis centiloquij Seraphici doctoris Sancti Bonauenture ſacri ordinis minoruꝫ ducis ac generalis miniſtri Cardinalis et Epiſcopi Albanenſis ſumma diligentia ab his quibus fedatū erat erroribus elimatum. Impreſſum Pariſius expenſis honeſti viri Johannis Parui ad ſignum leonis argētei moraꝫ trahentis. Anno dñi Milleſimo quingenteſimo decimo Die vero xxviij. Septembris.

---

mones ſancti A
ni Ad heremitas